

**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**TÂRÎH-i ÜNGÜRÜS
NOTLAR-METİN-TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM-
TIPKIBASIM**

(1b-106a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LALE UŞAK BAŞ

OSMANİYE /2024

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÂRÎH-İ ÜNGÜRÜS
NOTLAR-METİN-TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM-TIPKIBASIM
(1b-106a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lale UŞAK BAŞ

Danışman: Prof. Dr. Yunus KAPLAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Sadi GEDİK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Sema ÖZHER

OSMANİYE / 2024

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Müdürlüğüne,

“Târîh-i Üngürüs Notlar-Metin-Türkiye Türkçesine Aktarım-Tıpkıbasım (1b-106a)” başlıklı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Yunus KAPLAN
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Sadi GEDİK

Üye: Prof. Dr. Sema ÖZHER

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2024.

Prof. Dr. Eyyup TEL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,
Osmaniye

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım; Târîh-i Üngürüs Notlar-Metin-Türkiye Türkçesine Aktarım-Tıpkıbasım (1b-106a) başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamda;

- Sunulan verilerin; gerekli izinleri alınmış ve denetimli laboratuvar koşullarında tarafımdan veya ilgili görevlilerce elde edildiğini ya da izin belgesine dayalı olarak ve kaynak göstermek suretiyle kullanıldığını,
- Kullanılan veriler üzerinde herhangi bir değişiklik veya eksiltme yapılmaksızın etik kurallara uygun olarak işlenip sunulduğunu,
- Maddi veya manevi destek sağlamış olan Kurum, Kuruluş ve kişilere destek türü de belirtilerek, varsa proje protokol numarası ile yoksa ismen Ön Söz/Teşekkür Bölümlerinde yer verildiğini,
- Yararlanılan kaynaklara Tez metni içinde atıf göstermek suretiyle değinildiğini ve bunların Kaynaklar Bölümüne eklendiğini,
- Teknik/Bilimsel Eser niteliği taşıyan Tezin özgün parçalarının bir başka ortamdan kopyalanarak alınmadığını ve bu parçaların bir başka Kurum/Kuruluş bünyesinde akademik amaç veya unvan almak amacıyla hiçbir suretle kullanılmadığını ve bir başkasının kullanmasına izin verilmediğini,
- Burada belirttiğim hususların aksinin tespit edilmesi halinde tüm yasal sorumluluğun şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

02/ 02 / 2024

İmza

Lale UŞAK BAŞ

ÖĞRENCİ NO	2021107123
ANABİLİM/ ANA SANAT DALI	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
BİLİM/ SANAT DALI	
ENSTİTÜ KAYIT TARİHİ	22/09/2020

ÖZET

TÂRÎH-i ÜNGÜRÜS NOTLAR-METİN-TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM- TIPKIBASIM (1b-106a)

Lale UŞAK BAŞ

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Yunus KAPLAN

Ocak 2024, 233 sayfa

Târîh-i Üngürüs, XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde tercümanlık yaparken birçok tarihî olaya da tanıklık eden Tercüman Mahmud tarafından kaleme alınmış, Macar tarihine ışık tutan, dönemine göre sade bir Türkçeyle yazılmış önemli bir eserdir. Bu çalışmada, eserin 1b-106a varaklarının çeviri yazısı yapılmış, eser Türkiye Türkçesine aktarılmış, metinde Türk dili ve edebiyatı açısından dikkate değer hususlar notlar olarak sunulmuştur.

Çalışmanın amacı; Târîh-i Üngürüs'ün Türkiye Türkçesine bilimsel aktarımını yaparak eserin daha geniş okur kitlesine ulaşmasını sağlamak, eserdeki zengin Türk dili ve edebiyatı malzemesini ortaya çıkarmak ve eserin gerçek değerine ulaşmasına katkıda bulunmaktır.

Bu çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. *Birinci Bölüm*'de, çalışmaya giriş yapılmış akabinde çalışmanın amacı, yöntemi ve kapsamından bahsedilmiştir. Daha sonra Târîh-i Üngürüs, Târîh-i Üngürüs Hakkında Yapılan Çalışmalar, Tercümân Mahmûd ve bu eseri Türk dünyasına tanıtan György Hazai hakkında bilgi verilmiş ve yazma tavsifi yapılmıştır. *İkinci Bölüm*'de; eserin çeviri yazılı metni oluşturulmuş ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. *Üçüncü Bölüm*'de notlar bölümü; Birden Fazla İmlası Olan Kelimeler, Okuma Farklılıkları, İmla, Arkaik Kelimeler, Anlam Değişimleri olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir. Son olarak araştırma ile ilgili bulgulara dayanılarak elde edilen genel sonuçlara ve çalışmada yararlanılan kaynakların bulunduğu kaynakçaya yer verilmiş ve tıpkıbasım da eklenerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Târîh-i Üngürüs, Çeviri yazılı metin, Türkiye Türkçesi, Notlar.

ABSTRACT
TÂRÎH-İ ÜNGÜRÜS
NOTES-TEXT-TRANSLATING INTO TURKEY TURKISH-FACSIMILE
(1b-106a)

Lale UŞAK BAŞ

Master Thesis, Department of the Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Yunus KAPLAN

January 2024, 233 pages

Târîh-i Üngürüs; written by Tercüman Mahmud, who witnessed many historical events while working as a translator in the Ottoman Empire in the 16th-century, it is an important work that sheds light on Hungarian history and was written in plain Turkish for its period. In this study, the translation of the 1b-106a chapters of the work was made, the work was translated into modern Turkish, and during this transfer, noteworthy issues were transferred as notes in order to reveal the richness of the Turkish language and to contribute to research in this context.

The study aims to provide the scientific translation of Târîh-i Üngürüs into Turkish language of Türkiye and to ensure that the work reaches a wider readership, to reveal the rich linguistic material in the work and to contribute to the achievement of the true value of the work.

This study consists of three main parts. In the First Chapter, the study was introduced and then information was given about the purpose, method and scope of the study. Information was given about Târîh-i Üngürüs, Studies on Târîh-i Üngürüs, Tercümân Mahmûd and György Hazai, who introduced this work to the Turkish world, and writing definition has been made. In the second Part, the translation of the written text of the work was created, transferred to modern Turkish, and then a facsimile edition was given. Notes section in Chapter there; It was examined under five headings: words with multiple spellings reading differences, spelling, archaic words, and meaning changes. Finally, the general conclusions obtained based on the findings of the research and the bibliography of the sources used in the study were included and the study was completed by adding the facsimile.

Keywords: Târîh-i Üngürüs, Written text translation, Türkiye Turkish, Notes.

ÖN SÖZ

Dil, toplumları millet yapan ve o millete ait sözlü veya yazılı kültürel unsurları geçmişten geleceğe aktaran bir vasıtaadır. Bu sebeptendir ki doğup gelişen sonra da kaybolan dillerin milletleri de kültürleri de tarih sahnesinden silinmiştir.

Türkçenin farklı tarihî dönemlerinde yazılan eserler, dilin etkilendiği kültürleri ve coğrafyaları ortaya koymaktadır. Bu dönemlerden biri olan Klasik Osmanlı Türkçesi, Osmanlı Devleti'nde 15. yüzyılın ortalarından 19. yüzyıla kadar yazı dili olarak kullanılmıştır. Bu dönemde pek çok yazar ve şair, birçok esere imza atmıştır. Bu eserleri gelecek kuşaklara aktarabilmek ve Türk dilinin gelişimini izleyebilmek için metin çevirisi yapmak eserleri geniş okur kitleleriyle buluşturmak için Türkiye Türkçesine aktarmak da ayrıca önem arz etmektedir.

Târîh-i Üngürüs, Klasik Osmanlı Türkçesiyle yazılmış, Macar tarihini anlatan bir eserdir. Eldeki çalışmada, Tercüman Mahmud'a ait olan eserin 1b-106a varaklarının çeviri yazılı metni oluşturulmuş, Türkiye Türkçesine aktarılmış ve aktarım sırasında Türkçenin zenginliğine katkıda bulunacak dikkate değer hususlar notlar olarak çalışmada yer almıştır.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmanın Birinci Bölüm'ünde girişten sonra Tercümân Mahmûd'un hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Târîh-i Üngürüs, Târîh-i Üngürüs hakkında yapılan çalışmalar ve bu eseri Türk dünyasına tanıtan, akademisyenlerin istifadesine sunan György Hazai'nin akademik hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Bunlardan sonra nüsha tavsifi yapılmıştır. Eser ve yazarı hakkında çok fazla bilgi bulunmadığından sınırlı sayıda kaynaktan istifade edilebilmiştir. İkinci Bölüm'de eser yeniden okunmuş ve çeviri yazılı metin oluşturulmuştur. Metin oluşturulurken Hazai'nin çeviri yazılı metniyle karşılaştırılmış ve bu karşılaştırma sonucunda bazı kelimeleri okumada farklılıklar ortaya çıkmıştır. Dipnotla metin üzerinde gösterilen farklı okuma tercihlerine notlar kısmında gerekçeleriyle yer verilmiştir. Hem inceleme hem de fayda sağlamak adına kolaylık olması için çeviri yazılı metnin akabinde Türkiye Türkçesine aktarım yer almaktadır. Üçüncü Bölüm notlardan oluşmaktadır. Bu bölümde "Birden Fazla İmlası Olan Kelimeler" başlığı altında metnin farklı yerlerinde farklı yazılan kelimeler incelenmiştir. "Okuma Farklılıkları" başlığı altında çalışmada oluşturulan çeviri yazılı metinle Hazai'nin çeviri yazılı metni karşılaştırılmış ve bu karşılaştırma sonucunda bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu tespitlere gerekçeleriyle yer

verilmiştir. “İmla” kısmında metnin imlasıyla ilgili tespit edilen hususlara yer verilmiştir. “Arkaik Kelimeler”in tespitinden sonra “Anlam Değişmeleri” olan kelimeler sunulmuş ve bu değişmeler, eser ve Türkiye Türkçesi bağlamında değerlendirilmiştir. Beş başlık altında incelenen Üçüncü Bölüm’den sonra araştırma ve incelemeden elde edilen bulgulara dayanılarak varılan genel sonuçların yer aldığı Sonuç bölümü ve akabinde çalışmada yararlanılan kaynakların bulunduğu Kaynakça bölümüyle çalışmanın inceleme-araştırma aşaması tamamlanmıştır. Metnin tıpkıbasımı çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Macar Bilimler Akademisine Budapeşte Eğitim Müşaviri aracılığıyla ulaşılmış ve yazma eser dijital ortamda talep edilmiştir fakat müşavirlik, MBA’nın cevap vermediğini ifade etmiştir. Bu sebeple eldeki çalışmada daha önce Macar Türkolog György Hazai tarafından tenkitli metni hazırlanan ve Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yayımlanan eserdeki tıpkıbasımdan yararlanılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim süresince derin bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, kıymetli fikirleri ve ufuk açan sohbetleriyle yolumu aydınlatan hem manevi hem de akademik anlamda destekçim olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah DEMİRAL’a ve Danışman Hocam Prof. Dr. Yunus KAPLAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken maddi ve manevi her türlü yardımıyla bana destek olan aileme de teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	x
ÇEVİRİ YAZI HARFLERİ.....	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Yöntemi	3
1.3. Çalışmanın Kapsamı	4
1.4. Tercümân Mahmûd	5
1.5. Târîh-i Üngürüs.....	7
1.6. Târîh-i Üngürüs Hakkında Yapılan Çalışmalar	10
1.7. György Hazai	10
1.8. Yazma Tavsifi	12

BÖLÜM II

ÇEVİRİ YAZILI METİN VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM

BÖLÜM III

NOTLAR

3.1. Birden Fazla İmlaya Sahip Olan Kelimeler	194
3.2. Okuma Farklılıkları.....	197
3.3. İmla	212
3.4. Arkaik Kelimeler.....	214
3.5. Anlam Değişmeleri	222
SONUÇ	226
KAYNAKÇA.....	228
TIPKIBASIM.....	232
ÖZ GEÇMİŞ	233

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Kısaltmalar

KTS: Karahanlı Türkçesi Sözlüğü

s. : Sayfa

MBA: Macar Bilimler Akademisi

OTAS: Osmanlı Türkçesi Ansiklopedik Sözlük

TarS: Tarama Sözlüğü

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TS: Türkçe Sözlük

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

UTS: Uygur Türkçesi Sözlüğü

HATS: Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü

İşaretler

- : Kökün fiil olduğunu gösterir.

+ : Kökün isim olduğunu gösterir.

. . . : Cümle içinde orijinal metnin bir kısmının çıkarıldığını gösterir.

---- : Orijinal metinde boş bırakılan kelimeler için kullanılmıştır. Çeviri yazılı metinde de aynı amaçla kullanılmıştır.

/ : Sayfa numarasıyla satır numarasını ayırır.

* : Notlar kısmında madde başlarını gösterir.

ÇEVİRİ YAZI HARFLERİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḍ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dil, geçmişten geleceğe kültür aktarımını sağlayan yegâne unsurdur ve insanlar arasında anlaşmayı sağlayan sosyal bir kurumdur. Bu yönüyle dil, bir milleti ayakta tutan ve onun sürekliliğini sağlayan en önemli kültür varlığıdır (Ergin, 2009, s. 6). Bu sebeptendir ki tarihî dönemler içinde oluşan birçok yazılı ve sözlü anlatıma dair eser, içerik ve dil bilimsel olarak incelenmiştir.

Tarih içinde değişim gösteren dil unsurlarının gelişimi ve değişimi, yine geçmişte farklı dönemlerde yazılan eserler aracılığıyla tespit edilebilir. Köktürk Kitabeleri'nde ve Yenisey Yazıtları'nda geçen *Tengri* kelimesinin karşıladığı kavramı 10. yüzyıldan itibaren Arapçanın etkisiyle *Allah, ilah* gibi kelimelerin de karşıladığı, 11. yüzyılda *bayat* kelimesinin 13. yüzyılda ise *çalap* kelimesinin karşıladığı (Aksan, 2005, s. 31) gibi tespitlere yazma eserler üzerine yapılan çalışmalar sonucunda ulaşılmıştır.

Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi, Osmanlı Devleti'nin 15-19. yüzyıllarını kapsar. Bu dönemde Osmanlı Devleti her bakımdan gücünün doruğuna ulaşmış, böylece birçok kültürü de bünyesinde barındırmıştır. Farklı kültürlerin özellikle de Arap ve Fars kültürünün etkisi bu dönemde oluşturulan yazılı eserlerden anlaşılmakta ve Arapça, Farsça kelimelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Fakat bazı yazarlar eserlerinde sosyal faydayı gözettiklerinden daha sade bir dil kullanmıştır (Akar, 2005, s. 294). Bu eserlerden biri de Tercüman Mahmûd'un *Târîh-i Üngürüs* adlı eseridir. *Târîh-i Üngürüs*, Macaristan'ın tarihini içermekle birlikte ihtiva ettiği dil unsurları bakımından da kıymetli bir eserdir.

Kültürün aktarıcısı olan dilin yapısını anlamak ve o dildeki kelimelerin tarih içinde hangi anlamları karşıladığını bulmak için yazma eserler üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Sözlük ve dizin çalışmaları bunlardan en önemlileridir.

“Her kelime temel anlama sahip olmakla birlikte, farklı bağlamlar içinde kullanılmasının bir sonucu olarak, araştırmacılarca farklı şekillerde sınıflandırılan anlam türlerine sahiptir.” (Arslan Erol, 2018, s. 23). Türkiye Türkçesine aktarım çalışmaları farklı anlam türlerini tespit etmek bakımından da önemlidir.

Sözlük çalışmalarıyla kelimelerin anlamını belirlemeye çalışmak, ardından cümle içinde bu kelimelerin ifade ettiği anlamları seçmek metni anlamak için yapılan temel

çalışmalardır. Metin içinde bütün dil birimlerini incelemekse “aktarılan düşünce”ye ulaşma işlemidir. Cümleleri doğru tahlil edebilmek metni doğru anlamayı getirir. Eski bir metnin doğru anlaşılabilirdiğinin ölçütü ise içinde bulunulan dönemin dil kalıplarına aktarmakla mümkündür (Tulum, 2017, s. 21-22).

Eldeki çalışmada Târîh-i Üngürüs yeniden okunarak tespit edilen eksiklikler giderilmeye çalışılmış aynı zamanda eserin ne derece doğru anlaşıldığından emin olmak için bugünkü dil kalıplarına aktarımı yani Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Tezin bu alanda yapılan çalışmalara katkı sağlaması ümit edilmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Târîh-i Üngürüs; XVI. yüzyılda Tercüman Mahmûd tarafından yazılan, Macar tarihini anlatan mensur bir eserdir. Kanuni Sultan Süleyman’ın Belgrad Kalesi’ni fethi sırasında ele geçirdiği Latince kitabı tercüme etmiştir. Söz konusu eseri Macar Türkolog György Hazai çeviri yazı ve tıpkıbasım olarak çalışmış ve bu çalışma TÜBA tarafından yayımlanmıştır¹. Târîh-i Üngürüs üzerine Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde yapılmış iki yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu çalışmalarda söz konusu eserin çeviri yazılı metni, söz varlığı ve dizini yer almaktadır². Yapılan bu çalışmalara bakıldığında yazma eserin okunamayan veya yanlış okunan kelimelerin olduğu görülmüş ve yeniden okuma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Eldeki çalışmanın amacı; okunamayan veya yanlış okunduğu düşünülen kelimelere öneriler getirmek, eseri Türkiye Türkçesine aktararak eserin daha iyi anlaşılmasını sağlamak, böylece gerek tarih gerek dil bakımından eseri incelemek isteyen okurlara kolaylık sağlamak ve geçmişten günümüze Türkçenin gelişimini, zenginliğini ortaya koymaktır. Sonuç olarak bu alanda yapılan çalışmalara katkıda bulunulacağı düşünülmüştür.

¹ György Hazai, (2017). Tercümân Mahmûd’un Târîh-i Ungurus Adlı Kroniği İnceleme-Metin-Tıpkıbasım.

² Hilal Ağtaş, (2021). Târîh-i Ungurus’un Söz varlığı ve Dizini (1b-106a). Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

Derya Ulutaş, (2020). Târîh-i Ungurus’un Söz varlığı ve Dizini (106b-210a). Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Türkçenin gelişimini görmek, tarih ve dil alanında yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla yapılan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle diğer adıyla belgesel kaynak taramasıyla yürütülmüştür.

Doküman inceleme yöntemi; konuyla ilgili her türlü yayın, tutanak, rapor, anı, mektup gibi belgeleri okumak, incelemek ve değerlendirmek suretiyle yapılır. Amaca yönelik elde edilen dokümanlar incelenirken okuma, not alma ve tespit edilen bulguları değerlendirme işlemleri gerçekleştirilir (Daşdemir, 2019, s.101).

Doküman incelemesi yapılarak Târîh-i Üngürüs adlı eserin 1b-106a varaklarının çeviri yazılı metni yapılmış ve eser Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Yazar ve eser hakkında literatür taraması yapılmış konuyla ilgili mevcut çalışmalar incelenmiştir. Eldeki çalışmada György Hazai'nin çalışmasında bulunan tıpkıbasım esas alınmıştır. Fakat Hazai'nin çalışmasında çeviri yazılı metinde transkripsiyon işaretlerinin olmadığı, tahminen dikkatten kaçtığı için atlanan kelime ya da satırların olduğu görülmüştür. Bu sebeple Hazai'nin çalışmasında yer alan tıpkıbasımdan faydalanılarak yazma eser yeniden okunmuş, transkribe edilmiş ve Hazai'nin çeviri yazılı metniyle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sırasında ortaya çıkan farklılıklara “Notlar” başlığı altında örnekleri ve gerekçeleriyle yer verilmiş ayrıca çeviri yazılı metinde dipnot olarak da gösterilmiştir. Eserde geçen hadis ve ayetlerin kaynağı da dipnotta yer almıştır.

Çalışmada, çeviri yazılı metin aktarılırken satır numaraları ayraç içinde verilmiş fakat Türkiye Türkçesine aktarımda cümle bütünlüğünü sağlamak için sayfa numaraları kullanılmamıştır. Türkiye Türkçesine aktarırken hâlihazırda kullanılan kelimeler ve deyimler aynen kullanılmaya özen gösterilmiştir. Tercümân Mahmûd, savaş sahnelerini betimlerken oldukça ayrıntıya yer vermiş bu durum anlam tekrarlarına neden olmuştur. Aktarım sırasında anlatımda duruluğu sağlamak adına aynı anlamdan biri tercih edilmiştir. Yazmada bazı özel isimlerin yeri -bilinmediği veya sonradan farklı renkte mürekkeple yazılmak istendiği için olabilir- boş bırakılmıştır, bunlar çeviri yazılı metinde ---- şeklinde kısa çizgilerle gösterilmiştir. Çalışmanın işlevselliği için çeviri yazılı metne ve Türkiye Türkçesine aktarıma aynı sayfada yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda eserin tıpkıbasımını bulunmaktadır.

Dil alanında yapılan çalışmalara katkıda bulunmak için “Notlar” başlığı altında

dikkat çeken bazı hususlara yer verilmiştir. Bu hususlar çeviri yazılı metni oluştururken göze çarpan birden fazla imlası olan kelimeler, okuma farklılıkları, imlaya ilişkin hususlar, metinde tespit edilen arkaik kelimeler, günümüz Türkçesinde de yaşayan kelimelerin anlam değişimleri gibi tespitlerdir. Bu tespitler metinden örnekler verilerek somutlaştırılmıştır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı

Yapılan bu çalışma, Tercüman Mahmud'a ait olan Târîh-i Üngürüs'ün 1b-106a varaklarının çeviri yazılı metnini, Türkiye Türkçesine aktarımını ve aktarım sırasında dikkat çeken hususların tespitini kapsamaktadır.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmanın *Birinci Bölüm*'ünde girişten sonra Tercümân Mahmûd'un hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Târîh-i Üngürüs, Târîh-i Üngürüs Hakkında Yapılan Çalışmalar, bu eseri Türk dünyasına tanıtan, akademisyenlerin istifadesine sunan György Hazai'nin akademik hayatı hakkında bilgiler verildikten sonra yazma tavsifi yapılmıştır. Eser ve yazarı hakkında çok fazla bilgi bulunmadığından belli kaynaklardan alıntı yapılmıştır.

İkinci Bölüm'de eser yeniden okunmuş ve çeviri yazılı metin oluşturulmuştur. Metin oluşturulurken bazı kelimeleri okumada farklılıklar ortaya çıkmıştır. Dipnotla metin üzerinde gösterilen farklı okuma tercihlerine notlar kısmında gerekçeleriyle yer verilmiştir. Hem inceleme hem de fayda sağlamak adına kolaylık olması için çeviri yazılı metnin akabinde Türkiye Türkçesine aktarımı yer almaktadır.

Üçüncü Bölüm notlardan oluşmaktadır. Bu bölümde öncelikle birden fazla imlaya sahip olan kelimelerin tespiti yapılmış ve örnekler verilerek incelenmiştir. Daha sonra metnin yeniden okunup Hazai'nin çeviri yazılı metniyle karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklılıkların tespitine "Okuma Farklılıkları" başlığı altında gerekçeleriyle yer verilmiştir. İmlaya dair tespitlerden sonra metinde göze çarpan arkaik kelimeler ve ardından eserde kullanılan ve günümüzde de yaşayan kelimelerin anlam değişimleri incelenmiştir. Bu inceleme sırasında Târîh-i Üngürüs'te tespit edilen kelimeler ve Türk Dil Kurumunun yayımlamış olduğu Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğü esas alınmıştır. Üçüncü Bölüm böylece beş başlık altında incelenmiştir. Son olarak araştırma ve incelemeden elde edilen bulgulara dayanılarak varılan genel sonuçlara ve çalışmada yararlanılan kaynakların

bulunduğu kaynakçaya yer verilmiş akabinde tıpkıbasım da eklenerek çalışma tamamlanmıştır.

1.4. Tercümân Mahmûd

Asıl adı Sebold von Pribach olan Tercümân Mahmûd hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Hazai eserinde Tercüman Mahmut hakkında araştırma yapan iki yazarın, J. Matuz ve E. D. Petrisch, edindiği bilgilere yer verir. Tercümân Mahmûd, Hazai'nin J. Matuz'dan aktardığına göre Bavyeralı soylu bir aileden gelmektedir.

Tercümân Mahmûd (Sebold von Pribach), 1526 yılında Macar kralının yanında *Mohaç* muharebesine katılmıştır ve orada Türklere esir düşmüştür. Birkaç dil bilen genç adamın hayatı sonra *Dersaadet*'te devam etmiştir. İlk saray mektebine yollanmış ve sonra tercümanlar dairesinde görev almıştır. Yıllar geçtikçe Osmanlı diplomasisinde de görev alan tercümanlar seviyesine yükselmiştir. Böylece 1550'de *Erdel*'e, 1543 ve 1554'te Lehistan'a gönderilmiştir. 1554'te tekrar *Erdel*'de görevlendirilmiştir: *Johan Zapolya*'nın oğlu *Johan Sigismund*'un iktidara geçmesi dolayısıyla merasimlerde hazır bulunmuş ve 1569 yılında *Paris*'e gönderilmiştir. 1570'te *Venedik*'te bulunarak Osmanlıların, bu şehir cumhuriyetine *Kıbrıs*'ı terk etmelerine dair talebini bildirmiştir. *Venedik*'in bu talebi reddetmesi ve bu sebeple çıkan harp yüzünden tutuklanarak uzun zaman hapis kalmıştır. *İstanbul*'a ancak 1573 yılının yazında geri dönebilerek baş tercümanlığa terfi ettirilmiştir. Aynı yılda *Viyana*'dan gelen elçinin kabulü ve elçilik heyeti ile yapılan görüşmeler sırasında belirli bir rol oynadığı bilinmektedir. 1574 yılında elçi olarak *Viyana*'da bulunan *Tercümân Mahhmûd*, bir yıl sonra *Prag*'a gönderilmiştir. Bu elçiliği sırasında ölen *Tercümân Mahmûd*'un tabutu Macar-Türk hududunda Osmanlı makamlarına teslim edilmiştir (Hazai, 2017, s. 21-22).

E. D. Petritsch'in verdiği bilgiler ise şu şekilde aktarılmaktadır:

E. D. Petritsch elindeki arşiv kaynaklarına dayanarak, *Tercümân Mahmûd*'un J. Matuz'un izahından farklı olarak dünyaya geldiğini göstermektedir. Babasının adı *Jakob von Pibrach*'tır; kendisine *Sebold* adı verilmiştir. Osmanlı hizmetine ne zaman, nerede, ne şartlar içinde geçip İslâm dinini nasıl kabul ettiğine dair ortada maalesef hiç bilgi yoktur. Böylece yazar

ancak, *Tercümân Mahmûd*'un saraydaki hizmetinin belki de 1529 yılında başladığını tahmin edebilmektedir.

Yeni kaynaklar keşfeden E. D. Petritsch titiz ve parlak incelemelerinin sonucu olarak *Tercümân Mahmûd*'un hayat yolunun birçok menzili çok ilginç bir şekilde aydınlanmıştır. Böylece onun ilk defa 1550 yılında diplomatik bir görevle Viyana'ya gönderildiği belli olmaktadır.

1558'de *Tercüman Mahmûd*'un hayatında meslek kariyeri bakımından karanlık bir dönem başlamıştır. Kendisi vazifesinden azledilince saray ve diplomasi çevrelerinde gözlerden uzak kalmıştır. Büyük bir ihtimalle saray entrikaları ve ayak oyunlarının kurbanı olmuştur. Memuriyetine ancak *Sultan Süleyman*'ın ölümünden sonra dönebilmiş ve yeniden diplomatik görevlerde görünmeye başlamıştır (Hazai, 2017, s. 22-23).

Tercümân Mahmûd'un hayatı ile ilgili Osmanlı diplomasisinde yer alan tercümanlar hakkında yapılan bir araştırmada ise şu bilgiler yer almaktadır:

“Divan-ı Hümayun baş tercümanlarından Mahmûd Bavyeralı bir albay iken Osmanlı Devleti hizmetine girerek Müslümân olmuştur. Tercüman Mahmûd hakkındaki en önemli kaynaklarımızdan birisi “Stephan Gerlach'ın Ruznamesi”dir. 1573 senesinde İmparator II. Maximilian'ın elçisi olarak İstanbul'a gelen Freiherr David von Ungnad'ın sefaret heyetinde yer alan Gerlach, heyetin saraya kabulünde Mahmûd'un tercümanlık yaptığını ve Bavyeralı olan bu kişinin Almanca ve Latince bildiğini belirtir.” (Aydın, 2007, s. 56).

Tercümân Mahmûd ile ilgili TDV İslam Ansiklopedisi'nde yer alan bilgiler de şu şekildedir:

Ernst Dieter Petritsch'in araştırmalarına göre Tercüman Mahmûd Viyana'da doğdu. Osmanlı hizmetine ne zaman girdiği bilinmemekle beraber bazı kaynaklarda bunun Mohaç Savaşı'nda gerçekleştiği kaydedilir. Yahudi kökenli olduğuna dair rivayetler varsa da bu rivayetler kesinlik kazanmamıştır. Ondan bahseden kaynaklar hem Alman hem de hristiyan olarak adını zikreder. Mahmûd da kendini 1550'de hakiki bir hristiyan ve Türk imparatorunun şimdiki tercümanı diye tanıtmıştır. Viyana arşivlerinde 1541'den önce onunla ilgili bir kayda rastlanmamıştır. Ancak 1547'deki Habsburg-Osmanlı barış antlaşması sırasında oldukça önemli bir rol üstlendiği ve barış metninin Almanca çevirisini yaptığı bilinmektedir. Son diplomatik görevi olarak 1574'te Prag'da İmparator II.

Maximilian’a Habsburg-Osmanlı barış antlaşmasının onaylanmış metnini teslim etti. Daha sonra da ateşli bir hastalığa yakalanarak 3 Nisan 1575’te öldü. Ölümü hakkında hazırlanan raporda yetmiş yaş civarında olduğu belirtilmektedir (Papp, 2016, s. 586-587).

Bütün bu bilgiler; Tercümân Mahmûd’un doğum ve ölüm tarihi, Hristiyan, Yahudi ya da Müslümân olup olmadığı, Osmanlı hizmetine nasıl ve ne zaman girdiği gibi hususlarda net bir şey söylemenin mümkün olmadığını göstermektedir. Ancak bütün görüşler Tercümân Mahmûd’un, Osmanlı sarayında hizmet eden bir tercüman olduğu ve Almanca bildiği noktasında birleşmektedir.

1.5. Târîh-i Üngürüs

Târîh-i Üngürüs, Tercüman Mahmûd tarafından yazılan ve Macarların tarihini konu alan bir eserdir. “XVI. yüzyılın ortalarında asıl adı Sebold von Pribach olan Tercüman Mahmûd’un Türkçe yazdığı eser, Macar tarihinin ilk döneminden başlayarak 1526’da Macar Kralı II. Lajos’un Mohaç Meydan Savaşı’nda mağlûp oluşuna kadar gelir” (Papp, 2016, s. 586-587). György Hazai’ye göre eserin tek yazması bulunmaktadır. “Söz konusu el yazması eser, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi, doğu Külliyyatında Török F. 57 numarada kayıtlıdır. Eser, eski dönemlerin usulüne aykırı olarak bir başlık (*Târîh-i Ungurus*) taşımaktadır. Eserin başında bulunan bu başlık altında *İskendernâme* diye bir başlık daha görülmektedir” (Hazai, 2017, s. 20).

Eser ile ilgili bilgi edinilebilecek kaynak sınırlı olmakla birlikte TDV İslam Ansiklopedisi’nde şu bilgiler yer almaktadır:

Târîh-i Üngürüs aslında, Macaristan’ın eski tarihiyle ilgili Latince bir kitabın çevirisi ve Mahmûd’un buna yaptığı ilâvelerden oluşmaktadır. Kendi ifadesine göre, Kanûnî Sultan Süleyman 1543 Macaristan seferi sırasında İstolni Belgrad’ı (Székesfehérvár) aldığıında Macaristan’ın eski tarihiyle ilgili eline geçen Latince bir kitabın Türkçe’ye çevrilmesini uygun görmüş, bunun üzerine Tercüman Mahmûd eseri Türkçe’ye çevirmeye başlamıştır. Eser üzerinde çalışan György Hazai’ye göre, aslında *Târîh-i Üngürüs* çeşitli tarihî eserlerden meydana gelen bir derlemedir ve telif amacı, Kanûnî Sultan Süleyman’ın ele geçirdiği ülkenin tarihini tanıtmak ve bunu bir propaganda aracı olarak kullanmaktır. *Târîh-i Üngürüs*’te ilk olarak Macarlar’ın kökeni üzerinde durulmuş, burada Macarlar’ın

eski tarihi Ortaçağ geleneklerine uygun biçimde Hun-Macar akrabalığı çerçevesinde ele alınmış, ardından Hunlar'ın Macaristan'a gelişlerinden bahsedilmiştir. Macaristan'ın ele geçirilmesi Büyük İskender merkeze alınarak anlatılmış olup bu kısım metnin üçte birini oluşturur. İstvn Borzsk'ın tespitine göre aktarılan bu kısım Marcus Iunianus Iustinus'un dünya kroniğinden alınmış, Panonya'nın Hun egemenliğı altına girişı ve Attila'nın (Atilus) faaliyetleri Macar kroniklerine göre yazılmıştır. Attila'nın Roma'ya karşı yrttuğı sefer anlatılırken şehrin kuruluşuna dair bilgiler yine Iunianus'un dünya kroniğinden aktarılmıştır.

Eserde Macarlar'ın ikinci yurt edinmesiyle ilgili olarak Almoş'a (Almos), Arpad'ın babasına değinilmemekle birlikte Macarlar'ın yedi başbuğı ve onların önderliğindeki yedi boy Macar kronikleri temelinde yer almıştır. *Trh-i Üngürüs*'n yarısının Hun ve dünya tarihinden alındığı ve bunların btnleştirildiğı açıkça görülmektedir. Eserin diğeri yarısı ise Ortaçağ Macar krallarının faaliyetleri hakkındadır. Szent İstvn'dan (St. İstefan: 1000-1038) başlayarak her bir hkmdr zamanında meydana gelen olaylar Macar kroniklerinin yapısına uygun biçimde ele alınmıştır. Kralların sıralanması, Ortaçağ Macar kronik edebiyatının en seçkin rneğı *Kpes Krnika* (Resimli kronik) tarafından sunulan verilerle neredeyse tamamen uyumluluk gösterir. Bu eserin I. Lajos döneminde (1342-1382) ortaya çıkmasından ötürü eserde son kral olarak Lajos'un babası Anjou Kroly Rbert (1310-1342) gösterildiğinden buradan itibaren verilen bilgiler için XV. yüzyılda kaleme alınan Thurczy Jnos'un tarihi izlenmiştir. *Trh-i Üngürüs*'te Osmanlı fethine kadar Doğı kökenli her isim ve Tatar adları Latince'ye uygun biçimde kaydedilmiştir. Bu da sadece Latince kaynakların kullanıldığına işaret eder. Ancak Thurczy kroniğı özetlenerek aktarılırken önemli hatalar da yapılmıştır. Erdel'de I. Lajos'a karşı ayaklanan Saksonlar'dan Sekeller (Sekuli) olarak bahsedilmesi bunlardan biridir.

Kronikte Osmanlılar ilk defa Gelibolu'nun fethi dolayısıyla zikredilmiş, ayrıca Kral Szigismund'un-daha sonraki Roma-Germen imparatoru- egemenliğı döneminde (1387-1437) Osmanlılar'ın faaliyetlerine temas edilmiştir. Olayların 1392'de Eflak voyvodasının Szigismund'a karşı Türk yardımcı güçlerini kullanması, Niğbolu Savaşı'nı (1396), Yıldırım Bayezid'in Rumeli'den geçerken bir mektupla Macar kralından boyun eğmesini istemesi, kralın ise korkudan Nemçe ve Fransa'dan yardım talep etmesi şeklinde anlatılması da dikkat eker.

Yine eserde 1440 yılındaki Belgrad kuşatması dönemin Türk kroniklerine değil Macar kaynaklarına göre nakledilmiştir. Daha sonra metin gittikçe şematik ve kısa bir hâle bürünür. Ancak Corvin Mátyás'ın (1458-1490) János Hunyadi'nin küçük oğlu olarak tahta geçmesine değinilmemiştir. Corvin Mátyás ve onu takip eden iki Jagelló hânedanından II. Ulaszló'nun (Wladislaus: 1490-1516) ve II. Lajos'un (1516-1526) dönemleri için Tercüman Mahmûd kendi bilgilerine dayanmış olmalıdır. 1521'deki Belgrad kuşatmasına temas ederken seferi intikam hissinin yönlendirdiğini kaydeder. 1526 yılı seferini, Varadin (Petervaradin) ve Ösik (Eszék, Osiek) kuşatmalarını eksiksiz bir kronolojiyle ele alır. Eser Mohaç Meydan Savaşı'na değinildikten sonra dua cümleleriyle sona erer (Papp, 2016, s. 586-587).

Tercümân Mahmûd, eserini yazma amacını [2b-3a] şu şekilde dile getirmiştir:

“Ol zamân kim  arb-ı t giyle feth eyledügi Üngürüs (3) vil yeti  al‘alarından bir  ac  al‘anu  ah lisi Pec kıralına it ‘at idüp (4) emr-i p di  h ye imti  l ve in ıy d eylemed kleri ecilden üzerlerine (5) dery  mi  l ‘asker çeküp varup c z’  i  retle feth eyleyüp (6) Ustuln  Bel irad n m  al‘ada Latin ‘ib retince bir kit b ele girüp (7) mefh mına n zar olundu da Üngürüs vil yetin   (8)  ad m ‘l-eyy mdan tev r hi olup ol vil yet ne vechile ma‘m r olup (9) ve Üngürüs did klerine sebep ne vechile olmuşdur (10) ve ta tg h  olan Budine ni  n Budin dimişlerdür ve  ad m (11) ta tlarının  adı nedür ve ne de nl  kıralar gelüp gitmişler (12) ve ne zam nlarda kimler ile ceng   cid l eylemişlerdür ve ne mi  d r (13) kırallık sürüp zindeg n  k lm  lardur bey n olunmağa sa‘y idüp (1) Bu bi  re-i   ‘ f Terc m n Mahm d bende tercüme eylemege  a d eyledüm. Va t (2) ola p di  h -ı devr nu  ve   hib-k r n-ı devr-i zam nu  bu fa  r-i ha  r   (3) tu fesine n zar-ı  er fleri mu  rin olup bendeleri ha  ında (4) himmeti ve ‘in yeti mebz l buyur la.”

Tercüman Mahmut’un sözlerinden anlaşıldığına göre ele geçen Macar tarihi üzerine yazılmış Latince kitabı tercüme etmesinin sebebi, kitabın içeriği hakkında bilgi sunmak böylece Padişahın dikkatini çekerek yardımlarına mazhar olmaktır.

Hazai, Terc m n Mahm d’un eseri çevirirken birilerinden yardım almış olabileceğini düşünmüştür. (Hazai, 2017, s. 27) Papp ise  slam Ansiklopedisi’nde bu yardımcının Macar kökenli Tercüman Mahmut olabileceğini öne sürer. Eserin dua bölümünde yer alan [210a] “(10) K tibine dağı hem k l ra meti

Virmesün miskine tamu zahmeti

(11) hem üstâdınun rûhını şâd eyle

‘İzzetün haqqıyçün iy Rabbü’l-‘ibâd” dizelerinden yola çıkarak Hazai, kâtibin ve üstadın farklı kişiler olduğunu hatta Tercümân Mahmûd’un ölmüş olabileceğini düşünür (Hazai, 2017, s.29-30). Bunlar, Hazai’nin inceleme ve araştırmalarından yola çıkarak ileri sürdüğü varsayımlardır.

1.6. Târih-i Üngürüs Hakkında Yapılan Çalışmalar

Yapılan araştırmalar sonucunda Tarih-i Üngürüs üzerine fazla bir çalışma tespit edilememiştir. Yapılan ilk çalışmalar hakkındaki bilgilere ise Hazai aracılığıyla ulaşılmıştır. Hazai, J. Budenz’in yazmanın Macar Bilimler Akademisine hediye edildiğini bildirdiğini ve yazmanın bir bölümünün Macarca tercümesinin de yer aldığı iki makale yazdığını bildirir. Daha sonra E. Lederer’in yapılan bu tercümeyi bir çalışmasında kaynak olarak kullandığını da aktarır. Yazar, öğrencilik yıllarında yazma üzerine çalışmaya karar verir ve bunu da bir makalesiyle akademi dünyasına duyurur. Eser’in J. Blaskovics tarafından Macarca tercümesi yayımlanır. Hazai, bu tercümeden de yararlanarak küçük makaleler hazırlamıştır. 1996-1999 yıllarında ise Târih-i Üngürüs üzerine çalışmasını tamamlamıştır. (Hazai, 2017, s. 19-20).

Eser üzerine yapılmış iki yüksek lisan tezi de bulunmaktadır. Bu çalışmalar Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi yüksek lisans öğrencileri tarafından eserin söz varlığı ve dizin üzerine yapılan çalışmalardır. Hilal Ağtaş yazmanın 1b-106a varaklarını, Derya Ulutaş ise 106b-210a varaklarını çalışmıştır.

1.7. György Hazai

Hayatını Türkoloji alanındaki çalışmalara ve bu alanda öğrenci yetiştirmeye adanmış György Hazai’nin akademik hayatı hakkındaki bilgileri şöyledir:

“30 Nisan 1932 tarihinde Budapeşte’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu şehirde tamamladı. Budapeşte Loránd Eötvös Ü. Sanat ve Beşerî Bilimler Fakültesi Türkoloji Bölümünde yükseköğrenim gördü (1950-1954). Gyula Németh, Lajos Fekete ve Lajos Ligeti gibi ünlü Türkologlarca yetiştirildi. Németh’in yönetiminde Bulgaristan’da düzenlenen Türk ağız araştırmaları gezilerine katıldı (1954-55). Sofya Üniversitesinde Türkoloji dersleri verdi (1956-57). Bulgaristan’da doktora çalışmasının malzemesini derledi. Budapeşte’ye dönüşünde doktora tezini tamamlayarak “Dr. of Philosophy”

unvanını aldı (1958). Macar Bilimler Akademisinde (Hungarian Academy of Sciences) araştırmacı profesör olarak ders verdi (1958-1962). Makedonya Türk ağızları üzerindeki araştırmalarından sonra Berlin Humboldt Üniversitesinde görev aldı (1963). Üniversitedeki görevinin yanı sıra Alman Bilimler Akademisinde Turfan Metinleri Araştırma Grubunun başkanlığını yürütüp pek çok bilim insanı yetiştirdi. Almanya’da 1984 yılına kadar görev yaptı. Macaristan’a dönüşünde Macar Bilimler Akademisinde Türkoloji çalışmalarını sürdürdü. Ayrıca Akademi Basımevinin Müdürlüğünü yürüttü. 1992 yılında Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanlığına getirildi. 2000 yılında Macar Bilimler Akademisindeki görevine tekrar döndü. Budapeşte’de yeni kurulan Alman Üniversitesi (The Andrássy University) kurucu rektörlüğüne atandı ve bu görevde üç yıl hizmet verdi (2000-2003). Ölümüne kadar, Macar Bilimler Akademisinde hem üye ve araştırmacı profesör hem de Dilcilik Enstitüsünde müdürlük görevini sürdürdü. Altmış yılı aşan bilim hayatı sırasında yirmiye aşkın kitap ile üç yüz kadar makale ve bildiriye imzasını attı. Türk şair ve yazarlarından Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Haldun Taner, Samim Kocagöz, Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin’i Macaristan ve Almanya’da tanıttı. Eserlerinden çeviriler yaptı. Hazai’nin yakın yıllardaki en önemli bir çalışması; Prof. Dr. İsmail Parlatır ve B. Kellner-Heinkele ile birlikte Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesindeki yazma eserlerin kataloğunu hazırlamasıdır. Bu katalog, TÜBA ve Macar Bilimler Akademisi iş birliğiyle 2007 yılında Ankara’da, İngilizce çevirisi ise 2008’de Budapeşte’de yayımlanmıştır. Hazai’nin başlıca kitapları şöyle sıralanabilir:

Araştırma, inceleme: *A bulgáriai cirillbetűs török emlékek problémái* (1958), *Sovietico-Turcica Beiträge zur Bibliographie der türkischen Sprachwissenschaft in russischer Sprache in der Sowjetunion 1917-1957* (1960), *Szenvedélyek tengere* (1961), *Ármin Vámbery 1832-1913, A biobibliography* (1963), *Tarih Boyunca Macar Türk Bağları* (1963), *Harsányi Nagy Jakab török szövegei* (1964), *Das Osmanisch-Türkische im XVII. Jahrhundert* (1973), *Vámbery Ármin* (1976), *Kurze Einführung in das Studium der türkischen Sprache* (1978), *Fejlődési korszaktípusok ésterületi variánsok viszonya török nyelvi történetében* (1984), *Bibliographisches Handbuch der Turkologie* (1986), *Macar Türk Ortak Geçmişi* (1989), *Handbuch der turkischen Sprachwissenschaft* (1990), *Nagy Szulejmán udvari emberének magyar krónikája* (1996), *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları* (Prof. Dr. İsmail Parlatır’la, Ankara 2007), *Die aitanatolish-türkische Übersetzung des Tuzkaratu’l-Awliya von Fariduddin Attar* (2008), *Ferec ba’d eş-şidde “Freud nach Leid”* (Andreas Tietze ile, 2008), *Miniatures figures*

and illuminations from the Turkish manuscripts preserved in the Library of the Hungarian Academy of Sciences (B. Kellner-Heinkele ve İ. Parlatır'la, 2008), *Vámbéry inspirációk* (2009), *Die Geschichte der Ungarn in einer OsYitirdiklerimiz 212 Türk Dünyası 42. Sayı manischen Chronik des 16. Jahrhunderts: Tercüman Mahmuds Tarih-i Ungurus* (2009).

Çeviri: *İnsanın Trajedisi* (Gün Benderli ile, İmre Madách'tan, 1984). Türkiye Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinin yanı sıra Almanca, İngilizce ve Fransızca biliyordu. Balkan dilleriyle de aşinalığı vardı. TÜBA, TDK ve Macar Bilimler Akademisi dışında üyesi bulunduğu uluslararası bilim kuruluşlarından bir bölümü şunlardır: The Academia European (1990), The Korosi Csoma Sandor Association (1997), The Südosteuropa Gesellschaft (2001), American Oriental Society (2001), The House of Nations (2003), The Russian Academy of Sciences (2005), The Vámbéry Association (2006), The Societas Uralo-Altaica (2007), The International Union of Oriental and Asian Studies (2007), The Deutsche Morgenlandische Gesellschaft (2010). (Tan, 2016, s. 211).

7 Ocak 2016'da hayata gözlerini yuman Hazai'nin ardından Budapeşte'deki evi, kızları tarafından TİKA'nın da desteğiyle kütüphaneye çevrilmiştir. Kütüphanede 12000 kitap bulunmaktadır (Duran, 2017, s. 416).

1.8. Yazma Tavsifi

Yazma, Budapeşte Eğitim Müşavirliği aracılığıyla Macar Bilimler Akademisinden 19 Aralık 2022'de talep edilmiştir. Müşavirlik 03 Mayıs 2023'te Akademiden cevap gelmediğini bildirmiştir. Yazmayla ilgili bilgilere György Hazai'nin adı geçen çalışmasından ulaşılmıştır.

“Söz konusu el yazması eser, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi, Doğu Külliyyatında Török F. 57 numarada kayıtlıdır. Eser eski dönemlerin usulüne aykırı olarak bir başlık (*Târîh-i Ungurus*) taşımaktadır. Eserin başında bulunan bu başlık altında *İskendernâme* diye başka bir başlık daha görülmektedir.” (Hazai, 2017, s.20-21).

Hazai, yazmanın fiziksel özelliklerinden bahsetmemiş, yazmanın üzerindeki yazıların yazmaya daha önce sahip olan kişilerin adları olabileceğini aktarmıştır (Hazai, 2017). Fakat TÜBA'nın yayımladığı söz konusu çalışmada yer alan tıpkıbasımdan yola çıkarak bazı bilgiler elde edilmiştir.

Yazma 210 varaktan oluşmaktadır. 1b-9b arasındaki varaklar çerçevelenmiş diğerlerinde çerçeve kullanılmamıştır. Her sayfada 13 satır yer almaktadır fakat bazı sayfalarda farklı satır sayısı ve eksik satır bulunmaktadır: 1b'de 9, 24b'de 11, 38b'de 11,

40a'da 14, 40b'de 11 satır bulunmaktadır. 18b'nin 5. satırının sonu 6. satırın başı, boş bırakılmıştır. 23b'nin 11. satırı yarım bırakılmış aynı sayfanın 12. satırı ise boş bırakılmıştır. 31b'nin 11. satırı, 39b'nin ise 9. satırı yarım, 10 ve 11. satırı boş bırakılmıştır. 42a'nın 9. satırında Latin alfabesiyle bir not bulunmaktadır fakat okunamamıştır. 93a'nın 4. satırı yarım bırakılmıştır. 95a'nın 11. satırı sol kenara taşmıştır. Yazmada nesih yazı kullanılmıştır.

BÖLÜM II

ÇEVİRİ YAZILI METİN VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIM

[1b]

“(1) Hāmd-i nā-mahdūd ve *senā-yı nā-ma’dūd* ol pādīšāh-ı vācibū’l-vücūda ki (2) ‘ālem-i ‘anāşırı sevād u bilād-ıla memlū kılp her birin *lem yuhlaḳ mişluḳā fi’l-bilāda* (3) maḫḫar kılmışdur ve dūrūd-ı bī-hisāb ol şehriyār-ı kām u kâra ki (4) her şehir-i mu‘azzamı bir pādīšāhuñ zīr-i fermānında kılp *küllüküm* (5) *rā’in ve küllüküm mes’ūluñ ‘an ra’iyatikum* ḥadīşinūñ mefhūm-ı şerīfini anda (6) derc eylemişdür.

Nazm

‘Ālemi gör ki şāni‘-i mūte‘āl

(7) Eyledi maḫḫarı celāl u cemāl

Ehl-i ĩmān idüp kimini Ḥudā

(8) Küfr-ile kimisine itdi cezā.

Nesir

Der-na’t-ı faḫr-ı kāyināt ve mefḫar-ı mevcūdāt (9) nesīm-i selām-ı semenrīz-i bī-ḡāyet ve şalavāt-ı gülbüy-ı ĩtregīz-i bī-ḡāyet”

[1b]

Sonsuz hamt ve sayısız övgü; var olmak için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan, yeryüzünü insanlar ve beldelerle dolduran, her birini “Beldeler içinde onun bir eşi yaratılmadı.”³ âyetiyle şereflendiren o padişahadır ve hesapsız övgü, her muazzam şehri bir padişahın fermanı altında kılıp “Hepiniz çobansınız ve hepiniz göttüklerinizden sorumlusunuz.”⁴ hadisinin yüce anlamına orada yer veren o bahtiyar hükümdaradır.

Nazım

Yüce sanatkârın, celāl ve cemāl sıfatlarını ortaya çıkardığı âleme bak.

Kimini iman ehli yapıp kimi de küfrü seçtiği için Allah cezalandırdı.⁵

Nesir

³ Fecr Suresi 89/8

⁴ Avcı, S.(2021). Kütüb-i Sitte Seçilmiş Hadisler. İstanbul: Server.

⁵ En’am 6/6

Kâinatın kendisiyle iftihar ettiği ve yaratılmışların övünç kaynağının (Hz. Muhammed) medhi: Allah'ın selâmı; peygamber olmasıyla dünyadan küfrün izlerini, dalaleti şirki ve cehaleti kaldırıp defeden, esen rüzgârın selâmıyla sonsuz yasemin (kokusu) saçılan ve salavat getirince etrafa sınırsızca gül kokusu ve ıtır yayılan

[2a]

“(1) Ol hâtemü’r-risâlet Resûlu’llâhuñ ravza-ı münîr-i müzehheri üzerine (2) ihdâ ve îşâr olsun kim, kudüm-ı risâleti-y-le cihândan âsâr-ı küfr ü (3) dâlâleti ve şirk ü cehâleti merfû‘ ve medfû‘ kıldı ve dağı aî (4) ve evlâdı ve aşhâbı üzerine olsun kim âyîn-i İslâmı tîğ-ı şer‘ ile (5) gün gibi zâhir kılmışlardır -Şalla’llâhu ‘aleyhi ve şahbihî ecma‘în. -Ammâ ba‘de (6) bir gün serîr-i sa‘âdetüñ şehriyârı ve taht-ı hilâfetüñ tâcdârı (7) sultân-ı selâtîn-i zemân şâhib-kırân-ı devrân-

Nazm

(8) Şehsüvâr-ı ‘arşa-ı rû-yı zemîn

pâdişâh-ı kişver ü dünyâ vu dîn

(9) Nûr-ı ‘adlı-y-la viren dünyâya fer

Küfr-i zulmetden kırmayan hîç eşer

(10) Ehl-i küfre ‘âlemi dâr eyleyen

Düşmeniniñ yirini nâr eyleyen

(11) Eyleyen a‘dâlara dün gün ğazâ

Başlarına getüren dürlü⁶ cezâ

(12) Kimdür ol şâhı şorarsañ baña ger

Diñle sözümi⁷ benüm iy mu‘teber”

(13) Şehriyâr-ı heft iklîm-i cihân

Hâzret-i Sultân Süleymân-ı zamân

⁶ Hazai türlü

⁷ Hazai sözümi

[2a]

peygamberlerin sonuncusu olan o Rasullullah'ın çiçeklerle bezenmiş nurlu ravzası üzerine ve İslâm'ın gereklerini şeriatin kılıcıyla gün gibi zahir kılan ailesinin, evladının, dostlarının, onun ve ashabının cümlesinin üzerine olsun. Bundan sonra devletin başı hükümdar, hilâfet tahtının tacının sahibi, zamanın sultanlarının sultanı, devrin muzaffer hükümdarı;

Nazım

Yeryüzünün hükümdarı, din ve dünya ikliminin padişahı,

Adaletinin nuruyla dünyayı aydınlatan, küfrün karanlığından hiç iz bırakmayan,

Küfür ehline dünyayı dar eden, düşmanının yerini cehennem eden,

Her zaman düşmanlarla gaza eden, başlarına türlü azaplar getiren,

Eğer o padişah kimdir diye sorarsan ey muhterem, benim sözümü dinle:

Cihanın yedi ikliminin padişahı, devrin sultanı Hazreti Süleyman'dır.

[2b]

“(1) Yâ İlâhî ‘ömrini idüp tavîl

Şâhımuñ günden günün eyle cemîl.

(2) Neşr

Ol zamân kim ɗarb-ı tîgi-y-le feth eyledügi Üngürüs (3) vilâyeti ƙal‘alarından bir ƙac ƙal‘anuñ ahâlisi Pic ƙıralına itâ‘at idüp (4) emr-i pâdişâhiye imtişâl ve inƙıyâd eyledükleri ecilden üzerlerine (5) deryâ-mişâl ‘asker çeküp varup cüz’î işâret-le feth eyleyüp (6) Ustulnı Belğırad nâm ƙal‘ada Latin ‘ibâretince bir kitâb ele girüp (7) mefhûmına nazâr olundukda Üngürüs vilâyetinüñ (8) ƙadîmü’l-eyyâmdan tevârîhi olup ol vilâyet ne vechile ma‘mûr olup (9) ve Üngürüs didüklerine sebeb ne vechile olmuşdur (10) ve tahtgâhı olan Budine niçün Budin dimişlerdür ve ƙadîm (11) tahtlarınıñ adı nedür ve ne deñlü ƙırallar gelüp gitmişler (12) ve ne zamânlarda kimler ile ceng ü cidâl eylemişlerdür ve ne miğdâr (13) ƙırallıƙ sürüp zindeğânî ƙılmışlardur beyân olunmağa sa‘y idüp”

[2b]

Ey Allah'ım padişahımızın ömrünü uzun edip her gününü diğerinden güzel eyle!

Nesir

Kılıç darbesiyle fethettiği Macaristan vilayetinin kalelerinden birkaç kalenin ahalisi, Pec kralına itaat edip padişahın emrine boyun eğmediklerinden üzerlerine derya gibi asker toplayıp, gidip komuta etmesiyle fethettiği zaman Ustulni-Belgrat adlı kalede Latince yazılmış bir kitap bulup, içeriğine baktığında Üngürüs vilayetinin tarihi olup o vilayetin niçin kurulduğunu, Üngürüs demelerinin sebebini ve başkenti olan Budin'e neden Budin dediklerini, önceki hükümdarlarının adının ne olduğunu ve nasıl kralların gelip gittiğini, bunların ne zaman kimlerle savaştıklarını, ne kadar krallık yapıp, ne kadar yaşadıklarını anlatmaya çalışan (bu kitabı);

[3a]

“(1) Bu bîçâre-i za'îf Tercümân Maḥmūd bende tercüme eylemeğe kaçd eyledüm. Vakt (2) ola pâdişâh-ı devrânũ ve şâhib-ı kırân-ı devr-i zamânũ bu fakîr-i ḥakîrũ (3) tuḥfesine nazar-ı şerîfleri muḳârin olup bendeleri ḥaḳḳında (4) himmeti ve 'inâyeti mebzûl buyurıla.

Rubâ'î

(5) Yâ Rab bi-ḥaḳḳı şûrat-i nûn

Ve'l-ḳalemi ve mâ-yeşturûn

(6) Bādâ hemîşe devleteş efzûn

Mâ dâmatî's-semâvâtî ve'l arzûn

Nesr

(7) Eyle olsa râviyân-ı aḥbâr ve ḥâkiyân-ı rûzigâr şöylece (8) yazup inşâ eylemişdür ki zamân-ı sâbıḳda Macar ḳavmınuñ nesli Nemrudũ (9) evlâdından vücûda gelüp ḥâsıl olmuşdur. Zîrâ Nemrudũ Anḳisa (10) adlu bir hâtûnı var-ıdı. Ol hâtûndan iki oğlu vücûda (11) gelüp birine Mağor ve birine Ḥunor dirlerdi. Bunlar Nemrudũ evvel (12) oğullarıydı

ve dāyimā atalarının serāyında turlardı.⁸ Günlerde (13) bir gün Nemrud ava gidüp oğulların bile alup gitdi. Nāgāh”

[3a]

bu zayıf bîçare kul Tercüman Mahmut, tercüme etmek istedim ki bir gün, tüm zamanların padişahının, devrin muzaffer hükümdarının bu fakir ve itibarsız kişinin hediyesine muhterem bakışları ulaşarak kulları hakkında gayreti ve lütfu bol olsun.

Rubâi

Ey Allah’ım Nun Suresi hakkı için *Kaleme ve yazdıklarına yemin olsun*⁹

*Gökler ve yer durdukça*¹⁰ onun devleti büyüyerek daim olsun.

Nesir

Öyleyse haberleri nakledenler ve zamanın hikâye anlatıcıları şöyle yazıp kaleme almışlardır: Geçmiş zamanda Macar halkının nesli Nemrut’un çocuklarından ortaya çıkmıştır. Çünkü Nemrut’un Ankisa adlı bir hanımı vardı. O hanımdan iki oğlu olup birine Magor birine de Hunor derlerdi. Bunlar Nemrut’un ilk oğullarıydı ve daima babalarının sarayında yaşarlardı. Günlerden bir gün Nemrut oğullarını yanına alarak birlikte ava gitti.

[3b]

“(1) av iderken, Nemrud bir şikāra rāst gelüp hemān ardına düşüp (2) kova gitdi. Oğulları dağı her tarafa şikār gözedürken bir köşeden (3) bir ‘acāyib cānavar peydā oldu. Şöyle ki envā’ dürlü reng-ile münakkaş (4) olmuş. Bī-ihtiyār bu cānavara meyl idüp ardınca at şaldılar. (5) Cānavar dağı kaçup ‘Acem serhaddında bir kūhistānlık arasına yitüp¹¹ (6) gayb oldu. Ol iki şehzādeler cānavarı ne kadar ki (7) aradılar, bulmayup nām u nişānından haber bilmediler. Hemāndem ol iki (8) qarındaşlar melül olup ğam u ğuşsa bahırına ğarğ oluban birbiri-y-le (9) rāy-ı¹² tedbīr eylediler. Andan dönüp ataları yanına gelüp: “Ol ‘Acem (10) serhaddındaki kūhistānlık arasında bize bir ‘ibādet-ḥāne yapıver!” (11) deyü dilek eylediler, şöyle ki dünyādan fārīg olup bunda oturalar (12) “Ḥalk-ı ‘ālem ‘uzlet idüp

⁸ Hazai dururlardı

⁹ Kalem (Nûn) 68/1

¹⁰ Hûd 11/107

¹¹ Hazai yetüp

¹² Hazai re’y

gendü hâlimuza meşğul olalum” didiler. Nemrud dağı (13) anlaruñ dilegin kabûl idüp emr eyledi, anlar için ol yirde bir deyr”

[3b]

Nemrut avlanırken ansızın bir ava rastlayınca ardına düşüp (avı) kovalamaya başladı. Oğulları da her tarafta av ararken bir köşeden rengârenk desenleri olan acayip (bir) hayvan çıktı. Gayriihtiyari bu hayvana meyledip ardı sıra at sürdüler. Hayvan da kaçıp İran sınırında dağlık bir yere ulaşıp kayboldu. O iki şehzade o hayvanı ne kadar aradılsa da izini bulamadılar. O anda o iki kardeş üzülp, keder ve düşünce denizine dalıp birbiriyle istişare etti. Oradan dönüp, babalarının yanına gelip, dünyadan el etek çekip burada otursunlar diye “ O İran sınırındaki dağlık yer arasında bize bir ibadethane yapiver!” diye talepte bulundular. “Herkesten uzaklaşıp kendi hâlimizle meşgul olalım.” dediler. Nemrut da onların dileğini kabul edip

[4a]

“(1) ‘imâret eyleyeler, ol iki şehzâde dağı anda oturup gendü dînlerince (2) ‘ibâdete meşğul olup ‘ömrleri oldukça geçineler. Çünkim ol ‘ibâdet-hâne (3) yapılp temâm oldı, bunlar dağı ol maķâmda oturup niçe mâh u sâl (4) dünyâ halkına karışmayup ‘ibâdete ve tâ‘ata meşğul oldılar, müstelizzât-ı ‘âlemden (5) el çekdiler. Bunlar bu hâl-ıla beş yıl ol deyrde oturup huzûr (6) itdiler. Çünki altıncı yıl oldı ol iki cüvânüñ dimâğlarına lezzet-i dünyâ (7) hâlecân eyledi pâdişâhlık sevdâları süveydâ-yı dillerinde (8) peydâ oldı bunlar bu hâl-ıla-y-iken¹³ bir gün ol maķâmda anlara ğâyibden (9) bir şahş gelüp dünyâ beglüğini ve sevdâ-yı saltanatı şerh eyleyüp (10) bunları azdurdı. Ol cüvânlar dağı ol şahşuñ iğvâsıyla ol (11) ‘ibâdet-hânenüñ terkin urup hevâ-yı saltanata meşğul oldılar. Meger (12) Ol zemânda ‘Acem memleketine yakın bir begüñ iki cemîle hûb kızları var ıdı (13) Mağor ve Hunor ol kızları hâlâllığa aldılar. Eyle olsa râvînüñ”

[4a]

o iki şehzade orada oturup, ömürleri oldukça kendi dinlerince ibadetle meşgul olup yaşasın diye o yerde kilise yapılmasını emretti. İbadethane yapılp tamamlanınca bunlar da o yerde oturup aylarca ve yıllarca insanlara karışmayıp ibadet ve taatle meşgul oldular. Dünya lezzetlerinden el çektiler. Bunlar bu hâlde beş yıl o kilisede huzur içinde yaşadılar. Altıncı yıl olduğunda iki yiğidin aklına dünya lezzeti düştü. Kalplerinin tam ortasında

¹³ Hazai “halleyken”

padişahlık sevdası oluştu. Bunlar bu durumdayken bir gün o yere, onlara gaipten bir şahıs gelip dünya padişahlığını ve saltanat sevdasını anlatıp bunları yoldan çıkardı. O yiğitler de o şahsın yoldan çıkarmasıyla o ibadethaneyi terk edip saltanat arzusuyla meşgul oldular. Meğer o devirde İran memleketine yakın bir beyin iki güzel kızı vardı. Magor ve Hunor o kızlarla evlendi. Öyleyse ravinin

[4b]

“(1) kavli bunun üzerinedür ki Üngürüs kavmı Hunoruñ zürriyetinden (2) zuhûra gelüp peydâ oldu. Zîrâ Hunoruñ adı sonra Hungurusa (3) tebdîl olındı. Ve Nemrud öldükde, Hunor götüri kavmı-y-la kaynatası olan (4) Tatar hanuñ yanına sığınup anda mütemekkin olmışdı. Han dahı aña ri‘âyet (5) idüp ve ‘Acem serhaddında başka bir memleketüñ begligin virdi. (6) Zîrâ Nemrud öldükde ‘Acem tahtına gayri pâdişâh gecmiş idi ve ol (7) diyâra Ciddîya vilâyeti dërler ki Tatar vilâyetleridür Semerķendden tâ Kara Deñize (8) tayanınca. Bir gün diyâr-ı ‘Acem pâdişâhı Koştantaniye meliki üzerine (9) sefer eylemek ol sebebden memâlik-i Ciddîya hâkiminden yardım (10) taleb eyledi Ciddîya meliki dahı mu‘âvenet içün Hunor kavmindan ki (11) Tatar ıdı yigirmi biñ leşker cem‘ eyleyüp ‘Acem pâdişâhına (12) göndermiş idi ‘Acem pâdişâhı dahı Koştantaniye melikinüñ üzerine (13) geldükde zıkr olan Hunor kavmına akın virilüp onlar¹⁴ dahı”

[4b]

sözü bunun üzerinedir ki Üngürüs halkı Hunor’un soyundan ortaya çıkmıştır. Çünkü Hunor’un adı sonra Hungurus’a dönüştü ve Nemrut öldüğünde Hunor bütün halkıyla kaynatası olan Tatar Han’ın yanına sığınıp oraya yerleşmişti. Han da ona saygı gösterip İran sınırında başka bir memleketin beyliğini verdi. Çünkü Nemrut öldüğünde İran tahtına başka bir padişah geçmişti. O diyara Ciddiya vilayeti derler ki Semerkant’tan ta Karadeniz’e kadar Tatar illeridir. Bir gün Acem diyarının padişahı, Konstantiniyye meliki üzerine sefer etmek için Ciddiya memleketlerinin hâkiminden yardım istedi. Ciddiya meliki de yardım için Tatar olan Hunor halkından yirmi bin asker toplayıp Acem padişahına göndermişti. Acem padişahı da Konstantiniyye melikinın üzerine geldiğinde adı geçen Hunor kavmine akın edilince onlar da

¹⁴ Hazai “anlar”

[5a]

“(1) bu vech-ile ‘Acem pâdişâhından ayrılıp Pannoniya vilâyetine gitmişlerdi. (2) Ve ol geldüklerinde gördiler ki bir ‘acâyib ġarâyib ma‘mûr aķar (3) şuları bî-ħad ve mîvesi terekese çok memleketdür ve anlaruñ dillerince (4) söylerler didiler ki bizüm bundan eyü memleket ķanda elimüze gire (5) ol sebebden Ĥunor ķavmı daķı ittifāk birle ol memleketüñ kıralına (6) varup tâbi‘ oldılar ve ol vilâyetde yir yir mütemekkin oldılar Pannoniya (7) kıralı daķı anlaruñ gendi eli altında mütemekkin olduklarına şadumân (8) oldu añlardı ki bunlar aña re‘âyâ olalar ammâ bu Ĥunor ķavmı (9) mütemekkin olduķda, Ciddîya vilâyetine Ĥunor ķavmına ve beglerine (10) yarar cāsûslar göndermişler idi tâ ki Ĥunor begleri ‘asker (11) cem‘ idüp ol ġanî memleket üzerine ħurûc eyleyeler ol esnâda (12) ħan öldi ekseriyâ memleket Ĥunor-bin-Nemruda tâbi‘ oldu. (13) Ammâ bir niķe begler tâbi‘ olmayup başķa beglik eylerlerdi. Ammâ ol”

[5a]

bu sebepten Acem padişahından ayrılıp Pannoniya vilayetine gitmişlerdi ve o vilayete geldiklerinde hayret verici (farklı) imar edilmiş, akarsuları sonsuz, meyvesi, tahılı çok, kendileri gibi konuşan bir memleket olduğunu gördüler. “Bizim bundan iyi memleket nerede elimize geçecek?” dediler. Bu sebeple Hunor halkı da fikir birliğiyle o memleketin kralına varıp tabi oldu ve o memlekete yerleştiler. Pannoniya kralı da onların kendi idaresi altında yerleşmelerinden mutlu oldu. Bunların kendisine halk olacağını düşünürdü. Ama bu Hunor halkı yerleştiğinde Hunor beyleri asker toplayıp o zengin memleket üzerine saldırırlar diye Ciddiya vilayetine, Hunor halkına ve beylerine güvenilir casuslar göndermişlerdi. O esnada han öldü, memleket çoğunlukla Hunor bin Nemrut’a tabi oldu. Ama birçok bey bağlanmayıp başka beylikler kurdular. Ama o

[5b]

“(1) zemânda Ciddîya ve Ĥunor ķavmınuñ beglerine zıkr olan cāsûs (2) irdüğinde Pannoniya vilâyetinüñ vaşfını ħaber virmişti anlar daķı (3) bildiler ki Pannoniya gibi ġani vilâyet yokdur ol sebebden Ciddîya ve Ĥunor (4) ķavmınuñ begleri ‘azîm ‘asker cem‘ eylediler ve Ĥunor ķavmı Pannoniya (5) üzerine geldüklerinüñ bir sebebi budur. Bir ķavılda daķı şöyle rivâyet (6) olunur ki günlerde bir gün Ĥunor gendü ķavmınuñ a‘yânların (7) bir araya cem‘ idüp şikâra ‘azm etmişti. Şikârında nâgehân (8) bir dağ eteginden bir cānavar çıķdı. Şöyleki ‘acâyib ve ġarâyib bir reng-ile (9) müzeyyen olmuş. Ammâ teveccühi âķar ķabîleyedür. Bu ħâleti göricek (10) fîl-ħâl göñlinden bunu fâl tutdı,

eytdi eger işbu cānavar baña (11) şikār olursa bu memleketde bize rāhatlık müyesser olur ve illā ki (12) işbu şikār baña müyesser olmazsa haber gelen Pannoniya vilāyetin feth itmek (13) naşīb olur deyü niyet eylemişdi. Hemāndem ol fikr ile şikāruñ

[5b]

zaman Ciddiya ve Hunor halkının beylerine söz konusu casuslar ulaştığında Pannoniya vilayetinin durumu hakkında bilgi vermişti. Onlar da Pannoniya vilayeti gibi zengin bir memleketin olmadığını anladılar. Ciddiya ve Hunor halkının beylerinin büyük (bir) ordu toplayarak Hunor halkının Pannoniya üzerine gelmesinin sebebi budur. Bir rivayette de: Günlerden bir gün Hunor'un kendi halkının güvenilir eşrafını toplayıp ava gittiği anlatılır. Avda bir dağ eteğinden ansızın, acayip ve garip renkle süslenmiş bir canavar çıktı. Ama başka kabileye yönelmişti. Bu durumu görünce o anda gönlünden şu falı tuttu: "Eğer bu canavar bana av olursa bu memlekette bize rahatlık nasip olur ancak bu av bana nasip olmazsa haberi gelen Pannoniya vilayetini fethetmek nasip olur." diye niyet etmişti. O anda o düşünceyle avın

[6a]

"(1) ardınca at şaldı. Ol cānavar dağı kaçıp āhar kabīle serhaddına (2) irdüğü gibi Hunor dağı yakın irüp şikārı ele getürecek maḥalda (3) derḥāl ol cānavar gözinden gāyib oldu nām u nişān nice (4) olduğın bilmedi. Çünkü Hunor bu ḥāleti göricek yanında olan (5) a'yānlara eytdi ki: "Bu iş tehī iş degüldür. Baña ve kavmuma delālet ve (6) işaretdür ki, artuḵ bize bu memleketde dirlik muḥāldur hemān çāre (7) ve 'ilāc oldur ki āhar memleketde mekān bağlayavuz" didi. Ammā bu mābeynde (8) ḥayli müddet gecdi. Âḥir bir sebebden Hunor dağı Ciddīya kavmı-y-la (9)uz olmayup ve zindegānī eylemeyüp ve etrāfda olan memleketlere (10) el uzadup niçe memleketleri darben ve kahren feth eyledi. Çün (11) gördiler ki bunlara kimse karşı durmağa kādir degüldür, anlar dağı (12) fikr eylediler ki, Pannoniya vilāyetini ve gün batusında olan memleketleri (13) gendülerüñ hükmlerine müsahḥar eyleyeler. Bu şerḥ olan sebeblerüñ keyfiyeti-y-le"

[6a]

ardı sıra at sürdü. O canavar da kaçıp başka kabilenin sınırına ulaştığında Hunor da yaklaşp avı ele geçireceği zaman derhal o canavar gözden kayboldu. Adını ve nasıl bir hayvan olduğunu anlayamadı. Hunor bu durumu görünce yanında olan eşrafa dedi ki: "Bu iş boş bir iş değildir. Bana ve halkıma iz ve işaretir ki artık bu memlekette yaşamak

imkânsızdır. Hemen yapılması gereken başka memlekete yerleşmemizdir.” Ama bu arada hayli zaman geçti. Başka bir sebepten Hunor da Ciddiya halkıyla uzlaşamayıp ve geçinemeyip etrafta olan memleketlere saldırıp birçok memleketi zorla ve zulümle ele geçirdi. Böylece bunlara kimsenin karşı gelmeye gücünün yetmeyeceğini gördüler. Onlar da Pannoniya ilini ve gün batısında olan memleketleri ele geçirip kendilerine bağlamayı düşündüler. Bu açıklanan sebeplerden dolayı

[6b]

“(1) Hunor-bin-Nemrud leşker cem‘eylemege başladı. Kavm-ı Hunor cem‘oldukdan sonra, (2) hisâb idüp kaleme aldılar, gördiler ki, Hunor kavmindan on biñ (3) kişi cem‘ olmuş ve gayri ‘acâyibi’l¹⁵ maḥlûkâtdan daḥı iki yüz seksen biñ (4) er cem‘ olmuş. Bu ‘acâyib ‘azîm cem‘iyeti eyledüğinden sonra, Hunoruñ (5) ‘ömri vefâ eylemeyüp ol eşnâda dünyâdan gitdi. Ammâ Hunoruñ akrabâsından (6) bir ulu begzâde varıdı. Adına Kattar dirlerdi. Hunor yerine ol leşkere (7) anı serdâr naşb eylediler. Ve cümle begler Kattar-ı serdârüñ dīvânına cem‘ (8) olup kanḳı¹⁶ diyâra varacakların danışık kıldılar. Ol cem‘iyet beglerinüñ (9) her biri bir dürlü kelâm eyleyüp bir nev‘a söz söylediler. Ammâ (10) Kattar han ziyâde ‘âḳıl u dānâ kimsene idi ve okımış rûzgârdide (11) kişiydi. Fikr deryâsına müstağrak olup ol beglerüñ cevâbların (12) aṣlâ kabûl eylemeyüp niçe zemândan sonra baş kaldıurup beglere ve leşker (13) kavmına nazar şalup eytdi ki: “Eger dilerseñüz ki, varup alacağımız memleketi”

[6b]

Hunor bin Nemrut, asker toplamaya başladı. Hunor halkı toplandıktan sonra hesap edip yazdılar. Hunor halkından on bin kişinin toplandığını ve başka bilinmeyen kavimlerden de iki yüz seksen bin asker toplandığını gördüler. Bu muhteşem, büyük kalabalığı topladıktan sonra Hunor’un ömrü yetmeyip o esnada dünyadan göçtü. Ama Hunor’un akrabasından bir ulu beyzade vardı. Adına Kattar derlerdi. Hunor yerine o orduya onu komutan tayin ettiler ve bütün beyler Kattar Komutan’ın divanında toplanıp hangi diyara varacaklarını birbirlerine danıştılar. O topluluktaki beylerin her biri farklı fikirler sundular. Ama Kattar Han fazlasıyla akıllı, bilgili biri idi ve okumuş, tecrübeli bir kişiydi. Derin düşünceye dalıp o beylerin cevaplarını asla kabul etmeyip, nice zamandan sonra

¹⁵ Hazai “‘acâyibü’l”

¹⁶ Hazai “hangi”

başını kaldırıp, beylere ve askerlere bakıp dedi ki: "Eğer isterseniz varıp alacağımız memleketi

[7a]

"(1) tahtgāh idinüp anuñ sebebi-y-le maşrık ve mağrib cānibinde olan (2) memleketlere el qarup feth idevüz ve daħı niçe vilāyetlere ġālib (3) olup gendimüze itā‘at itdürevüz imdi gerekdür ki, cehdümüz (4) Pannoniya vilāyeti üzerine olsun!" didi. Cümle begler Kattaruñ sözine (5) taḥsīn idüp ‘ahd u peymān kıldılar. Kaçankim Kattar-ı serdār Hunor (6) kavmınuñ beglerine Pannoniya vilāyetinüñ vaşfinda bir niçe kelām feth eyledükde, (7) didi ki: "Ol memleket üzerine kaşd¹⁷ itdigümüzüñ sebebi odur kim, (8) şāhibkırān-ı zemān yidi iklīm pādīşāhı, İskender-i devrān evvel (9) gün doğusunda olan vilāyetleri feth ve geregi gibi müsahḥar eyledüğinden (10) soñra, bir sebep-le daħı gün batusunda olan memleketler üzerine ḥurūc (11) eylemege kaşd itdüğünde, evvel Pannoniya vilāyetin feth eylemesin gönlinde (12) naķş itmişdi, tā ki Budini ve ol iklīmleri feth eylemegiçün uğur dutup (13) tahtgāh idine ol sebep-le İskender varup feth eyledi ve ol"

[7a]

başkent yapıp, bu vesileyle doğuda ve batıda olan memleketlere el uzatıp fethedelim ve de nice memleketlere galip gelip kendimize bağlayalım. Şimdi Pannoniya vilayeti için mücadele etmemiz gerekir." Bütün beyler Kattar'ın sözünü beğenip söz verdiler. Komutan Kattar, Hunor halkının beylerine Pannoniya ilinin özelliklerini anlattıktan sonra: "O memlekete kastetmemizin sebebi; zamanın muzaffer komutanı, yedi iklim padişahı, devrin İskender'i önce gün doğusunda olan memleketleri fethedip tamamıyla ele geçirdikten sonra bir vesileyle de gün batısında olan memleketler üzerine saldırmak istediğinde Budin'i ve o memleketleri fethetmek için yola koyulup, başkent yapmak için önce Pannoniya vilayetini fethetmeyi gönülden istemesidir. Bu sebeple İskender gidip fethetti ve o

[7b]

"(1) tahtgāhı uğur dutup andan Pec tahtınuñ üzerine varup feth eyledi. (2) Bu iki tahtgāhuñ fethi sebebi-y-le Nemçe Leh Çeh ve Fireng ve niçe daħı vilāyetlerüñ (3) beglerin mecrūḥ idüp darben ve ḳahren emrine muṭī‘ü munkād (4) eyledi." Çünkü Hunor begleri Kattar-ı serdārdan bu ḥaberleri (5) işitdüklerinde, cümle begler Kattar sözüne

¹⁷ Hazai "ad"

hayrân olup fikr ü tedbîrine (6) taḥsîn eylediler. Didiler ki: “Ne ‘aceb bize bu aḥvâlleri ‘ayân eylediñüz. (7) ‘Acabâ İskender nerede doğdı ve kimden ḥâşıl olup ve babası ve anası (8) kimler idi ve evvel ḳanḳı¹⁸ vilâyetler üzere varup ve ḳanḳı pâdişâhı (9) evvel taḥtdan indürüp feth eyledi? Ve Pannoniya vilâyetinüñ üzerine (10) varmasına sebep ne olduğunu lutf idüp bunuñ sırrını bize ‘ayân u beyân (11) eyleñ!” didiler. Çünkü Ḳattar-ı serdâr¹⁹ Hunor ḳavmı beglerinden bu deñlü (12) ibrâm göricek, ol daḥı revân İskender hikâyesine âgâz idüp (13) didi kim: Râviyân-ı aḥbâr ve nâkilân-ı âşâr şöyle rivâyet iderler kim,”

[7b]

başkentini yolunu tutup oradan Pec tahtı üzerine gidip fethetti. Bu iki başkentini fethinden dolayı Nemçe, Leh, Çeh, ve Fireng (gibi) daha nice vilâyetlerin beylerini yaralayıp, vurup kırarak emri altına aldı.” dedi. Hunor beyleri Komutan Kattar’dan bu haberleri işitince bütün beyler Kattar’ın sözüne hayran olup düşüncelerini ve planlarını beğendiler. “Ne güzel bize bunları anlattınız. Acaba İskender nerede doğdu, kimden doğdu, annesi ve babası kimlerdi, önce hangi vilâyetlerin üzerine gidip hangi padişahı tahttan indirip ele geçirdi, Pannoniya vilâyetinin üzerine gitmesinin sebebinin ne olduğunu, bunun sırrını lütfedip açıklayın!” dediler. Kattar Komutan, Hunor halkının beylerinin bu kadar ısrar ettiğini görünce o da İskender’in hikâyesini anlatmaya başlayıp “Haber rivâyet edenler ve eser nakledenler şöyle rivâyet ederler.” dedi.

[8a]

“(1) İskender Rûm pâdişâhlarınıñ on birinci atasından ḥâşıl olup (2) vücûda gelmişdür Rûm tahtı evvel zemânda Maçyadonya vilâyetinde idi (3) ki Filibeden tâ Ḳavalaya varınca Maçadonya vilâyeti dinilür.²⁰ İptidâ Rûm pâdişâhları (4) ol vilâyetle zuhûra gelmişlerdür. Zîrâ andan evvel Rûm vilâyetinüñ ḥişârları (5) hep başka beglikler idi ve Nizanc begleri ki şimdi ol vilâyete (6) İslâmbol dinilür başka beglik iderlerdi. Ve Atina ve Selenik (7) ve ol semtlerde olan ‘azîm şehirlerüñ begleri Venedik begleri (8) gibi birer miḳdâr yire ḥükm iderlerdi. Ḳıralları olmaz ıdı, dükeli (9) Arnavud ve Mora vilâyetlerinde ḳırallar olurdu. Ammâ ol zemânlarda (10) Atina ve Selenik begleri ḡâyet mâldâr ıdılar ve çok ‘askere ve (11) deñiz yüzinde donanmaya ḳâdir idiler. Şöyle ki iki

¹⁸ Hazai “hangi”

¹⁹ Hazai “Kattar Serdar”

²⁰ Hazai “denilir”

def'a 'Acem (12) pādīšāhları 'asker ile Rūm vilāyetin feth itmek için²¹ hūrūc (13) itmişlerdi, Atina begleri daḥı 'asker-le qarşı gelüp ceng idüp”

[8a]

İskender Rum padişahlarının on birinci atasından hasıl olup doğmuştur. Rum tahtı önceden Maçadonya (Makedonya) vilayetinde idi ki Filibe'den ta Kavala'ya varıncaya kadar Maçadonya vilayeti denir. Önce Rum padişahları o vilayette ortaya çıkmıştır. Zira ondan önce Rum vilayetinin hisarları hep başka beyliklerdi ve Nizanc beyleri ki - şimdi o vilayete İslambol denir- başka beylik kurarlardı. Atina, Selanik ve o semtlerde olan büyük şehirlerin beyleri, Venedik beyleri gibi bir miktar yere hükmederlerdi. Kralları olmazdı. Hep Arnavut ve Mora vilayetlerinde kral olurdu. Ama o devirde Atina ve Selanik beyleri gayet zengindiler, çok askere ve deniz üstünde donanmaya sahiptiler. Şöyle ki: İki defa Acem padişahları askerle Rum ülkesini fethetmek için saldırmışlardı. Atina beyleri de askerle karşı gelip savaşarak

[8b]

“(1) 'Acem pādīšāhlarınuñ çok 'askerin kırdılar. 'Ākıbet ciyş-i 'Acem nāçār (2) olup Rūm vilāyetlerinden yine memleketlerine kaçmışlardı. Ol zemānlarda (3) Filibeden Kavalaya varınca üç dört kırallık yer idi. Ammā ol zemānlarda (4) Mora vilāyetinde bir yarar begzāde varıdı Adına Karalu dirler idi. (5) Günlerde bir gün bir düş görüp ol düşüñ remzinden müteḥayyir ve ḥayrān (6) olup 'ākıbet ol sebebden şehrinde olan müneccimleri cem' idüp (7) anlardan bu gördüğü düşüñ ta'bīrin su'āl eyledi. Anlar daḥı (8) her biri zemānında 'ākıl u dānā kimseneler olmağın, deryā-yı fikre ğarq olup (9) birbiri-y-le ittifāk idüp didiler kim: “Devletlü şehzāde bu sizüñ düşüñüzüñ (10) ta'bīri budur kim, sizüñ sebebiñüz ile Edissa vilāyeti ki Türkīde (11) ---- dinilür ve Mora vilāyetinde Qorunt nām pāytaḥt şehri ki (12) Türkīde ---- dinilür götüri Rūm vilāyetlerinüñ pāytaḥt (13) ḥiṣārları bunlardur. Ammā Rūm vilāyetlerinüñ pādīšāhluğı ibtidā”

[8b]

Acem padişahlarının çok askerini öldürdüler. Sonunda Acem ordusu çaresiz kalıp Rum ülkesinden yine memleketlerine kaçmışlardı. O zamanlarda Filibe ile Kavala arası üç dört krallık yerdı. Ama o devirde Mora ülkesinde güvenilir bir beyzade vardı. Adına Karalu derlerdi. Günlerden bir gün bir düş görüp o düşün işaret ettiği anlama şaşırıp ve hayran

²¹ Hazai “için”

olup, sonra bu sebeple şehrinde olan müneccimleri toplayıp onlara bu düşün tabirini sordu. Onlar da her biri zamanının akıllı ve bilgili kimseleri olarak, derin düşüncelere dalıp, birbirleriyle fikir birliği yaparak dediler ki: “ Devletli şehzade bu düşününüzün yorumu budur ki, sizin sebebinizle Türkçede ---- denen Edissa memleketi ve Mora memleketinde Türkçede ---- denen Korunt adlı başkent, diğer Rum vilayetlerinin başkent hisarları bunlardır. Fakat Rum vilayetlerinin padişahlığı önce

[9a]

“(1) Sizden zühür idüp Rûm pâdişâhlığı evvel Filibeden tâ Kavalaya varınca (2) ve Arnavud vilâyetine tayanınca olsa gerekdür tâ onuncı ataya varınca. (3) Andan bir pâdişâh zühûra gele ki, götürü bu vilâyetleri feth eyleye. Ve (4) sizden sonra gelen pâdişâhların makbereleri Edissa hisârında (5) olsa gerek. Şöyle ki bir pâdişâh bu tertîbi dönderecek olursa, (6) ol vilâyetlerin tahtnişînligi ol pâdişâhdan bir âhar iklimün (7) şehriyârına intikâl eyleye. Ammâ evvel her kankı hisârün üzerine ki varup (8) muhâşara kılasız yağmurlu günde yürüyüş kılasız tâ ki fırsat sizün (9) ola!” deyüp hâmüş oldılar. Çünkim ol begzâde müneccimlerden (10) bu ahvâl haberin aldukdâ ferah oldu. Andan Morada bir mikdâr gendüye (11) uyan begzâdelerden ve ‘askerden cem’ ----- idüp vilâyetine (12) gelüp ceng idüp Serezî ve Dıramayı feth eyledi. Ol semtlerde (13) olan karalları feth eyledi. Andan ----- hisârün üzerine varup”

[9a]

sizden ortaya çıkıp Rum padişahlığı da Filibe’den başlayıp ta Kavala’ya oradan da Arnavut ülkesine varıncaya kadar oradan da onuncu adaya kadar olan yerleri kapsayacaktır. Oradan bu ülkeleri fethedecek bir padişah ortaya çıkacak ve sizden sonra gelen padişahların kabirleri Edissa Hisarı’nda olacak. Şöyle ki bir padişah bu düzeni bozacak olursa o memleketlerin taht sahipliği o padişaktan başka bir ülkenin padişahına geçecek. Ama önce herhangi bir hisarın üzerine varıp kuşatın ve yağmurlu günde kuşatın ki fırsat sizin olsun!” deyip sustular. O beyzade müneccimlerden bu durumları öğrenince ferahladı. Ondan sonra Mora’da kendine tabi olan beylerden biraz asker toplayıp---- memleketine gelip, savaşp Serez’i ve Drama’yı fethetti. O semtlerde olan kralları ele geçirdi. Oradan ----Hisarı’nın üzerine gidip

[9b]

“(1) muḥāşara eyledi ve bir yağmurlu günde yürüyüş idüp feth eyledi. Andan (2) Filibeyi ve Gümülcineyi zabt eyleyüp andan Âdem peygâmberr tārîhinüñ (3) dört bin üç yüz toḡsan bir yılında ol ḥişârda ‘ālî cem‘iyet (4) idüp andan taḥta geçüp üç dürlü bir tâc yabdı. Bir katı demürden (5) ve bir kat buğday şapından ve bir kat altundan. Anda bir niçe gün (6) karar idüp girü Mora vilâyetine varup Korumt taḥtına gelüp (7) ‘asker cem‘ eyledi. Andan Avlona semtlerinde olan kıralları taḥtlarından (8) indirüp ol vilâyetleri feth eyledi. Ammâ Atina ve Selenik ol semtlerde (9) olan niçe ‘azîm şehirlerüñ begleri-y-le dostlık iderdi. Zîrâ (10) anlar ol zemânlarda ‘askeri-y-le andan kuvvetlü idiler. Ve İslâmbol (11) ve Edrene begleri-y-le dostlık ve komşuluk iderdi bu tarîk-ile (12) yigirmi yedi yıl pâdişâhlık idüp andan bir gün ecel yaşduḡına (13) baş koyup vaşîyet eyledi ki, gendiyi ve andan soñra gelen pâdişâhları”

[9b]

kuşattı ve bir yağmurlu günde harekete geçip fethetti. Orada Filibe’yi ve Gümülcine’yi ele geçirip oradan Âdem Peygamber tarihinin dört bin üç yüz doksan bir yılında o hisarda büyük toplantı yapıp sonra tahta geçip bir katı demirden, bir katı buğday sapından, bir katı altından olmak üzere üç türlü taç yaptı. Orada birçok gün kalıp geri Mora ülkesine varıp, Korumt tahtına gelip asker topladı. Sonra Avlona diyarlarında olan kralları tahtlarından indirip o memleketleri fethetti. Ama Atina ve Selanik, oradaki birçok büyük şehrin beyleriyle dosttu. Çünkü onlar o devirde asker bakımından ondan güçlüydü. İslambol ve Edrene beyleriyle dost ve komşuydu. Bu şekilde yirmi yedi yıl padişahlık edip sonra bir gün ecel yastığına baş koyup, kendisini ve daha sonra gelen padişahları

[10a]

“(1) ol ḥişârda defn eyleyeler. Çünkim âşiyâne-i tenden sîmurg-ı rûḥ (2) Kâf-ı ‘ademe pervâz eyledi, kulları mâtem tutup ol pâdişâhı laḥd-ı zemîne (3) irgürdiler.

Nazm

Budurur ḥâlî cihānuñ dāyimā

(4) Soñını her şenligüñ eyler fenā

Lezzet-i dünyāya maḡrûr olma ḥîc

(5) Aldanup ‘îşine mesrûr olma ḥîc

Âdemî bir murğdur mesken-i cihân²²

(6) Çok kuş uçurdu bu köhne âşiyân.

(Neşr)

Rāvî kavlinca çünkim pādīšāh (7) ālāyīş-i cihāndan göz yumdı, ammā bir oğlu varıdı. Adına Pertika²³ (8) dirlerdi. Pādīšāh öliceğ, oğlu Pertika tahta geçdi. Âdem peygāmbir (9) tārīhinūn dört bin dört yüz on altısında. Ol dağı otuz yidi (10) yıl pādīšāhlık eyledi. Âhir ol dağı ecel çāhına düşüp āb-ı hayātından (11) el yudı. Ve anuñ bir oğlu varıdı, adına ---- - dirlerdi. (12) Babası öliceğ ol hışārda kânun üzre defn itdürüp (13) andan Âdem tārīhinūn dört bin dört yüz elli üçinde tahta”

[10a]

o kalede defnetsinler, diye vasiyet etti. Ten yuvasından ruh kuşu yokluk dağına uçtu. Kulları yas tutup o padişahı mezarına göturdüler.

Nazım

Daima dünyanın hali budur/ Her şenliğin sonunu yokluk eyler.

Dünya lezzetlerine hiç kanma/ İşine aldanıp hiç sevinme

Âdemoğlu, meskeni cihan olan bir kuştur/ Bu köhne yuva çok kuş uçurdu.

Nesir

Ravinin sözüne göre o padişah cihanın gösterişine göz yumdu ama bir oğlu vardı. Adına Pertika derlerdi. Padişah ölünce oğlu Pertika, Âdem Peygamber tarihinin dört bin dört yüz on altısında tahta geçti. O da otuz yedi yıl padişahlık yaptı. Sonunda o da ecel kuyusuna düşüp hayat suyundan el çekti. Onun bir oğlu vardı. Adına----- derlerdi. Babası ölünce usul gereği o hisarda defnettirdikten sonra Âdem tarihinin dört bin dört yüz elli üçünde tahta

[10b]

“(1) geçüp pādīšāh oldı. Elli beş yıl pādīšāhlık idüp niçe oğulları (2) vücūda geldi. Ammā dükelisi kırılıp bir oğlu varıdı adına Filpos (3) dirlerdi ol kalmışdı. Ol dağı bir gayri ‘avretten idi Ammā (4) babası bu oğlını hergiz sevmezdi, bir niçe def’a öldürmeğe kaşd

²² Hazai “meskeni cihan”

²³ Hazai “Pertika”

(5) eylemişti. Ammā öldürmege bir sebep bulmaz ıdı. Bu hāl-ıla niçe zemān (6) geçüp
āhır zaḥm-ı çeşm-i zemāne ol şehriyāra daḥı göz diküp bād-ı ecel (7) keştī-yi vücūdın
ğarkāb-ı helāka virüp cihāndan göz yumdı.

(Nazm)

(8) Hāl-i ‘ālem budurur diñle iy cān

Dāyimā bād-ı ecel eyler vezān

(9) Dünyede ecel yili²⁴ tırmaz eser

Niçe niçe şehirüñ bağıñ keser

(10) Her ne deñlü eyleseñ tūl-i emel

Tārumār ider anı ceş-i ecel

(11) Şehleri tahtından idüp sernigūn

Gözyaşı-y-la yiri²⁵ eyler lālegūn

(12) ‘Adl u dād issi dimez bu şāhdur

Āsumān-ı şer‘ içinde māhdur

(13) Yā dimez bu sīmten dilber durur

Sözi şeker lebleri gevher durur”

[10b]

geçip padişah oldu. Elli beş yıl padişahlık yapıp çok sayıda oğlu oldu ama çoğu ölüp bir
oğlu kaldı, adına Filpos derlerdi o kalmıştı. O da başka bir kadındandı ama babası bu
oğlunu hiç sevmezdi. Birçok defa öldürmek istemişti ama öldürmek için bir bahane
bulamadı. Böylece nice zaman geçtikten sonra zamanın nazarı o padişaha da göz dikip
ecel rüzgârı vücut gemisini batırınca dünyaya gözlerini yumdu.

Nazım

Ey can dinle, âlemin hâli budur / Daima ecel rüzgârı eser.

²⁴ Hazai “yeli”

²⁵ Hazai “yer”

Dünyada ecel yeli durmadan eser / Nice şehirlerin nefesini keser.

Her ne kadar ölmeyecek gibi plan da yapsan / Ecel ordusu onu tarumar eder.

Padişahları tahtından baş aşağı edip / Gözyaşlarıyla yeri lale renkli eyler.

Bu padişah adalet ve doğruluk sahibidir / Karanlık, gökyüzünde aydır, demez.

Ya da gümüş tenli bir sevgilidir / Sözü şeker, dudakları hazinedir, demez.

[11a]

“(1) Koyayın dünyāda sağ olsun dimez

‘Ömri çağın yürisün sürsün dimez

(2) Şāh u dervīş ü gedā her ne ki var

Cümlesini ‘ākıbet bu yir yutar

(3)Hay ölüm müşkil ölüm düşvār ölüm

Qanda kaçsam öñine uğrar yolum

(4) ‘Ākıbet seng-i ecel irer başa

Sen gerekse devlet-ile biñ yaşa.

(Neşr)

(5) Rāvī qavılınca çünkim pādişāh öldi, oğlu Filpos Ādem (6) peygāmbere tārīhinüñ dört biñ beş yüz sekiz yılında atası tahtına geçüp (7) pādişāh oldı. Ol dağı bir niçe zemān şāh olup kırk (8) iki yıl hüküm ü hükümet sürdükden soñra bir oğlu vücūda geldi. (9) Adına -- ---- (dirler idi.)²⁶ Günlerde bir gün Filbos dağı hasta olup (10) vefāt itdi. Andan Ādem peygāmbere tārīhinüñ dört biñ beş yüz (11) elli yılında oğlu tahta geçüp pādişāh oldı. Ol dağı on üç (12) yıl pādişāhlık sürüp andan mevt şarābın nüş eyleyüp (13) cihāndan göz yumdı. Anuñ dağı bir oğlu varıdı. Adına ---- ”

[11a]

Bırakayım dünyada yaşasın demez / Ömrü bitmesin sürsün demez.

²⁶ “dirler idi” ifadesi yazmada yer almıyor fakat bağlama bakıldığında yazarın unutmuş olduğu düşünülebilir.

Padişah, derviş ve dilenci her ne varsa / Sonunda bu yer hepsini yutar.

Hay ölüm, zor ölüm, güç ölüm / Nereye kaçsam yolum önüne çıkar.

Sonunda ecel taşı başına konur / Sen istersen devletle bin yaşa.

Nesir

Ravinin sözüne göre padişah öldüğü için oğlu Filpos Âdem Peygamber tarihinin dört bin beş yüz sekiz yılında babasının tahtına geçip padişah oldu. O da uzun zaman padişahlık yapıp kırk iki yıl hüküm sürdükten sonra bir oğlu oldu. Adına ---- derlerdi. Günlerden bir gün Filpos da hasta olup vefat etti. Sonra Âdem Peygamber tarihinin dört bin beş yüz elli yılında oğlu tahta geçip padişah oldu. O da on üç yıl padişahlık yaptıktan sonra ecel şerbetini içip dünyaya gözlerini yumdu. Onun da bir oğlu vardı. Adına ----

[11b]

“(1) dirler idi babası ölicecek, oğlu ---- Âdem peygâmbere târîhinüñ (2) dört biñ beş yüz altmış üç yılında tahta gecüp pâdişâh oldı (3) Çünkim Amintas cihânuñ ‘îş ü nüşına ve bûs-ı âğûşına aldanup (4) on toköz yıl ğaflet-ile pâdişâhlık eyledi. Âhîr sâkî-yi dehr aña dahı (5) ecel cāmın şunup vücūdın ‘adem eyledi. Velî bir oğlu kaldı. (6) Adına İskender dirlerdi. Gendi dünyādan sefer idicek, İskender (7) atası yirine pâdişâh oldı. Âdem peygâmbere târîhinüñ dört biñ (8) beş yüz yitmiş²⁷ iki yılında ol dahı otuz sekiz yıl ‘adl üzre (9) pâdişâhlık idüp âhîr ol dahı dâr-ı beķāya rihlet itdi. Şoñına (10) oğlu kalmamağın Mora begzâdelerinden girü bu pâdişâh neslinden (11) bir bigzâde²⁸ varıdı. Adına ---- dirlerdi. Âdem peygâmbere (12) târîhinüñ dört bin altı yüz on yılında tahta geçüp pâdişâh (13) oldı. Zîrâ ol pâdişâhuñ oğlu yok ıdı, ammâ kıızı”

[11b]

derlerdi. Babası ölünce oğlu ---- Âdem Peygamber tarihinin dört bin beş yüz altmış üç yılında tahta geçip padişah oldu. Amintas; dünyanın zevk ve sefasına, rahatlığına aldanıp on dokuz yıl gafletle padişahlık yaptı. Sonra Azrail ona da ecel kadehini sunup canını aldı. Fakat bir oğlu kaldı. Adına İskender derlerdi. Kendi dünyadan göçünce İskender babasının yerine padişah oldu. Âdem Peygamber tarihinin dört bin beş yüz yetmiş iki yılında o da otuz sekiz yıl adaletle padişahlık yaptıktan sonra ebedî âleme göç eyledi.

²⁷ Hazai “yetmiş”

²⁸ Hazai “begzâde”

Ardında oğlu kalmayınca Mora beyzadelerinden, başka bir padişah soyundan bir beyzade vardı. Adına ---- derlerdi. Âdem Peygamber tarihinin dört bin altı yüz on yılında tahta geçip padişah oldu. Fakat o padişahın oğlu yoktu ama kızı

[12a]

“(1) varıdı. ---- Pādişāhuñ kızınıñ oğlu ıdı. Çünkü (2) saltanat serīrine gecdi, ol dañı otuz sekiz yıl pādişāhlık (3) sürüp ve Arnavud vilāyetinüñ kıralınıñ kızını alup andan üç (4) oğlu vücūda geldi. Birinüñ adı İskender ve birinüñ adı Pertiķas (5) cümleden küçüginüñ adı Filpos ıdı ki İskender-i Rūmīnüñ (6) babasıdur. Çünkim bunca zemān devlet tahtında karar eyledi, (7) bir gün ol dañı Zāl-ı devrāndan ecel tabancesin yiyüp ka‘r-ı zemīni (8) mekān itdi çünkim Amitnam öldi, ulu oğlu (9) İskender Âdem peygāmbere tārīhinüñ dört biñ altı yüz yigirmi (10) sekizinde tahta geçüp pādişāh oldu. Zīrā babası sağığında (11) büyük oğlu İskendere pādişāhlığın bildürüp andan oğlu (12) Filposa Tebā şehrinüñ emīnlüğün ve şubaşılığın virmiş idi. Çünkü (13) babaları öldükde, İskender pādişāh oldu, kardeşini Tebā şehrinde”

[12a]

vardı. ---- padişahın kızının oğlu olduğu için saltanatın başına geçti. O da otuz sekiz yıl padişahlık yapıp Arnavut memleketinin kralının kızını alıp ondan üç oğlu oldu. Birinin adı İskender, birinin adı Pertikas, hepsinden küçüğünün adı Filpos’tu ki Rumî İskender’in babasıdır. ---- bunca zaman devleti yönetti bir gün o da ecel tokadını yiyip yerin altını mekân eyledi. Amitnam ölünce büyük oğlu İskender, Âdem Peygamber tarihinin dört bin altı yüz yirmi sekizinde tahta geçip padişah oldu. Zira babası sağığında büyük oğlu İskender’e padişahlığını bildirip sonra oğlu Filpos’a Taba şehrinin emniğini ve komutanlığını vermişti. Babaları ölünce İskender padişah oldu, kardeşinin Taba şehrinde

[12b]

“(1) emīnlüğünde muķarrer eyledi. Gendi dañı Kōrunt hişārındaki ---- (2) dīvān eyleyüp, anda ‘azīm ‘asker cem‘ eyledi. ---- begleri (3) üzerine sefer eyledi. Ol vilāyet begleri dañı anuñ geleceğin (4) bilüp anlar dañı ‘asker cem‘ idüp hāzır olmuşlardı. Günlerde (5) bir gün İskender ‘asker-ile memleketleri içine girüp ve iki cānibüñ (6) karavulları birbiri-yle buluşup²⁹ ve iki cānibden niçe adam kırılıp birbirinden (7) ayrıldılar. Andan ol gice iki ‘asker birbirine muķābil konup iki cānibden (8) karavullar muķkem bekleyüp: “İrte ceng-

²⁹ Hazai “buluşub”

i sultānīdür diyü iki ‘askerden (9) münādīler nidā iderdi tā şubh olunca. Çün şabah oldu, (10) iki ‘askerden tabl u nekkāreler çalınup dersū at arkaşına (11) gelüp meydān yirine geldiler. Şöyle ki atlar ayağından toz havāya ağıp (12) iki ‘askeri kabladi, tozdan ak at kara at fark olmaz oldu. Nāgāh (13) zemāndan şoñra bād-ı şarşar çıkup iki ‘askerūñ üzerinden”

[12b]

emin olmasına karar verdi. Kendi de Korunt Hisarı’ndaki----divanı toplayarak orada çok asker topladı. ---- beyleri üzerine sefer yaptı. O memleketin beyleri de onu geleceğini öğrenince asker toplayıp hazırlanmışlardı. Günlerden bir gün İskender askerle (onların) memleketlerine girip iki tarafın nöbetçileri birbiriyle karşılaşp, iki taraftan birçok adam ölüp birbirinden ayrıldılar. Sonra o gece iki ordu karşılıklı konuşlanp iki tarafın nöbetçileri sağlam dikkatli nöbet tutup iki taraftan tellallar sabah oluncaya kadar “Ertesi gün sultanlara yaraşır bir savaş olacak!” diye duyurdular. Sabah olduğunda iki ordunun davul tefleri çalınp, hepsi ata binerek savaş meydanına geldiler. Öyle oldu ki atların ayağından toz kalkıp iki orduyu da kapladı. Tozdan ak at, kara at fark edilemez oldu. Ansızın soğuk bir rüzgâr çıkıp iki ordunun üzerinden

[13a]

“(1) tozı kaldırıp³⁰ andan iki cānibden ‘asker halkı birbirin fark ider oldu (2) Hemāndem birbirnūñ cān u başına kaşd idüp kimi tīg çeküp kimi eline (3) şebdesin alup birbirne depindiler, at süheybinden erenler na‘rasından güyā (4) meydān yüzi maşşer yiridür. Bu hāl-ıla bir ceng itdiler ki, ta‘bīre kâbil (5) degül. ‘Ākıbet Hudā-yı bī niyāz İskendere fırsat virüp düşmānı şıyup bir niçe (6) begler kılıcdan geçüp bir niceler dağı kaçdılar. İskender ol kırılan (7) beglerūñ ve ‘asker halkınuñ gānīmet mālların alup ve ol memleketi (8) harāca kesüp andan tahtına döndi. Meger ol arada (9) pādīşāhuñ Atina begzādelerinden bir sevgülü vezīri varıdı. (10) Ol vezīr ile pādīşāhuñ anası sevişürdi. Bu hāl-ıla³¹ ol vezīr (11) ile bunı tedbīr itdi ki, oğlını öldüre ve ol begzāde’yi ki (12) pādīşāhuñ vezīridür tahta geçirüp pādīşāh eyleye. Bu hāl-ıla (13) bir niçe def‘a ağı kaşd idüp rāst getüremedi,”

³⁰ Hazai “kaldurub”

³¹ Hazai “halle”

[13a]

tozu kaldırıncı iki tarafın askeri birbirini fark etmeye başladı. Anında canına kastederek, kimi kılıç çekip, kimi palasını alıp birbirine saldırdılar. At nalının kıvılcımından, erenlerin naralarından meydan mahşer yerine dönmüştü. Bu şekilde (öyle bir) savaş yaptılar ki anlatmak kolay değildir. Sonunda Allah’a yalvarmasıyla fırsat çıkınca düşmanı kırıp birçok beyi kılıçtan geçirdi ve birçoğu da kaçtı. İskender o ölen beylerin ve ordunun ganimet mallarını alıp, o memleketi vergiye bağlayıp sonra tahtına döndü. O zamanlar padişahın Atina beyzadelerinden sevdiği bir veziri vardı. O vezirle padişahın annesi sevgiliydi. Hâl böyle olunca o vezirle oğlunu öldürüp padişahın veziri olan o beyzadeyi tahta geçirmek için plan yaptı. Bunun için birçok defa zehirlemek istedi ama fırsatını bulamadı

[13b]

“(1) zîrâ pâdişâh gâyet şâkınurdu. Ammâ ol vezîrden hergiz³² hâyınlık³³ (2) aňlamazdı. Ammâ ehl-i nücûmdan ba‘zı kimse bir niçe def‘a pâdişâha (3) demişlerdi ki: “Devletlü pâdişâh Ayastas nâm kimseneden şâkınasız!” (4) Meger ol vezîrûñ adı Ayastas ıdı. Müneccimlerûñ pâdişâha (5) buncılayın ahvâl didüklerin duyup pâdişâha gelüp ağladı. (6) Didi kim: “Devletlü pâdişâh, benüm senûñ yanuñda maķbûl olduğuma (7) hased iderler. Ol sebebden böyle dirler. Eger devletlü pâdişâh (8) benden bir hâyınlık³⁴ gördüñüzse, işde boynum, işde kılıcıñuz. Ammâ (9) varısa, ol didükleri Ayastas devletlü pâdişâh feth eylediği (10) ---- vilâyetinde gendü yiriñüzde ķâyımmaķâm ķoduğunuz Ayastasdur. (11) Ve hem ol cânıbden ģaber gelmişdür ki, ģıyânatlığâ³⁵ kaçdı var deyü. (12) Ammâ devletlü pâdişâha ‘arz itmedüğümñ sebebi buyıdı kim, (13) tekrâr tecessüs içün adamlar gönderdüm, geldükde neyse ahvâl”

[13b]

çünkü padişah çok dikkatliydi fakat o vezirden kesinlikle hainlik beklemezdi. Zira bazı müneccimler birçok defa: “Devletli padişah, Ayastas adlı kimseden sakının!” demişlerdi. O vezirin adı Ayastas’tı. Müneccimlerin padişaha bu gibi durumları anlattıklarını duyup padişaha gelip ağladı, dedi ki: “Devletli padişah, benim senin yanında makbul olduğumdan haset ediyorlar o sebepten böyle diyorlar. Devletli padişah, eğer benden bir

³² Hazai “herkes”

³³ Hazai “hâinlik”

³⁴ Hazai “hâinlik”

³⁵ Hazai “hıyanetlige”

hainlik gördüyseniz işte boynum, işte kılıcınız! Ama varsa o dedikleri Ayastos, devletli padişah fethettiği -----memleketinde kendi yerinize vekil bıraktığınız Ayastos'tur ve o taraftan hainlik maksadı var diye haber gelmiştir. Ama tekrar casuslar gönderdim, geldiklerinde durum neyse

[14a]

“(1) ma'lûm ola” dedi. Gönlünden³⁶ fikri buyıdı kim ol yigide (2) bir zarar yetiştirüp helâk ide. Zîrâ andan gâyet korkardı (3) Ol arada bir iki gün geçüp tekrâr vezîr pâdişâha 'arz (4) eyledi kim, zıkr olan ----- bigi³⁷ 'âşî oldı. Hemân (5) pâdişâh buyurdu kim: “Tiz kapuma getirün!” Ol sâ'atda adamlar gidüp (6) ol yigide ahvâlî ma'lûm itdiler. Ol bî-günâh dahı pâdişâh (7) emri üzre âsitâneye gelmege 'azm kıldı. Ammâ bu yañadan (8) vezîr ol begün gelecegin bilüp korkdı, şâyed ki ol big (9) pâdişâh-ıla buluşup doğru çıka. Ol sebebden bu tedbîri fikr idüp (10) pâdişâha varup didi kim: “Devletlü pâdişâh size lâıyık degüldür ki, (11) anuñ gibi hâyını gendüñüze buluşdurasız³⁸. Hemân geldükde pâdişâh-ıla (12) buluşmadın işin bitürmek gerekdür pâdişâh vezîrün sözine (13) uyup ol bî-çâreyi geldükde³⁹ gendü-y-ile buluşdurmayup”

[14a]

açıklığa kavuşsun diye size arz etmedim.” dedi. Asıl düşüncesi o yiğide zarar verip onu öldürmekti çünkü ondan çok korkardı. O arada, bir iki gün geçtikten sonra vezir padişaha: “----Beyi asi oldu.” dedi. Padişah: “Hemen huzuruma getirin!” diye emir verdi. Hemen adamlar gidip durumu o yiğide anlattılar. O günahsız da padişahın emrini yerine getirmek için başkente yöneldi. Ama bu taraftan vezir o beyin geleceğini öğrendi. O bey padişahla buluşup gerçekler ortaya çıkar diye de korktu. Bu sebeple bir tedbir düşünüp padişaha varıp dedi ki: “Devletli padişah onun gibi bir hainle görüşmeniz uygun değildir, hemen geldiğinde padişahla buluşmadan işini bitirmek gerekir.” Padişah vezirin sözüne uyup o çaresizi geldiğinde görüşmeden

[14b]

“(1) ol bî-günâhı helâk eyledi. Andan sonra vezîr dahı gendüye mensûb (2) bir nice kimsenelere pâdişâh kapusunda ağalık ve beglik virdi, tâ ki (3) vaqt-ı hâcetde gendüye

³⁶ Hazai “gönlünden”

³⁷ Hazai “beği”

³⁸ Hazai “buluşdurasın”

³⁹ Hazai “geldükde”

arka olalar. Meger ol vezîrûn (4) bir gâyet ile laţîf bahçesi varıdı. Bir niçe def'a pâdişâh (5) ol bahçeye varmışıdı. Yine vezîr pâdişâhuñ anası-y-la tedbîr (6) eylediler ki, pâdişâhı yine bahçeye da'vet idüp ol arada fırsat (7) bula. Ammâ bu mâbeynlerde pâdişâh tahta giçelden⁴⁰ yidi yıl gecmişdi. (8) Günlerde bir gün vezîr pâdişâhuñ anasının ittifâkı-y-la pâdişâhı (9) bahçesinde ziyâfet idüp anda pâdişâha fırsat bulup pâdişâhı (10) öldürdi. Bu cânibden pâdişâhuñ anası ol Pertika adlu oğluna (11) dahı ol gice fırsat bulup helâk itdi. Çünkim ol (12) 'acuze-i dehr hevâ-yı nefse tâbi' olup ma'sûk-ı 'ışkına gendi (13) nûr-ı dîdelerini helâk itdi, andan vezîr tahta gecüp pâdişâh oldu."

[14b]

o günahsızı öldürdü. Ondan sonra vezir de zamanı geldiğinde kendisine arka çıksınlar diye birçok kişiye devlet kapısında ağalık ve beylik verdi. O vezirin gönle huzur veren bir bahçesi vardı. Padişah birçok kez o bahçeye gitmişti. Vezir ve padişahın annesi yine bir plan yaptılar. Fırsat bulmak için padişahı yine bahçeye davet edeceklerdi. Bu arada padişah tahta geçeli yedi yıl olmuştu. Günlerden bir gün vezir, padişahın annesiyle ittifak yapıp, bahçesinde padişahı ağırlayıp fırsatını bulup öldürdü. Diğer taraftan da padişahın annesi Pertika adlı oğlunu o gece fırsatını bulup öldürdü. Çünkü o zamanın cadısı, nefsin isteklerine kapılıp sevdiğinin aşkı için, vezir tahta çıkıp padişah olsun diye, kendi gözünün nurlarını helak etti.

[15a]

"(1) Pes aña mensûb olan ağalar ve bir niçe begler aña mu'âvenet eylediler. (2) Andan ol 'acuze düğün idüp vezîre helâllığa vardı. (3) ammâ Filposa muqayyed olmazlardı. Sebeb buyıdı kim, Tebâ şehrinüñ (4) emîni olup kaţ'â pâdişâhlığa meyli yoğıdı. Çünkim (5) vezîr tahta geçüp gendi velîni'metine dünyâ saltanatı içün (6) hıyânet itdi ve Atana begleri-y-le bir olup kaşd eylemiş idi ki, (7) ol memleketleri ve tahtnişînlügi Atina beglerine döndüre. (8) bu tedbîrleri memleket begleri ve a'yânları duyup Atina begleri-y-le (9) 'adâvet idüp, el altından bir yere cem' olup ol zemânuñ (10) uluların ve müneccimlerin cem' idüp anlardan iş soñın teftiş eylediler. (11) Ve bu serencâmuñ âhiri neye encâm ola deyicek, anlar dahı hikmet (12) bahırına talup niçe ma'ârif dürrine kâdir olup didiler kim: (13) "Bu memleketüñ taht-nişînlüğün çâresi Amintam pâdişâhuñ"

⁴⁰ Hazai "giçeliden"

[15a]

Sonra ona bağılı olan ağalar ve beyler ona yardım etti. Ondan sonra o kocakarı düğün yapıp vezirin karısı oldu. Fakat Teba şehrinin emini olup kesinlikle padişah olmaya meyletmediği için Filpos'u önemsemezlerdi. Vezir tahta geçince kendi velinimetine dünya saltanatı için ihanet etti ve Atina beyleriyle birlik olup o memleketleri ve hükümdarlığı Atina beylerine vermek istemişti. Bu planları memleket beyleri ve eşrafı duyunca, Atina beyleriyle düşman olarak, el altından bir yere toplanıp, o zamanın ulularını ve müneccimlerini toplayıp onlara işin sonunu araştırmalarını istediler. "Bu olayın sonu nereye varacak?" deyince onlar da düşünce denizine dalıp nice bilgi incisini elde edip dediler ki: "Bu memleketin hükümdarlığının çaresi Padişah Amintam

[15b]

"(1) zürriyetinden olur, yâhūd Amintam pâdişāhuñ gendi oğlu tahta gice (2) ki, fırsat ve nuşret anuñ elinde ola. Şöyle ki bunlar olmaya tahtnişinlik (3) muqarrer elinizden çıkar." Çünkim memleket begleri müneccimlerden (4) bu haberleri işitdiler, bildiler ki pâdişāhzāde Filpos ki Tebā şehrinuñ (5) emīnidür, andan gayrdan çāre yokdur ve bir nice begler dahı Filposuñ (6) 'ākıllığın ve merdānalığın medh eylediler. Hemāndem ol arada cümle (7) begler tahta geçen begzādeyi öldürmege 'ahd u peymān idüp girü (8) pâdişāh katına vardılar. Bir gün pâdişāha fırsat bulup (9) üç yıl pâdişāhlık sürmiş iken helāk itdiler.

(Nazm)

(10) İtdüğini kişi bulur hayr u şer

Budurur sözüm saña iy mu'teber

(11) İtdüğini şanma kalur yanuña

Her ne ise yine irer cānuña

(12) Şer iderseñ soñını gözle n'olur

Sāye gibi yoluna bir gün gelür

(13) Şerre niyet itdüñ ise iy kişi

Hayra cehd it terk idüben ol işi."

[15b]

neslinden olur. Daha doğrusu Padişah Amintam'ın kendi oğlu tahta geçer o zaman da fırsat ve üstünlük onun elinde olur. Eğer bunlar olursa hükümdarlık muhakkak elinizden çıkar.” Memleket beyleri münecimlerden bu haberleri işitince Teba şehrinin emini, padişahın oğlu Filpos'tan başka çare olamadığını anladılar ve birçok bey de Filpos'un akıllılığını ve yiğitliğini övdüler. Hemen orada bütün beyler tahta geçen beyzadeyi öldürmeye sözleşip yemin ettiler, tekrar padişahın yanına gittiler. Padişahlığının üçüncü yılında fırsatını bulup padişahı öldürdüler.

Nazım

Kişi iyi veya kötü ettiğini bulur / Ey itibarlı kişi sözüm sana budur.

Yaptığını yanına kalır sanma / Her ne yaptıysan gelir seni bulur.

Kötülük yaptığında ne olacak diye sonunu gözle / Gölge gibi bir gün yoluna çıkar.

Ey kişi, kötülüğe niyet ettiysen / O işi terk edip iyiliğe çalış.

[16a]

“Neşr

(1) Andan Filposı Âdem peygâmbere târîhinün dört biñ (2) altı yüz kırkıncı yılında tahta geçirüp pâdişâh dikdiler. Çün (3) devlet Filposa yüz tutup pâdişâh oldu, etrâfda olan (4) düşmenlerine müdâra idüp cümlesi-y-le barışdı. Andan intikâm (5) almak için Atina begleri üzre sefer eyledi. Anlar dañı Filpos (6) pâdişâhuñ üzerlerine geleceğinden haber alup anlar dañı ‘asker (7) hâzır idüp muķâbele oldılar. Ammâ pâdişâh ğâyet ‘âķıl (8) ve dâñâ ehl-i tedbîr kimsene olmağın ol cengde Atina beglerin (9) şıyup mecrûh eyledi ve niçe yarar begleri ol cengde (10) dutup şöñra girü âzâd eyledi. Andan ----- vilâyeti (11) üzre varup anuñ begleri ‘asker cem‘ idüp (12) muķâbele gelüp ‘azîm ceng eylediler. Âķir anlar dañı münhezim (13) oldılar. Ve bir niçe biñ yararlarından kılıcdan gecirüp andan ol”

[16a]

Nesir

Sonra Filpos'u Âdem Peygamber tarihinin dört bin altı yüz kırkıncı yılında tahta geçirip padişah yaptılar. Talih Filpos'a yönelince padişah oldu. Etrafındaki düşmanlarla iyi

geçinerek hepsiyle barıştı. Sonra intikam almak için Atina beylerine sefere çıktı. Onlar da Padişah Filpos'un kendilerine saldıracağını öğrenip, orduyu hazırlayıp karşı geldiler. Ama padişah gayet akıllı, tecrübeli ve tedbirli biri olduğu için o savaşta Atina beylerini kırıp yaraladı ve önde gelen birçok beyi esir alıp sonra geri serbest bıraktı. Sonra ---- memleketi üzerine varıp, onun da beyleri asker toplayıp karşı gelince büyük savaş yaptılar. Sonra onlar da hezimete uğradı. Önde gelenlerin birkaç binini kılıçtan geçirdikten sonra o

[16b]

“(1) vilāyetüñ pāytaht hışārı adı Laris'a üzre varup (2) muhāşara eyledi. Bir kaç günde anı dahı feth eyledi. Andan ---- (3) hışārı üzerine varup anı dahı feth eyledi. Andan götürü (4) ol semtlerde olan hışārları ve vilāyetleri feth eyledi ve ol (5) vilāyetlerüñ halkından 'azīm 'asker cem' idüp Atina ve Selenik (6) ve ğayri darbı-y-la feth eylediği beglerüñ malların alup devlet-ile (7) Kōrunt tahtına geldi. Andan tedbīr eyledi ki, çünkü Hāk Ta'ālā (8) bu kadar nuşret ve fırsat virdi, bir ma'mūre-i mu'azzam bünyād eyleye. (9) Bu fıkır ile ol zamānuñ müneccimlerin yanına da'vet idüp (10) didi kim: 'Bir hışār yapmak murād idinürin. Ammā dek⁴¹, ne maķūle maķāmda (11) yapalum ve kanķı günde ibtidā idelüm?' deyü su'al eyledi. Müneccimler dahı (12) 'ilm deryāsına talup ol ovada bir dağ üzre kim şimdi (13) Filbe şehridür, pāytaht için ol hışāruñ bünyād eylemesin maķāl”

[16b]

vilayetin başkent kalesine –adı Larisa- gidip onu kuşattı. Birkaç gün içinde onu da fethetti. Sonra ---- Kalesi üzerine varıp onu da fethetti. Sonra o ülkede bulunan bütün kaleleri ve vilayetleri fethetti ve o şehirlerin halkından büyük ordu kurup Atina, Selanik ve savaşarak ele geçirdiği diğer beylerin mallarını alıp saadetle Korunt tahtına geldi. Sonra Hak Teala bu kadar yardım ve fırsat verdiği için bir büyük şehir kurmayı planladı. Bu düşünceyle o zamanın müneccimlerini davet edip: “Bir kale yapmak istiyorum. Nasıl bir yerde yapalım ve ne zaman başlayalım?” diye sordu. Müneccimler de araştırıp şimdiki Filipe şehri olan o ovada bir dağın üzerini yer gösterip başkent için o kaleyi inşa etmesini söylediler. Padişah da o yeri uygun

⁴¹ Hazai “deñ” okumuştur. Eldeki çalışmada imla esas alınsa da günümüz Türkçesine çevirirken kelime “deñ” biçiminde düşünülmüştür.

[17a]

“(1) görüp pādīšāha ‘arz eylediler. Pādīšāh daḥı ol yiri maḥal (2) ve münāsib görüp ve andan her cānibe sefer eylemesine āsān görüp (3) ve müneccimleri cem‘ idüp bir mübārek sā‘at gözleyeler, būnyād urmağıçün. (4) Müneccimler daḥı günlerde bir gün Ādem peygāamber tārīhinüñ dört (5) biñ altı yüz elli üçünde bir mübārek sā‘at bulup ol ḥiṣāruñ (6) būnyādın urmağıçün temel yirin ḥufr itdiler. Bunlar temel yirin kazarken (7) bir at başı bulundu. Hemāndem ol maḥalda pādīšāh gendinüñ (8) iç sarāyınūñ būnyādın urmasın emr eyledi. Vezīrlar ve memleket begleri (9) pādīšāhuñ bu tedbīrinden müteḥayyir olup āḥir pādīšāha didiler ki: (10) “Devletlü pādīšāh, ol at başınūñ beşāreti ne ola?” Pādīšāh (11) daḥı cevāb virüp didi kim: “Ol başuñ beşāreti oldur kim (12) bu ḥiṣāruñ sebebi-y-le adum tā kıyāmete dek añıla ve bu şehir dāyimā yidi (13) iklīm pādīšāhlarınūñ eli altında ola. Şöyle kim binā olınan ḥiṣār”

[17a]

görüp ve oradan her tarafa sefer düzenlemenin kolay olacağını düşünüp inşaata başlamak için müneccimleri toplayıp bir mübarek saat belirlemelerini istedi. Müneccimler de günlerden bir gün Ādem Peygamber tarihinin dört bin altı yüz elli üçünde bir mübarek zaman belirleyip o kalenin inşası için temel kazdılar. Bunlar temel yerini kazarken bir at başı bulundu. Men o yerde padişah kendi iç sarayının yapılmasını emretti. Vezirler ve memleket beyleri padişahın bu düşüncesine şaşırıp sonra padişaha dediler ki: “Devletli padişah, o at başının müjdesi ne olabilir?” Padişah da cevap verip: “O başın müjdesi, bu kale sebebiyle adım ta kıyamete kadar anılacak ve bu şehir daima yedi kıtanın padişahının elinde olacak inşa edilen hisar

[17b]

“(1) yıkılırsa daḥı eṭrāfı ma‘mūr şehir ola.” Bu şādılığ-ıla az zamānda (2) ol şehre burc u bārū çevirüp gendinüñ adı Filpos olmağ-ıla, (3) adını ol ḥiṣāra tebdīl idüp Filip ḳodılar. Şimdi Türkīde (4) Filibe dinilür. Andan pādīšāhına elçi-y-ile yarar peşkeşler⁴² (5) gönderdi, ol pādīšāhuñ kızını gendüye ḥelālīga diledi. (6) Zīrā ol pādīšāhuñ iki ḥüb cemīle kızları varıdı. Birinüñ (7) adı Toroades ve birinüñ adı Olimpiya idi. Ammā Toroades (8) nām kızını Epiro vilāyetinüñ pādīšāhına ḥelālīga virmiş idi. (9) Çünkim Filpos pādīšāh ----- pādīšāhından kız taleb (10) eyledi ol daḥı Filpos pādīšāhuñ devletini

⁴² Hazai “pişkeşler”

ve ‘izzetini görüp (11) sözün maqbûl dutup kızı Olimpiyayı helâllığa virdi (12) ki İskender-i Rûmî andan vücûda geldi andan bir sebebden (13) Ariya pâdişâhı-y-la ki hâtûnınuñ kız karındaşı eridür ‘adâvet”

[17b]

yıkılsa da etrafı bayındır bir şehir olacak.” dedi. Bu mutlulukla o şehri az zamanda surla çevirip kendinin adı Filpos olduğu için değiştirip hisarın adını Filip koydular. Şimdi Türk ilinde Filibe denir. Sonra ---- padişahına elçiyle faydalı hediyeler gönderdi, o padişahın kızını kendisine istedi. O padişahın güzel, hoş iki kızı vardı. Birinin adı Toroades ve birinin adı Olimpiya idi. Ama Toroades adlı kızını Epiro ülkesinin padişahıyla evlendirmişti. Padişah Filpos, ---- Padişahı’ndan kız isteyince o da Filpos Padişah’ın devletini ve izzetini görüp istediğini kabul edip kızı Olimpiya’yı verdi. Rumî İskender ondan doğdu. Sonra bir sebepten karısının kız kardeşinin kocası olan Ariyya padişahıyla düşman

[18a]

“(1) bağlayup üzerine ‘asker çekdi. Ol dağı Filipos pâdişâhuñ (2) önünden firâr eyledi andan Filpos dağı Epiro vilâyetinüñ (3) pâytaht hışârı üzre varup muhâşara eyledi. Ol hışârı (4) bir kaç gün dögerken nâgâh bir gün hışârdan bir ok (5) gelüp Filpos pâdişâhuñ sağ gözine tokınup çıkardı. (6) Bir niçe günden soñra hışâr kavmı dağı zebûn olup (7) amân dilediler. Filpos pâdişâh dağı sağ gözin çıkarduklarına (8) kîn eylemeyüp anlara cümle amân virdi. Andan ---- vilâyetine (9) varup ol semtlerde olan begleri feth eyledi. Andan ---- (10) semtine varup ol begleri dağı feth eyledi ve ol yirüñ (11) pâytaht hışârını yir-ile berâber yıkdı andan ---- (12) beglerinüñ ---- ellerinden alup hayli māl u hazîne cem’ eyledi (13) andan ---- semtine varup ol vilâyet begleri-y-le dağı”

[18a]

olup üzerine ordu gönderdi. O da Filpos Padişah’ın önünden kaçtı. Sonra Filpos da Epiro vilayetinin başkent kalesine varıp kuşattı. O kaleyi birkaç gün topa tuttuktan sonra bir gün ansızın kaleden bir ok gelip Padişah Filpos’un sağ gözünü çıkardı. Bir zamandan sonra kale ahalisi güçsüz düşüp yardım istediler. Padişah Filpos da sağ gözünü çıkardıklarından dolayı kin gütmeyerek onların hepsine yardım etti. Sonra ---- vilayetine gidip o memleketlerde olan beyleri de ele geçirdi. Sonra ---- vilayetine gidip o beyleri de

ele geçirdi ve o yerin başkent kalesini yerle bir etti. Sonra ---- beylerinin ---- elinden alıp birçok mal ve hazine topladı. Sonra ---- semtine varıp o vilayet beyleriyle de

[18b]

“(1) hayli ceng ü cidāl eyleyüp āhîr cümlesin kılıcdan geçirüp ol vilāyeti (2) dahı feth eyledi. Andan Tatar vilāyeti üzre varup anları dahı (3) gendiye müsahhar eyledi ve ol semtlerde olan götüri memleketleri (4) kılıc darbı-y-la ve ‘ākıl kuvveti-y-le gendiye muṭī’ itdi. Andan ---- şehri (5) üzerine varup ki şimdi İstanbul dinilür. ---- (6) ---- Pādişāhı idi. Ādem peygāmbir (7) tāriḥinüñ döt biñ beş yüz kırk ikisinde bünyād urmışdur. (8) Ammā ol zamānda şimdiki deñlü degül idi pādişāh-ı ‘ālempenāh (9) ya ‘nī ḥazret-i sultān Süleymān şāhuñ sarāyı yiriydi. Ammā (10) burc u bārūsı gāyet ile muḥkem idi. Bir sebeble ḥiṣār halkı ol (11) pādişāha ‘āṣī oldılar. Ol dahı ol ḥiṣārı yidi yıl miqdārı (12) muḥāşara eyledi. Ol arada ḥiṣārı almadıñ dünyādan gitdi. (13) Bir nice yüz yıldan soñra Kostantın nām pādişāh gelüp şimdiki”

[18b]

epeyce mücadele edip hepsini kılıçtan geçirip o vilayeti de fethetti. Sonra Tatar ülkesine gidip onları da kendine bağladı ve o ülkelerde bulunan memleketleri kılıç darbesiyle ve akıl kuvvetiyle kendine tabi kıldı. Sonra ---- şehrine gidip ki, şimdi İstanbul denir.---- - padişahıydı. Ādem Peygamber tarihinin dört bin beş yüz kırk ikisinde inşa edilmiştir. Ama o zamanlar şimdiki gibi değildi. Cihanın sığındığı hükümdar, yani Hazreti Sultan Süleyman Şah’ın sarayının yeri idi. Ama kale duvarları gayet sağlamdı. Bir sebeple kale halkı o padişaha isyan ettiler. O da o kaleyi yedi yıl boyunca kuşatma altına aldı. O arada kaleyi almadan öldü. Birçok yüz yıldan sonra Kostantin adlı padişah gelip şimdiki

[19a]

“(1) ḥiṣāruñ bārūsını binā eyledi. Filpos pādişāh ol pādişāhuñ (2) neslinden olmağ-ıla, kīnin komayup üzerine varup muḥāşara (3) eyledi. Bir niçe gün ḥiṣārı döğüp andan bir miqdār yarar (4) ‘asker halkı-y-la bekledüp gendi dahı Ker ----- vilāyetine (5) varup niçe ḥiṣārları feth eyledi. Ol arada şehir-i Kostantaniye (6) dahı zebūn olup Filpos pādişāha muṭī’ oldılar ve çok (7) māl u ḥazāne virdiler. Anlardan alduğı māl u ḥazāne-y-ile Kavala (8) yanında Dırama livāsında olan Filbeyi Ādem peygāmbir tāriḥinüñ (9) döt biñ altı yüz elli biş⁴³ yılında binā urmışdur, tā ki Kostantaniye (10) şehrini feth eyledüğü anuñ-ıla

⁴³ Hazai “beş”

añıla. Andan devlet-ile alkup (11) Astar şuyından geçüp ki ol şı Macar vilâyetinden Erdel (12) serhaddında Tınaya akar Siddiya vilâyetine vardı. Ol (13) memleket begleri ‘askerlerin cem’ idüp Filpos pâdişâha”

[19a]

kalenin surlarını bina etti. Padişah Filpos, o padişahın soyundan olduğu için öcünü almak istediğinden varıp kuşattı. Birçok gün kaleyi topa tutup sonra bir miktar güvenilir askerle bekletip kendi de Ker---- vilayetine varıp nice kaleyi fethetti. O arada Kostantaniyye şehri de güçsüz düşerek Filpos Padişah’a tabi oldu, çok mal ve hazine verdi. Onlardan aldığı mal ve hazineyle Kavala yanında Drama Sancak’ında olan Filibe ‘yi, Konstantaniyye şehrinin fethedilmesi onun adıyla anılsın diye Âdem Peygamber tarihinin dört bin altı yüz elli beş yılında inşa etmiştir. Sonra Macar ülkesinden Erdel sınırında Tuna’ya akan Astar Irmağı’ndan geçip Siddiya memleketine ulaştı. O memleketin beyleri askerlerini toplayıp Filpos Padişah’a

[19b]

“(1) muâbil oldılar. Andan ‘azîm ceng eylediler Âhir Filpos pâdişâh (2) anları feth idüp ve ol memleketden ‘avret ve oğlan yigirmi (3) biñ yesîr alup ve bundan gayri hayvânâtdan ğâyet toyum (4) oldılar ammâ altundan ve gümüşden iñen nesne ellerine girmedi bundan (5) soñra pâdişâh ol memleketi yakup yıkup harâb eyledükde (6) girü tahtını özleyüp döndi. Andan ---- vilâyeti (7) içinden uğrayup ol vilâyet begleri Filiposuñ toyumluğundan (8) pây istediler. Didiler ki: Mudâm sen bize pây virmedin geçersin, (9) yâ bize pây vir, yâ yol virmezüz” deyicek, pâdişâh dahı ğazaba gelüp (10) hemân darbî geçmege aşd eyledi. Ol vilâyet halkı (11) dahı ‘asker cem’ idüp pâdişâha muâbil oldılar. Ğâyet ile⁴⁴ ‘azîm (12) ceng itdiler. Ammâ Filpos pâdişâh düşmenin hor görüp (13) gendüye mağrûr olmağ-ıla, ekşer ‘askerin düşmân kılıcdan”

[19b]

karşı geldiler. Sonra büyük savaş oldu. Sonra Filpos Padişah onları ele geçirip o memleketten kadın ve çocuk yirmi bin esir alıp bundan başka hayvanlardan da çok ganimet aldılar. Ama altın ve gümüşten hiçbir şey ellerine geçmedi. Bundan sonra padişah o memleketi yakıp yıkıp harap edince tahtını özleyip geri döndü. Ondan sonra -- -- vilayetine uğrayınca o vilayetin beyleri Filpos’un ganimetlerinden pay istedi. Dediler

⁴⁴ Hazai “gayetle”

ki: “Sen bize pay vermeden sürekli geçiyorsun ya bize pay ver ya da yol vermeyiz!” deyince padişah da öfkelenip o anda savaşarak geçmek istedi. O vilayetin halkı da asker toplayıp padişaha karşı geldiler. Son derece büyük bir savaş oldu. Ama Filpos Padişah düşmanını küçük görüp kibirlendiği için birçok askerini kılıçtan

[20a]

“(1) geçirüp ve altındaki atını öldürüp gendiyi dağı yaralamışlar ıdı. (2) Ve Siddiya vilāyetinden aldığı malun çoğunu alıkomışlardı. (3) Filpos pādīshāh gendünün mecrūhlığın belürtmeyüp yine (4) şād u hurrem tahtına vardı. Meğer Siddiya vilāyetinde pādīshāh (5) yaralı olmağ-ıla, Rūm vilāyetinde “Pādīshāh helāk (6) oldu” deyü mesāvī oldu. Ol arada Atina begleri (7) ‘Acem pādīshāhına ümizlenüp Selenik begleri-y-le bile ‘āşī (8) olmuşlardı. Pādīshāh tahtında otururken bu haberleri (9) işidüp hemāndem girü ‘asker cem’ idüp anların (10) üzerine hüruc eyledi. Anlar dağı pādīshāhuñ üzerlerine (11) geleceğinden haber alıcak, hemān ‘asker cem’ idüp mukābele (12) oldılar. Ol arada ‘azīm ceng itdiler. Ol cengde (13) Filpos gāyet zebūn olup nāçār anlar-la barışıklık”

[20a]

geçirip, altındaki atı öldürüp kendini bile yaralamışlardı ve Siddiya vilayetinden aldığı malın çoğuna el koymuşlardı. Filpos Padişah, kendinin yaralandığını belli etmeyip yine mutlu bir şekilde tahtına vardı. Meğer Siddiya vilayetinde padişah yaralandığı için Rum vilayetinde “Padişah öldü.” diye durum kötüye gitmişti. O arada Atina beyleri, Acem padişahından medet umup Selanik beylerine karşı gelmişlerdi. Padişah tahtında otururken bu haberleri işitince o anda geri asker toplayıp onlara saldırdı. Onlar da padişahın saldıracağını haber alınca hemen asker toplayıp karşılık verdiler. O arada büyük savaş oldu. O savaşta Filpos gayet zayıf düşünce çaresiz onlarla barıştı.

[20b]

“(1) eyledi. Atina begleri dağı şād u hurrem oldılar. Filpos pādīshāhuñ (2) gendülere dost olduğundan ziyāde hazz itdiler. Zīrā (3) ‘asker ile girü üzerimize gele diyü korkarlardı. Ol sebebden (4) anlar dağı yarar peşkeşler hāzır idüp yarar elçiler-le Filpos (5) pādīshāha gönderdiler ve rişte-i muvāşalatı muhkem bend itdiler. Andan (6) Filpos Korum nām pāytaht hışārına vardı. Andan Rūm (7) beglerine nāmeler perākende eyledi ki, her hışāruñ ve her memleketün (8) beglerinün elçileri ol yire cem’ olup her bir pādīshāha miqdārınca (9) ‘asker şalına andan ‘Acem pādīshāhı Dārāb shāh üzerine (10) sefer eyleye. Çünkü bu

tedbîri eylediler, bir gün (11) dīvân-ı ‘ālî idüp oturlardı, haber geldi kim cemî‘ elçiler (12) geldi” didiler. Filpos dağı her birin miqdârınca ağırlayup (13) andan yirlü yirine gönderüp ‘asker cem‘ itmesin emr eyledi.”

[20b]

Atina beyleri de sevindiler. Padişah Filpos’un kendilere dost olmasından fazlasıyla mutlu oldular. Çünkü orduyla geri hücum eder diye korkuyorlardı. Bu sebeple onlar da güzel hediyeler hazırlayıp güvenilir elçilerle Filpos Padişah’a gönderdiler ve aralarındaki bağı kuvvetlendirdiler. Sonra Filpos, Korunt (Yunanistan) adlı başkent kalesine ulaştı. Sonra tüm kale ve memleket beylerinin elçileri oraya toplanıp her biri padişaha yeteri kadar asker göndersin sonra da Acem Padişahı Darap Şah üzerine sefere çıksın diye Rum beylerine fermanlar gönderdi. Bu tedbiri aldıktan sonra Bir gün yüce divanı toplayıp oturuyorlardı. “Bütün elçiler geldi!” diye haber geldi. Filpos da her birini gereği gibi ağırlayıp sonra yerlerine gönderip asker toplamalarını emretti.

[21a]

“(1) elçiler dağı girü yirlü yirine varup beglerine pâdişāhuñ (2) emrin ‘arz itdiler. Anlar dağı emr-i pâdişāhî üzre ‘askerlerin⁴⁵ (3) cem‘ idüp andan defter idüp ‘arz itdiler, gördiler ki, (4) iki yüz biñ yaya ve on beş biñ atlu ‘asker cem‘ (5) olmuş, emr-i pâdişāhîye muntazır olup тұrurlar. Meger (6) ol arada Filpos dağı ‘Acem pâdişāhınuñ üzerine (7) varmasın muqarrer eylemiş idi. Ol arada evlenüp bir āhar (8) pâdişāhuñ kızın alup andan şöñra ‘Acem pâdişāhınuñ (9) üzerine varsa gerek idi. Zîrā İskenderüñ anasını terk (10) eylemiş idi ve İskender içün dimişdi kim: “Bu oğlan (11) benden degüldür.” Ve hem İskender ol zemānlarda vücūda gelmişdi. (12) Ammā Filbos İskenderi hergiz sevmezdi ve dāyimā beglerine (13) söylerdi kim: “Zinhār ben ölürsem, bunı yirüme tahta geçürmeñ!”⁴⁶

[21a]

Elçiler de geri yerlerine varıp beylerine padişahın emrini arz ettiler. Onlar da padişahın emri üzerine asker toplayıp, sonra listeleyip sundular. Padişahın emrine hazır olan iki yüz bin yaya ve on beş bin atlı asker toplandığını gördüler. Filpos da o zaman Acem padişahına saldırmaya karar vermişti. O arada diğerk padişahın kızını alarak evlendikten sonra Acem padişahına saldıracaktı. Çünkü İskender’in annesini terk etmişti ve İskender

⁴⁵ Hazai “askerlerini”

⁴⁶ Hazai “geçirmen”

için: “Bu oğlan benden değildir.” demişti. İskender de o zamanlarda doğmuştu. Ama Filpos, İskenderi hiç sevmezdi ve daima beylerine: “Ben ölürsem kesinlikle bunu yerime tahta geçirmeyin,

[21b]

“(1) eger bundan ğayri oğlum dahı olmazsa, arañuzdan (2) bir sultānlığa maħal begzādeyi yirüme pādişāh dikesiz, (3) tā bu benüm taħtuma geçüp yirüme pādişāh olmasun!⁴⁷” didi. (4) Ammā sen gel gör bu yaña taqđīru’llāhı ki tedbīri taqđīr bozar.

(Nazm)

(5) Sen gör imdi Tañrınıñ taqđīrini

Niçe kişinüñ bozar tedbīrini

(6) Her ne deñlü kim kişi tedbīr ider

Dāyimā taqđīr anı tağyīr ider

(7) Kankı iş olmaya taqđīr-i İlāh

Ol işe tedbīr olur ğāyet günāh

(8) Añmayup taqđīr-i Hakkı Filpos

Beglerine didi: “İy cemī’ ulus

(9) Şoñuma İskenderi şāh eylemeñ

Salţanatdan anı āġāh eylemeñ

(10) Ol benüm oğlum degüldür biliñüz

Aña göre fikr ü tedbīr idiñüz!⁴⁸”

(11) ‘Ākıbet taqđīr-i Hakkı gör iy cān

Taħta şāh oldı Sikender bī-gümān.

Neşr

⁴⁷ Hazai “olmasın”

⁴⁸ Hazai “edinüz”

(12) Biz geldük bu yañadan, İskenderüñ anası dañı (13) cümle begler arasında didi kim:
“Oğlum İskender pādīšāhdan”

[21b]

eğer bundan başka oğlum olmazsa bu benim tahtıma geçip yerime padişah olmasın diye aranızdan sultanlığa uygun bir beyzadeyi yerime padişah yapın.” dedi. Ama gel gör ki bu tarafatan Allah’ın takdiri ki takdir tedbirini bozar.

Nazım

Sen şimdi Allah’ın takdirini gör / Nice kişinin tedbirini bozar.

Kişi ne kadar tedbir alsa da / Takdir onu daima değiştirir.

Hangi iş Allah’ın işi değildir / O işe tedbir almak çok günahtır.

Filpos Hakk’ın tedbirini düşünmeyerek / Beylerine dedi: “Ey büyük millet!

Benden sonra İskender’i padişah yapmayın / Saltanattan onu haberdar etmeyin.

O benim oğlum değildir, bilin / Ona göre düşünüp tedbirinizi alın.”

Ey can, Allah’ın takdirini gör / Şüphesiz İskender tahta padişah oldu.

Nesir

Gel gelelim ki bu taraftan, İskender’in annesi bile beylerin arasında: “Oğlum İskender padişahattan değildir.” dedi.

[22a]

“(1) degüldür. Zīrā bir gice yatup uyurken beni bir ağır nesne başdı. (2) kaçan uyana geldüm, kan tere batmış ıdum. Ol arada şahīḥ bilürem (3) ki, andan ḥāmīle kaldum ve oğlum İskender orada ḥāşıl oldu.” (4) İllā babası ḡāyet rencīdeḥātır olup ve nice fikirlere varup āḥir (5) ol ḥarāret-ile ḡaşd itdi ki, İskenderi öldüre. Ammā vezīrler (6) men‘eylediler, tā ki göreler devrān ne gösterür. Ammā ḥātūnı (7) Olimpiyayı ol sebebeden terk eyledi. İskender dañı ol zemānlarda (8) on yidi yaşına irişmiş idi ve babasınun bu ḥālın göricek, (9) ol dañı anası-y-la başları ḡaydın ḡanışup bir gün añsuzın (10) anası ḡalkup ve oğlı İskenderi bile alup Apıḡayır vilāyetine (11) ki Türkī dilinde Arnavud vilāyetidür. Ve şimdiki ḥālda Arnavud (12) memleketinde olan İskenderiyeyi ol İskender

bünyād eylemişdür. (13) Anasınuñ anda bir arındaşı varıdı, anuñ dağı adı İskender idi ve”

[22a]

“Zira bir gece yatıp uyurken üzerime ağır bir Şey öktü. Uyandığım zaman kan tere batmıştım. O zaman ondan hamile kaldığımı ve oğlum İskender’in orada olduğunu kesin biliyorum.” Ancak babasının hatırı kırılıp nice düşüncelere daldı. Sonra o öfkeyle İskender’i öldürmek istedi ama vezirler, devran ne gösterir diye engellediler. Hanımı Olimpiya’yı bu sebeple terk etti. İskender o zamanlar on yedi yaşına gelmişti. Babasının bu hâlini görünce o da annesiyle ölüm endişesinden dolayı birbirleriyle istişare edip bir gün ansızın annesi oğlu İskender’i alıp birlikte Türk dilinde Arnavut vilayeti denen Apıkayır vilayetine gitti. Şimdiki devirde Arnavut memleketinde olan İskenderiye’yi o İskender yapmıştır. Annesinin orada bir kardeşi vardı. Onun da adı İskender’di

[22b]

“(1) ve hem ol diyāruñ pādīŐāhıydı. Anuñ yanına vardılar (2) ki, Őoñra İskender emri-y-le ‘askeri-y-le gün batusınuñ vilāyetlerine (3) varup temām Leh eh ve Alaman feth oldukda, (4) götüri ‘askeri-y-le Fireng vilāyetine Firanci kıraluñ (5) hīlesi-y-le helāk oldu. Çünkü İskender-le anası (6) ardaşınuñ yanına geldiler, dāyimā eri Filpos pādīŐāh (7) zerine ‘asker çekmesine ardaşına ivā virürdi.⁴⁹ Bunlar bu tedbīrde-y-iken, (8) Filpos pādīŐāh dağı bir āhar pādīŐāhuñ (9) kızın alup düün eylemek üzerine idi. Günlerde (10) bir gün Rūm pādīŐāhınuñ düğünü vardur deyü etrafında (11) olan oñŐu⁵⁰ beglere ve pādīŐāhlara nāmeler ve düün (12) okuyıcılar gönderdi. Bu mābeynde düün temām hāzır olmak (13) zerine-y-iken,⁵¹ İskender anası-y-la bu haberi iŐidüp”

[22b]

hem de o diyarın padişahıydı. Onun yanına gittiler ki sonra İskender’in emriyle ordusu gün batısındaki vilayetlere gidip bütün Leh, eh ve Alman (diyarlarını) fethettikten sonra bütün askeriyle Frenk vilayetinde Franci kralın hilesiyle yok oldu. İskender’le annesi kardeşinin yanına geldiğinde sürekli kocası Filpos Padişah zerine asker göndermesi iin

⁴⁹ Hazai “virirdi”

⁵⁰ Hazai “komşu”

⁵¹ Hazai “zerineyken”

kardeşini yönlendirmeye çalışırdı. Bunlar bu fikirdeyken Filpos Padişah da başka bir padişahın kızını alıp düğün yapmak üzereydi. Günlerden bir gün “Rum padişahının düğünü vardır!” diye etraftaki komşu beylere ve padişahlara mektuplar ve düğün davetçileri gönderdi. Bu arada düğün hazırlıkları tamamlanmak üzereyken İskender annesiyle bu haberi işitince

[23a]

“(1) fikir deryāsına talup dilediler ki, çāre ideler, tā ki (2) Filpos pādīshāh murādına irmeye. Meger ol zemānlarda pādīshāhuñ (3) hīzmetinde yakın bir begzāde vardı,⁵² Vizinton adlu. (4) Ol dahı bir sebep-le pādīshāhdan rāzı olmayup gönülden (5) ‘adāveti vardı.⁵³ Anı İskender anası bilürdi. Hemān (6) rāy-ı tedbīr⁵⁴ anı itdiler ki, ol begzādeye el altından niçe (7)mülk ü māl adayalar tā ki pādīshāhı öldüre. Çünkü (8) bu fikri kıldılar, zıkr olan begzādeye İskender anası-y-la el (9) altından bī-nihāyet māl ü mülk adadılar ki, n’eylerlerse eyleyüp (10) düğün şenlūği arasında hemān pādīshāha fırsat (11) bulup öldüre. Çünkü İskender anası-y-la ol begzādeye (12) bu kadar mülk ve māl adadılar, ol begzāde dahı cihān mülk ü (13) mālına aldanup velīni‘metine kışd idüp gice ve gündüz pādīshāhı”

[23a]

fikir deryasına dalıp, Filpos Padişah muradına ermesin diye çare bulalım, dediler. O zamanlar padişahın hizmetinde Vizinton adlı, kendilerine yakın bir beyzade vardı. O da bir sebepten padişahı razı olamadığı için (padişaha) düşmanlık besliyordu. Bunu İskender ve annesi biliyordu. Padişahı öldürsün diye hemen o beyzadeye birçok mal ve mülk bağışlamayı düşünüp planladılar. Bu düşünceden dolayı adı geçen beyzadeye, ne yapıp yapıp, düğün şenliği sırasında fırsatını bulup padişahı öldürsün diye İskender’le annesi sınırsız mal ve mülk bağışladılar. İskender annesiyle o beyzadeye bu kadar mal ve mülkü bağışlayınca o beyzade de dünya malına aldanıp velinimetine kastedip gece gündüz padişahı

[23b]

⁵² Hazai “vardı”

⁵³ Hazai “vardı”

⁵⁴ Hazai “re’yü tedbir”

“(1) öldürmek fikrinde idi. Bu hâl üzre-y-iken⁵⁵ pādişāhuñ (2) düğünü dahı oldu. Ol dem pādişāh nazarında envā‘ dürlü (3) şenlikler olduğunda, pādişāh dahı cūşa gelüp bu düğün (4) şenligi-y-çün⁵⁶ ve hem alacaķı kızuñ şevķi-y-le gendü dahı bir şürete (5) girdi, tā ki soñ düğün gicesinde her halkı yirlü yirinde şenliklerin (6) seyr eyleye. Ol arada pādişāh şüret degüşdürdigine ol begzāde (7) de düşüp⁵⁷ didi kim: “Bundan eyü fırsat olmaz.” Hemāndem (8) ol dahı bir şürete girüp pādişāhuñ fırsatın gözleyüp (9) ardına düşdi. Gice-y-le olmağ-ıla⁵⁸ adam adamı fark itmez diyü, ol begzāde (10) halk arasında gezerken fırsat bulup murādına irmedin pādişāha (11) mevt şarābın içirüp helāk eyledi. ---- (12) - ---- (13) Çünkü İskender babası Filpos yigirmi beş yıl saltanat təcını”

[23b]

öldürmeyi düşünüyordu. Bu durumda padişahın da düğünü oluyordu. O esnada padişahın huzurunda türlü şenlikler olduğu için padişah da coşup hem düğün şenliklerinin hem de alacaķı kızın heyecanıyla kendi de kılık değıştirip son düğün gecesine kadar halkı şenlik içinde seyretmek istedi. O zaman padişahın kılık değıştirdiğine o beyzade de rastlayınca, bundan iyi fırsat olmaz, dedi. Hemen o da kılık değıştirip, fırsat kollayıp padişahı takip etti. Gece olunca insan insanı fark etmez diye o beyzade halk arasında gezerken muradına ermeden padişaha ecel şarabını içirip öldürdü.---- İskender’in babası Filpos, yirmi beş yıl saltanat tacını

[24a]

“(1) geyüp pādişāhlık devrini sürüp temām kırk yedi yıl yaş yaşadukdan (2) soñra, ‘ākıbet cām-ı ecelden ‘ömr peymānesi pür olup mevt şerābın (3) nūş eyledi. Çün devr-i zemān Filpos pādişāhından yüz çevürüp (4) öldükten soñra ve pādişāhuñ İskenderden gayri oğlı olmayup (5) ol dahı āhar memleket pādişāhı yanında olmağın, iñen Rūm (6) pādişāhlıgınuñ sevdāsında degül idi. Ammā ol mābeynde eṭrāfda (7) koñşu begleri ve memleket begleri ve vezīrlər birbirne düşüp (8) her biri Rūm tahtına kaşd eyledi. Ve memleket halkı birbiri-y-le uz degül idiler. (9) Eṭrāfda olan koñşular ki düşmānlar ıdı, her biri fırsat (10) gözedüp ‘asker cem‘ itmege başladılar. Bu hāl pādişāhdan kalan bir niçe (11) ihtiyār vezīrleri ve begleri görüp bildiler ki, bu işüñ soñı (12) eyüye varmaz. Ol

⁵⁵ Hazai “üzreyken”

⁵⁶ Hazai “şenligiyein”

⁵⁷ Hazai “düşünüp”

⁵⁸ Hazai “olmağla”

sebebden cümle bir yire cem‘ oldılar, andan “kimi tahta (13) geçürelüm” deyü tedbîr eylediler. Âhîr gördiler ki, hîc birsi irâdeti-y-le”

[24a]

takıp, padişahlık yapıp tam kırk yedi yıl yaşadıktan sonra ecel sürahisinden ömür kadehi dolup ölüm şarabını içti. Zaman Filpos Padişah’tan yüz çevirip (padişah) öldükten sonra İskender’den başka oğlu olmayıp o da başka memleketin padişahının yanında olduğu için Rum padişahlığını kesinlikle istemiyordu. Ama o arada etraftaki komşu beyler, ülkenin beyleri ve vezirleri birbirine düşerek her biri Rum tahtına çıkmak istiyordu. Ülke halkı da birbiriyle barışık değildi. Düşman olan etraftaki komşular fırsat kollayıp asker toplamaya başladılar. Bu hâli gören, padişahı kalan birçok ihtiyar vezir ve bey, bu işin sonu iyiye gitmez diye düşündü. Bu sebepten hepsi bir yere toplanarak kimi tahta geçirelim diye istişare ettiler. Sonrasında hiçbirinin kendi isteğiyle

[24b]

“(1) pâdişâhlığa kabûl itmezler, memleket elden çıkar. Hemân tedbîr (2) eylediler ki, İskenderi tahta geçirüp pâdişâh dikeler. Zîrâ bir niçe yirlerde (3) İskenderün ‘adillığını, merdânalığını ve rây-ı tedbîrini ve şehâvatluluğunu (4) işitmişler idi. Ol sebebden İskenderi tahta gecürmek kaşdın (5) eylediler. Cümle begler dahı nâçâr düşmân korkusundan bu rây-ı tedbîri (6) ma‘kûl görüp kabûl eylediler. Andan İskendere yarar begleri tahta (7) gelsün⁵⁹ deyü ulağ-ıla⁶⁰ gönderdiler. Çünkü İskender Rûm vilâyetinün (8) ahvâlin işitdi, anasınun kardaşından mu‘âvenet için bir miqdâr ‘asker (9) alup Rûm vilâyetine varup ve hem ol zemânda İskender temâm (10) yigirmi beş yaşında ıdı ve Âdem peygâmberr tārîhinün dört biñ sekiz (11) yüz altmış üç yılında devlet-ile tahta geçüp pâdişâh oldu.”

[24b]

padişahlığı kabul etmediğini ve memleketin elden gittiğini gördüler. Hemen İskender’i padişah yapmayı düşündüler. Çünkü birçok yerden İskender’in adil olduğunu, yiğitliğini, ihtiyatlı fikir sahibi olduğunu ve cömertliğini duymuşlardı. Bu sebeple İskender’i tahta geçirmek istediler. Bütün beyler de düşman korkusundan çaresiz bu fikri akıllıca bulup kabul ettiler. Sonra İskender’e, güvenilir beyleri tahta gelsin, diye ulakla haber gönderdiler. İskender Rum memleketinin durumunu işittiğinden annesinin kardeşinden

⁵⁹ Hazai “gelsin”

⁶⁰ Hazai “ulağla”

yardım için bir miktar asker alıp Rum memleketine vardığında İskender tam yirmi beş yaşındaydı ve Âdem Peygamber tarihinin dört bin sekiz yüz altmış üç yılında saadetle tahta geçip padişah oldu.

[25a]

“(1) ammā ol zemānlarda ‘Acem diyārında bir pādīshāh varıdı. Adına Daryus (2) dirlerdi ki Türkīde Dārāb Şāh dinilür. Kılıcda gāyet pehlevān ıdı. (3) Şöyle ki kılıc sebebi-y-le ve merdānluğı-y-la ‘Arab, ‘Acem ve Anadolu (4) vilāyetlerine tā Bursaya varınca pādīshāh oldu. Ve cümle ol semtlerde (5) olan begler emrine fermān-ber idiler. Bu cānibde dahı İskender tahta (6) gecdükdē, çok hışār ve memleket begleri ki babasınun kılıcı altında zebūnlar olup (7) muṭī‘ idiler. Çünkü Filpos pādīshāh öldükde ve İskender tahta gecdükdē, (8) her biri gendü zu‘mınca baş çekmege kaşd eylediler. Ol sebebden bir nice begler (9) ‘āşī olup İskendere iñen i‘tibār itmezlerdi. Ol sebebden İskender (10) Kōrint nām hışāra ki Mora tahtı hışārıdır ve Türkīde ----- (11) hışārı dirler, ol araya gelüp ‘ālī dīvān eyledi. Anda ‘āşī (12) olan bir nice Rūm beglerinun tekurları ve elçileri İskendere (13) gelüp ‘izzetler idüp İskenderi pādīshāhlığa kabūl itdiler.”

[25a]

Ama o devirde Acem diyarında, adına Daryus denen, Türklerde Darap Şah diye bilinen bir padişah vardı. Kılıç kullanmada çok yigitti. Şöyle ki kılıçtaki (maharetiyle) ve yigittliğiyle Arap, Acem ve Anadolu vilayetlerine ta Bursa'ya kadar (alıp) padişah oldu ve bütün o semtlerde olan beyler emrine tabiydi. Bu taraftan da İskender tahta geçtiğinde birçok kale ve memleket beyi babasının kılıcı altında aciz olup ona tabiydi. Filpos Padişah ölüp İskender tahta geçince her biri kendi zanlarınca baş çekmek istediler. Bu sebeple birçok bey isyan ederek İskender'e asla itibar etmiyordu. Bu sebeple İskender Mora tahtının kalesi olan ve Türkçede ---- kalesi denen Korunt (Yunanistan) adlı kaleye gelip büyük bir toplantı yaptı. O zaman asi olan birçok Rum beyinin tekfurı ve elçisi İskender'e gelip, saygılarını sunarak İskender'i padişahlığa kabul ettiler.

[25b]

“(1) Emrine muṭī‘ ve münkād oldılar. Bundan soñra Ādem peygāMBER tāriḥinun (2) ---- yılında taht u dergāhın müzeyyen idüp andan ‘asker (3) cem‘ eyledi, tā ki babasınun ‘adāvetinun intikāmını Dārāb Şāhdan ala. (4) Zīrā dāyimā ‘Acem pādīshāhlarınun iğvāsı-y-la Rūm vilāyetinde (5) ceng ü gāvğā eksük degül idi. Ol sebebden İskender zemānında

dağı (6) etrāfda olan memleket begleri: “‘Acem pādīshāhınun ‘askeri yardım ide” (7) deyü ümīzlenüp İskendere ‘āşī olmuşlardı. İskender dağı vezīrleri-y-le (8) tedbir idüp düşmān bir iken, iki idinmek olmaz, iki dağı olıcağ (9) birin ber-ṭaraf idinceye dek, biri-y-le müdāra itmek gerekdür. Çünkü (10) İskender etrāfda olan düşmānların hareketlerin bilicek, ‘Acem (11) pādīshāhınun üzerine varmağdan vazgeçüp bir niçe begleri-y-le müdāra (12) eyledi ve evvel Atina beglerine pence urdı. Zīrā İskender tahta (13) gecdükdü, Atina ve Selenik ve ol semtde olan benām hışārlarun

[25b]

Emrine tabi olup buyruğu altına girdiler. Bundan sonra Âdem Peygamber tarihinin ---- yılında taht ve makamını süsledikten sonra babasının düşmanlığının intikamını Darap Şah’tan almak için asker topladı çünkü Acem padişahlarının kışkırtmasıyla Rum ülkesinde savaş ve kavga hiç eksik olmazdı. Bu sebeple İskender zamanında da etraftaki memleket beyleri, Acem padişahının ordusu yardım eder, diye ümitlenip İskender’e asi olmuşlardı. İskender de vezirleriyle: “Düşman birken iki edinmek olmaz, iki olunca da birini bertaraf edinceye kadar diğerleriyle iyi geçinmek gerekir.” diye düşünüp tedbir almışlardı. İskender çevredeki düşmanların hareketlerini bildiği için Acem padişahına saldırmaktan vazgeçip birçok beyle dost oldu ve önce Atina beylerine darbe vurdu. Çünkü İskender tahta geçtiğinde Atina, Selanik ve o semtte olan ünlü kalelerin

[26a]

“(1) begleri İskenderden yüz çevirüp ‘āşī olmuşlardı ve ittifāk birle (2) İskenderi aradan götürmek maşlahatıyçün Dārāb Şāha (3) Domosteneş nām bir yarar begi el altından elçilige gönderüp yardım (4) istemişlerdi. Ve ol ümīz⁶¹ üzre ol yardıma katlanup İskender önünde (5) hışārlarınun burc-ı bārūlarını⁶² berkitdiler. Ammā İskender dağı bunların⁶³ (6) ol tedbīrlerine vākıf olup ol sebebdan Atina begleri üzerine (7) hūrūc eyledi. Feth-i bāb idüp andan etrāfda olan ‘āşī olan (8) düşmānları dağı feth eyledi ve niçelerün⁶⁴ hışārların ellerinden (9) alup gendülerün⁶⁵ kanları-y-la zemīni surhıreng eyledi. Bir niceler dağı (10) İskenderün bu heybetini görüp boyunlarına kefen tağup gelüp (11) mütāba‘at iderlerdi. Ammā ol aradan Atina beglerinin bir niçe (12) yararları mālaları-y-la deñize

⁶¹ Hazai “ümīd”

⁶² Hazai “burc u bārū”

⁶³ Hazai “bunların”

⁶⁴ Hazai “nicelerin”

⁶⁵ Hazai “gendülerin”

girüp Dārāb šāha sığınup kaçmışlardı. (13) Rāvīler şöyle rivāyet kılurlar ki İskenderūñ Dārāb šāh-ıla”⁶⁶

[26a]

beyleri İskender’den yüz çevirip (ona) asi olmuşlardı ve ittifak edip İskender’i ortadan kaldırmak hususunda Darap Şah’a Domosteneş adlı güvenilir bir beyi gizlice elçiliğe gönderip yardım istemişlerdi ve ümit üzere yardıma dayanıp/güvenip İskender’in önünde kalelerin surlarını sağlamlaştırdılar. Ama İskender de bunların planlarını öğrendiği için Atina beylerine saldırdı. Fetih kapısını açtıktan sonra etraftaki isyan eden düşmanları da ele geçirdi ve birçoğunun kalesini ellerinden alıp kendilerinin kanlarıyla yeri kırmızıya boyadı. Bazısı da İskender’in bu heybetini görünce boyunlarına kefen takıp gelerek tabi oldular. Ama o arada Atina beylerinden bazı önde gelenler mallarıyla deniz üzerinden kaçıp Darap Şah’a sığınmışlardı. Raviler şöyle rivayet ederler ki, İskender’in Darap Şah’la

[26b]

“(1) ‘adāvet idüp cenglerinūñ sebebi ekşer bundan oldu ki, kaçan Atinanuñ (2) yarar begleri mälların alup Dārāb šāha kaçduklarında, İskender (3) dahı varup Dārāb Šāha bir mektüb inşā idüp bir yarar adam-ıla gönderdi. (4) Çünkü İskenderūñ elçisi mektüb-ıla Dārāb šāha vardukdā, (5) İskenderūñ mektübın öpüp başına koyup andan šāhuñ eline sundı. (6) Çünkü Dārāb Šāh İskender mektübın alup mefhūmına nazar (7) kıldı. Gördi yazılmış ki: evvel Allāh adı, andan dimiş ki: “Ben ki (8) İskenderem, Allāhuñ ‘ināyeti-y-le Rūm pādīşāhı ve šāhibkırān-ı zamān (9) oldum. Sen ki ‘Arab u ‘Acem melikisin, imdi mektūbum saña (10) vardukdā, ma‘lūm ola ki, Atinada olan kullarumdan bir nicesi ‘āşī (11) olup Mälların alup varup senūñ yanuña sığınmışlar. İmdi bu emrüm-ile (12) saña gönderdiğüm kulum cümlesin kayd u bend idüp teslīm idüp (13) āsitāneme gönderesin. Bir ān ve bir sâ‘at te’hīr itmeyesin. Ve hem”

[26b]

⁶⁶ Hazai “şahla”

düşmanlık edip savaşmasının sebebi ekseri bundan oldu. Atina'nın kaçan, önde gelen beyleri mallarını alıp Darap Şah'a kaçtıklarında İskender de varıp Darap Şah'a bir mektup yazarak güvenilir bir adamla gönderdi. İskender'in elçisi mektupla Darap Şah'a vardığında İskender'in mektubunu öpüp başına koyduktan sonra Şah'a sundu. Darap Şah, İskender'in mektubunu alıp içeriğine vakıf olunca önce Allah adı sonra: "Ben ki İskender'im, Allah'ın yardımıyla Rum padişahı ve zamanın muzaffer hükümdarı oldum. Sen ki Arap ve Acem melikisin, şimdi mektubum sana ulaştığında bil ki Atina'da olan kullarımdan bazıları asi olup, mallarını alıp, varıp sana sığınmışlar. Şimdi bu emrimle sana gönderdiğim kuluma hepsini zincirle bağlayıp, teslim edip başkentime gönder. Bir an ve bir saat erteleme ve hem

[27a]

"(1) sen dahı şāhibkırānlık da 'vāsından el çeküp şāhibkırān-ı zemān (2) ve pādīşāh-ı heft iklīm beni bilesin zīrā ki bir kında iki kılıc tırmaz (3) ve bir devre iki şāhibkırān şıgmaz deyüp" mektūbı temām itmiş. Dārāb (4) şāh çünkim mektūb mefhūmını temām gūş-ı hūş itdi, be-gāyet hışma (5) gelüp kaçıdı. Kaşd itdi ki, İskenderden gelen adama haķāret (6) eyleye. Ammā vezīrleri kımayup didiler ki: "Devletlü pādīşāh, elçiye (7) ķadīmī 'ādet budur ki, zevāl olmaz. Ve hem ağızdan size nā-ma'ķūl cevāblar (8) söylemedi. Her ne varsa ancak hemān mektūb haberidür. Ol bir ķul kişidür, (9) anuñ elinden ne gelür?" Pādīşāh dahı vezīrlerinüñ rāy-ı tedbīrlerin (10) ve fikr-i firāsetlerin⁶⁷ begenüp andan elçiye cevābnāme yazup ve eline (11) virüp icāzet virüp İskendere gönderdi. Çünki Dārāb (12) Şāhuñ mektūbı İskendere gelüp vāşıl olduķda, mefhūmına nazar (13) idüp bildi ki, 'Acem meliki dahı yād elden tıbanca yimemişdür, gendü"

[27a]

sen de yenilmez hükümdarlık davasından vazgeçip zamanın muzaffer hükümdarı ve yedi iklim padişahı beni bil. Çünkü bir kında iki kılıc durmaz ve bir devirde iki muzaffer hükümdar olmaz!" deyip mektubunu tamamladığını gördü. Darap Şah mektubun tamamını dikkatli bir şekilde dinleyince gayet öfkelenerek (elçiye) azarladı. İskender'den gelen adama hakaret etmek istedi. Ama vezirleri engel olarak: "Devletli padişah, eskiden beri 'Elçiye zeval olmaz!' âdetimizdir, hem size kendi ağzından makul olmayan cevaplar vermedi. Her ne varsa sadece mektubun haberidir. O bir kul kişidir, onun elinden ne gelir?" dediler. Padişah da vezirlerinin tedbirli davranışlarını, fikirlerini, öngörülerini

⁶⁷ Hazai "fıkr ü firaset"

beğenerek, elçiye cevap mektubu yazıp, eline verip İskender'e gönderdi. Darap Şah'ın mektubu İskender'e ulaşır içeriğine vakıf olduğunda: "Acem melikin de yabancidan tokat yemediği için kendi

[27b]

"(1) pençesin demürden şanur ve zūr-ı bāzū hemān gendüde var añlar ve gendüden (2) gayrı şāhibkırān yok mülāhazasın eyler ve hem gendüye ta'n āmiz (3) bir niçe sözler söylemiş. İskender dahı ol harāret-ile hāzır cem' eyledügi (4) 'askerini kaleme aldı. Gördi kim, otuz iki biñ piyāde ve biş biñ (5) beş yüz atlu cem' olmuş, ammā ki sercümlesi yarar yigitlerdür. Ol arada (6) bu leşkere yüz seksen pāre gemi tahmīn eyleyüp cümlesin hāzır itdürüp (7) ve 'asker-le ol gemilere girüp Anaṭolı yakasına geçmek tedbīrinde-y-iken (8) ol babası aldūğı hātūnı ve aña mensūb olan hışımları-y-la öldürdi. (9) Ve gendü hışımlarından dahı şunlaruñ kim dimāğlarında saltanat sevdāsı varıdı, (10) cümlesin kılıcdan geçürdi. Ve muṭī' olanlarını cümle ol sefere bile alup (11) ve memleketleri zabt eylemegiçün gendünüñ bir yarar hışımı varıdı, (12) adına Antipatir dirlerdi, anı gendü yirinde k̄ayimmaḳām naşb eyleyüp (13) ve niçe yirlere dahı memleket beklemegiçün adamlar koyup gendü dahı 'asker-ile"

[27b]

pençesini demirden sandığını, kol kuvvetinin tek kendinde olduğunu düşündüğünü ve kendinden başka hükümdar yok düşüncesinde olduğunu hem de kendisine aşağılayıcı birçok söz söylediğini öğrendi. İskender de olayın sığağıyla topladığı askeri hesapladı. Otuz iki bin yaya ve beş bin beş yüz atlı toplandığını hem de tamamının güçlü yiğitlerden olduğunu gördü. O arada bu asker için yaklaşık yüz seksen parça geminin hepsini hazırlatıp o askerle gemilere binip Anadolu yakasına geçme düşüncesindeyken babasının aldığı o hanımı ve ona bağlı olan akrabalarını öldürdü ve kendi akrabalarında da kendine bağlı olanları seferde yanına alıp gönüllerinde saltanat sevdası olanların hepsini kılıçtan geçirdi. Kendinin güvenilir bir akrabası vardı. adına Antipatir derlerdi. Onu kendi yerine vekil bırakıp birçok yere de memleketi beklemesi için adamlar koyup kendi de askerle

[28a]

"(1) bir mübārek günde ve bir sa'ādetlü sā'atda gemilere girüp andan düşmān (2) serhaddınuñ toprağın gözleyüp Anaṭolı cānibine revān oldı. (3) Ammā götüri gemilerinüñ re'islerine emr eyledi kim gemiler kıraya geldüklerinde, (4) hergiz kimseneyi kıraya

çıkartmayalar. Re'isler dahı emr-i pādīshāhī üzre yasak gözedüp (5) dahı demürlerin bırağıdılar. Andan İskender emr idüp gendü (6) gemisin karaya yakın çeküp ol dem iskele kurdılar. Hemān İskender (7) cebe vü cevşen giyüp pür-yarağ olup kılıcın hamāyıl⁶⁸ kılup şābdesin (8) eline alup evvel gendü mübārek kademın karaya başup taşra çıktı. Çün (9) İskender Anaṭolı yaqasına Dārāb Şāh vilāyetlerinüñ serhaddına (10) sa'adet-le kadem başduğda yüzın göge tutup Haḫ Ta'ālāya münācāt eyledi, (11) tā ki gün toğusunda olan vilāyetler āsānlıg-ıla gendüye (12) müsahḫar ola. Ve andan soñra halkı karaya çıkarup yasağ itdi kim, (13) aṣlā ri'āyāyı incitmeyeler ve memleketlerini ḫarāba vormeyeler. didi kim: "Benüm"

[28a]

bir mübarek günde ve bir kutlu saatte gemilere bindikten sonra düşmanların sınır topraklarını gözleyerek Anadolu tarafına doğru yola çıktı. Ama bütün gemilerinin reislerine, gemiler karaya vardığında kimseyi asla karaya çıkarmasınlar, diye emretti. Reisler de padişahın emri üzerine yasak koyup demir attılar. Sonra İskender emredince kendi gemisini karaya yaklaştırıp o anda iskele kurdular. İskender hemen zırhını giyip tamamıyla hazır olup, kılıcını kuşanıp, palasını eline alıp önce kendi mübarek ayağını karaya basarak dışarı çıktı. İskender Anadolu yakasına, Darap Şah vilayetlerinin sınırına saadetle ayak basınca yüzünü göğē kaldırıp gün doğusuna kadar olan vilayetler kendine kolaylıkla boyun eğsin diye Hak Teālā'ya yalvardı. Orduyu karaya çıkardıktan sonra, halkı asla incitmesinler ve memleketi harap etmesinler, diye yasak koydu. "Benim

[28b]

"(1) murādım bu memleketleri ḫarāba vormek degüldür, zabṭ eylemek murādumdur. (2) Ri'āyāsuz memleketi neyleyeyiñ? Hem anlaruñ ne suçları vardır? Hemān (3) benüm aḫsā'-ı murādum oldur ki, Dārāb Şāh-ıla⁶⁹ buluşup ceng idem, (4) görevüz ki, Haḫ Ta'ālā şāhibkırānlıgı ve yidi iklīm pādīshāhlıgını kime (5) naşīb eylemişdür?" Ve İskender göñlinde dāyım du'ā-yı ḫacāt iderdi. Cümle (6) 'asker halkı dahı ol du'āyı göñüllerinden zikr idüp fetḫ ü zafer dilerlerdi. (7) Ve her biri ceng güninde nāmūs içün çalışup İskender öñinde (8) cān u baş vormekde idiler. Ve cümle 'asker halkı 'Acem pādīshāhınuñ (9) ganīmet mālınuñ ḫayrānlarıdılar. "Kaçan bize Dārāb Şāh-ıla muḳātele naşīb (10) ola ki?"

⁶⁸ Hazai "hamāil"

⁶⁹ Hazai "şahla"

deyü bu fikr ü firâset-le ac kırt kıyına⁷⁰ girür gibi, ol (11) memleketlere girdiler. Ammâ bu cânibde ‘Acem pâdişâhına: “İskender senüñ (12) kışdına ‘asker cem’ idüp ve Anaıolı cânibine gecmek için gemilere (13) hâzır ve müheyyâ eylemişdür.” deyü serhad begleri Dārāb Şāha ‘arz”

[28b]

dileğim, bu memleketleri harap etmek değil fethetmektir, halkı olmayan memleketi ne yapayım? Hem onların ne suçu var? Benim nihai hedefim; Darap Şah’la karşılaşp savaşmak, Hak Teala muzaffer komutanlığı ve yedi iklim padişahlığını kime nasip eylemiş görelim.” dedi ve İskender daima gönlünden hacet duası yapardı. Bütün askerler de o duayı gönüllerinden söyleyip fetih ve zafer isterlerdi ve her biri savaş gününde namus için çalışp İskender’in huzurunda can ve baş vermekteydiler ve bütün askerler Acem padişahının ganimet malının hayranlarıydılar. “Bize ne zaman Darap Şah’la çarpışmak nasip olur ki?” deyip bu fikirle aç kırt koyuna dalar gibi (büyük bir istekle) o memleketlere girdiler. Ama bu taraftan Acem padişahına, İskender seni öldürmek maksadıyla asker toplayıp Anadolu yakasına geçmek için gemileri hazırlamıştır, diye sınır beyleri Darap Şah’a arz

[29a]

“(1) eylemişlerdi. Dārāb Şāh daıı serhad beglerine haber göndermişdi kim: (2) “İskenderden tarafa göz kılağ tutasız” Günlerde bir gün serhad (3) begleri İskender cânibe cāsūslar gönderdiler, tā ki İskender tedbīrinden (4) haber alup Dārāb Şāha ‘arz eyleyeler. Ol cāsūslar İskender cânibine (5) varduıda, gördi ki, ‘asker ve gemiler hâzır olmuşdur, ancak hemān (6) bir mübārek gün ve kıtlu sâ‘at gözleyüp tıururlar ki, gemilere girüp (7) Anaıolı ve vilāyetine geceler. Cāsūslar bu hālı görüp ve İskenderüñ cümle (8) rāy ve tedbīrinden haber alup ol aradan taban götürüp serhad beglerine (9) gelüp hikāyeti haber kııldılar. Begler daıı ol cāsūsları, Dārāb (10) Şāha gönderüp ahvāl-ı i‘lām itdiler, tā ki düşmān bābında (11) ne emr nāzil olur ki, ‘asker cem’ idüp düşmānı ol cânibe (12)

⁷⁰ Hazai “koyuna”

koyuvmeyeler. Çünkü cāsūslar Dārāb Şāha gelüp İskender haberin verdiler, (13) ol dağı bu haberi işidüp vezīrleri-y-le danışık idüp”

[29a]

etmişlerdi. Darap Şah da sınır beylerine, İskender’den tarafa göz kulak tutun, diye haber göndermişti. Günlerden bir gün sınır beyleri, İskender’in aldığı tedbirlerden haber alıp Darap Şah’a bildirsınler diye İskender tarafına casuslar gönderdiler. O casuslar, İskender tarafına vardıklarında askerlerin ve gemilerin hazır olduğunu ancak gemilere girip Anadolu yakasına geçmek için mübarek bir gün ve kutlu saat gözleyip durduklarını gördüler. Casuslar bu durumu görünce İskender’in bütün düşüncesini ve planını öğrenip süratle sınır beylerine gelerek durumu haber verdiler. Beyler de düşman tarafında ne emir verilirse asker toplayıp düşmanı o tarafa göndermemek için o casusları Darap Şah’a gönderip durumu anlattılar. Casuslar Darap Şah’a İskender’in haberini verdiklerinde o da bu haberi duyunca vezirlerine danışıp

[29b]

“(1) rāy ve tedbīr istedi. Vezīrlər dağı pādīşāha didiler ki: “Devletlü pādīşāha, (2) tedbīr oldur⁷¹ ki⁷², serḥad beglerine emir gönderevüz, tā ki ‘askerlerin cem’ idüp (3) ve İskender gemisi çıkacak yirleri bekleyeler ve karaya çıkartmayalar!” (4) ammā Dārāb Şāh gendü māl u hazīnesi çokluğına ve ‘askeri bī-ḥadlığına (5) ṭayanup gendüye mağrūr olmuş ıdı ve didi ki: “Bu kadar az ‘asker-le (6) düşmān neylese gerek?” dir idi. Vezīrlər dağı dirlerdi kim: “Devletlü pādīşāh, (7) düşmān qarınca deñlü dağı olursa, tihī görmemek gerekdür.” Ammā (8) Dārāb Şāh ašlā vezīrlerinüñ naşīhatların qabūl eylemeyüp cihānda (9) gendüden ğayri kimseneyi pādīşāh añlamazdı. Vezīrlerine didi ki: “Varısa (10) İskender gendü kanına suşamışdur. Erlik oldur kim, düşmān tā memlekete (11) girince muqayyed olmayavuz. Ammā gemilerinden ayrılup ‘askeri-y-le kuruya (12) başdukda, deryāmişāl ‘asker-le ortaya alavuz, cümlesini kılıcdan geçürüp (13) İskenderüñ nāmını cihāndan götürevüz, helāk idevüz.” Hemān ol”

[29b]

fikirlerini istedi. Vezirler de padişaha: “Devletli padişah, sınır beylerine askerleri toplayıp İskender’in gemilerinin çıkacağı yerleri beklesinler ve karaya çıkartmasınlar diye emir

⁷¹ Hazai “odur”

⁷² Buradaki ki kef ve y ile yazılmış

gönderelim, planımız budur.” dediler. Ama Darap Şah kendi mal ve hazinesinin çokluğuna, sınırsız askerine güvenip büyüklenmişti ve “Bu kadar az askerle düşman ne yapabilir?” derdi. Vezirler de: “ Devletli padişah, düşman karınca kadar da olsa önemsiz görmemek gerekir.” derlerdi. Ama Darap Şah vezirlerinin nasihatlerini kesinlikle kabul etmeyip cihanda kendinden başka padişah yok sanırdı. Vezirlerine: “Gelirse İskender kendi kanına susamıştır; yiğitlik odur ki düşman memlekete girinceye kadar üstüne düşmeyelim fakat gemilerinden ayrılp karaya ayak bastığında derya gibi askerle ortaya alalım, hepsini kılıçtan geçirip İskender’in adını dünyadan silelim, yok edelim.” dedi. Hemen bu

[30a]

“(1) tedbîr-ile cümle memleket beglerine “ale’t-ta’cîl ‘askerünüz-le kapuma gelesiz!” (2) deyü hükümler gönderüp ve serhad beglerine dahı “cümle yarağ u yatıñuz-la (3) ve size muṭî’ olan ‘askerünüz-le ḥāzır olasız ve düşmān geldügi (4) vaktın memlekete girmesine mānî’ olmayup yol viresiz!” diyü emirler gönderdi. (5) Çünkü ol emirler serhad beglerine vuşûl buldukda, anlar dahı emr-i pâdişāhî (6) üzre muḳayyed olmadılar. Ol arada İskender dahı gemilerle ol cānibe (7) yetişüp andan ‘askerle karaya çıkup sancakların çözüp ve ‘alemlerin (8) bulayup: “benden ğayri şāhibkırān kimdür ve pâdişāh-ı heft iklīm ne kişidür?” (9) deyüp revān oldu. Yolda bir niçe ḥişārlara uğrayup muḥāşara (10) eyleyüp kimini feth eyleyüp ve kimini feth itmekdeydi. Ol mābeynde Dārāb (11) Şāh dahı ‘askerin cem’ eylemişdi. Ol demde ḥaber yitişdi ki: “Devletlü (12) pâdişāh, ne тұrursın? İşde İskender bir niçe yarar ḥişārları muḥāşara (13) idüp kimin feth eyledi. Lāyıkmıdur ki, senüñ sağıluñda memleket”

[30a]

düşünceyle bütün memleket beylerine “Acele olarak askerinizle huzuruma gelin!” diye emirler gönderip sınır beylerine de “Bütün silah ve teçhizatınızla size tabi olan askerinizle hazır olun, düşman geldiği zaman memlekete girmesine engel olmayıp yol verin!” diye emirler gönderdi. Bu emirler sınır beylerine ulaştığında onlar da padişahın emri üzerine kayıtsız kaldılar. O arada İskender de gemilerle o yöne ulaştıktan sonra askeriyle karaya çıkarak, sancaklarını açıp, alemlerini sallayarak “Benden başka muzaffer komutan ve

yedi iklim padişahı kimdir?” diye yürüdü. Yolda birçok kaleye uğrayıp kuşatarak kimini fethetti kimini de fethetmek üzereydi. O arada Darap Şah da askerini toplamıştı. O anda “Devletli padişah ne duruyorsun? İşte İskender birçok önemli kaleyi kuşatıp bazılarını fethetti. Senin sağlığında memleket

[30b]

“(1) ri‘āyaları düşmān ayağı altında pāyimāl olalar?” Ol arada şāh hemān (2) cūşa gelüp az zemānda ‘Arab u ‘Acem ve Tatar ‘askerinden altı gez yüz biñ (3) ‘asker cem‘eyledi ve ol ‘azīm ‘asker-ile Adrestes ovasına gelüp (4) kōndı. Ol eyyāmlarda dağı İskenderün Dārāb Şāh kapusunda yarar (5) cāsūsı varıdı. Ol cāsūs dağı Dārāb Şāh-ıla bile Adrestes (6) ovasına gelüp temām ‘asker kōndukda, her tedbīrden haber alup andan (7) tırmayup taban götürüp az zemānda İskender kātına gelüp didi kim: (8) “Yā İskender hışār cengini kōğıl! Şimdiki hālda Dārāb Şāh-ıla⁷³ meydān (9) cengine hāzır ol ki, deryā mişāl ‘askerle senün kışduña geliyorur” (10) deyü her ahvālından haber virdi. İskender dağı fikir deryāsına gark oluban (11) vezīrlere nazar şaldı, tā ki düşmān tedbīrin eyleyeler. Nāgehān ol dem (12) içinde İskendere gāyibden bir şahş⁷⁴ gelüp didi ki: “Yā İskender, tedbīr oldur ki, (13) hışār cengini ve memleket almağı koyasın, varup Dārāb”

[30b]

halkının düşman ayağı altında çiğnenmesi reva mıdır?” diye haber geldi. O arada şah hemen galeyana gelerek kısa zamanda Arap, Acem ve Tatar askerinden altı kez yüz bin asker topladı, bu büyük orduyla Adrestes Ovası’na gelerek konuşlandı. O günlerde de İskender’in Darap Şah’ın yakınlarında güvenilir casusu vardı. O casus da Darap Şah’la Adrestes Ovası’na gelerek ordu konuşlandığı zaman her durum (hakkında) bilgi aldıktan sonra beklemeden süratle, kısa zamanda İskender’in huzuruna gelip “Ey İskender, kale savaşını bırak! Bu durumda Darap Şah’la meydan savaşına hazır ol ki derya gibi orduyla seni yok etmeye geliyor.” diye her durumu bildirdi. İskender de fikir deryasına dalıp düşmana önlem almaları için vezirlerine baktı. O anda ansızın gaipten bir şahıs gelip İskender’e “Ey İskender! Tedbir, kale savaşını ve memleket almayı bırakarak, varıp Darap

[31a]

⁷³ Hazai “şahla”

⁷⁴ Hazai “şahıs”

“(1) Şāh-ıla⁷⁵ muḳābil olup ceng idüp gendüñe musahḥar idesin. Andan (2) soñra bu ḥiṣārıların cümlesi senüñdür. Zīrā baş gidicek, ayak (3) pāyidār olmaz. İmdi yā İskender, bunuñ gibi ulu düşmān var-iken ‘ākıl (4) degüldür ki, ‘askerüñ ḥalkını ḥiṣārıların üzerinde kırdurasın Ammā yā İskender, (5) üşenme, Ḥaḳ Ta’ālā niçe bunuñ gibi düşmānların fethini müyesser eyledi.” (6) İskender ol şahşdan bu ḥaberleri işidüp ḡam u ḡuşşadan āzād (7) olup ferāḥiyyet buldı. Hemān sâ’at ol şahş daḥı ḡāyib oldı. (8) İskender yüzün yire sürüp münācāt eyledi. Andan atına süvār olup (9) alay alay mevc mevc ‘askeri-y-le Dārāb Şāha muḳābil gitdi. Günlerde (10) bir gün İskender devlet-ile Dārāb Şāhuñ ‘askerine irdi ve muḳābil (11) ḳondı. İrte şubḥ olup gün nūrı-y-la ‘ālem münevver oldı, ṭabl u neḳḳāreler (12) çalınup şūrñā vu nefirler ecel ırın ırladılar. İki cānibden ‘asker at (13) arḳasına gelüp andan sancaklar çözüp birbirne muḳābil oldılar. Ol dem”

[31a]

Şah’ın karşısına çıkarak savaşıp kendine tabi etmendir. Ondan sonra bu kalelerin hepsi senindir. Çünkü baş gidince ayak sağlam kalmaz. Şimdi ey İskender, bunun gibi büyük düşman varken askerini kaleler üzerinde kırdırmak akıllılık değildir. Ey İskender, üzülme çünkü Hak Teāla, bunun gibi nice düşmanların fethini sana nasip etti.” dedi. İskender o şahıstan bu haberleri duyunca üzüntü ve kederi bırakıp ferahladı. O şahıs da hemen o anda kayboldu. İskender secdeye eğilip yalvardı. Sonra atına binip alay alay, dalga dalga askeriyle Darap Şah’a karşı gitti. Günlerden bir gün İskender saadetle Darap Şah’ın ordusuna ulaştı ve karşısına konuşlandı. Sonra sabah olup güneş ışıḡıyla dünyayı aydınlattı, davul ve tefler çalınıp zurna ve borular ölüm şarkısı söylediler. İki tarafın askeri, ata bindikten sonra sancakları açıp karşı karşıya geldi. O zaman

[31b]

“(1) ‘Acem ‘askeri İskender ‘askerine nazar idüp gördiler ki, az ‘asker (2) ammā öz ‘asker; şöyle kim ṭob olup bir yire gelüp demürden ḳal’aya beñzemişler. (3) Ammā ‘Acem ‘askeriniñ biñine ancaḳ İskender ‘askeriniñ bir adamı düşer. (4) Bu yañadan İskender leşkeri daḥı Dārāb Şāh ‘askerine bakup gördiler ki, (5) bir ‘azīm ‘askerdür, her biri altun u gümişe ḡarḳ olup dersü atlara (6) süvār olup benem deyü göḡüs germişler, şöyle ki yidi iḳlīm ‘askeri daḥı (7) olursa, yüz döndürmeyüp kılıc uralar. Ammā bu yaña İskender daḥı (8) süvār olup ‘askeri arasında yürüyüp ‘askerine istimālet virüp (9) didi ki: ‘İy ‘asker ḳavmı, ‘Acem ḥalkınıñ ziynetine bakmañ, kişide hemān (10) erlik gerekdür. Cihānda eyü

⁷⁵ Hazai “şahla”

ad koyup gidenler dünyāda ölmez, diridür. (11) -----(12) İmdi iy ‘asker kavmı, şöyle çalışıñ ki, bu müsāfirhāneden merdānelig-ile⁷⁶ (13) gidesiz, tā nāmıñuz erlig-ile⁷⁷ cihān tevārīhlerinde okuna.’ İskender”

[31b]

Acem ordusu, İskender’in ordusuna bakınca toplanıp bir araya gelince demirden kaleye benzemelerinden az ama öz asker olduğunu anladı. Ama Acem askerinin binine İskender’in ordusunun bir adamı düşer. Bu taraftan İskender’in askeri de Darap Şah’ın ordusuna bakınca her biri altın ve gümüşe gark olmuş, hepsi yedi ülkenin ordusu da olsa yüz çevirmeyip kılıç vuran, hepsi atlara binip “benim” diye göğüs geren büyük bir ordu olduğunu gördüler. Fakat bu taraftan İskender de atlanıp ordu arasında yürüyerek askerlerine talimat verip “Ey asker halkı, Acem halkının ziynetine bakmayın, kişiye önce yiğitlik gerekir. Cihanda iyi nam bırakıp gidenler dünyada ölmez, diridir. ---- şimdi ey asker halkı, bu misafirhaneden (dünyadan) yiğitlikle gidin ki namınız erlikle dünya tarihinde okunsun!” dedi. İskender,

[32a]

“(1) Bu cevāblarda-y-iken ol taraftan ‘Acem leşkeri İskender leşkeri (2) üzerine yağma deyü at şaldılar. Beriden⁷⁸ İskender ‘askeri dahı hücum idüp (3) muķābil olup ‘azīm kıtāl eylediler. Şöyle ki gün yukarı kalkıduķca, ceng (4) germ ā germ olup şabāhdan tā öyle zamānına dek ceng olup (5) āhir Hāk -süphānehū ve ta’ālā- İskender leşkerine fetḥ-i bāb virüp ‘Acem leşkeri (6) mecrūḥ olup firār eylediler. İskenderüñ rāy-ı tedbīri-y-le ve ‘askerinüñ (7) merdānelüg-i-y-le ‘Acem leşkerinüñ çok yarar adamları tebāh olup (8) toprağa düşdiler. Ve ammā İskender ‘askerinden dükeli yayadan (9) tokuz kişi ve atludan yüz yigirmi kişi helāk oldu. Ol arada ‘Acem (10) pādīşāhının ğanīmet mālını alup şükr-i yezdān kıldılar. Ve soñra bir niçe (11) yarar ḥişārların muḥāşara idüp fetḥ eyledi Ve ol kal’alarda yarar (12) adamlar koyup gendüsi mā-bāķī ‘askeri-y-le Gürci vilāyetine vardı (13) anı dahı fetḥ iderken Dārāb mecrūḥ Bağdāda vardı andan”

[32a]

bu konuşmayı yaparken öbür taraftan Acem askeri, İskender’in ordusunun üzerine “Yağma!” diye at sürdü. İskender’in askeri de beriden hücumla geçip karşılık verince

⁷⁶ Hazai “merdāneliğle”

⁷⁷ Hazai “erlikle”

⁷⁸ Hazai “birden”

büyük bir savaş oldu. Şöyle ki, güneş yukarı kalktıkça savaş kızışıp sabahtan öğleye kadar savaştıktan sonra Hak Subhanehu ve Teâla İskender'in askerine fetih kapısını açıp Acem ordusu yara alıp kaçtı. İskender'in fikir ve tedbiriyle, askerinin kahramanlığıyla Acem askerinin önde gelen çok adamı mahvolarak toprağa düştü. İskender'in askerinden helak olanların hepsi, yayadan dokuz kişi ve atlıdan yüz yirmi kişiydi. O arada Acem padişahının ganimet malını alıp Allah'a şükrettiler. Sonra birçok önemli kaleyi kuşatarak fethetti ve o kalelere güvenilir adamlar bırakıp kendisi kalan askeriyle Gürcü memleketine gitti. Onu da fethederken Darap Şah, yaralı (olarak) Bağdat'a ulaştı. Ondan

[32b]

“(1) girü eṭrāf koñşu beglere nāmeler perākende eyledi Az zemānda üç (2) yüz biñ yaya ve yüz biñ atlu cem‘ eyledi İskender gendüden alup (3) zabt itdügi ḥişārları yine muḥāşara idüp bir nicesini feth idüp içinde (4) olanları kılıcdan geçürdi bundan ğayri dahı Rüm vilāyetine Atinaya ve (5) bir niçe ol semtlerde olan şehirlerüñ beglerine ḥaber gönderdi ṣahīḥ (6) bileler ki İskender götürü ‘askeri-y-le nā-bedīd olup nām u nişānı (7) belürsüz oldu hemān furşad demidür Zıkr olunan bir nice Rüm (8) ḥişārlarınun begleri bu iğvā-y-ıla İskendere ‘āṣī olup Dārāb Şāha (9) muṭī‘ olmuşlardı ol ḥālda İskendere feryādcılar gelüp didiler ki: (10) Yā İskender ‘Acem pādīşāhından alduġun⁷⁹ ḥişārları yine Dārāb (11) Şāh almak üzeredür ve bir niçesin almışdur. Ve anda olan yarar adamlarun (12) bir niçesin kılıcdan geçürmüşdür. Ve Rūmda olan yarar ḥişārlarunuz (13) Dārāb Şāh iğvāsı-y-la sizleri helāk oldu deyü ḥāyın olup”

[32b]

sonra etraftaki komşu beylere mektuplar gönderdi. Kısa zamanda üç yüz bin yaya ve üç yüz bin atlı topladı. İskender'in kendisinden alıp zapt ettiği kaleleri yine kuşatarak, birçoğunu fethederek içindekileri kılıçtan geçirdi. Bundan başka da Rum vilayetine Atina'ya ve o semtlerde olan birçok şehrin beyine haber gönderdi. Gerçeği bilsinler ki İskender bütün askerleriyle ortadan kaybolup adı sanı belirsiz oldu. Zaman fırsat zamanıdır, adı geçen birçok Rum kalesinin beyi bu yoldan çıkarmayla İskender'e asi olup Darap Şah'a tabi olmuşlardı. Bu durumda İskender'e yardım istemek için gelenler: “Ey

⁷⁹ Hazai “aldığın”

İskender, Acem padişahından aldığı kaleleri yine Darap Şah almak üzeredir ve birçoğunu da almıştır, orada olan güvenilir adamlarının birçoğunu kılıçtan geçirmiştir, Rum’da olan önemli kaleleriniz Darap Şah’ın yoldan çıkarmasıyla sizi ‘Helak oldu!’ diye hain olup

[33a]

“(1) Dārāb Şāha⁸⁰ fermānber oldılar.’ Ol dem İskendere vezīrlər didiler ki: (2) “Devletlū pādīşāh lāyık olan oldur ki, bu memleketlerūñ sevdāsından el (3) çeküp Dārāb Şāhı bir yaña itmeyince, āhar vilāyetlere el urmayasız!” (4) İskender daḥı bu rāy-ı tedbīri münāsib görüp hemān dem ol (5) vilāyetlerden el çekdi ve ‘askeri-y-le Dārāb Şāh üzerine ılğar idüp (6) gitdi. Ol dem girü iki ‘asker birbirine buluşup ‘azīm ceng eylediler. (7) Ol cengde daḥı Hāk Ta’ālā İskendere luṭf u ‘ināyet müyesser idüp (8) Dārāb Şāha fırsat bulup sancaklarını yıkup tekrār ‘askerini (9) tārūmār eyledi. Ol cengde Dārāb şāh ‘askerinden yaya altmış (10) bir biñ ve atludan on biñ kişi tobrağa düşdi ve on dört (11) biñ yarar adamları ve hışımları dutulup ol dutsaklar arasında (12) Dārāb Şāhuñ anası ve ḥātūnı ve bir kız kardaşı ve iki kızı dutulmuş ıdı. (13) Bundan ğayri bī-ḥisāb māl ve ḥazīne almış ıdı. Bu dutsakları”

[33a]

Darap Şah’ın emrine tabi oldular.” O zaman vezirler İskender’e: “Devletli padişah, bu memleketlerin sevdasından vazgeçip Darap Şah’ı bertaraf etmeyince başka vilayetlere el vurmamanız daha uygundur.” dediler. İskender de bu fikri uygun görüp hemen o vilayetlerden el çekti ve askeriyle Darap Şah üzerine dörtnala gitti. O zaman iki asker tekrar birbiriyle karşılaşarak büyük savaş yaptılar. O savaşta da Hak Teala İskender’e yardım nasip edince fırsatını bulup Darap Şah’ın sancaklarını yıkarak askerini tekrar tarumar etti. O savaşta Darap Şah’ın askerinden altmış bir bin yaya, on bin kişi atlı toprağa düştü ve güvenilir on dört bin adamı ve akrabası esir alındığında tutsaklar arasında Darap Şah’ın annesi, hanımı, bir kız kardeşi ve iki kızı da vardı. Bunun dışında hesapsız mal ve hazine almıştı. Bu tutsakları

[33b]

“(1) İskendere ‘arz eylediler. Ol arada İskender buyurdi ki, anlar içün (2) gendünūñ bir otāğını kuralar. Andan bu beş tutsağı ol otāğa koyup ve (3) üzerlerine yarar ḥādimler ḳodı,

⁸⁰ Orijinal metinde olmamasına rağmen Hazai “fırsat” kelimesini eklemiştir.

tā kimse bunları incitmeye. Bundan soñra İskender (4) alkup g    l alçaklığın idüp tesell ⁸¹ virmeg i  n anlaru  n ayağına, otağlarına (5) vardı. Anlar dağı İskenderi göricek g  yet korkup İskenderu  n (6) ayağına, d    p ağladılar. İskender bunlaru  n ağlamağını göricek (7) bunlara tesell  virüp didi kim: “Korkma  ! Efend    z dağı sağdur, inşa’ll  h (8) bir dağı buluşuruz.” Ve bunlara niçe in’  mlar eyledi. Ve bundan so  ra gendü (9) ‘askerinde yoklama eyleyüp   lenleri   s  b eylediler. Gördiler ki, R  m (10) ‘askerinde yüz otuz yaya ve atludan yüz elli kişi düşdi. (11) İskender dağı anlara du’a idüp D  r  b   ahu  n   az  nesin (12) cem’ idüp   s  b eylediler. Yüz on bir bi   an  ar altun ve elli   c (13) bi   an  ar gümiş alındı. İskender dağı ol m  l   görüp D  r  b”

[33b]

İskender’e arz ettikleri zaman İskender, onlar i  n kendi otağından kurulmasını sonra bu beş tutsağı o otağa koyup bunları kimse incitmesin diye yanlarına güvenilir hizmetçiler koyulmasını emretti. Bundan sonra İskender kalkıp, alçak gönüllülük yaparak teselli etmek i  n onların ayağına, çadırlarına vardı. Onlar da İskender’i görünce çok korkup İskender’in ayağına kapanarak ağladılar. İskender bunların ağladığını görünce bunlara teselli verip: “Korkmayın, efendiniz de sağdır, in  allah bir daha bulu  ursunuz!” dedi ve bunlara birçok ihsanda bulundu ve bundan sonra kendi ordusunda yoklama yaparak   lenleri hesapladılar. Rum askerinden yüz otuz yaya ve yüz elli kişi atludan öldüğünü gördüler. İskender de onlara dua edip, Darap   ah’ın hazinesini toplayarak hesapladılar. Yüz on bir bin kantar (56.499 kg’lık ağırlık birimi) altın ve elli   c bin kantar gümüş alındı. İskender de o malı görünce Darap

[34a]

“(1)   ahu  n   az  nesine ta  s  n eyledi ve yüzin yire sürüp fursat ve nuşret (2) viren All  ha delim şükürler ıldı. Andan so  ra     h  ne   iy  fetler idüp (3) yanında olan vez  rlere ve beglere   il’atlar geyd  r  p env  ’ dürlü (4) in’  mlar eyledi. Andan so  ra alınan   az  neyi ‘asker   alkına   le  d  rdi. (5) Dir idi kim: “  az  ne altun ve gümüş degüldür, ill   ki ‘askerd  r.” Ve ba’deh   D  r  b (6)   ahu  n     t  n   g  yet güzel olmağ-ıla, ol   enlikde İskender anu  n-la (7) cem’ olup İskenderden     mile oldu. Bir oğlı v  c  da gelüp (8) İskender anu  n adını Herulo odı. Bundan so  ra İskender (9) devlet-ile alkup m  -b  k  

⁸¹ Hazai “tesell ”

gün doğusunda olan ‘acāyib ü ġarāyib (10) vilāyetleri feth eyledi. Andan Mısır semtinde olan vilāyetleri tā Hind (11) vilāyetine varınca feth eyledi. Mā-bākī dahı ol diyārda olan vilāyet (12) begleri İskenderün bu heybetlerin işidüp her birinün göñline havf (13) u hirās tolup İskenderün kılıcına tākāt getüremeyeceklerin bildiler. Ol”

[34a]

Şah’ın hazinesi hoşuna gitti ve secdeye varıp fırsat ve yardım veren Allah’a sayısız şükürde bulundu. Ondan sonra padişahlara yaraşır ziyafetler verip yanında olan vezirlere ve beylere süslü kaftanlar giydirip çeşitli ihsanlarda bulundu. Ondan sonra hazineyi askerlere paylaştırdı. “Hazine altın ve gümüş değildir illaki askerdir!” derdi ve sonra Darap Şah’ın hanımı çok güzel olduğu için İskender o şenlikte onunla birlikte olunca İskender’den hamile kaldı. Bir oğlu doğunca İskender onun adını Herkulos koydu. Bundan sonra İskender saadetle kalkıp gün doğusunda kalan acayip ve garip memleketleri fethetti. Sonra Mısır semtinde olan vilayetleri ta Hint vilayetine varıncaya kadar fethetti. O diyarda olan diğer memleket beyleri İskender’in bu heybetini işitince her birinin gönlüne korku dolup İskender’in kılıcının karşısında güçlerinin yetmeyeceğini anladılar. O

[34b]

“(1) ecilden taht u tācların koyup memleketlerinden firār eylediler (2) ve niçeler boyunlarına resen takup İskendere muṭī’ olup emrine fermānber (3) oldılar. Anuñ gibilere İskender dahı envā’ dürlü ‘izzetler eyleyüp (4) ve her birine miḳdārınca hil’atlar geydürüp in’āmlar iḥsānlar idüp (5) yirlü yirinde muḳarrer iderdi. Şol şart-ıla ki, dükeli yidi iḳlīm (6) pādişāhı gendüyi bileler. Ve andan ġayri her birinün yarar oğulların (7) ve yarar hışımların hizmetine alup götürü gün doğusunuñ Hind vilāyetinün (8) tā Mekkeye gelince begleri cümle tābi’ olmuşlardı. Anlaruñ üzerlerine bir ednā (9) kulunu ki Rūmda bostancı oğlanıydı, adı Abartenus ıdı, (10) sultān dikdi, tā ki cümle ol vilāyetün begleri anuñ eli (11) altında fermānber olalar ve dahı cümle ‘ālem İskenderün in’āmını ve mürvetini (12) ve saḫāvetini ve merdānlığını ve toġrulığını söylerlerdi. Bundan şoñra (13) İskender Rodos adasını feth eyledi. Andan ol cānibe”

[34b]

sebepten birçoğu taht ve taçlarını bırakıp memleketlerinden kaçtılar ve niceleri de boyunlarına urgan takıp İskender’e tabi olup emri altına girdi. Onun gibilere bile

İskender, yedi iklim padişahı (olarak) sadece kendisini bilmeleri şartıyla türlü ikramlarda bulunup her birine makamına göre süslü kaftanlar giydirip lütuflar edip, ihsanlarda bulunup yerli yerinde kararlar verirdi. Ondan sonra her birinin işe yarar oğlunu ve akrabasını hizmetine alıp gün doğusunda Hint vilayetinden Mekke'ye varıncaya kadar bütün beyler tabi olmuşlardı. Onların üzerine adı Abartenus olup Rum'da bostancı oğlu olan sıradan bir kulunu, bütün o vilayetlerin beyleri onun emri altında olsun diye sultan yaptı ve de bütün dünya İskender'in yardımseverliğini, insanlığını, cömertliğini, yiğitliğini ve doğruluğunu konuşurdu. Bundan sonra İskender Rodos Adası'nı fethetti. Sonra, şimdi İskenderiye denen tarafa gitti.

[35a]

“(1) vardı ki şimdi İskenderîye dinilür. Ol aralarda ol zemānlarda bir mu‘azzam (2) cami‘ vardı⁸². Anda ol zemānuñ bir niçe dīn uluları, ihtiyārları vardı (3) ve ‘azīzleri olurdu. İskender dahı ol cānibe varmağa gāyet murād (4) idinmiş idi, tā ki anda vardukda, ol ‘azīzleri ziyāret idüp ve bir niçe (5) gizlü esrārdan su‘āl eyleye ve dahı haqīkat kimden hāşıl olduğunu bile, (6) Bu kaşd-ıla⁸³ İskender ol cānibe gitmiş idi. Anda geldükde ve dīn uluları-y-la (7) buluşdukda, nice müşkülli vardı ki, andan ötürü göñlinde ğamı vardı (8) anlardan şorup müşkülli hal olup cümle ğamları zāyil oldu. Andan şöñra (9) İskender ol ‘azīzlere remz-ile su‘āl idüp didi kim: “Babamı öldüreni (10) baña öldürmek var mıdır?” Ol dīn uluları aña cevāb virüp didiler ki: (11) “Yā Sikender, senüñ babañı kimse öldürmemişdür, öldürmege dahı kimse (12) kâdir degüldür.” bundan evvel İskendere beşāret olunmuş idi ki, Filpos (13) pādīşāh babası olmadığını, illā kudretullāhdan yaradılmışdır.⁸⁴ Bundan”

[35a]

Oralarda, o devirde bir büyük cami vardı. Orada o zamanın din büyükleri, seçkin insanları vardı ve saygın kimselerdi. İskender de oraya vardığında o azizleri ziyaret edip birçok sırrı sormak ve de gerçek kimden ortaya çıkar bilmek için o tarafa gitmeyi çok istemişti. Bu amaçla İskender o tarafa gitmişti. Oraya geldiğinde ve din büyükleriyle buluştuğunda gönlünü kederlendiren birçok sıkıntısı vardı. Onları sorup sorunlarını çözünce bütün kederi yok oldu. Ondan sonra İskender o azizlere üstü kapalı sorup: “Babamı öldüreni

⁸² Hazai “vardı”

⁸³ Hazai “kasdla”

⁸⁴ Hazai “yaradılmıştır”

öldürmek hakkım mıdır?” dedi. O din büyükleri ona cevap verip: “Ey İskender, senin babanı kimse öldürmemiştir, öldürmeye de kimsenin gücü yetmez!” dediler. Bundan İskender’e Filpos Padişah’ın babası olmadığı ancak Allah’ın kudretiyle yaratıldığı müjdelendi. Bundan

[35b]

“(1) İskender ferāhīyyet⁸⁵ bulup orada ol dīn ulusu İskendere du‘ā eyledi (2) ve andan İskendere bir hātem-ile⁸⁶ mühür virüp didi ki: “Yā İskender, gönlünden ğavġā (3) ve teşvīşi gider ki, şāhibkırānlık ve yidi iklīm pādīşāhlığı senūndür⁸⁷.” (4) Çünkü İskendere ol maḳāmda bu deñlü gizlü⁸⁸ esrārlar ‘ayān olduğda, ol (5) dahı ol maḳāmda ve ol dīn ulusunuñ hürmetine burc u bārū-y-la bir hışār (6) bünyād eylesine emir eyledi.⁸⁹ Bu sebeb-le emr-i pādīşāh üzre Ādem peygāmbir (7) tārīhinūñ dört biñ sekiz yüz yitmiş bir yılında İskenderiye hışārına (8) bünyād uruldu ve on yidi günde temām olup çevre bārūsı (9) altı biñ adım oldu. İskender ol semtlerde-y-iken, Dārāb Şāh (10) mecrūh şıñkın Bağdāda geldi. Melāmet ve rüsvey bunca ‘askeri (11) kırılmış ve bunca māl u hazīnesi alınmış ıdı. Andan etrāf koñşı beglere (12) Tazarru‘la⁹⁰ “mu‘āvenet içün yardıma ‘asker göndereler” diyü nāmeler gönderdi. (13) Kimi ‘asker virdi ve kimi gendü ‘askeri-y-le Dārāb Şāha geldi,”

[35b]

İskender ferahlayınca orada o din büyüğü İskender’e dua etti ve sonra İskender’e bir yüzükle mühür verip: “Ey İskender, gönlünden kavgayı ve kargaşayı gider ki muzafferlik ve yedi iklim padişahlığı senin olsun!” dedi. İskender’e o makamda bu kadar sır açıklanınca o da o makamda o din büyüğünün hürmetine kuleyle bir kale yapılmasını emretti. Padişahın emri üzere Ādem Peygamber tarihinin dört bin sekiz yüz yetmiş bir yılında İskenderiye Kalesi’ne başlandı ve on yedi günde tamamlanıp çevre duvarı altı bin adım oldu. İskender o semtlerdeyken Darap Şah yaralı, mağlup (bir durumda) Bağdat’a geldi. Rezil olmuş ve aşağılanmış, bunca askeri öldürülmüş, bunca malı ve hazinesi

⁸⁵ Hazai “ferāhiyet”

⁸⁶ Hazai “hatele”

⁸⁷ Hazai “senindir”

⁸⁸ Hazai “gizli”

⁸⁹ Hazai “emr eyledi”

⁹⁰ Hazai “tazarru‘la”

alınmıştı. Sonra çevredeki komşu beylere, yardım için asker göndersinler diye yalvararak mektuplar gönderdi. Kimi asker verdi kimi de kendi askeriyle Darap Şah'a geldi.

[36a]

“(1) Kimi dağı fikr idüp didi kim: “Şimdiye degin İskender ile ne başarabildük ki, şimden soñra (2) bunca yarar ‘asker halkı kırıldıkdā başarsak gerek.” Ve İskender (3) korkusından dağı yardıma ‘asker virmezlerdi. Bu ‘asker cem‘iyetinde iken (4) begler, vezīrlər şāha didiler ki: “Devletlü pādīşāh, evvelden düşmeni (5) hor görmemek gerek idi. Şimdiki hālda çünkü üzerimize düşmān (6) bu kadar fırsat ve nuşret buldı ve hem bizüm ‘asker halkınıñ yürekleri (7) şınkın olupdur, erzānī olan oldur ki, zemāneyi gözedevüz, tā ki bize (8) yüz tutınca, düşmān-ıla müdāra itmek gerekdür.” Şāh dağı bu rāy-ı tedbīri (9) münāsib görüp andan İskendere yarar elçü⁹¹ gönderdi ve didi ki: “Yā Sikender, (10) tutsaklarımı koyuvir, her ne deñlü māl isterseñüz, anlardan ötürü⁹² size (11) vireyim.” İskender dağı elciye cevāb virüp didi kim: “Baña māl u hazīne (12) gerekmez benüm mālum ve hazīnem yarar ‘askerüm halkıdır. Anlar benüm-le olıcağ, (13) māl u hazīneye benüm ihtiyācum yokdur. Ammā şöyle ki şāhibkırānlık”

[36a]

Bazısı da düşünüp: “Şimdiye kadar İskender'e karşı ne başarabildik ki bundan sonra bu kadar güçlü ordu kırılmışken başarabilelim.” dedi ve İskender'in korkusunda da yardım için asker vermediler. Bu asker toplanınca beyler, vezirler şaha: “Devletli padişah, önceden düşmanı küçük görmemek gerekti. Bu durumda düşman bize karşı bu kadar fırsat ve yardım buldu. Hem de bizim ordunun kendine güveni sarsılmıştır. Zamanını gözetelim, bize yönelinceye kadar düşmana dost görünmek gerekir, uygun olan budur. Şah da bu fikri ve planı uygun gördükten sonra İskender'e güvenilir bir elçi gönderdi ve “Ey İskender! Esirleri bırak, onlar için ne kadar mal isterseniz vereyim.” dedi. İskender de elçiye: “Bana mal ve hazine gerekmez, benim malım ve hazinem güçlü ordumdur. Onlar benimle olduktan sonra mal ve hazineye benim ihtiyacım yoktur. Ama muzaffer komutanlık

[36b]

⁹¹ Hazai “elçi”

⁹² Hazai “ötürü”

“(1) sevdāsından geçüp dükeli cihān pādīşāhını beni bilüp ve gendüsi benden (2) ednāyidügin⁹³ fark idüp suçını dilerse, tutsaklarını girü vireyim. (3) Şöyle ki ihtiyār itmezse vaktına hāzır olsun!” diyü cevāb virdi. Andan (4) elçiye hüsni icāzet virüp gönderdi. Pes elçi bu haberler-le girü Dārāb (5) şāha gelüp her ne ki anlara İskender dimişdi, anlara ‘arz eyledüklerinde, (6) Dārāb Şāh dahı bildi ki, iş eylüg-ile bitmez. Ol dahı kuru gayret (7) kovup yayadan dört yüz elli biñ ve atludan yüz biñ ‘asker (8) cem‘ eyledi. Ol mābeynde Dārāb Şāha haber geldi idi ki, (9) hātūnı İskenderden hāmile olup ve bir erkek oğlancuğı vücūda (10) gelüp İskender anuñ adını Herkulos kodı. Dārāb Şāh bu haberleri (11) işitdükde, cümle endāmları lertzān olup gam baħrına ğark (12) olup diledi ki, gendüsini ağulaya. İllā vezīrleri naşihatlar idüp (13) didiler ki: ‘Devletlü pādīşāh, gendüni düşmene gülünc eyleme! Şimdi size”

[36b]

sevdasından vazgeçip, bütün cihanın padişahı beni bilerek, kendisinin benden aşağı olduğunu kabul edip suçunu itiraf ederse esirlerini geri vereyim. (Bunu) seçmezse vaktine hazır olsun!” diyerek cevap verdi. Sonra elçiye güzellikle izin verip gönderdi. Sonra elçi bu haberlerle geri Darap Şah’a gelip İskender’in onlara söylediklerinin hepsini arz ettiğinde Darap Şah, işin iyilikle bitmeyeceğini anladı. O da boşa çaba sarf etmeyip yayadan dört yüz elli bin ve atlıdan yüz bin asker topladı. O arada Darap Şah’a hanımının İskender’den hamile kalıp bir erkek çocuk dünyaya getirdiği, onun adını İskender’in Herkulos koyduğu haberi geldi. Darap Şah bu haberleri duyduğunda bütün uzuvları titreyip, gam denizine dalıp kendini zehirlemek istedi. Ancak vezirleri öğütler vererek: “Devletli padişah, düşmanı kendine güldürme! Şimdi sizin

[37a]

“(1) evlāsı budur ki, İskendere elçi gönderüp barışavuz, tā ki zemān (2) bize yüz tutınca. Çünkü fırsat bizüm ola, ol zemānda, intikāmımız (3) alavuz’ didiler. Dārāb Şāh dahı nāçār ol haberler-ile⁹⁴ ‘aklı perākende olup (4) İskendere girü elçi gönderüp didi ki: “Yā İskender, bu bugünlik (5) yarınlik ‘ömr içün ve bu bī-beķā pādīşāhlık ve saltanat içün

⁹³ Hazai “ednā idügin”

⁹⁴ Hazai “haberlerle”

niçe bir (6) ceng ü cidāl idüp adam kırduravuz. Bu cihān saltanatı hemān (7) bir destemāla⁹⁵ beñzer. Çünkü memleket murādıñuzdur hüsni rızā-y-ıla (8) yarı zabt eyledüğüm memleketlerümi size vireyim, ve dahı sizlerde (9) tutsağ olan bir kızımı helālliğa vireyim ve mā-bākī sizlerde olan (10) tutsaqlarumdan ötürü otuz biñ kantar altın vireyim, tek beni dostluğa (11) kabül idüp ve tutsaqlarımı koyuviresiz.” İskender dahı elçiye cevāb (12) virüp didi kim: “Ben Dārāb Şāhuñ cümle dileğini kabül kıldum. Şol (13) şart-ıla ki baña tābi‘ olup ve gendiyi⁹⁶ benden ednā bilüp ve benüm elüm”

[37a]

yapmanız gereken, talih bizden yana oluncaya kadar İskender’e elçi gönderip ‘Barışalım’ (demektir.) Elimize fırsat geçtiğinde intikamımızı alalım.” dediler. Darap Şah da çaresiz, o haberlerle aklı dağılıp İskender’e geri elçi göndererek: “Ey İskender, bugünkü ve yarınki hayatımız için ve bu fani padişahlık ve saltanat için nice savaş yapıp adam öldürdük. Bu cihan saltanatı bir el bezine benzer. Bu sebepten asıl isteğimiz memleketler, yarı fethettiğin memleketlerimi gönül rızasıyla size vereyim ve de sizlerde tutsak olan bir kızımı evlendireyim, sizde olan diğer tutsaklarımdan dolayı otuz bin kantar altın vereyim yeter ki beni dostluğa kabul edip tutsaklarımı bırakıverin.” dedi. İskender de elçiye cevap verip: “Ben Darap Şah’ın bütün isteklerini, bana tabi olup, kendini benden aşağı görüp, benim elimin

[37b]

“(1) altında olup ve dükeli şahibkırān ve pādīşāh beni bilüp andan boynuna (2)kefen takup gelüp benden suçımı dileyüp baña baş indürsün. Ben dahı (3) aña zabt eylediği memleketleri yine vireyim. Zīrā ki iki yirden güneş toğmaz, (4) dünyāya dahı iki şahibkırān ve pādīşāh şığmaz. Bugün fikr idüp benden suçın (5) dilesün, yāhūd irtte cenge hāzır olsun!” Çünkü elçi girü İskender (6) cevābı-y-la Dārāb Şāha vuşul buldukda, ve Temām İskenderün haberin (7) virdükde, Dārāb Şāh dahı şahih bildi ki, kılıcdan artuğa çäre yokdur. (8) Ol dahı dostlıqdan ve amān ümīdinden ümīdi kat‘ idüp irtte cenge (9) ‘askerin hāzır eyledi. Çünkim şubh olup güneş Kāf kullerinden (10) baş götürüp nūr-ı yezdānı-y-la ‘ālem münevver oldu, ol iki leşker (11) cūşa gelüp birbirine karşı⁹⁷ saflar alaylar bağlayup cenge tırdılar. (12) Ammā ol gün İskendere gāyet gāmından uyku

⁹⁵ Hazai “dest-i mālā”

⁹⁶ Hazayı “gendüyi”

⁹⁷ Hazai “karşı”

galebe idüp uyuya (13) kalmıştı. Meger İskenderün bir vezîr-i a‘zamı varıdı. Adına ---

-- 98

[37b]

altında olup, muzaffer komutan ve padişah sadece beni bilip, sonra boynuna kefen takarak gelip, benden suçunun (affını) dileyip bana baş eğmesi şartıyla kabul ettim. Ben de ona fethettiği memleketleri geri vereyim. Çünkü iki yerden güneş doğmaz, dünyaya da iki muzaffer komutan ve padişah sığmaz. Bugün düşünüp suçunun (affını) dilesin veya sonrasında savaşa hazır olsun!” dedi. Elçi İskender’in cevabıyla Darap Şah’a geri gelince İskender’in söylediklerini tamamen anlattığında Darap Şah da kılıçtan başka çare olmadığı gerçeğini anladı. O da dostluktan ve affedilme düşüncesinden ümidini kestikten sonra ordusunu savaşa hazırladı. Sabah olup güneş Kaf Dağı’nın zirvesinden yükselip Allah’ın nuruyla âlem aydınlanınca o iki asker coşarak birbirine karşı bölük ve alaylar hazırlanıp savaşmaya başladı. Ama o gün çok kederli olduğu için İskender’e uyku galebe gelince uyuyakalmıştı. İskender’in bir veziriazamı vardı. Adına ---- (derlerdi.)

[38a]

“(1) Gördi ki, iki cānibden ‘asker cenge hāzır olmuşlar, amā⁹⁹ İskender (2) otāğında uykuya varmış. Hemāndem vezîr pādīşāh otāğına gelüp (3) içerü girince, İskender dahı uyana geldi. Vezîr baş koyup didi ki: (4) “Pādīşāh, şimdiye dek ki, düşmāna muqābil olduñuz, hergiz böyle (5) uykuya varmaduñuz. Şimdi bu gün ceng üzerinde uykuya varduñuñuzuñ¹⁰⁰ (6) ‘alāmeti ne ola?” İskender dahı didi ki: “Ġāyet guşsa ve (7) teşvīş-ile uykuya varmışıdum. Ammā hāb ‘āleminde gördüm ki, ‘Acem ‘askeri (8) münhezim ve mecrūc¹⁰¹ olup kılıcum zahmından iki şāk oldılar. Andan (9) ferāhīyet buldum” deyüp hemāndem ceng silāhın geyüp Hākka münācāt (10) idüp yüz yire sürdi. Andan atına süvār olup ‘askerinüñ dört (11) cānibine yürüyüp halka istimālet virüp cenge kındururdi. Ve Dārāb (12) Şāh dahı her taraftan leşkerin cūş-ı hurūşa getürürdi. Pes ol iki (13) deryā gibi leşker birbirine kılıçlar çeküp cān u başa kaşd idüp bir ceng-i ‘azīm”

[38a]

⁹⁸ Hazai satır sonuna “dirlerdi” kelimesini eklemiş ama orijinal metinde bu kelime bulunmamaktadır.

⁹⁹ Hazai “amma”

¹⁰⁰ Hazai “varduñuñuzuñ”

¹⁰¹ Hazai “megrūh”

İki tarafın askeri savaşa hazır olduğu hâlde, İskender'in çadırında uyuduğunu gördü. O anda vezir, padişahın çadırına gelip içeri girince İskender de uyanıverdi. Vezir boyun eğip: "Padişah, şimdiye kadar (bu kadar) düşmanla karşılaştınız hiçbir zaman böyle uyumadınız. Şimdi, bugün savaş esnasında uyumanızın sebebi nedir?" dedi. İskender de: "Gayet keder ve kaygıyla uyudum ama uyku âleminde Acem askerinin bozguna uğradığını, yaralandığını, kılıcımın darbesinden iki parçaya ayrıldığını gördüm. Sonra ferahladım." deyip hemen savaş silahlarını kuşanıp Hakk'a yalvarıp secde etti. Sonra atına binip ordusunun dört tarafını dolaşp, halka (orduya) teselli verip savaşa teşvik etti ve Darap Şah da her taraftan askerini galeyana getiriyordu. Sonra derya gibi o iki asker birbirine kılıçlar çekerek cana ve başa kastedip büyük bir savaş

[38b]

"(1) itdiler kim, şahrâ adam kanı-y-la mālāmāl oldu. Ol gün şabāhdan (2) tā ikindü¹⁰² zemânına dek döğüşdiler. Āhir Dārāb leşkari İskender (3) 'askerinüñ kılıcına tākāt getüremeyüp münhezim olup kaçdılar, yüz şuyın (4) yire şacdılar. Ammā Dārāb Şāh diledi kim, ol cengde gendüyi öldüre. İllā (5) yanında olan bir niçe yarar hışımları didiler kim: "Devletlü şāh ne var, bir dahı (6) 'asker cem' idelüm, gelüp dāruñ alalum" deyüp kaçurdılar. Ammā bildiler ki, (7) artuğ gendülerde leškere maķābil¹⁰³ olmağa tākāt kalmadı. Ol sebebden (8) fikirleri buyıdı ki, şāhı bir cānibe alup gideler, andan başın kesüp (9) İskendere getüreler ki, İskender yanında ri'āyet bulalar. Bu aradan (10) Dārāb şāhı bir niçe menzil yir kaçurup pes orada başın kesüp (11) İskendere getürdiler, tā ki ol sebeb-le İskender yanında 'izzet bulalar."

[38b]

yaptılar. Ova insan kanıyla dopdoluydu. O gün sabahtan ikindi vaktine kadar döğüştüler. Sonra Darap'ın ordusu, İskender'in ordusunun kılıcına güç yetiremeyip, bozguna uğrayarak kaçtı; haysiyeti yerle bir olunca Darap Şah kendini öldürmek istedi. Ancak yanında olan, güvenilir birçok akrabası: "Devletli Şah! Ne var, bir daha asker toplayalım, gelip memleketini alalım." deyip kaçurdılar ama artık kendilerinde askerle karşılaşmaya güç kalmadığını anladılar. Böylece Şah'ı bir tarafa alıp gittikten sonra başını kesip İskender'e getirerek İskender'in yanında itibar sahibi olacaklarını düşünüyorlardı.

¹⁰² Hazai "ikindi"

¹⁰³ Hazai "muķābil"

Buradan Darap Şah'ı birkaç konak yeri kaçırdıktan sonra orada başını kesip İskender'in yanında itibar bulmak için İskender'e getirdiler.

[39a]

“(1) Ammā çünkim İskender gendi hükminün beşinci yılında bunca ‘azīm cengler(2) eyledükde, Hakk Ta‘ālādan fırsat ve nuşret bulup ol cengler sebebi-y-le (3) şāhibkırānlık bulup ve ‘Arab u ‘Acem ve götüri gün toğusu vilāyetlerine (4) pādīşāh oldu. Bundan sonra dahı Hind vilāyetinde ve ol gün toğusu (5) semtinde olan şāhib saltanat begleri İskenderün heybetin ve şelābetin (6) işidüp İskender kılıcına tākāt getüremeyeceklerin bildiler. Ol ecilden (7) her biri İskenderün merdānelüğinden kırküp kefen boyunlarına tākup (8) amān istemege ve tābi‘ olmağa gelürlerdi. Andan İskender (9)----- hişārına varup anda Dārāb Şāhuñ toksan biñ kantar altunun (10) buldı. Ol arada İskenderün ‘izz ü huzūrına başın Dārāb Şāhuñ (11) getürdiler. Hemān İskender getürenlere gāzab idüp gendü-y-ile (12) buluşdurmayup habs emr eyledi. Didi ki: “Gendi¹⁰⁴ velīni‘metine hāyınlīg¹⁰⁵ (13) iden¹⁰⁶ kimseneler baña ne gayriye ne aşşı eyler?” Pes hemān İskender ‘askeri-y-le”

[39a]

Ama İskender kendi idaresinin beşinci yılında bu denli büyük savaş yaptığı için Hak Teāla'dan fırsat ve yardım bularak, o savaşlar sebebiyle muzaffer komutan olup Arap, Acem ve gün doğusunda bulunan diğer ülkelere padişah oldu. Bundan sonra da Hint vilayetinde ve gün doğusundaki semtlerde saltanat sahibi olan beyler, İskender'in heybetini ve kudretini işitip İskender'in kılıcına güç yetiremeyeceklerini anladılar. Bu sebepten her biri İskender'in yiğitliğinden korkup boyunlarına kefen takıp aman dilemeye ve tabi olmaya geliyorlardı. Sonra İskender ---- Kalesi'ne varıp orada Darap Şah'ın doksan bin kantar altınını buldu. O arada İskender'in yüce makamına Darap Şah'ın başını getirdiler. İskender getirenlere öfkelenip huzuruna kabul etmeyerek anında hapis emri verdi: “Kendine iyiliği dokunana hainlik eden kimselerin, bana veya başkasına ne faydası olur?” dedi. Sonra İskender askeriyle hemen

[39b]

¹⁰⁴ Hazai “gendü”

¹⁰⁵ Hazai “hâinlik”

¹⁰⁶ Hazai “eden”

“(1) ‘Acem vilāyetinüñ tahtıgāhı¹⁰⁷ ---- anı orada (2) ceng ü harb-ıla aldı. Ol hışārda dahı kırk bir biñ kantar altun (3) ve üç biñ üç yüz kantar gümüş buldı ki, ol dahı ‘Acem pādīşāhinüñ (4) hazīnesi idi. Ve ol hışārda sekiz yüz yarar Rūm tutsakları (5) buldı. Ammā İskender ol hışāra dahı varmadın, yolda bir göl içinde (6) Dārāb Şāhuñ gövdesin buldı. Gördi ki, hışımları gövdesini (7) rīze rīze itmişlerdür. İskender dahı bu fānī dünyāyı fikr idüp (8) bu beyti okıyup¹⁰⁸ çok ağladı. Zemān kişiden yüz çevüricek, (9) hışımları ve dostları düşmān olurlarmış bildi. (10) Andan İskender emr eyledi Dārāb Şāhı şāhlar tertībince gömdiler. (11) Gendü devlet-ile gelüp Bağdād serīrinde şād u hürrem olup oturdu.”

[39b]

Acem ülkesinin başkenti ---- onu orada savaşıarak aldı. O kalede de Acem padişahının hazinesi olan kırk bin kantar altın ve üç yüz bin üç yüz kantar gümüş buldu ve o kalede sekiz yüz kahraman Rum tutsağı buldu. İskender o kaleye varmadan önce yolda bir göl içinde Darap Şah’ın gövdesini buldu. Yakınlarının, gövdesini parça parça ettiğini gördü. İskender de bu yalan dünyayı düşünüp bu beyti okuyup çok ağladı. talih kişiden yüz çevirince akrabaları ve dostları düşman olurlarmış anladı. ---- Sonra İskender emir verdi. Darap Şah’ı şāhların usulüne göre gömdüler. Kendisi devletle gelip Bağdat tahtında mutlu ve neşe içinde yaşadı.

[40a]

“(1) Nāgāh ol arada gün batusınıñ cānibinden bir niçe feryādcılar (2) gelüp “İskender anasınıñ karındaşı ki anuñ adı İskenderdür, (3) götürü ‘askeri-y-le Fireng vilāyetlerinde helāk oldu” deyü. (4) Çünkü İskender bu haberi işidi,¹⁰⁹ melül olup temām üç gün(5) mātem tutdı. Zīrā kim İskender Dārāb Şāhı bir def’aca¹¹⁰ (6) mecrūh idüp gendisi¹¹¹ Kürd ve Gürci vilāyetleri üzerine varduğda, (7) anasınıñ karındaşı İskenderi dahı kırk bir biñ leşkeri-y-le gün batusında (8) olan şāhib saltanat begleri fetḥ eylemek içün göndermiş idi. (9) Çünkü İskender ol gelen şikāyetçilerden bu haberi işitdi, (10) anlara su’āl itdi kim: “ne vechileye¹¹² siz ḥalāş olduñuz?” Didiler ki: (11) Devletlü pādīşāh, kaçan kim sizden İskendere ol pādīşāhlar üzerine ḥurūc eylemege (12) emr olındı, İskender dahı eyyām-ı

¹⁰⁷ Hazai “tahtgāh”

¹⁰⁸ Hazai “okuyub”

¹⁰⁹ Hazai “işitdi”

¹¹⁰ Hazai “def’aca”

¹¹¹ Hazai “gendüsi”

¹¹² Hazai “vehile ya”

devletünüzde ‘asker kaldurup (13) evvel Tatarı, Leh, Çeh ve Alamanı feth eyledi. Andan Fireng vilāyetlerine (14) varduğumuzda, bir niçe Fireng begleri ve mālikleri gelüp itā‘at”

[40a]

O arada ansızın gün batısı tarafından yardım isteyen birçok haberci gelip: “İskender’in annesinin kardeşi, onun da adı İskender’dir, bütün askeriyle birlikte Frenk vilayetlerinde helak oldu!” deyince İskender bu haberi duydu ve üzülmekle tam üç gün yas tuttu. İskender, Darap Şah’ı ilk kez bozguna uğratarak kendisi Kürt ve Gürcü vilayetleri üzerine vardığında annesinin kardeşi İskender’i de kırk bin askeriyle gün batısında olan saltanat sahibi beyleri fethetmek için göndermişti. İskender o gelen şikayetçilerden bu haberleri işitince onlara: “Ya siz nasıl kurtuldunuz?” diye sordu. “Devletli padişah ne zaman ki sizden o padişahlar üzerine saldırmak için İskender’e emir geldi, İskender de saltanat zamanınızda asker kaldırıp önce Tatar’ı, Leh, Çeh ve Alman’ı fethettikten sonra Frenk vilayetlerine vardığımızda Birçok Frenk beyi ve mülk sahibi gelip bağlılıklarını

[40b]

“(1) eylediler. Andan varup Polonyayı feth eyledük. Ammā ol Fireng vilāyetinün (2) kıralı ki şimdi Firanci vilāyeti dinilür, İskendere tābi‘ olup ve anuñ-la (3) kardeş olup niçe dostlıklar gösterdi. Ammā el altından mā-bāķī (4) Fireng ve Nemçe begleri-y-le bir olup adamlar gönderdi ki: “Ben İskender-le bir oldum. (5) Ve kardeş oldum Her aḥvālī baña inanur. Siz daḥı ḥāzır oluñ, ben daḥı anı (6) bir yola çekeyem ki, aña fırsat bulup cümle ‘askeri-y-le helāk idevüz” (7) deyü, bu ittifāk üzre İskendere fırsat bulup, bir gün anı cümle ‘askeri-y-le (8) helāk eylediler. Her zemān İskendere vezīrleri naṣīḥat idüp dirlerdi kim: (9) “Devletlü pādişāh: Meker-i¹¹³ düşmenden emīn olma şaķın (10) eylemesün saña aḥsuzdan kemīñ!” deyüp, her nice kim söylediler, çāre olmadı, (11) tā ki başına gelmeyince inanmadı. ‘Āķıbet ālūde-i ḥūn-ı ḥāk oldı”

[40b]

bildirdiler. Sonra varıp Poloya’yı fethettik. Fakat şimdi Firanci ülkesi denen o Frenk ülkesinin kralı, İskender’e tabi olup onunla kardeş olunca nice dostluk gösterdi. Ama gizlice diğer Frenk ve Nemçe beyleriyle bir olup: “Ben İskender’le bir oldum ve kardeş oldum. Her durumda bana inanır. Siz de hazır olun, ben de onu bir yola çekeyim ki fırsat bulup onu bütün askeriyle yok edelim.” diye adamlar gönderdi. Bu ittifak üzere bir gün

¹¹³ Hazai “meger”

İskender’i (öldürmek için) fırsat bulup onu bütün askeriyle yok ettiler. Her zaman vezirleri İskender’e öğüt verip: “Devletli padişah, düşmanın hilesinden sakın emin olma, sana ansızın pusu kurmasın!” diye ne kadar söyledilerse de çare olmadı. Başına gelinceye kadar da inanmadı. Sonunda kanı toprağa karıştı.

[41a]

“(1) Çünkü İskender bu haberleri aldı, gâyet melûl olup Fireng vilâyetine (2) İskenderün gövdesinden ötürü adam gönderdi. Fireng begleri dağı İskender (3) korkusundan¹¹⁴ virdiler. Andan İskender ol gövdeyi şâhâne yudurup (4) Tirede defn eylediler. Ve İskender ‘ahd itdi ki: Fireng beglerine İskenderün (5) kanını kımayam deyüp hemân emr itdi, gün batısı vilâyetleri üzerine (6) hürûc eylemesine. Cümle ‘asker halkı-y-la gereği gibi tedârükde oldu ve ol (7) harâret-ile ‘Acem pâdişâhından aldığı māl u hazîneyi ‘asker halkına (8) üleşdürdi. Andan ‘asker dağı Rûm libâsından çıkup ‘Acem libâsına (9) girdiler. Şöyle ki dersü cebe vü cevşenlerin cümle altın ve gümüşden idüp (10) atların ve gendülerin altın alatına gark eylediler. Şöyle ki eñ ednâ sipâha altın (11) ve gümüş şöhetinden bakmağa gözler kamaşurdu. Çünkü leşker cemî‘ yat u (12) yarağların temâm eylediler, bu aralıkda bir gün İskender ‘âlî divân eyleyüp (13) temâm pâdişâhlık resmince tahtın tezyîni idüp başına saltanat tâcın geyüp”

[41a]

İskender bu haberi aldığında çok üzüldü, Frenk vilayetine İskender’in cesedi için adam gönderdi. Frenk beyleri de İskender’in korkusundan verdiler. Sonra İskender o cesedi padişahlara yaraşır şekilde yıkatıp Tire’de defnetti ve “Frenk beylerine İskender’in kanını koymam!” diye yemin ederek hemen gün batısındaki vilayetler üzerine hücum edilmesi için emir verdi. Bütün orduyu gerektiği gibi hazırladı ve o hararetle Acem padişahından aldığı mal ve hazineyi orduya paylaştırdı. Sonra asker de Rum kıyafetini çıkarıp Acem kıyafetini giydi. Mühimmat ve zırhlarının hepsini tamamen altın ve gümüşten yapıp atlarını ve kendilerini altına boğdular. En sıradan askeri bile altın ve gümüşün gösterişinden gözleri kamaştırırdı. Asker bütün hazırlık ve teçhizatını tamamlayınca bu arada bir gün İskender yüce divanı toplayıp saltanat kanununa göre tahtını süsleyerek, başına saltanat

[41b]

¹¹⁴ Hazai “korkusundan”

“(1) serîre geçüp oturdı ve sağ u şol altın ve gümüş (2) kürsîler üzre vezîrler ve pâdişâhlar ve şol ri‘âyete lâıyık olan (3) pâdişâhzâdeler oturup ni‘met-i şehinşâhî çekilüp hon yindi, (4) şükri deyindi. Andan İskender baş götürüp sağ u şol vezîrlere nazar (5) şalıp eytdi ki: İy vezîrler ve iy begler, bize tahtgâha kâbil (6) bir şehir olsa, tâ anı tahtıgâh idinüp andan sonra etrâfda olan memleketlere (7) el kırup İskenderün intikâmını almağ-ıçün Leh Ceh Nemçe ve Fireng vilâyetlerin (8) feth eylemege âsân olaydı deyü su‘âl eyledükde. Cümle ümerâ’-ı devlet (9) baş aşağı şalıp hayret bahırına gark oluban bir kimsene cevâb vermeyüp (10) kaldılar. Bundan İskendere hayli gam ‘ârız olup bir niçe zemân fikir-le (11) pür-melâl olup tururken, nâgehân anı gördiler kim, gâıyıbden¹¹⁵ bir şahş¹¹⁶ (12) peydâ olup İskender huzûrına gelüp eytdi kim: “İy server, bilmiş olasın kim, (13) memâlik-i Pannoniyanun bir tahtgâhı vardur, size gâyet ile maħal ve münâsib”

[41b]

tacını takıp, tahta geçip oturdu. Sağında ve solunda altın ve gümüş oturaklar üzerinde vezirler, padişahlar ve hürmete layık olan padişah çocukları oturup şahlar şahının ikramları toplanıp yemekler yendi, şükürler edildi. Sonra İskender başını kaldırıp sağ ve solundaki vezirlerine bakıp: “Ey vezirler ve ey beyler, bize başkent olabilecek bir şehir olsa onu başkent yaptıktan sonra etraftaki memleketleri fethetmeye çalışarak İskender’in intikamını almak için Leh, Çeh, Nemçe ve Frenk vilayetlerini fethetmek kolaylaşsaydı.” diye sorduğunda devletin bütün ileri gelenleri başını eğip, cevap vermeyerek hayret denizine dalıp kaldılar. Bundan dolayı İskender çok üzölüp bir zaman düşünceyle birlikte yoğun bir kedere dalıp dururken ansızın gaipten bir şahsın ortaya çıktığını, İskender’in huzuruna gelip konuştuğunu gördüler: “Ey padişah, bil ki Pannoniya memleketinin bir başkenti var. Size çok uygun, layık

[42a]

“(1) ve muktezâñuz üzre cemî‘ vilâyetlere el kırup feth itmege andan (2) gayrı maħal ve lâıyık taht olmaz. İmdi iy server, hâtıruñdan guşşayı ve (3) kalbuñdan şüpheyi gider ki, ol memleket saña naşib olur. Andan sonra (4) yidi iklim dahı senün hükümüne müsahhar olacağdur” deyü haber virdi. (5) Pes İskenderün bu keyfiyet ahvâlından gönli ferâhiyyet

¹¹⁵ Hazai “gâıybden”

¹¹⁶ Hazai “şahıs”

ve şādılık bulup (6) cemī' guşşası gönli milkinden zāyil¹¹⁷ olup ve diledi ki, bu haberleri (7) ve beşāretleri viren şahşdan ahvāl-i 'ālemden ba'zı gizlū esrār ve bir niçe (8) ahvāl su'āl eyleyeydi. Ol şahş fi'l-hāl gāyib oldu deyüp (9) Kattar han hāmūş oldu. Hunor kavmu çünkim (10) Kattar handan İskenderün bu vaşfi haberin aldıklarında, İskenderün (11) şāhibkırānluğunu ve merdānalüğünü bilüp cümle taḥsīn eylediler. Ol dem (12) Hunor kavmu ve 'asker halkı bildi ki, Üngürüz vilāyeti gibi eyü vilāyet (13) olmaz. Cemī' halk ferāhiyyet bulup ol cānibe sefer eylemege tedārük”

[42a]

ve lazım olduğu üzere bütün vilayetlere el uzatıp fethetmeye ondan başka yer ve uygun başkent olmaz. Şimdi ey padişah, zihninden kederi ve kalbinden şüpheyi giderirsen o memleket sana nasip olur. Ondan sonra yedi kıta dahi senin hükmüne boyun eğecektir.” diye haber verdi. Sonra İskender'in gönlü bu durumdan ferahlık bulup mutlu olunca, bütün kederi gönül ülkesinden gidince bu haberleri ve müjdeleri veren kişiye dünyanın hāliyle ilgili bazı sırları ve birçok konuyu sormak istedi. O kişi bu durumda kayboldu, deyip Kattar Han sustu. Hunor halkı Kattar Han'dan İskender'in bu durumunu öğrendikleri zaman İskender'in yenilmezliğini ve yiğitliğini öğrenip çok takdir ettiler. O zaman Hunor halkı ve ordusu Üngürüs vilayeti gibi iyi vilayetin olmayacağını anladı. Bütün halk ferahlayıp o tarafa sefer yapmak için hazırlık

[42b]

“(1) eylediler. Bundan sonra Kattar han daḥı Hunor beglerinün uluları-y-la bir gün (2) oturup 'İş ü nūş iderlerdi. Ol eşnāda taḥt-ı Sıqambirye ahvālinden (3) cevāb feth itmişlerdi. Beglerden ba'zısı baş kaldırup eytdiler ki: “Yā Kattar, (4) 'acabā taḥt-ı Sıqambirye ne aşıl milletden ve kankı şāhib saltanat ibtidādan (5) bünyād eylemişdür ki, ol aşıl ulu taḥtıgāh söylenür” cevāb eyledüklerinde, (6) Kattar-ı serdār daḥı beglere nazar kılup taḥt-ı Sıqambirye ibtidā-ı tārīḥden (7) ve kankı nesilde ve nenün gibi kimsene bünyād eyledüğünün hikāyetine āğaz (8) eyleyüp eytdi ki: Zemān-ı evvelde deryā kenārına Toroya dimekle meşhūr (9) bir mu'azzam kal'a varıdı. Soñra Eleyna nām bir hātūn sebebiyle üzerine bir ulu düşmen düşüp (10) ol kal'ayı yıkup ḥarāb eyleyüp ol cengde tuğ peydā oldu ki şimdiki (11) seferlerde götürülür. Ve ol ka'lanuñ andan evvel bir

¹¹⁷ Hazai “zāil”

pādişāhı varıdı Adına Paradis (12) dirler idi Bu Paradisün bir oğlu varıdı. Adına Firenko dirlerdi. (13) atası Paradis tahtında muḳarrer iken, Firenko bir miḳdār ‘asker ile vilāyet-i’

[42b]

yaptılar. Bundan sonra Kattar Han da Hunor beylerinin önde gelenleriyle bir gün oturup yiyip içiyorlardı. O esnada Sıkambirye tahtının durumu hakkında söz açmışlardı. Beylerden bazıları başını kaldırıp: “Ey Kattar, Sıkambirye tahtını ilk olarak hangi millet ve hangi saltanat sahibi inşa etmiştir ki ‘asıl ulu başkent’ denir?” dediklerinde Başkomutan Kattar da beylere bakıp Sıkambirye tahtının tarihinin başlangıcının, hangi nesilden (oluştüğünün) ve nasıl kimselerin inşa ettiğinin hikâyesini anlatmaya başlayıp: “Geçmiş zamanda deniz kenarında Toroya diye bilinen, muazzam bir kale vardı. Sonra Eleya adlı bir kadın yüzünden büyük bir düşman, üzerine saldırarak o kaleyi yıkıp, harap edip o savaşta, şimdiki seferlerde de götürülen bir bayrak ortaya çıktı ve o kalenin ondan önce bir padişahı vardı. Adına Paradis derlerdi. Bu Paradis’in bir oğlu vardı. Adına Frenko derlerdi. Babası Paradis tahtında hüküm sürerken Frenko bir miktar askerle

[43a]

“(1) Pannoniyaya ‘azm eylemişdi ve ol vilāyeti ḡāyet ile hoş görüp (2) yiye içe cā be cā ol diyārları gezüp teferrüc ider-ken, menzili (3) günlerde bir gün nehr-i Tuna kenārında Sıkan demek-le ma‘rūf bir taḡ (4) etegine irişüp ol mekân-ı müşerrefe nazar kılup gördi kim, ḡāyet ile (5) laṭîf, mürğizār, şöyle ki envā‘ çiçekler-le her tarafı tonanmış ve gün ā gün (6) şükûfeler-le cevānibi müzeyyen olup mürğân-ı hoş elhānlar terennüm eylerlerdi.

Beyt

(7) Cüst ü cū idüp aḳar āb-ı revānlar bāḡ bāḡ

‘İyş için ḳurmuş çiçekler şahn-ı gülşende otāḡ.

(8) Her cānibi envā‘ dürlü mīve-y-ile memlū ve her taraf elvān eşmār-ıla meşhūn, (9) āb u hevāsı laṭîf, her taraf kıştzār, ni‘meti ve itmegi vāfir. Şöylekim (10) her cihet-le ḡanī vilāyetdür. Hemān ol diyār-ı cennet girdārı begenüp (11) emr eyledi: ol Sıkan taḡı eteginde bir mu‘azzam ḳal‘a binā eyleye. Pes (12) bir mübārek sâ‘atda burc u bārū çeküp bir niçe rûzgār çalışdılar. Āḫir (13) temām oldu. Ammā ḡāyet-ile ḡanī ve ni‘meti vāfir olduğu ecilden, ol”

[43a]

Pannoniya'ya yönelmişti ve o vilayeti çok beğenip yiye içe, yer yer o diyarları gezip dolaşırken konakladığı günlerden bir gün Tuna Nehri kenarında Sıkan diye bilinen bir dağın eteğine ulaşıp o kutsal mekana bakınca türlü çiçeklerle her tarafı donanmış ve her yanı çeşit çeşit çiçeklerle bezenmiş, kuşları hoş nağmeler şakıyan, gayet güzel, kuşu bol olan bir yer.¹¹⁸

Beyit

Akarsular bağ bağ akarak sorup soruşturur / Çiçekler gül bahçesinin ortasında eğlence için çadır kurmuş.

Her tarafı türlü çeşit meyveyle dolu ve her taraf türlü mahsulle dopdolu, suyu ve havası yumuşak, her taraf tarla, nimeti ve ekmeği çok bol olan her yönüyle zengin bir memleketidir. O cennet gibi diyarı beğenip hemen: “O Sıkan Dağı eteğinde bir büyük kale inşa edilsin!” diye emir verdi. Sonra bir mübarek vakitte kulelerini ve surlarını dikip uzun süre çalıştılar. Sonunda tamamlandı fakat çok zengin ve nimeti bol olduğu için o

[43b]

“(1) Vilâyete Pannoniya dirlerdi ki Latin dilince itmekli demek olur. (2) Pes çünkim Firenko ol şehri Sıkan tağı eteginde temām eyledi, (3) ol tağun adı Sıkan olduğu ecilden, münāsib görüp ol (4) şehre Sıkambirye deyü ad virdi. Ve şehir-i Sıkambirye kemākān müretteb temām (5) olduğdan sonra, Firenko tahta geçüp vilāyet halkı aña tābi‘ olup (6) hüküm ü hükümet idüp zemāndan sonra İskender dahı anasınıñ karındaşı¹¹⁹ (7) İskender helāk olduğu ecilden, üzerine varup feth eylesesini (8) gönlinde nakş itmişti. Pes bir gün İskender emr eyledi ki leşker cem‘ ola. (9) Az zemānda bī-hisāb leşker cem‘ idüp bir mübārek demde (10) Pannoniya vilāyeti üzerine ‘azīmet kılup revāne olundı gitmege. Ammā (11) ol tarafda taht-ı Sıkambiryede Firenko dahı oturup ‘iş ü nüşında-y-iken, (12) gün toğusu cānibinden bir şahş gelüp: “Ta‘cīl pādīşāha buluşup (13) diyecek haberüm var” deyicek, Firenkonuñ huzūrına getürdiler. Ol şahş eytdi:”

[43b]

¹¹⁸ Orijinal metinde tekrar edilen cümle, günümüz Türkçesine aktarılmamıştır.

¹¹⁹ Hazai “kardeşi”

vilayete Latince de bereketli anlamında 'itmekli' derlerdi. Sonra Frenko o şehri Sıkan Dağı'nın eteğinde yapınca o dağın adı Sıkan olduğu için uygun görüp o şehre Sıkambirye diye ad verdi ve Sıkambirye şehri önceden olduğu gibi düzenlenip tamamlandıktan sonra Frenko tahta geçip, vilayet halkı da ona tabi olup hüküm sürdükten sonra İskender de annesinin kardeşi İskender öldüğü için üzerine varıp fethetmeyi aklına koymuştu. Sonra bir gün İskender: "Asker toplansın!" diye emretti. Kısa zamanda sayısız asker toplanarak kutlu bir zamanda Pannoniya vilayeti üzerine yönelip yola koyuldu. Fakat o tarafta, Sıkambirye tahtında Frenko da oturup, yiyip içerken gün doğusu tarafından bir kişi gelerek: "Acele padişahla buluşup diyeceklerim var!" deyince Frenko'nun huzuruna getirdiler.

[44a]

“(1) ‘Devletlü kıral, bilmiş olasın kim, gün toğusu tarafında İskender ‘Acem (2) Pādişāhını feth idüp ve götürü ol cānibde olan memleketleri (3) alup beglerin gendüye tābi‘ kılmışdur. Ve anasınun karındaşı¹²⁰ İskender (4) Fireng vilāyetinde helāk olduğın işidüp ‘Arab u ‘Acem ve dahı feth (5) eyledügi maḥlūḡdan bī-ḡad bī-kıyās ‘askeri-y-le üzerüne (6) geliyorur. Ġāfil olma!’ deyü haber viricek, Firenko ġāyet vehme düşdi. (7) Zīrā ol zemānlarda ki İskender gün toğusunda olan vilāyetleri (8) feth idicek, Rūm serḡaddı koñşuları dahı dāyimā göz kulağ urup: (9) “‘acabā bize gelür mi ola? Dirlerdi. Ammā kırala bu haberler geldükde, ol (10) haber virenün sözine i‘timād itmeyüp fi‘l-ḡāl ol cānibe tecessūs (11) içün cāsūslar şalup ol cāsūslar dahı sürüp İskender (12) ‘askerine mülākāt oldılar ve anuñ ‘azīmetin ve ḡikāyetin bildiler. (13) Derḡāl dönüp Firenkonuñ ḡuzūrına irüp İskenderün kemāl-i mertebe”

[44a]

O kişi: “Devletlin kral, gün doğusu tarafında İskender, Acem padişahını ele geçirip, diğer taraftaki memleketleri alıp beylerini kendine tabi kılmıştır ve annesinin kardeşi İskender’in Frenk vilayetinde öldüğünü duyup Arap, Acem ve de ele geçirdiği mahlukattan (insanlardan) sayısız ve benzersiz orduyla üzerine geliyor. Gafil olma!” diye haber verince Frenko çok korktu. Çünkü o zamanlar İskender gün doğusundaki vilayetleri fethedince Rum sınırındaki komşuları da daima tetikte olup “Acaba, bize gelir mi?” derlerdi. Fakat krala bu haberler geldiğinde o haber verenin sözüne güvenmeyip bu durumda o tarafa araştırması için casuslar gönderince o casuslar da (at) sürüp İskender’in

¹²⁰ Hazai “kardeşi”

askeriyle karşılaştılar ve onun gidişatını ve olayları öğrendiler. Derhal dönüp Frenko'nun huzuruna varıp İskender'in

[44b]

“(1) Heybetin ve şalâbetin vaşf itdiler. Firenkonuñ tākātı taķ olup bildi ki, (2) Dārāb Şāh gibi pehlevān-ı cihān İskender-le başa varamayıcak, gendü (3) ne kadar er mukābil olup, başa varabile. Hemāndem başı yarağın görüp (4) cemī‘ Hazāyinin bir araya cem‘ idüp taht-ı Sıkambirye ve Pannoniya vilāyetinüñ (5) sevdāsın dimāğından çıkarup bir ğayri sāye idinicek vilāyet fikr eyleyüp (6) bir mübārek dem ve sa‘ādetlü sâ‘at gözleyüp tahtıgāhınüñ (7) terkin urup gün batısı cānibine bir āhar memlekete gidüp kona göçe (8) bir gün vilāyet-i Firanciyeye irişüp ol vilāyeti hālī bulup zabt eyledi. (9) ve fi‘l-hāl emr eyledi ki, bir kâbil münāsib ve müferrih¹²¹ yirde bir ulu şehir (10) binā eyleye. Ve ol şehre münāsib bir mevzi‘ bulup bir dilküşā, havāsı hūb (11) maħalde ihyā idüp temām eyledi. Ammā atasınüñ adı Paradis olmağın, (12) ve anuñ ismi hürmetine ve ‘ālemde adı şanı añılmağ-ıçün ol binā eyledügi (13) şehrüñ adına Parir deyü ad virdi ki ol devrāndan bu zemāna gelince”

[44b]

heybetinin ve kuvvetinin en üst mertebede olduğunu anlattılar. Frenko'nun takati kesilince Darap Şah gibi cihan pehlivanı İskender'le baş edemeyince kendinin de karşı gelip baş edemeyeceğini anladı. Hemen ilk hazırlıklarını yaparak bütün hazineyi bir araya toplayıp Sıkambirye tahtı ve Pannoniya vilayetinin sevgisini aklından çıkarıp sığınabileceği bir başka memleket düşünüp bir mübarek an ve saadetli vakit bekleyerek başkentini terk edip gün batısı tarafına, bir başka memlekete gidip, kona göçe bir gün Franciye memleketine ulaşp, o memleketi sahipsiz bulup ele geçirdi ve durum böyle olunca: “Uygun, ferah bir yerde bir büyük şehir inşa edilsin!” diye emir verdi ve o şehre uygun bir konum bularak, gönül ferahlatan, havası güzel bir yerde yapıp tamamladı. Babasının adı Paradis olduğu için ve onun ismi hürmetine, âlemde adı şanı anılsın diye o inşa ettiği şehrin adına “Parir” diye ad verdi ki o zamanlardan bu zamana gelinceye kadar

[45a]

“(1) şehir-i Parir Firanciye vilāyetinüñ pāyitahtı şehridür. Ve gendünüñ (2) ismi Firenko olduğu sebebden ol memleketüñ adına Firanciye deyü ad virdi. (3) Ezincānib bizüm

¹²¹ Hazai “müferreh”

hikâyetimiz İskendere geldi, Râviyân-ı aḥbâr (4) şöyle rivâyet iderler ki, günlerde bir gün İskender anasının karındaşının (5) intikâmın almağa ve gün batısında olan vilâyetleri gendüye müsahḥar (6) eylemek kaşdı-y-çün ol ‘aẓîm ‘asker-le yürüyüp Pannoniya vilâyetinin (7) serḥaddına kadem başdılar. Ve andan kona göçe yiye içe menzil be-menzil (8) yürüyüp Sıqambiriyeye kadem başup şād u ḥurrem tahtına gecüp oturdu. (9) Ve etrâfda olan koñşu begler daḥı başları korkusundan cümle (10) gelüp İskendere baş indürürlerdi. Çün ol kış İskender (11) anda ‘işret idüp bir gün emr eyledi: “Sefer yarağı görile” deyü, cümle (12) ‘asker t̄ayifesi emir mûcibince her biri ḥâzır ve müheyyâ olup cebe (13) ve cevşenlerin sâz u seleblerin cümle ḥâzır idüp altuna ve gümüşe gark”

[45a]

Parir şehri Franciye vilayetinin başkenti olmuştur. Kendisinin ismi Frenko olduğu için o memleketin adına Franciye diye ad verdi. Bu taraftan bizim hikâyemiz İskender’e geldi. Haber rivayet edenlerin anlattıklarına göre, günlerden bir gün İskender annesinin kardeşinin intikamını almak ve gün batısındaki vilayetleri kendine bağlamak için o büyük orduyla yürüyüp Pannoniya vilayetinin sınırına ayak bastı ve sonra kona göçe, yiye içe, dura kalka yürüyüp Sıqambirye’ye ayak basıp mutlu ve neşeli bir şekilde tahtına geçip oturdu. Etraftaki komşu beyler de can korkusundan gelip İskender’e hep baş eğdiler. İskender o kış orada yaşadıktan sonra bir gün “Sefer hazırlığı görülsün!” diye emir verdi. Bütün asker tayfası emir gereğince her biri hazır ve emre amade olup, bütün mühimmat ve zırhlarını, araç gereçlerini hazır edip altına ve gümüşe boğulmuşlardı.

[45b]

“(1) olmuşlardı. Çünkü faşl-ı bahâr irişdi, ‘âlemi dürlü nakş-ıla reng eyledi, (2) hemândem İskender yine cûş u ḥurûş idüp bir mübârek vaktda (3) taht-ı Sıqambiriyeyi oğur tutup bir mübârek sa’âdetlü sâ’atda sancakların (4) açup bî-ḥad ve bî-kıyâs âhen-püş ‘asker-le Bec cānibine ‘azm (5) eyleyüp revân oldu, tā ki anı feth idüp götürü Leh, Çeḥ ve Alaman (6) zebûn olup andan Fireng vilâyetleri üzerine ḥurûc eyleye, bu (7) yañadan Kattar ḥanuñ hikâyetine geldük. Râvî kıvılınca bu taraftan (8) Kattar-ı serdâr beglerine eytdi ki: “Çünkü İskender gibi yidi iklîm pâdişâhı (9) taht-ı Sıqambiriyeyi feth idüp oğur tutmuşdur, imdi bize (10) daḥı lâyıḳ ve erzânî oldur ki, varavuz, ol memleketi alup (11) zabt idevüz, tā ki biz daḥı ol aradan bir niçe memleketlere el kırup (12) alavuz” didi. Çünkim begler Kattar-ı serdârdan bu sözi (13) istimâ’ eylediler, Kattaruñ rây-ı tedbîrine ve ḥüsn-i firâsetine barmaḳ ber-dehân idüp”

[45b]

Bahar mevsimi gelince âlem çeşitli süslerle renklendi. O anda İskender yine coşarak, onu fethettikten sonra diğer Leh, Çeh ve Alman zayıf düştükten sonra Frenk şehirleri üzerine gidebilmek için bir mübarek vakitte Sıkambirye tahtına yönelip, bir mübarek kutlu saatte sancakları açıp, sayısız ve benzersiz zırhlı askerle Piş tarafına yönelerek yola koyuldu. Bu yandan Kattar Han'ın hikâyesine geldik. Ravinin sözüne göre Komutan Kattar beylerine: “İskender gibi yedi iklim padişahı Sıkambirye tahtını fethedip yol almıştır. Şimdi bize yakışan da birçok memlekete el uzatıp alabilelim diye, gidip o memleketleri almak ve ele geçirmektir.” dedi. Beyler Komutan Kattar'dan bu sözü duyduklarında Kattar'ın fikir ve planına ve ferasetinin güzelliğine hayran kalıp

[46a]

“(1) Āferinler okudılar. Ve ol dem ‘ahdı şöyle eylediler ki, hemān ol (2) vilāyet kaşdına¹²² hüruc eylediler. “Ve Qandasın vilāyet-i Pannoniya” deyü sancakların (3) tertib idüp ve tabl u kûsların döğüp hâzret-i ‘İsā aleyhi’ttaḥiyyātu senānuñ (4) üç yüz yitmiş üç yılında alay alay göcüp revān oldılar. (5) Günlerde bir gün kona göçe, yiye içe Tatar vilāyeti sınırına gelüp ve ol (6) vilāyetlere el qarup ḥayli zarar u gezend eylediler. Ve Tatar vilāyeti kavmına (7) ürkü düşüp ḥanuñ üzerine feryāda varup dād istediler. Tatar (8) ḥan daḥı anlar cānibine göz kulaḳ¹²³ urup gördi kim, gūn ā gūn galebe (9) olmakda ve memleket Tatarı birbirine qarıldılar. Fi’l-ḥāl ḥan daḥı (10) ‘asker-i Tatarı cem’ eyleyüp qarşu vardı. İki cānibden (11) şafārāy kılup cenge bünyād eylediler. Ol gün şehirden beyne’ş-şalāteyne (12) varıncaya dek ‘aşıḳāne bir ‘aceb ceng eylediler. ‘Āḳıbet kavmı Qattar-ı serdār (13) fırsat bulup Tatar ḥan ‘askeri maḡlūb olup Tatar kavmindan”

[46a]

(onu) takdir ettiler. O andaki sözleşmeye göre o ülkeyi almak için hemen yola çıktılar ve “Neredesin Pannoniya vilayeti!” diye sancaklarını düzenleyip, büyük davulları dövüp Hazret-i İsa'nın -övgü ve dualar onun üzerine olsun- üç yüz yetmiş üç yılında alay alay göçerek yola koyuldular. Günlerden bir gün kona göçe, yiye içe Tatar vilayetinin sınırına gelip ve o vilayetlere saldırıp çok zarar verdiler. Tatar vilayetinin halkına korku düşünce hanın üzerine şikayete gidip yardım istediler. Tatar Han da onların tarafına dikkatli bakınca günden güne üstün geldiklerini ve Tatar memleketini birbirine kattıklarını gördü.

¹²² Hazai “adına”

¹²³ Hazai'nin metninde “kulak” kelimesi yer almamaktadır.

Bu durumda han da Tatar askerini toplayıp karşı gitti. İki taraf saf olup savaşa hazırlandılar. O gün seherden iki namaz arasına varıncaya kadar kendilerinden geçercesine bir acayip savaş yaptılar. Sonunda Komutan Kattar'ın ordusu fırsatını bulunca Tatar Han'ın askeri yenilerek Tatar ordusundan

[46b]

“(1) çok ‘asker kılıcdan geçüp tebâh oldılar. Han mǎ-bāķī ‘askeri-y-le (2) girizān olup kaçdı çünkim Tatar hanın feth eylediler, bir müddet āsāyiş (3) kılup anda diñlendiler. Andan sonra ol aradan dahı göçüp (4) Kara Boğdan ve İflah vilāyetlerin alup feth eylediler. Andan sonra ol (5) vilāyetlerde cebelistān arasında pey ā pey üç ay miğdārī ārām kıldılar. (6) Üç ay temām olduğdan sonra, bir gün hunor kavmı ansızın süvār (7) olup Erdel vilāyetinüñ üzerine deryā-yı ahzārānlayın akdılar, (8) ve Erdel kavmına mecāl vermeyüp, darb-ı dest Erdeli dahı alup (9) zabt eylediler. Ve vilāyet-i mezbūreyi cā be cā gezüp gördiler ki, her bir (10) köşesi cennet būsītānlarından¹²⁴ ve behişt gülistānlarından nişān virür, (11) her taraftan āb-ı revānlar cüst ü cū idüp akmağda serv-i bülendler her (12) köşede refitārda, ol havālī tolu şükūfe ve ol şahrā pür mīve. (13) Şöyle ki her taraftan dirāht-ı sāyegüsterler ‘arz-ı naķş-ı bükālemün eylemişler.”

[46b]

çok asker kılıçtan geçip yok oldu. Han kalan askeriyle kaçtı. Tatar Han'ı (Tatar ülkesini) fethedince güvenliği sağlayıp bir süre orada dinlendikten sonra oradan göçüp Kara Boğdan ve İflah vilayetlerini alıp fethettiler. Ondan sonra o memleketlerde dağlar arasında arka arkasına üç ay kaldılar. Üç ay bittikten sonra bir gün Hunor halkı ansızın atla gelip Erdel memleketinin üzerine yeşil bir deniz gibi aktı ve Erdel halkına fırsat vermeyerek bile gücüyle Erdel'i de alıp ele geçirdiler. Adı geçen memleketi yer yer gezip her bir köşesinin cennet bahçelerinden ve cennetin gül bahçelerinden izler taşıdığını, her tarafta akarsuların dolaşıp aktığını, ulu servilerin her köşede gezdiğini, o çevrenin çiçekle ve o ovanın meyveyle dolu olduğunu, gölge eden ağaçların türlü suretlerde görüldüğünü fark ettiler.

[47a]

“Beyt

¹²⁴ Hazai “bostan”

(1) Şafâdan şalınur servi-y-le şimşâd

İder kumri vü bülbül âh u feryâd

(2) Süzülmiş nergesün çeşm-i siyâhı

İder gülzâra mestâne nigâhı.

(3) Bir şahrâ-yı behişt âşâr-ı revza girdârdur ki, taķrîrine zebân (4) kâdir degüldür. Ve ol diyârda ol kadar altun ve gümüş ma'denleri (5) vardır ki, ğayri vilâyetlerde olmak müyesser degüldür, ne görilmiş ne işidilmişdür. (6) Bî-ihtiyâr Erdeli begenüp hüküm ve hükümet eylediler. Ammâ fikr (7) eylediler ki, ol altun gümüş ma'denlerinün sebebi-y-le hazâyin taķşîl (8) olunur. Hemândem kavm-ı Hunor nehr-i Tişa demek-le meşhûr şu (9) kenârında vatan tutup hazîne cem' eylemege meşğûl oldılar. Çünkim (10) kavm-ı Hunor Erdel vilâyetinde Tişa suyu kenârında oturup (11) hüküm iderlerdi, ammâ dâymâ Tişayı geçüp Pannoniya vilâyetine (12) akın idüp niçe dürlü hasâret ü haķâret iderleridi ve girü (13) dönüp nehr-i mezbûreyi geçüp karar iderlerdi. Bu vech-ile”

[47a]

Beyit

Mutluluktan salınır serviyle şimşir ağacı / Kumruyla bülbül ah ve feryat eder.

Nergisin siyah gözleri süzölmüş / Gül bahçesine mahmur bir şekilde bakar.

Cennet bahçelerinden izler taşıyan öyle bir ovaydı ki anlatmaya dil güç yetiremez ve o diyârda, o kadar altın ve gümüş madenleri vardır ki başka memleketlerde kolaylıkla bulunması ne görölmüş ne de işitilmiştir. Elllerinde olmadan Erdel'i beğenip hüküm sürdüler. O altın, gümüş madenleri sebebiyle hazinelerin dolacağını düşündüler. Hemen Hunor halkı Tisa Nehri diye bilinen su kenarına yerleşip hazine toplamakla meşgul oldular. Hunor halkı, Erdel memleketinde Tisa Nehri kıyısına yerleşip hüküm sürerlerdi fakat sürekli Tisa'yı geçerek Pannoniya vilayetine saldırıp çok fazla zarar vererek hakaret ederlerdi ve geri dönüp adı geçen nehri geçerek dururlardı. Bu şekilde

[47b]

“(1) niçe kerre vilâyet-i Pannoniya üzerine geçüp akın şalup memlekete hayli (2) zarar ve ziyân eylemişlerdi 'Âķıbet evvel 'Acem pâdişâhı-y-la Rûma varup ol cânibe (3) akın sebebi-y-le ol yirde mütemekkin kalan Hunor kavminün nesli Tişayı geçüp gelen Hunor

(4) kavmı-y-la bir oldılar. Ammā ol devirde memālik-i Pannoniyanuñ bir kıralı (5) varıdı. Adına Metrinus dirlerdi ve leşkeri halkı dañı envā‘ dürlü (6) milletler-le qarışmış ıdı. Ve Nemçe vilāyetinüñ pāyitaht-ı Beçüñ bir kıralı varıdı. (7) Adına Tetrikus dirler idi. Ol kırallar muhibbāne ve dositāne¹²⁵ zindegānī (8) iderlerdi. Çünkim Hunor kavmı vilāyet-i Erdelden ikide birde Pannoniya (9) üzerine akın idüp ğāret ve hasāret kılduklarından kıral Metrinus (10) ziyāde rencide ve müteşekkīhātır olmışıdı ve ‘ākıbet “üzerime gelürler” deyü (11) kalbına muhkem vehme düşmiş idi ve “bunuñ soñı nice olacağdur” deyü (12) ğāyet-le tefekkür baħrına talmış ıdı. ‘Ākıbetü’l-emr hātırına bu rāy (13) nāzil oldu ki, Bec kıralına mu‘āvenet-içün mektüb göndere. Bu fikri”

[47b]

birçok kez Pannoniya vilayeti üzerine geçip saldırarak memlekete hayli zarar vermişlerdi. Sonunda, önce Acem padişahıyla Rum’a gidip o tarafa saldırmak için oraya yerleşip kalan Hunor halkının nesliyle Tisa’yı geçip gelen Honor halkı birleşti. Ama o devirde Pannoniya memleketlerinin bir kralı vardı. Adına Metrinus derlerdi ve asker halkı/ordusu da çeşitli milletlerin karmasından oluşuyordu. Nemçe vilayetinin başkenti Pic’in bir kralı vardı. Adına Tetrikus derlerdi. O krallar dostluk ve sevgi içinde yaşıyorlardı. Hunor halkı, Erdel vilayetinden ikide bir de Pannoniya üzerine saldırarak yağma edip hasar verdikleri için Kral Metrinus fazlasıyla incinmiş ve şikayetlenmişti. “Sonunda üzerime gelirler.” diye kalbini korku kaplamıştı. “Bunun sonu nereye varacaktır/bunun sonu nasıl olacaktır?” diye düşünce denizine dalmıştı. Sonunda aklına Pic kralına yardım için mektup gönderme fikri geldi. Bu fikri

[48a]

“(1) gendüye vācib ve erzānī görüp Bec kıralına mektüb inşā (2) idüp ve yarar adamları-y-la gönderdi. Çünkim mektüb (3) Tetrikus kırala varıcak, mefhūmına nazar kılup eytmış ki: “İşte (4) bilmiş olasın kim, Ciddīya memleketinden kavm-ı Hunor ki anlar dañı (5) Tatardur, ħurūc eyleyüp andan vilāyet-i Erdele irince uğrayu geldiği (6) vilāyetleri alup ğāret ve hasāret eylediler. Andan soñra (7) vilāyet-i Erdele üşüp alup anı dañı zabt eylediler. Ve bir niçe def‘a (8) benüm memleketüme dañı leşker gönderüp vilāyete ħayli

¹²⁵ Hazai “dostāne”

ḥasāret ve baña (9) daḥı be-ġāyet ḥakāretler kıldılar. Şimdiki ḥālda yaraġı ta‘yīn üzerüme (10) olmış imdi ma‘lūmuñ olsun ki, bugün bañay-ise,¹²⁶ yarın (11) sañadur. Eyle olsa dostlık ve yārılık demi bize şimdiki (12) ḥāldadur, luṭf idesin, baña mu‘āvenet içün gelüp ḳadem rencīde (13) ḳılasın ve yāḥūd ‘asker gönderesin” demiş ve sözün temām itmiş.”

[48a]

kendini mecbur ve layık görüp Pic kralına mektup yazıp güvenilir adamlarını gönderdi. Mektup, Kral Tetrikus’a ulaşınca içeriğine bakıp: “İşte bil ki Ciddiya memleketinden Tatar olan Hunor halkı çıkıp oradan Erdel vilayetine ulaşınca kadar uğradığı vilayetleri alıp, yağma edip zarar verdi. Ondan sonra Erdel vilayetine saldırarak alıp onu da ele geçirdi ve birçok kez benim memleketime de asker gönderip vilayete hayli zarar verip beni de çok küçük düşürdüler. Bu durumda hazırlık yapmak görevimdir. Şimdi, bugün bana ise yarın sanadır, bilgin olsun! Öyleyse şimdi arkadaşlık ve dostluk zamanıdır, lütfedip bana yardım için gelmeye tenezzül et veya asker gönder!” demiş ve sözünü tamamlamış.

[48b]

“(1) Tetrikus çünkim işbu ḥabere muṭṭali‘ oldı ve iltimāsın (2) ḳabül ḳılup fi‘l-ḥāl emr itdi.

Beyt

Aluban yazıcılar ele ḥāme

(3) Yazıldı beglere bir niçe nāme.

Pes eṭrāf-ı ‘āleme nāmeler perākende ḳılup (4) Nemçe, Firanciye ḳavmından sehel zemānda bī-ḥisāb leşker cem‘eyledi. (5) Yat u yaraġın cümle ḥāzır u müheyyā eyledi Ezincānib bizüm ḥikāyetimüz (6) Ḳattar ḥanuñ ḳırallar-la cengi zikrindedür. Ammā rāviyān şöyle rivāyet (7) iderler kim, Ḳattar-ı serdār Ciddīya vilāyetinden bil-ḳaşd vilāyet-i Pannoniya (8) deyü ḥareket itmişler idi. Ve gelüp vilāyet-i Erdelde ḳarār (9) ḳılup, ol aradan vilāyet-i Pannoniyayı temām geregi gibi tecessüs (10) itdürüp ve her aḥvāl keyfiyetine muṭṭali‘ olmuşlardı. Ve niçe def‘a (11) nehr-i Tişayı gecüp aḳın şalup hayli zarar ve güzend eylediler idi (12) bir gün Ḳattar-ı serdār dīvān eyleyüp taḥt-ı Sıḳambirye üzerine sefer (13) emr eyledi. Ve mubālaġa ‘asker cem‘ eyleyüp ‘ḳandasın

¹²⁶ Hazai “bana ise”

Sıkambirye?’”

[48b]

Tetrikus bu haberi öğrenince ricasını kabul edip bu durumda emir verdi.

Beyit

Yazıcılar ellerine kalem alınca / Beylere birçok mektup gönderdi.

Sonra her yöne mektuplar gönderip Nemçe, Franciye halkından kısa zamanda sayısız asker topladı, bütün silah ve teçhizatını hazırladı. Bu taraftan bizim hikâyemiz Kattar Han'ın krallarla savaşı konusundadır. Ama ravilerin rivayetine göre Komutan Kattar, Ciddiya vilayetinden özellikle “Pannoniya vilayetine” diye hareket etmişlerdi ve gelip Erdel vilayetine yerleşip oradan Pannoniya vilayetini olması gerektiği gibi gizlice araştırıp ve her hâl ve durumuna vakıf olmuşlardı ve birçok kez Tisa Nehri'ni geçerek saldırıp çok fazla zarar verip yağmaladılar. Bir gün Komutan Kattar divanı toplayıp Sıkambirye tahtı üzerine sefer emretti ve fazlasıyla asker toplayarak: “Neredesin Sıkambirye?”

[49a]

“(1) deyü revân oldu. Bu yañadan Pec kıralı ki mu‘âvenet-içün (2) bî-hisâb ‘asker cem‘ eylemişti ve Pecden göcüp kona göçe Sıkambirye (3) mahallına qarîb geldükde, Metrinus kırala haber olup ol dahı şâd u (4) hurrem yarar begleri-y-le qarşu varup istikbâl kıldı. Ve ol (5) dahı Pannoniya vilâyetinüñ ‘azîm ‘askerin cem‘ eylemişti. Ol aradan (6) kalkup Sıkambirye üzerine kondılar. Metrinus kıral dahı (7) üç gün ve üç gice ‘azîm ziyâfet idüp andan bir araya gelüp (8) meşveret eylediler. Ammâ bu cânibden Kattar-ı serdâr Hunor kavmı ıla (9) memâlik-i Pannoniya içine duhûl eyleyüp ba‘zı yirlerin urup gâret (10) eyledi. Ve fikri buyıdı ki, nehr-i Tuna yalısında Tolna dimek ile (11) meşhûr şehr üzerinde nehr-i mezbüreyi ‘ubûr eyleye. Ol tedbîr ile (12) ‘azmı Tolna üzerine idi. Ve Üngürüs kavminuñ dahı (13) feryâdcıları kıraluñ yanına varup ahvâldan şikâyet itmişlerdi.”

[49a]

diye yola koyuldu. Bu taraftan yardım için sayısız asker toplayan Pic kralı, Picden kalkıp dura kalka Sıkambirye mahalline yaklaşıp Kral Metrinus'a haber verilince o da mutluluk ve neşe içinde önde gelen beyleriyle gidip karşıladılar ve o da Pannoniya vilayetinin

büyük ordusunu toplamıştı. Oradan kalkıp Sıkambirye üzerine konakladılar. Kral Metrinus da üç gün ve üç gece büyük ziyafet verdikten sonra bir araya gelip istişare ettiler. Ama bu taraftan Komutan Kattar Hunor halkı ile Pannoniya memleketinin içine girip bazı yerlere saldırıp (oraları) yağmaladı. Tuna Nehri'nin düzlüğünde Tolna diye bilinen şehir üzerinden adı geçen nehri geçmek düşüncesindeydi. Bu düşünceyle Tolna üzerine yöneldi ve Ungurus halkının da yardım isteyen habercileri şikayetçileri kralın yanına gidip durumdan şikayet etmişlerdi.

[49b]

“(1) Kıral daḥı hemāndem Hunor kavmına tecessüs için derḥāl cāsūslar (2) şalup cāsūslar daḥı varup Kattar-ı serdāruñ ḥāl-i keyfiyetin ve ne cānibe (3) yüz tutup varacağından muṭṭali' oldukları sâ'at fi'l-ḥāl dönüp (4) ta'cıl ile kıraluñ hizmetine varup cemī aḥvālı ve Tolna üzerinden (5) gecmegini 'arz eylediler. Çünkü düşmānuñ aḥvālına muṭṭali' oldılar, (6) anlar daḥı meşveret idüp didiler ki, varup Tolna öñinde (7) oturup kavm-ı Hunor ile mukābele idüp ma'reke kıllalar. (8) Ve ol tefekkür ile ḥāzır ve müheyyā olup ve geçüp Tolna üzerine (9) revāne oldılar. Ammā Kattar ḥanuñ daḥı cāsūsları 'asker-i küffāra (10) şalınmış ıdı. Ammā kırallar daḥı ol 'azīm 'asker-i ḥākisār ile (11) Tolnaābāda irişdiler ve nehr-i Tuna kenārında bir mergūb çayır u (12) çemenlü şahrāyı begenüp ve dāru'l-ḥarba maḥall görüp (13) ustupurların bağlayup düşmenden bī-bāk ve bī-pervā anda karar eylediler”

[49b]

Kral da o anda Hunor halkına gizlice araştırması için derhal casuslar gönderip, casuslar da gidip Komutan Kattar'ın durumun nasıl olduğunu ve ne tarafa yönelip gideceğinden haberdar oldukları anda dönüp acilen kralın huzuruna varıp bütün olanları ve Tolna üzerinden geçme isteğini arz ettiler. Düşmanın durumundan haberdar olunca onlar da istişare edip: “Gidip Tolna önüne konuşlanıp, Hunor halkıyla karşılaşp savaşınsınlar.” dediler ve bu düşünceyle hazırlanarak geçip Tolna üzerine yola koyuldular. Fakat Kattar Han'ın da casusları düşman askerine gönderilmişti. Ama krallar da o büyük perişan askerle Tolna-abat'a ulaştılar ve Tuna Nehri kıyısında cazip gelen çayır çimenli bir ovayı beğenerek, savaş meydanı olması için uygun görüp, taburları bağlayıp düşmandan korkmadan, çekinmeden orada konuşlandılar

[50a]

“(1) ve ‘İş ü ‘işrete meşğul oldılar. Ol aradan Kattaruñ dahı (2) cāsūsları gelüp Tolunābādda bī-pervā olup qarār itdüklerini haber virdi. (3) Ol arada Kattar-ı serdār dahı günden güne konup göçmekde. Günlerde (4) bir gün nehr-i Tūnanuñ¹²⁷ Tişa cānibinden ol maḥalla gelüp ve küffār (5) ‘askerine Tūnanuñ bir yanında kōndı. Ve ol iki deryāmişāl ‘asker (6) İçinde: “Ḥāzır olasız!” deyü nidā eylediler. İllā ki Kattaruñ nehr-i Tūnayı (7) giçeceğinden gāfiller idi. Çünkim şeb vaktı irüp ‘ālem ağıyārdan (8) ḥālī olıcak, Kattar-ı serdār qarār itmeyüp Hunor kavmınuñ beglerin (9) katına okıdı ve anlara emr eyledi ki, süvār olalar. Derḥāl kavm-ı (10) Hunor bir gezden süvār olup ‘ālem harekātđan ḥālī iken, (11) fi’l-ḥāl Tatar mişāl şehir-i Tūnayı geçüp ve düşmen gāfil iken, ‘askeri (12) iki bilüp¹²⁸ düşmene muḳābil şafārāy kılup alaylar bağlanup (13) ve bir bölüğün seçüp emr eyledi ki, ol kırallar ‘askerini”

[50a]

yeme içmeyle meşgul oldular. O arada Kattar’ın da casusları gelip Tolun-abat’ta sakınmadan konuşlandıklarını haber verdi. O arada Komutan Kattar da günden güne yol almaktadır. Günlerden bir gün Tuna Nehri’nin Tisa tarafından o mahalle gelerek düşman askerine Tuna’nın bir yanına konakladı ve denize benzeyen o iki asker arasında: “Hazır olun!” diye bağırdılar. Ancak Kattar’ın Tuna Nehri’ni geçeceğiinden haberleri yoktu. Akşam olup ortalıktan el ayak çekilince Komutan Kattar durmayıp/beklemeyip Hunor halkının beylerini huzuruna çağırdı ve onlara, ata binip yola koyulsunlar, diye emir verdi. Hunor halkı hemen atlanıp, ortalık hareketlenmeden Tatar gibi Tuna Nehri’ni geçip, düşmanın haberi olmadan askeri ikiye bölüp, düşmana karşı saflar oluşturup, askerleri savaş düzenine getirdi ve bir bölüğü de ayırıp, o kralların askerine

[50b]

“(1) başup şebḥūn kılalar. Hemāndem kırallar ‘askerine mecāl vermeyüp (2) üzerlerine taraf taraf hücum eylediler ve çok kimseyi kılıcdan geçürdiler. (3) Ammā ki leşker-i melā’īn ol şebḥūndan ürküp cümle ayağ üzre (4) gelüp ve düşmeni fark eylemeyüp ol iki kıraluñ leşkeri birbirine qarılup (5) ve birbirin dahı añlamayup tā aḥşamdan şabāḥ olıncaya dek bir ‘acāyib (6) muḳātele eylediler ki, aḥvālleri fenāya yüz tutmuş ıdı. Ammā (7) bu gāvğādan ol kırallar muḥkem vehme düşüp ve ne ḥāl ola ki (8) deyü kulaḳ urup ḥayret baḥrına talmışlar ıdı. Bu ḥāl üzre tā (9) şabāḥa degin ceng eylediler. ‘Ales-sabāḥ

¹²⁷ Hazai “Duna”

¹²⁸ Hazai bölüp okumuş, metinde bilüp yazıyor ama bağlama bölüp kelimesi uygundur.

olup göz gözi göricek ,(10) bakdılar gördiler, bir yañadan düşmen ‘askeri şebihün eylemiş ve çok leşker (11) hāke¹²⁹ yiksān olmuş ve bu taraftan ‘asker-i hākisār gendülerin (12) fark eyleyüp gördiler ki, ortada düşmen yok. Hemān birbirin (13) kırmışlar şöyle ki hisāba ve vaşfa gelmez. Şabāh olıcak, birbirinden”

[50b]

gece baskını yapsınlar, diye emretti. O anda kralların ordusuna fırsat vermeyip her taraftan üzerlerine saldırdılar ve birçok kişiyi kılıçtan geçirdiler. Fakat lanetlenmiş asker o gece baskınından ürküp, hepsi ayaklanıp, düşmanı fark etmeyince birbirine karışıp, birbirlerini de tanımayıp akşamdan sabah oluncaya kadar bir acayip savaş yaptılar ki neredeyse yok olacaklardı. Ama o krallar, bu savaştan şüpheyeye düşünce, vaziyet nedir acaba, diye dikkat kesilip dinleyince hayret denizine dalmışlardı. Bu hâlde sabaha kadar savaştılar. Sabah olup göz gözü gördüğünde bir taraftan düşman askerinin gece baskını yaptığını ve birçok askerinin yerle bir olduğunu bir taraftan da ortada düşmanın olmayıp, toprak içinde kalan askerinin kendilerinin olduğunu fark edip gördüler. Hep birbirlerini öldürmüşler öyle ki hesap edip anlatılamaz. Sabah olunca birbirinden

[51a]

“(1) tefrīka olup ol şebihün iden leşkere hamle eylediler. Ammā ol (2) kırallar bu muşibeti göricek, ziyāde mecrūh ve müteşekkī olup ve nazar (3) idüp gördiler ki, Kattar-ı serdār dahı kat ender kat alayların (4) şafārāy kılmış. Dahı ziyāde mahzūn olup ıztırāba giriftār oldılar (5) ve alaylar bağlamak ikdāmında olup saf düzdiler. Çünkü āfitāb kulle-i (6) feleke dikildi ve düşmen düşmeni seçti, kırallar dahı gāzaba gelüp: (7) “Ol şebihün kılan leşkeri komañ!” deyü işāret eylediler. Ve ol (8) kavm-ı Hunor aḥşamdan süvār olup ceng itmeg-ile tākatları kalmayup (9) bī-mecāl olmuşlardı. Çünkü ‘asker-i melā’in hamle kıldılar, Kattar (10) ‘askeri girü bir dest ikdām idüp muḥkem ceng eylediler. Ammā (11) küffār ‘askeri galebe idüp ‘asker-i Kattarı girüye sürüp üzerine (12) iletdiler ve ol maḥalda çok yarar tāyifesini kırup kimin mecrūh eylediler. (13) Bu taraftan Kattar çünkü ol ḥālı gördi, hemāndem işāret”

[51a]

ayrılıp gece baskını yapan orduya hamle yaptılar. Ama o krallar bu belayı görünce fazlasıyla üzülererek şikāyetlenip bakınca Komutan Kattar’ın da kat kat birliklerini sıra sıra

¹²⁹ Hazai “hāka”

düzenlediğini gördüler. Daha fazla kederlenip acıya boğuldular, birlikleri düzenlemeye gayret edip savaş düzeni aldılar. Güneş tepeye yükselince düşman düşmanı ayırt edebildi. Krallar da öfkelenip: “O gece baskın yapan askeri koymayın!” diye işaret verdiler ve o Hunor halkı akşamdan atlara binip savaştığı için takatleri kalmayıp güçsüz düşmüşlerdi. Lanetlenmiş asker hamle yapınca Kattar’ın askeri son bir gayretle sıkı savaştı. Ama düşman askeri üstün gelip Kattar’ın askerini geri püskürtüp üzerine gitti ve orada çok önemli bir kısmını öldürüp bir kısmını da yaraladı. Bu taraftan Kattar bu durumu görünce hemen işaret

[51b]

“(1) eyledi. Fi’l-hāl Kattar kolından dağı kavm-ı Hunor ‘azm-ı meydān idüp (2) merdānevār hamle kıldılar. Vardukca ceng ve āşüb germ olup (3) tarafeynden yürüdiler. Ol iki deryāmişāl ‘asker birbirine āmīhte olup (4) birbirin fark idemez olup bir cengi ‘azīm oldı kim, vaşf olmaz.

Nazm

(5) Karişup ol iki leşker itdi ceng

Yig erenler kükreşür hemçün peleng

(6) At ayağından agup göge gubār

İtdiler ol yirde muhkem kār u zār

(7) Cenge bunlar itdiler şol resme heng

Kandan oldı tağ u şahrā lāle reng.

Nesr

(8) Ol gün aḥşama deñlü ceng olup aḥşam iricek, iki taraftan (9) tabl-ı āsāyiş urup birbirinden ayrılup kōndılar. Ammā ol iki (10) ‘asker gāyet zebūn ve bī-mecāl olmuşlardı. Ol gice İki cānibden (11) emr eylediler, zaḥımluları bağlayup ölenleri ve tarafeynden (12) kırılanları ḥisāb idüp kalemeye aldılar. Pannoniya ve Nimçe¹³⁰ ‘askerinden (13) iki yüz on biñ kişi ve kavm-ı Kattardan dağı yüz yigirmi beş biñ kişi”

[51b]

¹³⁰ Hazai “Nemçe”

verdi. Hemen Kattar'ın birliğinden de Hunor halkı, savaş meydanına yönelip yiğitçe hamle yaptı. Gittikçe savaş ve kargaşa kızışıp iki taraftan ilerlediler. Derya gibi o iki asker birbirine karışarak birbirlerini ayırt edemez olunca tarif edilemez büyük bir savaş oldu.

Nazım

O iki asker (birbirine) karışıp savaştı / Birbirinden üstün erler kaplan gibi kükreşir.

Atın ayağından tozlar göğe yükselir / Orada sıkı savaştılar.

Savaşa bunlar ettiler şol resme heng / Dağ ve ova kandan lale rengini aldı.

Nesir

O gün akşama kadar savaş olup, akşam olunca iki taraftan asayiş davulları vurulup, birbirinden ayrılıp konakladılar. Ama o iki asker çok yara almış ve güçsüz düşmüştü. O gece, yaralıları sarıp, ölenleri terk edip, iki taraftan ölenleri hesaplayıp yazdılar. Pannoniya ve Nemçe askerinden iki yüz on bin kişi ve Kattar'ın halkından da yüz yirmi beş bin kişi

[52a]

“(1) kılıcdan geçmiş. Ol gice cānibeynden āsāyış eylediler. Çünkü ‘ale’ş-şabāh (2) olup, āfītāb-ı cihān tāb ‘ālemi nūrānī ve mūnevver kılıcağ, ol iki leşkerde tabl (3) u kūs üni¹³¹ evc-i āsumāna peyveste olup at arkasına geldiler (4) ve birbirine karşı saf bağlayup alaylar tertīb eylediler ve meydān için (5) ceng ile mūzeyyen eylediler. Ve meydān yüzi germ ā germ iken, bölük (6) bölük ‘azm-ı meydān eylediler ve ‘acāyib cengler eylediler ve şahrā-yı ‘ālemi (7) surh reng eylediler. Tā ol zemāna dek kıtāl eylediler ki, gün zevāla (8) tenezzül kılmışdı. Çünkü bu üslub üzre ceng oldu. Hemāndem (9) Kattar-ı serdār işāret eyledi ve yürüdi. Kırallar göricek tarafeynden (10) bir gezden yürüyüp hamle kıldılar. Ol iki leşker birbirine karışup (11) ve ulu kici fark idemez oldılar. Ve aḥşam dahı irmişdi. Ol hāl (12) içinde kavm-ı Hunor düşmāna ‘āşıkāne girüp bir ceng itdiler kim, vaşfa (13) gelmez. ‘Āķıbetü’l-emr Hāk Ta‘ālā fırsat virüp kırallaruñ kalb-gāhına irüp”

[52a]

kılıçtan geçmiş. O gece, iki taraf savaşa ara verdi/ ateşkes yaptı. Sabah olup cihanı aydınlatan güneş, âlemi nurlandırıp aydınlatınca o iki ordu da büyük davullarının sesi

¹³¹ Hazai “kūsını”

gökyüzünün doruğuna ulaşınca ata bindiler ve birbirine karşı saf oluşturup birlikleri düzenlediler ve meydan içini savaşıyla süslediler. Meydan yüzü kızışmışken bölük bölük meydana yöneldiler ve acayip cenk ettiler, yeryüzünü kırmızıya boyadılar. Gün yok olmaya yüz tutana kadar savaştılar. Bu şekilde savaş olunca Komutan Kattar hemen işaret etti ve ilerledi. Krallar görünce iki taraftan hep birden ilerleyip hamle yaptılar. O iki ordu birbirine karışınca büyük küçük fark edemez oldular ve akşam da olmuştu. Bu durumda Hunor halkı düşmana kendinden geçercesine saldırıp bir cenk ettiler ki tarif edilemez. Sonunda Hak Teala fırsat verince kralların olduğu yere ulaşp

[52b]

“(1) ‘alemlerin ve sancağların ağıdardılar ve ol ceng içinde Sıkambiriye kıralı (2) Metrinusa uğradılar, fırsat bulup mecāl virmeüp helāk kıldılar ve ol (3) maḥalda bir ceng-i ‘aẓīm eylediler ki, ‘asker-i küffāruñ ekşeri kılıcdan geçüp (4) helāk oldu. Küffār leşkeri bu ḥālī göricek, cümle tārīmār olup (5) kaçdılar. Ve hem gice irişmiş idi. Pec kıralı Tetriḳus fırsat bulup (6) bir miḳdār adam ile ol şeb-i tārda ḥalāş olup kaçdı.

Nāzm

(7) Binüben Tetriḳus atıñ yigine¹³²

Kaçar baḳmayup ardına öñine

(8) Elinden kurtarup düşmenlerüñ cān

Geçerdi tağ u şahrā vu beyābān.

Neşr

(9) Ammā bu yañadan Kattar ḥan daḥı şükr-i yezdān idüp ol (10) ḡanīmet mālī ḥayme vü ḥırgāhı alup şād oldu ve zaḥımluları (11) tīmār idüp ol gün ölenleri ḥisāb idüp Hunor kavmindan (12) kırk yedi biñ kişi toprağa düşmüş gördiler. Hemāndem ol (13) aradan Sıkambiriye üzerine ‘azm idüp günlerde bir gün”

[52b]

bayrak ve sancaklarını yere serdiler ve o savaşta Sıkambirye Kralı Metrinus’a ulaşp fırsatını bulup meydan vermeden öldürdüler ve orada (öyle) büyük bir savaş oldu ki düşman askerinin birçoğu kılıçtan geçip öldü. Düşman ordusu bu durumu görünce

¹³² Hazai “yeğine”

bozguna uğrayıp hepsi kaçtı hem de gece olmuştu. Pic Kralı Tetrikus fırsat bularak birkaç adamla o gece karanlığında kurtulup kaçtı.

Nazım

Tetrikus atın iyisine binerek / Ardına önüne bakmadan kaçır

Canını düşmanların elinden kurtarıp / Dağ, ova ve çöl geçirdi.

Nesir

Ama bu taraftan Kattar Han da Allah’a şükredip o ganimet malı olan çadır ve kral çadırını alıp mutlu oldu ve yaralıları tedavi edip, o gün ölenleri hesaplayınca Hunor halkından kırk yedi bin kişinin toprağa düştüğünü gördü. Hemen oradan Sıkambirye üzerine yönelip günlerden bir gün

[53a]

“(1) varup Sıkambirye tahtına geçüp şād u hurrem ‘îş ü ‘işrete meşgûl (2) oldu. Düşmen rağmına yiyüp içüp hoş gecüp bir niçe zemāndan (3) soñra zemāne Kattardan yüz çevürüp bir gün ecel yaşduğına baş (4) kodı. Bu hālde iken gendünün öleceğin bilüp emr eyledi, hāzīnesin (5) açup cümlesin bahşış idüp ‘ālemde bir hoş ad kodı. Andan (6) bir kaç gün dağı hasta olup soñra vefāt eyleyüp cihāndan göz yumdı.

Naẓm

(7) Bir iki gün kime kim devlet vire çarh-ı dūn

‘Ākıbet cām-ı ecelden eyler anı sernigūn

(8) Er odur kim lezzet-i dünyāya mağrūr olmaya

Bu fenā gūlzārınun ‘îşine mesrūr olmaya.

Neşr

(9) Çünkü Kattar-ı serdār vefāt eyledi, kulları ve begleri cümle mātem (10) tutup qaralar geydiler ve nāzūk¹³³ bedenin gūlāb-ıla yuyup lahd-ı zemīne (11) indürdiler. Ammā bu yañadan taht-ı Sıkambirye hālī kalıcak, Kattaruñ (12) begleri ve yarar adamları bir yire

¹³³ Hazai “nazik”

cem‘ olup eytdiler: “İşbu vilāyet (13) ğayreti-y-çün bunca zemāndan berü envā‘ zahmetler ve dürlü meşakkatlar”

[53a]

varıp Sıkambirye tehtına geçip mutluluk ve neşe içinde zevk ve sefayla meşgul oldu. Düşmanın aksine yiyip içip hoşça yaşayıp bir nice zamandan sonra zaman, Kattar’dan yüz çevirince bir gün ecel yastığına baş koydu. Bu hâldeyken kendi öleceğini bilip emretti, hazinesini açıp hepsini dağıtarak dünyaya güzel bir ad bıraktı. Sonra birkaç gün hasta olup, sonra vefat edip dünyaya gözlerini yumdu.

Nazım

Alçak dünya kime bir iki gün mutluluk verse / Sonunda ecel kadehinden (içirip) onu alt üst eder.

Er, dünya lezzetlerinden dolayı kibirlenmeyen / Bu yalancı gül bahçesinin zevkenden dolayı sevinmeyen kişidir.

Nesir

Komutan Kattar vefat edince halkının ve beylerinin hepsi yas tutup karalar giydiler ve nazik bedenini gül suyuyla yıkayıp mezara koydular. Fakat bu taraftan Sıkambirye tahtı boş kalınca Kattar’ın beyleri ve ileri gelen adamları bir yere toplanıp konuştular: “Bu vilayeti almak için bunca zamandan beri türlü zahmetler ve türlü zorluklar

[53b]

“(1) çeküp Allāh ‘ināyeti-y-le fırsat bulup ve zemāne dahı el virüp (2) alup zabt eylemişken, hālımız işbu menzile vardı. İmdi şimdiki hālda (3) bize lāzım olan budur ki, bir yarar nāmdār kimesneyi cān u dil ile (4) ihtiyār kılop ve tahta geçürüp begleyevüz, memleket elden gidüp (5) yile vermeyevüz” deyü meşveret eylediler ve “nenün gibi kimesneyi ihtiyār (6) kılalum” deyü endişe bahırına talup tefekkür kıldılar. Der beyān-ı dāstān-ı pādīşāh (7) şoden-i Atilus kıral. Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim, (8) meger aralarında Hunor neslinden iki karındaşlar varıdı. Birine Atilus (9) ve birine Buda dirlerdi. Atilus eyi hūlu,¹³⁴ şāhib şecā‘at ve ehl-i (10) firāset, ‘ākıl u dānā kimsene idi. Ve anı kırallığa be-ğāyet maḥal görmişlerdi. (11) Ve Atilusı tahta geçürmek tedbīrinde bezl-i

¹³⁴ Hazai “huylu”

cehd eylediler. ‘Ākıbetü’l-emr (12) cümle begler ve sāyir a‘yānlar bir araya cem‘ olup dīvān eylediler, (13) Atilusı saltanata lāyık görüp fi’l-cümle tābi‘ olup itā‘at gösterüp”

[53b]

çekip Allah’ın yardımıyla fırsat bulup, zaman da el verince alıp, ele geçirmişken bu noktaya kadar geldik. Şimdi bu durumda bize düşen güvenilir, adı sanı olan bir kimseyi canıgönülden seçip, tahta geçirip bey yapalım, memleketi elden bırakıp yele vermeyelim.” diye istişare ettiler ve nasıl birini seçelim, diye fikir denizine dalıp düşündüler.

Kral Atilus’un hükümdarlık destanı hakkındadır:

Raviler şöyle rivayet ederler ki, meğer aralarında Hunor soyundan gelen iki kardeş vardı. Birine Atilus birine de Buda derlerdi. Atilus iyi huylu, cesaret sahibi, feraset ehli, akıllı ve bilgili kimseydi; onu krallığa çok layık görmüşlerdi, Atilus’u tahta geçirme planı için çalışıp çabaladılar. Sonunda bütün beyler ve diğer ileri gelenler bir araya toplanıp divan kurdular, Atilus’u saltanata layık görüp, hep beraber tabi olup itaat ederek,

[54a]

“(1) taht u tacı aña erzānī görüp hazret-i ‘İsā tārīhinüñ üç (2) yüz seksen yidinci yılında Atilusuñ başına tac urdılar ve saltanat (3) tahtına ağdırup kıral eylediler. Çünkim Atilus ibtidā kıral oldı, (4) hoş rāy-ıla ve ‘adālet ile hüküm ü hükümet iderken bir gün seyr-i sülük (5) içün süvār olup nehr-i Tuna kenārında teferrüc kılurken, nehr-i mezbūre (6) yalusında bir yüksek mekāna irüp ol aradan ‘āleme ve eṭrāfa (7) nazar şalup ol yiri be-ğāyet şīrīn görüp begendi ve gördi ki, (8) nazargāha maḥal mekāndur ve eṭrāf-ı çār rükni dahı laṭīf müferriḥ¹³⁵ (9) ve rūşen köşelerdir. Hemāndem kalbinden gecdi ki ol yirde tahta (10) maḥal bir ‘ālī mekān ihyā eyleye. Ammā gendi kıral olduğdan soñra, (11) qarındaşı Budayı vilāyet-i Erdele ban naşb eyleyüp ve nehr-i Tişayı (12) aña serḥad kılmış ıdı. Ve ol makāma gönkinden gecdügi gibi (13) emr eyledi, cemī‘ bennāların ve sāyir levāzımın ḥāzır u müheyyā görüp”

[54a]

tahtı tacı ona layık görüp Hazreti İsa tarihinin üç yüz seksen yedinci yılında Atilus’un başına taç giydirdiler ve saltanat tahtına çıkarıp kral yaptılar. Atilus, kral olduğu ilk

¹³⁵ Hazai “müferreh”

zamanlarda hoşgörü ve adaletle hüküm sürerken bir gün manevi bir yolculuk için atına binip Tuna Nehri kenarında gezerken adı geçen nehrin kıyısında yüksek bir yere çıkıp oradan âleme ve etrafa bakıp o yeri çok latif bulup beğendi ve dört tarafının, hoş, ferah, aydınlık köşeler olduğunu gördü. Hemen kalbinden o yerde tahta layık, yüce bir mekan yapmak geçti. Ama kral olduktan sonra kardeşi Buda'yı Erdel vilayetine vali atayarak Tisa Nehri'ni ona sınır yapmıştı ve o yere gönlünden geçenlerin (yapılmasını) emretti. Bütün ustaları ve diğer araç gereçleri hazırlayıp

[54b]

“(1) hemân bir mübârek sâ‘at gözlerler idi. Bir gün hazret-i ‘Îsânuñ (2) dünyâya geldüğinden sonra üç yüz toksan toktuzuncı târîhinde (3) bir mübârek sâ‘at şerefinde ol maķâmı bünyâd kıldılar, niçe müddet zahmet çeküp (4) tamâm olduķdan sonra, kadîmî tahtgâhın tebdîl idüp gelüp ol şehri (5) tahtgâh edildi. Ve gendünün ismi Atilus olduğı sebebeden (6) ol ihyâ eylediğı maķâma Atıl deyü ad virdi ki şimdiki Budin (7) tahtıdır. Çünkü kiral-ı Atilus bu kadar şöhet ve şevket tutdı, (8) diledi ki, memâlik-i Nimçe¹³⁶ ve Firanciye üzerlerine sefer eyleye. Dâymâ bu endîşede (9) idi. Ve bundan evvel dimişdük ki, memâlik-i Pannoniya ve Bec kıraları (10) Tolnaâbâda Kattar-ı serdâr-ıla ceng eyleyüp ve ol muķâtelede Pannoniya (11) kıralı helâk olup Bec kıralı bir miķdâr kimsene ile kaçup girü (12) taht-ı muķarrerine varup ve niçe zemândan sonra begler ile bir vech-ile (13) uz olmayup anlardan rencide ve müteşekkî olup ve hem muţtali‘ olmuşdı kim,”

[54b]

hemen bir kutlu saatin gelmesini bekliyorlardı. Bir gün Hazret-i İsa'nın dünyaya gelişinin üç yüz doksan dokuzuncu yılında bir mübarek saat şerefinde makamı inşa ettiler. Birçok zaman zahmet çekip tamamladıktan sonra eski başkentini değiştirip gelerek o şehri başkent edindi ve kendinin adı Atilus olduğu için -şimdiki adı Budin şehri olan- o yeni yaptığı makama “Atıl” diye ad verdi. Kral Atilus bu kadar şöhet ve itibar elde edince Nemçe ve Franciye memleketleri üzerine sefer etmek istedi. Hep bu düşüncede idi ve bundan önce Pannoniya memleketleri ve Pic kralları Tolun-Abat'ta Komutan Kattar'la savaşıp ve o vuruşmada Pannoniya Kralı ölünce Pic kralı birkaç kişiyle kaçıp oturduğu

¹³⁶ Hazai “memâlik-i Nemçe”

tahta geri gittiğini söylemiştik. Nice zaman sonra beylerle bir sebepten uzlaşamayınca onlardan incinmiş ve şikâyetçi olmuştu ve hem de

[55a]

“(1) Atilusuñ muḳarrer seferi vardır. Ol sebeblerden Bec kıralı daḫı kıral-ı (2) Atilusa gelüp dost oldılar. Ammā murādı bu ıdı ki, ol uz olmaduḡı (3) beglerden intikām ala. İllā ki tefekkürü buyıdı ki gendünün (4) başı altından olduḡı şāyi‘ olmayaydı. Çünkim kıral-ı Atilus sefer (5) yaraḡın kıldı ve Bec kıralı ıla müşāvere kılıcaḡ eytdi ki: “Devletlü kıral (6) vācib oldur ki, evvelā Sulvın üzerine varup ol diyārı feth eyleyesin.” (7) Ba‘zı yārān-ı memālik “Nemçe üzerine varmaḡ āsāndur” deyü, cevāb virdiler. (8) Ammā kıral-ı Atilus anuñ cevābın redd itmeyüp ḳabūl ḳılup seferi taḥḳıḳ (9) ve muḳarrer eyledi. Diledi ki, vilāyet-i Erdelde ban olan ḳarındaşı¹³⁷ (10) Budayı seferden döninceye deḡin yerine ḳāyımḡām eyleye. Ve “benüm ‘azīm (11) seferüm vardır ‘ale’t-ta‘cıl gelesin” diye hemān fi’l-hāl bir mektüb yazup (12) bir yarar adam-ıla gönderdi. Çün mektüb vāşıl oldu aḫvāla vāḳıf (13) oldu, yaraḡın görüp yola girdi. Ve eṭrāfda eli altında olan”

[55a]

Atilus’un kesinleşmiş seferi olduğunu haber almıştı. Bu sebeplerden Pic kralı da Kral Atilus’a gelerek dost oldu. Ama amacı o uzlaşmadığı beylerden intikam almaktı. Fakat kendinin başının altından çıktığının duyulmasını istemiyordu. Kral Atilus sefer hazırlığını yapıp Pic kralıyla istişare edince: “Devletli kral, önce Sulvın üzerine yürüyüp o diyarı fethetmek gerekir.” dedi. Bazı vatanseverler: “Nemçe üzerine gitmek (daha)kolaydır.” diye karşılık verdiler. Fakat Kral Atilus, onun cevabını/önerisini reddetmeyip, kabul ederek, iç yüzünü araştırıp sefere karar verdi. Erdel vilayetinde vali olan kardeşini, Buda’yı, seferden dönünceye kadar yerine vekil bırakmak istiyordu: “Benim büyük seferim var, acele olarak gel!” diye hemen o anda bir mektup yazıp güvenilir bir adamla gönderdi. Mektup ulaştığında durumu öğrendi, hazırlığını görüp yola koyuldu ve çevresinde emri altında olan

[55b]

“(1) Beglerine daḫı adam gönderdi kim: “Muḥkem seferüm vardır, yaraḡıñuz-ıla olup (2) ḫizmetümüze gelesiz” deyü. Bu emr mūcibince bölük bölük Sıḳambirye üzerine (3) bī-ḫisāb ‘asker-i ḫākisār cem‘ olup ve ol gümrāh ‘askeri ḫisāb (4) idüp ḳaleme aldılar.

¹³⁷ Hazai “ḳarındaşı”

Gördiler ki, bürüme demürlü süvârdan üç yüz on (5) bir biñ ve piyâdeden yüz otuz biñ cem ‘an dört yüz kırk bir biñ (6) leşker cem ‘ olmuş. Pes kıral-ı Atilus ol maħalda qarındaşı Budayı yirine (7) k̄ayimmaḳām naşb eyleyüp ḥazret-i ‘İsānuñ dört yüz ikinci yılında Sulvın (8) diyârı üzerine varup gendüye müsahḥar kılup zabt eyledi. Ve anda (9) kıral ḳarâr eylemeyüp dönüp memâlik-i Nimçe üzerine vardı. Ammâ kim, (10) râviyân-ı aḥbâr ve nâḳilân-ı esrâr rivâyet ederler kim kaçan kim (11) kıral-ı Atilus Nemçe vilâyeti üzerine ḥurûc eyledükde, bir menâzilde dīvân (12) eyleyüp ve ser ā perdesinde olan taḥt u ḳaşrını tezyîn idüp başına (13) saltanat tâcın urınup serîre geçüp oturdu, saġ u şol altun”

[55b]

beylerine de “Kesinleşmiş seferim var, hazırlığınızı yapıp hizmetime gelin!” diye adam gönderdi. Bu emir gereğince Sıkmabirye üzerine bölük bölük, sayısız ölümü göze almış asker toplanınca o sayısız askeri hesaplayıp kaydettiler. Üç yüz on bir bin bürüme demirli atlı, yüz otuz bin piyade toplam dört yüz kırk bir bin asker toplandığını gördüler. Sonra Kral Atilus, orada kardeşi Buda’yı yerine vekil tayin edip Hazret-i İsa’nın dört yüz ikinci yılında Sulvın diyarına üzerine gidip kendine tabi kılıp ele geçirdi ve kral orada durmayıp dönüp Nemçe memleketi üzerine gitti. Fakat haberleri rivayet edenler ve sırları nakledenler şöyle aktarırlar ki Kral Atilus Nemçe vilayeti üzerine sefere çıktığında konakladığı bir yerde divan kurup otağındaki tahtını ve köşkünü süsleyerek başına saltanat tacını giyip tahta geçip oturdu. Sağ ve sol altın,

[56a]

“(1) ve gümüş ve pülâd kürsîler üzerinde Üngürüs tekürleri ve dilâverleri (2) ve mîr ü mihterleri geçüp oturdılar. Ve kimisi el ḳavşurup ayaġ üzre (3) ḥizmete ṭurdılar. Ve sâbıḳâ Nimçe kıralı olan Tetriḳus daḥı Atilus (4) kıraluñ¹³⁸ saġ tarafında geçüp oturmuşıdı. Ve ol maħalda müşâvereye (5) meşġûl olmuşlardı. Atilus kıral Tetriḳus kırala su’âl itdi kim: “İşde (6) ‘azmumuz Nemçe vilâyetleridür. Ammâ ki bize lâzımdur, çünkim bunlaruñ-la ‘adâvet (7) ḥâşıl eyledük ve memleketlerine el ḳarduk.” İmdi ibtidâdan ḳanḳı bilâd u (8) nâhiyesine varup fetḥ idelüm ki, anda bize delim fâyide ḥâşıl ola (9) ve daḥı adımız ve şânımız vilâyetler içinde çavlanup cümle begler (10) bizden heybet alalar. Ve andan ġayri bir nef’i daḥı bu ola kim, sayir (11) memleketleruñ fetḥ ü futûḥı anuñ sebebi

¹³⁸ Hazai “kıralın”

ile āsān ola” didükde (12) Tetrikus kıral cevāb virüp didi kim: “Devletlü kıral, eger dilerseñ (13) kim, nāmuñ ve šalābetüñ cümle mağārib ü meşāriķ içinde çavlanda,”

[56a]

gümüş ve çelik kürsüler üzerine Üngürüs tekfuruları, yiğitleri, komutan ve beyleri geçip oturdular ve kimi el bağlayıp ayak üstünde emir beklediler ve önce Nemçe Kralı Tetrikus da Kral Atilus’un sağ tarafına geçip oturmuştu ve orada istişareyle meşgul olmuşlardı. Kral Atilus, Kral Tetrikus’a: “İşte amacımız bize kesinlikle lazım olan Nemçe vilayetleridir çünkü bunlarla düşmanız ve memleketlerine el uzattık. Şimdi önce hangi şehre ve bölgeye gidip fethedelim ki oradan bize çok fayda gelsin ve de adımız, ünümüz memleketler içinde duyulunca bütün beyler bizden güç alsınlar ve bundan başka bir faydası da diğer memleketlerin fethi ondan dolayı kolaylaşsın?” diye sorunca Kral Tetrikus cevap verip: “Devletli kral, eğer istersen namın ve kuvvetin bütün batı ve doğu memleketleri içinde şöhet bulsun

[56b]

“(1) ve heybet ü šalābetüñ cümle vilāyetleri kablaya, gerekdür ki, evvel al’a-i Bic (2) üzerine varup ihāta kılasın ve alup zabt eyleyesin. Zīrā kim (3) ol götüri vilāyet-i hākiyānuñ taht-ı serīridür ve hem miftāhidur. (4) Şöyle ki anı feth idüp zabt eyleyesin, ğayri vilāyetler nāçār musah har (5) ve münkād olurlar. ‘Ale’l- uş ş kim evvel zemānda nitekim İskender (6) pādişāh taht-ı Sıkambiryeden çıkup ‘askeri-y-le dāyire-i ‘ālemi devr eyleye.” (7) Ol sebebden evvel devlet-ile Budin tahtından  alkup (8) Pīc üzerine    p feth eyledi. Ve anuñ bir vezīri varıdı. (9) Adına Persev z dirlerdi ki soñra Cezīre-i Sa ızı ol ma’  r idüp (10) bir al’a bünyād eyledi. Ve ‘   r d de ‘  l u d n  kimsene idi. Anı (11) Pic içinde alı oyup ve ‘asker h lk ndan şunlar ki p rd r ve i tiy rdur, (12) anuñ yanında  oyup andan soñra gendüsi m -b    dil r   dil verleri-y-le (13)  ıkup gün batısı c nibine rev n oldu, t  ki Fireng”

[56b]

ve itibarın, kuvvetin bütün vilayetleri kaplasın.  nce Pic Kalesi  zerine gidip kuşatarak, alıp ele geçirmen gerekir. Çünkü o dünya vilayetlerinin başkentidir hem de anahtarıdır. Onu fethedip ele ge irirsen diğer memleketler çaresiz boyun eğerler. Özellikle Padişah İskender sıkambirye tahtından çıkıp askeriyle dünyayı dolaştı. Bu yüzden önce saadetle Budin tahtından kalkıp Pic  zerine saldırıp fethetti ve onun bir veziri vardı. Adına

Persevüz derlerdi ki sonra Sakız Adası'nı o imar edip bir kale inşa etti ve güngörmüş, akıllı ve bilgili biriydi. Onu Pic içinde bırakıp ordudan yaşlı ve ihtiyarları da onun yanına bıraktıktan sonra kendisi kalan mert ve yiğit askerleriyle çıkıp gün batısı tarafına doğru,

[57a]

“(1) beglerinden ve Firanci kıralından İskenderün intikâmın ala. Ammâ İskender (2) çünkü Pici feth eyledi ve bu feth haberi vilâyet be vilâyet (3) ser â ser ‘âleme yayıldı, her bir memleket kırallarının ve beglerinün (4) kulaklarına iricek, bu ma’niden gam u guşsa vü endîşeye müstağrak (5) olup her biri bir dürlü tedârüke meşgûl olup kimisi boynuna kefen (6) takıp ve kılıcın dehenine alup İskendere karşı gelüp itâ‘at (7) kıldı ve kimisi tâc u tahtı bırakup¹³⁹ terkinin urdı. Ve ba‘zıları da (8) ittifâk bir idüp ve galebe leşker cem‘ idüp bi'l-ittifak İskendere (9) karşı varup kıtâl ve cidâl eylediler. Anların gibileri da (10) bulmayup niçesi başdan ve niçesi mülk ü mālından cüdâ düşüp (11) âlûde-i hûn-u hâk oldılar.

Nazm

(12) Feth idüp Bici Sikender ol zemân

Kırdı a‘dâyı ne kim var bî-amân

(13) Münteşir olup cihâna işbu hâl

Düşdi begler arasına kıl ü kâl.”

[57a]

Frenk beylerinden ve Franci kralından İskender'in intikamını almak için yola koyuldu. İskender Pic'i fethedince bu fetih haberi vilayetten vilayete, âleme baştan başa yayıldı. Memleket krallarının ve beylerinin kulaklarına erişince bu sebepten üzüntü, keder ve düşüncelere gark olup, her biri bir çeşit hazırlıkla meşgul olarak kimi boynuna kefen takıp, kılıcını ağzına alarak İskender'e karşı gidip bağlılığını bildirdi. Kimisi de tacı tahtı bırakıp terk etti. Bazıları da birlik olup yenmek için asker toplayarak birlikte İskender'e karşı gidip çarpıştılar. Onlar gibileri de kurtulamayarak bazıları başından bazıları da mal ve mülkünden ayrı düşerek kanları toprağa karıştı.

Nazım

¹³⁹ Hazai “bırakub”

O zaman İskender Pic'i fethederek / Ne kadar amansız düşman varsa öldürdü.

Bu durum cihana yayılınca / Beyler arasında dedikodu başladı.

[57b]

“(1) Her birisi vehm idüp oldu hāzīn

Qorhısından cümlesi kıldı enīn

(2) ğark olup ğam bahırına her bir kıral

Didiler kim nice¹⁴⁰ ola āhir bu hāl

(3) Her biri ol demde bir rāy eyledi

Kimi eyü kimi bed rāy eyledi

(4) Kimisi cem‘ itdi mālın her ne var

Şeh Sikender öñine kıldı nişār

(5) Taqupan boynına kimisi kefen

Kimisi alub kılıcın der-dehen

(6) Her yañadan cem‘ olup begler iy cān

İstediler şeh Sikenderden amān

(7) Ba‘ zısı cem‘ idüben ‘ asker iy yār

İtdiler İskender ile kār u zār

(8) Bulmayup anlar dağı feth ü zafer

Her birinüñ yirleri oldu saqar

(9) Şeh Sikender oluban bu fethe şād

Didi saña biñ bir şükür Rabbü’l-‘ibād

(10) Kim baña Pīci müyesser eyledüñ

‘ Ālem içre beni server eyledüñ

¹⁴⁰ Hazai “nece”

(11) Diñledüñ bu kışşayı¹⁴¹ çünkim ‘ayān

Līki maḵsūdum benüm budur hemān

(12) Āfitāb-ı devlet-ü imān u dīn

Ḥazret-i sultān Süleymān-ı zemīn

(13) Aña daḥı lāyık olmışdur şehā

Kim varup Pīc üstine ide ġazā”

[57b]

Her biri korkup kederlendi / Hepsi korkudan inledi.

Her bir kral gam denizinde boğuldu / “Bu işin sonu ne olacak?” dediler.

Her biri o anda bir fikir sundu / Kimi iyi kimi kötü fikir bildirdi.

Kimi her ne kadar malı varsa topladı / Padişah İskender’in önüne saçtı.

Kimi boynuna kefen takıp / Kimi kılıcını ağzına alıp

Ey can, her taraftan beyler toplanarak / Padişah İskender’den aman dilediler.

Ey dost, bazısı asker toplayıp / İskender’le savaştı.

Onlar da fetih ve zafer bulamayıp / Her birinin yeri cehennem oldu.

Padişah İskender bu fetihten dolayı mutlu oldu / “Sana binlerce şükür (ey) ibadet edenlerin rabbi!” dedi.

Çünkü bana Pic’i nasip ettin / Dünyaya beni padişah ettin.

Bu meseleyi apaçık dinledin / Benim öncelikli maksadım budur:

Din ve iman devletinin güneşi / Yeryüzünün Hazret-i Sultan Süleyman’ı

Ey padişah Pic üstüne gidip gaza yapmak ona da nasip olmuştur.

[58a]

“(1) Ehl-i şirkden ol diyarı pāk ide

¹⁴¹ Hazai “ḳaḫiyyeyi”

Yıkuban deyrini cümle hâk ide

(2) Oķına ban ola ‘ibâdet ‘amu

Heb kiliseler ola mescid kamu

(3) Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilât

Dî¹⁴² resûlün ravzasına aşşalât.

Nesr

(4) Pes imdi eyle olsa devletlü kıral, İskender ol tahtı (5) evvel feth eyledügi sebebdan, heybeti cümle ‘âlemi ihâta eylemişdi (6) ve ad u şanı rû-yı zemînde azhar mine’ş-şems âşikâre olmuş ıdı. (7) Ve bu ma‘niden cemî‘ âlem beglerinün ve serverlerinün cânına (8) korku ve endâmina lertzân düşmüş idi. Bu sebep ile niçe vilâyetleri (9) âsân vech-ile feth eyledi. İmdi devletlü kıral, sizlere daķı vâcib (10) olan oldur ki, hemân Pic üzerine üşüp feth idesiz. (11) Şöyle ki cümle vilâyet-i küffârda aduñuz çavlanup daķı cemî‘ bilâd (12) hâkimleri sizden üşenüp gayri vilâyetlere âsân vech-ile (13) fırsat bulasız deyü naşihat itdükde, işbu kelimâtlardan Atilus”

[58a]

O diyarı şirk ehlinden temizlesin / Kiliselerini yıkıp hepsini yerle bir etsin

Kardeş, ezan okunsun, ibadete çağırılınsın / Bütün kiliseler hep mescit olsun

Fâilâtün fâilâtün fâilât / “Resulün ravzasına salât olsun!” de.

Nesir

Bundan sonra, böyle olunca devletli kral, İskender o tahtı/başkenti önce fethettiği için heybeti bütün dünyayı kuşatmıştı ve adı şanı yeryüzünde güneşten daha parlak âşikâr olmuştu ve bu sebepten dünyadaki bütün beylerin ve padişahların gönlüne korku, bedenine titreme gelmişti. Bundan dolayı birçok vilayeti kolaylıkla fethetti. Şimdi devletli kral, sizin de hemen Pic üzerine saldırıp fethetmeniz gerekir. Bütün düşman vilayetlerinde adınız duyulup da bütün belde yöneticileri sizden korkunca diğer vilayetlere kolaylıkla fırsat bulun.” diye nasihat edince bu sözlerden Atilus

[58b]

¹⁴² Hazai “zî”

“(1) ferāhīyet bulup fi’l-hāl emr eyledi ki, kıral-ı Tetrikusa (2) hil’at-ı hāş geyürdiler¹⁴³ ve hazīne açup delim la’l u cevāhir virüp ve altun (3) alatlu at virüp ol gice meclis-i hāş kurup yiyüp icdiler, (4) şuph-ı şādık oluncaya dek hoş gecdiler. Çünkim şabāh oldı, āfītāb (5) kulle-i Kāfdan baş açup nūr-ı yezdānı-y-la ‘ālemi münevver eyledi, Atilus (6) Tetrikusa su’āl idüp eytdi ki: “ ‘Acabā bu kal’a-i Picūñ evvelā bünyādını (7) kim eyledi ve ne sebebden olmışdur ve ne aşıl kimse ihdās eylemişdür” (8) deyü su’āl eyledükde, Tetrikus kıral eytdi ki: Zemān-ı evvelde Nimçe (9) ve Fireng ve Rim ve Çeh ve dahı gayri niçe vilāyetlerüñ kıralları (10) ve yarar begleri ve dilāverleri bir araya cem’ olup didiler ki, (11) bi’l-ittifāk bir yer bulalar, varup anda bir ma’müre-i mu’azzam yapalar, şöyle ki (12) cümle ol vilāyetlerüñ kilidi ve Nimçe vilāyetlerinüñ pāytahtı ola. (13) Çünkim bu müşāvereyi kıldılar, ammā ol vilāyeti nerede binā itsek ki deyü”

[58b]

ferahlayarak hemen Kral Tetrikus’a özel kaftan giydirdiler ve hazineyi açıp pek çok değerli taş ve mücevher, altınla donatılmış at verip, o gece padişah meclisi kurup, yiyip içerek sabah oluncaya kadar hoşça (vakit) geçirdiler. Sabah olup, güneş dağın zirvesinden başını gösterip, Allah’ın nuruyla dünyayı aydınlatınca Atilus Tetrikus’a: “Acaba bu Pic Kalesi’ni ilk önce kim inşa etti, niçin yaptı ve nasıl biri tesis etmiştir?” diye sorunca Kral Tetrikus anlattı: “Evvel zamanda Nemçe, Frenk, Rim, Çeh ve diğer birçok vilayetin kralı, önde gelen beyi ve kahramanı bir araya toplanıp, bütün vilayetlerin anahtarı ve Nemçe vilayetlerinin başkenti olsun diye hep birlikte bir yer bulup, gidip orada büyük bir şehir yapmak istediler. Bu istişareyi yapınca, ama o şehri nerede bina etsek ki diye

[59a]

“(1) fıkır deryāsına gavvāşı ‘akıl şaldılar. Meger ol cem’iyyetde Rim beglerinden (2) bir pīr varıdı. ‘Ömr dīde ve rüzigār keşīde Adına Viyennus dirlerdi. (3) Ol diyār selātinleri arasında yarar ve hayli meşhūr ve mu’teber kimsene idi. (4) Baş kıldurup dile gelüp eytdi: “Devletlü kırallar ve begler, eger (5) Benüm sözüm maqbūl olursa bir sözüm var, hazretüñüze ‘arz (6) ideyin” didi. Cümlesi buyur deyüp çeşm ü gūş oldılar Eytdi ki: “Nimçe (7) ve Çeh ve Panoniya iklīmleri serhadları mābeyninde nehr-i Tuna kenārında (8) bir yer vardur ki rü-yı zemīnde andan laṭif ve kâbil yer olmaz. Şöyle (9) ki ol ma’müre-i mu’azzamı anda bünyād idesiz. Be-gāyet hūb olur ve cemī’ (10) vilāyetlere kilīd olmağa be-gāyet ma’küldur. Ve hem zemān-ı sâbıkda Nimçe (11) vilāyeti hâkimleri Panoniya

¹⁴³ Hazai “geydürdiler”

kıralı kaçdına leşker-i bî-şümār cem‘ idüp (12) ol zemānda Panoniyauñ hākimleri Rūmīler idi anlar dahı (13) haber alup leşker cem‘ idüp ol mevzi‘de gelüp muķābele idüp”

[59a]

fikir deryasına akıl dalgıcını saldılar. Meğer o toplulukta Rim beylerinden güngörmüş, tecrübeli bir ihtiyar vardı. Adına Vigennus derlerdi. O diyar beyleri arasında güvenilir, hayli meşhur ve saygın kimseydi. Söz alıp konuşmaya başlayıp, devletli krallar ve beyler eğer benim sözümü kabul ederseniz bir diyeceğim var; huzurunuzda arz edeyim, dedi. Hepsi, buyur, deyip kulak kesildiler. Nemçe, Çeh ve Pannoniya vilayetlerinin sınırları arasında, Tuna Nehri kıyısında bir yer vardır ki yeryüzünde ondan daha güzel ve makbul bir yer yoktur. Bu sebeple o büyük şehri orada inşa edin. Son derece güzel olur ve bütün vilayetlere anahtar olmaya gayet uygundur. Hem geçmişte Nemçe vilayetine hükmedenler, Pannoniya kralını öldürmek için sayısız asker topladığı zaman Pannoniya’ya hükmedenler Rumîlerdi. Onlar da haber alınca asker toplayıp, o mevziye gelerek, karşılık verince

[59b]

“(1) ‘azīm ceng itmişlerdür. Ve ol mevzi‘-i mübārekde Nimçe ‘askeri fırsat bulup (2) ve Rūmīler mağlūb olup ol aradan göçüp taht-ı Panoniya üzerine varup (3) feth idüp niçe zemān ve niçe devrān zabt eylemişlerdür. (4) Eyle olsa size lāyık ve murādıñuza münāsib olan oldur ki, oğur (5) tutup ol arada bir ‘azīm ķal‘a bünyād kılasın ve ol ķal‘ayı tahtgāh (6) idinesin. Şöyle ki devletüñüz pāyidār ve bahtıñuz ber-ķarār ola diyicek, ol cem‘iyet (7) uluları ve begleri el ağıza koyup, cemī‘si bunuñ sözüne taḥsīn (8) idüp cevābını ķabūl kıldılar ve tedbīrine āferīn kıldılar. Ba‘dehū rūzigār (9) görmiş ulu beglerden ve ba‘zı Rim beglerinden ve ol yirüñ aḥvālını (10) vaşf iden Viyyanusı bile koşup gönderdiler, tā ki ol mevzi‘i ma‘mūr ideler. (11) Çünkim ol araya irdiler, gördiler ve temāşā eylediler, şöyle ki (12) İñen zībā ve laṭīf yirdür. Hemān cemī‘lāzım olan ķal‘a mühimmātın (13) ḥāzır idüp ve cemī‘ mühendisleri cem‘ idüp bir mübārek demde binā urup”

[59b]

büyük cenk etmişlerdi ve o mübarek mevzide Nemçe askeri fırsat bulup Rumîler yenilince, oradan göçüp Pannoniya tahtı üzerine gidip fethederek nice zaman ve nice devir hükmetmişlerdi. Öyleyse size layık ve amacınıza uygun olan, o tarafa giderek orada büyük bir kale inşa etmek ve o kaleyi başkent yapmaktır. Böylece devletiniz ebedî ve

şansınız daim olur, deyince o topluluğun uluları ve beyleri hayret edip hepsi bunun konuşmasını takdir ederek sözlerini kabul ettiler ve planını beğendiler. Sonra o yeri imar etmeleri için tecrübeli beyleri ve bazı Rim beylerini oranın durumunu anlatan Viganus’la birlikte gönderdiler. Oraya ulaştıklarında çok güzel ve hoş bir yer olduğunu gördüler. Hemen kale için lazım olan araç gereci hazırlayıp, bütün mühendisleri toplayarak bir mübarek zamanda temel atıp

[60a]

“(1) niçe gün zahmet çekdiler. Āhîr mürûr-ı rûzigâr-ıla al’a temâm olup (2) yapan begüñ adı Viyannus olmağ-ıla, ol al’a bünyâd olduğda, (3) adını tebdîl idüp Latin dili ‘ibâretince ol hîşâruñ dağı adını (4) Viyyena omışlardur ki al’a-i Pîcdür. Çünkim kıral-ı Atilus Tetrikusdan (5) bu cevâbı diñledi, hemândem Pîc üzerine göçüp muhâşara idüp (6) zemân-ı alîlde feth eyledi. Ve ol iqlîimde çok kıtâl eyleyüp ve niçe (7) memleketleri zebûn kıilup emirlerine muî’ kıldılar. Çünkim Nimçe (8) vilâyetleri feth oldu, andan sonra Firanciye vilâyeti üzerine urûc (9) eylediler. Meger ol zemânlarda vilâyet-i Firanciyenüñ bir kıralı varıdı. (10) Adına ----- dirlerdi. Atilus kıral üzerine varıca, (11) Memâlikin birağup firâr eyledi. Pes Atilus ol memleketleri (12) arb-ı tîğıyla feth eyleyüp zabt itdükden sonra aşd itdi ki, Fireng (13) vilâyeti üzerine vara. Ol esnâda Pîc kıralı Tetrikus eytdi ki:”

[60a]

nice zaman zahmet çektiler. Bir müddet sonra kale tamamlanınca yapan beyin adı Viyannus olduğı için Pic Kalesi olan o kale yapılıncı adını değıştirip Latince ifadeyle o kalenin de adını Viyyena koymuşlardı.” Kral Atilus, Tetrikus’un bu cevabını duyunca o anda Pic üzerine yürüyüp kuşatarak kısa zamanda fethetti ve o ülkede çok savaşı yaparak nice memleketleri zayıflatıp emrine tabi kıldı. Nemçe vilayetleri fethedildikten sonra Franciye vilayeti üzerine yürüdüler. Meğer o devirde Franciye vilayetinin bir kralı vardı. Adına ---- derlerdi. Kral Atilus üzerine yürüyünce memleketlerini bırakarak kaçtı. Sonra Atilus, o memleketleri kılıç darbesiyle fethedip ele geçirdikten sonra Frenk vilayeti üzerine gitmeyi hedefledi. O esnada Pic Kralı Tetrikus:

[60b]

“(1) “Eger devletlü kıral, Fireng vilâyetine varma murâd iderseñ, evvelâ şehir-i (2) Marçilyayı varup feth eylemek gerekdür kim, sayır vilâyete el arasın. (3) Zîrâ kim Fireng

vilāyetinüñ yarar hışārıdır” deyüp şehr-i Marçilyanuñ (4) bir mertebede vaşf-ı hālın şerh eyledi ki, Atilus kıral ‘acebe qaldı. (5) Eytdi ki: “‘Aceb ol vilāyeti kimler bünyād eylemişdür ve ne aşıl kimse binā eylemesine (6) sebep olmuşdur, deñ, bildüğünüz gibi söyleñ işidelüm” didi. (7) Der beyān-ı hikāyet-i şehr-i Marçilya Tetrikus kıral dahı revān ayağ üzre (8) turup eytdi kim: Zemān-ı evvelde diyār-ı Rūmuñ hākimleri ittifāk-ıla (9) dilediler ki, Firanciye memleketi hudūdında bir kıraldan bir qal‘alık yer dilek (10) eyleyüp bir qal‘a bünyād ideler. Şöyle ki ol şehr sevāhil-i deryāda olup (11) Rūmdan varan tācirler deryādan varduqda, anda rāhat olalar. (12) Ammā gönüllerinden ğaraźları buyıdı ki, ola ki zemān gendülere (13) yüz tuta, ol aradan Firanciye vilāyetine qaşd kılalar. Çünkim bu endīşeyi”

[60b]

“Eğer devletli kral, Frenk vilayeti üzerine gitmek istersen diğer memleketlere el uzatabilmek için önce Marçilya şehrine varıp fethetmen gerekir çünkü Frenk vilayetinin önemli kalesidir.” deyip Marçilya şehrinin vasıflarını bir miktar anlatınca Kral Atilus hayran kaldı. “Acaba o şehri kimler inşa etmiştir ve nasıl biri yapılmasına sebep olmuştur deyin, bildiğiniz gibi anlatın dinleyelim.” dedi.

Marçilya şehri hikāyesi hakkındadır:

Kral Tetrikus da derhal ayaküstü durup: “Geçmiş dönemlerde Rum diyarına hükmedenler fikir birliğiyle, Franciye memleketi sınırında, o şehri deniz kenarında olduğu için Rum’dan gelen tacirler denizden geldiklerinde orada rahat etsinler diye kraldan bir kalelik yer isteyerek bir kale yapalım.” dediler. Olur da zaman kendilerinden yana olursa oradan Franciye memleketine saldırmak için bunu düşündüler, gönüllerindeki asıl niyetleri buydu.

[61a]

“(1) kıldılar, dilediler ki, ol diyāra ba‘zı yarar kimseneler göndereler ve anlara (2) benām bennālar koşalar, tā ki varup ol diyārı gezüp bir münāsib yer bulalar, (3) ba‘dehū gelüp haber vireler, andan sonra Firanciye kıralına dileknāme (4) göndereler. Meger ol zemānda diyār-ı Rūmda iki müstaķīm ve maşlahatgüzār (5) yarar begzādeleler varıdı. Birine Peryanus ve birine Furbiyus (6) derlerdi. Bu iki begzādeye bennālık ‘ilminde kāmil kimseneler koşup Firanciye (7) vilāyetine gönderdiler. Anlar dahı varup vilāyet-i

mezbûreyi sercümle (8) geşt eylediler. ‘Âkıbet gezerek Rodan dimek-le meşhûr nehr üzerine (9) gelüp leb-i deryâya qarîb bir mekân bulup teferrüc eylediler ve âb (10) u hevâsın daħı tecrîbe idüp gördiler ki, ziyâde laţîf yirdür. Hemân (11) ol mevzî‘i be-ğâyet begenüp girü Rûm vilâyetine ‘avdet idüp (12) Rûm beglerine ol yirüñ vaşf-ı hikâyetin ve laţîf havâsın ve (13) nenüñ gibi mevzî‘ idüğün kemâl-i mertebede şerh eylediler. Ammâ ki ol devirde”

[61a]

O diyara, gidip o diyarı gezip, uygun bir yer bulup sonra gelip haber vermeleri sonra da Franciye kralına dilekçe göndermeleri için bazı güvenilir kişileri ve onlarla birlikte ünlü mimarları göndermek istediler. Meğer o dönemde Rum diyarında dürüst, becerikli, güvenilir iki beyzade vardı. Birine Peryanus ve diğerine Furbiyus derlerdi. Bu iki beyzadeyle mühendislik ilminde yetkin kimselerle birlikte Franciye vilayetine gönderdiler. Onlar da gidip adı geçen memleketi baştan başa dolaştılar. Gezerken sonunda Rodan diye bilinen nehir üzerine gelip deniz kenarına yakın bir yer bularak dolaştılar, suyunu ve havasını tecrübe edince fazlasıyla güzel bir yer olduğunu gördüler/anladılar. Orayı çok beğendikleri için hemen Rum vilayetine geri dönüp Rum beylerine oranın özelliklerini, yumuşak havasını ve nasıl bir yer olduğunu en iyi şekilde anlattılar. Ama o devirde

[61b]

“(1) vilâyet-i Firanciyeñ bir kıralı varıdı. Adına Senanus dirlerdi. Çünkim ol (2) begler Firanciye diyârına ol emrûñ şevâbın yirine getürdiler, Rûm hâkimleri (3) daħı yarar peşkeşler düzüp ve kıral Senanusa dileknâme inşâ eylediler (4) ve ol varan begleri ve cemî‘ bennâları hâzır kıldılar ve gemiye girüp rû-yı (5) deryâdan Firanciye kıralına şaldılar. Günlerde bir gün Rûm elcisi daħı (6) Firanciye kıralı huzûrına varup murâdâtın ‘arza kıldılar. Ammâ meger ol maħalda (7) Firanciye kıralıñ düğünü varıdı. Etrâfda olan koñşu begleri (8) ve vilâyet halkını kapusına cem‘ eylemiş idi. Gendü kızını ere virse gereğidi.¹⁴⁴ (9) Ol zemânda âyin ü erkânları bunuñ üzerineyidi kim, ol vilâyetüñ (10) kıralları kızlarını ere virmelü olsalar, kemākân düğün iderlerdi. (11) Ammâ virecek eri ta‘yîn itmezlerdi. Düğün temâm olıcağ, bir büyük (12) meydānuñ orta yirinde bir altun

¹⁴⁴ Hazai “gereğidi”

cevheri kürsî koralardı. Etrâfda olan (13) yarar begler ol meydâna gelürlerdi, tâ ki her kişi gendünün tâli ‘in”

[61b]

Franciye vilayetinin bir kralı vardı. Adına Senanus derlerdi. O beyler Franciye diyarında o emrin gereğini yerine getirdiklerinde Rum yöneticileri de değerli hediyeler hazırlayarak Kral Senanus’a dilekçe yazdılar ve o giden beyleri ve bütün mühendisleri hazır bulundurdular, gemiye bindirip deniz üzerinden Franciye kralına gönderdiler. Günlerden bir gün Rum elçisi de Franciye kralının huzuruna gidip isteklerini arz ettiler. Ama meğer o yerde Franciye kralının düğünü vardı. Çevredeki komşu beyleri ve memleket halkını huzurunda toplamıştı. Kendi kızını kocaya vermişti. O devirde töre şöyleydi: O memleketin kralları kızlarını kocaya verirlerse önceden olduğu gibi düğün yaparlardı. Ama verecek eşi seçmezlerdi. Düğün bitince büyük bir meydanın ortasına altın, değerli bir kürsü koyarlardı. Etraftaki ileri gelen beyler, kendi şansını denemek için o meydana gelirlerdi

[62a]

“(1) şınardı ve ol iskemli ol yire kondukda ere virilecek kıızı dağı (2) envâ‘ dürlü ‘izzet-ile gerdege alıgider gibi ol iskemlinün üzerine (3) getürüp oturdurlardı. Andan şoñra kızuñ eline şu-y-ıla bir tolu (4) cām virürlerdi. Her kime kim ihtiyār iderse, elindeki dolu cāmı aña (5) şınardı. Ol kıızı aña virürlerdi. Bu yañadan Rūm elçisi kim ol (6) düğün günlerinde pişkeşlerin kırala çekdükde, ol elçüyü¹⁴⁵ ‘izzet-ile (7) kondurup ziyāfet idüp andan kıral ‘ādetleri üzerine elçüyü (8) düğüne da‘vet eyledi. Ol dağı gelüp oturup kemākān meclis (9) germ olup niçe dürlü şenlükler yimeler içmeler olup, düğün ki temām (10) oldı. Âyınleri üzerine kıızı hezār dürlü ‘izz ü nāz-ıla tavus-ı (11) cennet gibi servivār şalını şalını getürüp ol iskemli üzerine (12) oturdılar. Güyiyā ol nāzenīn kürsī-yi gerdün üzre mihr-i raḥşāndur (13) veyāḥūd medh-i çārdeh sāyedür kim kıul-i cibālden ‘arz-ı cemāl eylemişdür.”

[62a]

ve o iskemle oraya konduğunda kocaya verilecek kıızı da türlü izzetle gerdege alıp götürür gibi o iskemlenin üzerine getirip oturturlardı. Ondan sonra kızın eline suyla dolu bir kadeh verirlerdi. Her kimi seçerse elindeki dolu kadehi ona sunardı. O kıızı ona verirlerdi. Bu

¹⁴⁵ Hazai “elçiyi”

taraftan düğün günlerinde hediyelerini kırkara sunduğunda o elçiyi izzetle misafir edip ziyafet çektikten sonra kral âdetlerine göre düğüne davet ettikleri o Rum elçisi de gelip oturup, meclis coşup birçok çeşitli şenlikler, yemeler içmeler olup düğün bittiğinde törenin usulü gereği kızı bin türlü izzet ve nazla cennet kuşu gibi, servi gibi salına salına getirip o iskemle üzerine oturtular. Sanki o zarif, dünya kürsüsü üstünde parlayan güneştir veya dağların zirvesinden yüzünün güzelliğini gösteren ayın on dördüdür.

[62b]

“(1) Kürsî üzre oturup çün âfîtab

Alnı nûrî ‘âleme virürdi tâb

(2) Kaşı reşkinden hilâl olmuşdı ay

Görmek isterdi yüzün yoğsul u bây

(3) Sâhire sihr öğredürdi gözleri

Mürdeye cânlar virürdi sözleri

(4) Her kaçan ol mâhrû itse hîrâm

Ravzadan tûbî iderdi hoş kıyâm

(5) Çünkü ol şeker leb ü sîmin ‘izâr

Kürsî üzre oturup itdi karar.

(6) Râvî kavılınca andan şöñra eline tolu şu-y-ıla bir cām-ı zerrîn (7) virdiler. Şöyle ki her kimi erlige kabûl iderse, ol cāmı aña şuna. Bu (8) hâlde meger elçi dahı ol cem‘iyetde oturup teferrüc iderdi, (9) kız dahı ol meclisde olan begzâdeleri göz terâzûsına urup (10) deñerken, nâgâh gözi elçiye râst gelüp gendüye erlige (11) lâyıķ görüp hemândem fırsatı fevt eylemeyüp elindeki cām-ı zerrîni (12) biñ nâz u şîve-y-ile Rûmîlerden Piryanusa şundı.

(13)Şundı Piryanusa çünkü tolu cām

‘İzz ü nâz-ıla işitgil iy hümâm”

[62b]

O güneş, kürsü üzerine oturunca / Alnının nuru âleme ışık verirdi.

Kaşını kışkandığı için ay, hilal olmuştu / Yüzünü yoksul ve zengin görmek isterdi.

Gözleri sihirbaza sihir öğretirdi / Sözleri ölüye can verirdi.

Her ne zaman o ay yüzlü salınarak yürüse / Tuba ağacı cennette ayağa kalkardı.

Çünkü o şeker dudaklı, gümüş yanaklı / Kürsü üzerine oturup kaldı.

Ravinin anlattığına göre, ondan sonra her kimi kocalığa kabul ederse ona o kadehi sunsun diye eline suyla dolu altın bir kadeh verdiler. Bu durumda elçi de o toplulukta oturup seyrediyordu. Kız da o mecliste olan beyzadeleri gözüyle tartıp, izlerken ansızın gözü elçiye denk gelince kendisine kocalığa layık görerek, o anda fırsatı kaçırmayıp elindeki altın kadehi bin naz ve edayla Rumîlerden Piryanus’a sundu.

Ey azimli kişi, dolu kadehi izzet ve nazla Piryanus’a sunduğunu dinle!

[63a]

“(1) Biñ tavazzu‘-la alup cāmı hemān

Ol işe gāyetde oldı şādımān

(2) Rāyigān girdi eline çün kadeh

Oldı Piryanus gāyet-le ferah

(3) Diñle imdi nice dinildi haber

Ol ulu cem‘iyyet içinde meger

(4) Varıdı hāzır niçe ibn-i kıral

Her biri eylerdi ümmīd-i vişāl

(5) Göricek bu hālı maḥzūn oldılar

Ol kızuñ ‘ışkı-y-la mecnūn oldılar

(6) Kime kim olmaya devlet ger naşīb

Ol anuñ-çün çike¹⁴⁶ çok zahmet ğarīb

(7) Ger naşībüñ ola zulmetde dahı

¹⁴⁶ Hazai “çeke”

‘Ākıbet bulur seni ol iy aḥī.

(8) Rāvī kavlinca çünkım devrān Piryanusa el virdi, derḥāl kıızı (9) ‘ādet-i kadīmeleri mūcibince Piryanusa ‘aḳd u nikāḥ eylediler. Andan soñra (10) dileklerin daḥı kabūl idüp ol şehri sevāḥıl-i deryāya qarīb (11) nehr-i Tuna üzerinde Marçilya şehrin¹⁴⁷ binā eylediler. İmdi devletlü kıral, (12) münāsib budur kim, şehir-i Marçilyayı varup feth idesin. Andan (13) sāyir vilāyetlere el karasın. Zīrā Rūm begleri ol şehri binā eylemegin”

[63a]

Bin tevazu ile hemen kadehi alıp / Bu işe çok mutlu oldu.

Kadeh bedava eline geçtiği için / Piryanus çok sevindi.

Şimdi dinle! O büyük topluluk içinde haber nasıl yayıldı?

Nice kral oğlu hazır bulunuyordu / Her biri kavuşma ümidindeydi.

Bu durumu görünce üzüldüler. / O kızın aşkından mecnun oldular.

Tuhaf, bazısı onun için çok zahmet çekse de mutluluk nasip olmaz.

Eğer nasibinde varsa karanlıkta dahi / sonunda o seni bulur ey kardeş!

Ravinin anlattığına göre zaman Piryanus’a izin verince, derhal kıızı, kadim âdetleri gereğince Piryanus’a nikâhladılar. Ondan sonra isteğini de kabul edip o şehri deniz kenarına yakın Tuna Nehri üzerinde Marçilya şehrini kurdular. Şimdi devletli kral, uygun olan budur ki Marçilya şehrini gidip fethet. Sonra diğer vilayetlere de el at. Çünkü Rum beyleri o şehri inşa etmekten

[63b]

“(1) çok fāyide görüp ve kuvvet bulmuşlardur didi. Çünkım Atilus bu cevābı (2) işitdi, hemāndem ‘askerin¹⁴⁸ cem‘ idüp şehir-i Marçilya üzerine varup (3) feth eyledi. Çünkım Marçilya feth oldu, Atilus andan soñra kaşd eyledi kim, (4) nehri geçüp tā Fireng vilāyetine vara. Meger ol zemānda anda (5) bir ulu kūhistān içinde bir ‘ömür dīde dīn ulusu varıdı kim niçe zemānıdı kim (6) ādemīzādeye karışmayup, ol kūhistān içinde ‘ibādet idüp Ḥaḳḳa (7) tazarru‘u niyāz iderdi. Ol dīn ulusun kırala bildürdiler. Kıral (8) daḥı diledi ki, ol dīn ulusu-y-la mülākāt olup müsāḥabet eyleye. (9) Revān birkaç yarar

¹⁴⁷ Hazai “şehrini”

¹⁴⁸ Hazai “askerini”

haşları-y-la kılup ol dīn ulusunuñ (10) naẓarına varup icāzet-ile içerü girdiler. Atilus naẓar kılup gördi kim, (11) bir pīr-i rūzigārdīde, şöyle ki mūrūr-ı ‘ömrile gāyet nātüvān olup (12) fenāya yakın varmış. ‘İzzet ile selām virdiler. Pīr daḥı ‘aleyk alup (13) yir gösterdi, geçüp oturdılar. Ba’dehū kıraluñ dāyimā murādı buyıdı kim:”

[63b]

çok fayda görüp kuvvet bulmuşlardır.” dedi. Atilus bu cevabı duyunca hemen askerini toplayıp Marçilya şehri üzerine yürüyüp fethetti. Marçilya fetholduktan sonra Atilus ---- Nehri ‘ni geçip Frenk memleketlerine gitmek istedi. Meğer o dönemde orada bir yüce dağ içinde güngörmüş din büyüğü vardı ki nice zamandan beri insanoğluna karışmayıp o dağın içinde ibadet ederek Hakk’a yalvarıp dua ederdi. O din büyüğünü krala haber verdiler. Kral da o din büyüğüyle görüşüp sohbet etmeyi istedi. Birkaç ileri gelen has adamıyla hızlıca kalkıp o din büyüğünün huzuruna gidip izin alarak içeri girdiler. Atilus bakınca yaşlandığı için güçsüz düşmüş ve ölüme yaklaşmış, güngörmüş bir ihtyar gördü. Saygıyla selam verdiler. İhtyar da selamı alıp yer gösterdi. Geçip oturdular. Sonra kralın daima isteği buydu ki:

[64a]

“(1) ‘acabā ben de İskender gibi dünyāyı gezüp ve ‘ālemde anuñ gibi iştihār bulmaḥ (2) müyesser olur mı deyü endīşe iderdi. Eyle olsa bu ḥuṣūṣı (3) ol pīr-i rūṣen zamīrden remz-ile su’āl eyledi. Ol nīkrāy (4) daḥı cevāb virüp didi kim:

Nāẓm

Didi ol pīr aña kim yā Atilus

(5) Olmağ isterseñ eger şāh-ı ulus

Ol yüce Tangrı ki cümle ‘ālemi

(6) Yoğ-ıken var itdi bunca ādemi

Vaḥş u tayr u cinn ü ins ü her ne var

(7) anuñ emri-y-le tutarlar qarār

Oldurur ol pādişāh-ı bī-zevāl

(8) Kim bulunmaz¹⁴⁹ arasañ aña mişāl

Anuñ emrini tutagör dāyimā

(9) halk içinde tā ki yüzüñ ağ ola.

Neşr

Rāvī kavılınca ol pīr (10) eydür: “İy Atilus, ol pādīşāh-ı bī-zevāl ki şimdiki hālde nuşret (11) kılıcın senüñ elüñe virmişdür, sen fikr eyleme ki, bu aldugüñ vilāyetler (12)gendü leşkerüñ çoklığıyladır. Belki Hāk Ta‘ālā senüñ hūnerüñ-le (13) ‘ālem halkına gendü ululuğın ve ‘azametin bildürmedür, tā halk-ı ‘ālem bileler ki,”

[64a]

“Acaba bana da İskender gibi dünyayı gezmek ve dünyada onun gibi şöhet bulmak nasip olur mu?” diye düşünürdü. Bu yüzden bu konuyu o gönlü aydınlık ihtiyara üstü kapalı sordu. O iyi düşünceli de cevap verip dedi ki:

Nazım

O ihtiyar ona: “Ey Atilus, eğer halkın padişahı olmak istersen

O yüce Tanrı ki bütün âlemi ve bunca insanı yoktan var etti.

Vahşi hayvanlar, kuşlar, cinler ve insanlar her ne varsa onun emriyle yaşarlar.

O aradığında benzerini bulamayacağın, yok olmayan bir padişaktır.

Daima onun emrini tut ki halk içinde yüzün ak olsun.”

Nesir

Ravinin sözüne göre o ihtiyar (şöyle) anlattı: “ Ey Atilus, o sonsuz padişah (Allah) şimdi zafer kılıcını senin eline vermiştir. Sen bu memleketleri kendi askerinin çokluğuyla aldığını düşünme. Belki Hak Teâla insanlar bilsin diye senin maharetinle insanlara kendi yüceliğini ve büyüklüğünü bidirmektedir. Dünya halkı

[64b]

“(1) bir avuç topraktan hilkat eylediği şahsa ne aşıl kudret ve kemâl virmişdür. (2) İmdi

¹⁴⁹ Hazai “bulunmaz”

yā Atilus saña naşîhatum budur kim, devletüñe¹⁵⁰ ğarre olup (3) ğayrlar gibi hâliķuña ‘āşî olma, gör kim, bu hikmetler kudretler (4) cümle anuñdur. Anuñ emri olmayınca bir zerreniñ dahı hareket (5) etmege mecālî yokdur. Eyle olsa yā Atilus, sen seni fikr eyle (6) ve şoñra ne olacağuñ şan, bu fāñî saltanatı ğurūr-ıla yile virme, (7) gendüñe mağrūr olup ‘āşî olma. Zîrā şimdiki hâlde bu ni‘meti (8) kim Hakk Te‘ālā saña virmişdür, şükrin dāyimā dilden gidermeyesin ki, (9) Hudā-yı bî-niyāz dāyimā fırsatıñ ve nuşretüñ dahı ziyāde (10) eyleye ve her neye kim el uzadursañ elüñ irecekdür ve saña (11) ‘ömrüñ oldukça kimse ‘azîm olmayısdur” deyü niçe dürlü naşîhat (12) eyledi. Çünkim ol dîn ulusından kıral-ı Atilus işbu (13) naşîhatları işitti, gönîlinden ol yüce dergâha delim”

[64b]

bir avuç topraktan yarattığı kişiye nasıl güç ve olgunluk vermiştir bilsinler. Şimdi ey Atilus sana nasihatim budur ki: Şansına güven başkaları gibi yaratanına asi olma. Bak, bu hikmetler ve kudretler hep onundur. Onun emri olmayınca bir zerrenin bile kıpırdamaya gücü yoktur. Öyleyse Atilus, sen kendini düşün ve sonra ne olacağını hesap et, bu geçici saltanatı gururlanarak yele verme, kibirlenip asi olma! Çünkü bu durumda bu nimeti Hak Teâlâ sana vermiştir, sürekli şükretmeyi dilinden düşürme ki yalvarmaya ihtiyacı olmayan Allah, şansını ve yardımını sürekli artırsın, her neye el uzatırsan sahip olacaksın, ömrün oldukça kimse senden büyük olmayacaktır.” diye nice çeşitli öğütler verdi. O din büyüğünden bu nasihatleri işittiği için o yüce dergâha gönülden sonsuz

[65a]

“(1) şükürler kıldı ve ol pîre bî-ħad in‘āmlar ve ihsānlar eyledi. (2) Lākin ol pîr-i fāñî kabûl itmeyüp didi kim: “İy pâdişāh, hemān (3) senden murādum budur kim, beni yine maķāmumda koyup incitmeyesin. Benüm (4) andan ğayri yanuñda murādum yokdur” didi.

Nazm

(5) Didi ol pîr anda İy şāh-ı cihān

Bundan artuķ yokdurur maķşūd hemān

(6) Gendü hālumda beni sen koyasın

¹⁵⁰ Hazai “devletine”

Varuban işüñe meşğul olasın

(7) Māl-ıla ni‘met gerekmez hīc baña

Budurur sözüm benüm öñden soña

(8) Māl-ıla birdür benüm yanumda taş

Virsün iy şeh saña Hāḫ uzun yaş

(9) Vardurur nuşhum saña līkin iy şāh

Diñle sözümü benüm eyle nigāh

(10) ‘Adl u dādı dāyimā şan‘at idin

Olasın tā kim cihānda kāmubīn

(11) Şükr-i Hāḫḫı ḳoma dilden bir nefes

Cismüñi cān-ı murğ kılduḳca ḳafes

(12) Düşmenüñ keydine maḡrūr olma hīc

Eylegil andan ḫazer ger er ü gic

Nesr

(13) Rāvī ḳavılınca ḳıral-ı Atilus gördi kim, ol pīr-i za‘īfūñ

[65a]

şükürler etti ve o ihtiyara sayısız lütuflar ederek ihsanda bulundu fakat o ölümlü ihtiyar, kabul etmeyip “Ey padişah benim senden tek isteğim, beni yine makamımda bırak, incitme. Benim bundan başka isteğim yoktur.” dedi.

Nazım

O ihtiyar orada “Ey cihan padişahı / Bundan başka isteğim yok.

Kendi hâlimde beni bırak / Gidip işinle meşgul ol.

Bana malla nimet hiç gerekmez / Başından beri benim sözüm budur.

Benim yanımda malla taş aynıdır / Ey padişah, Allah sana uzun ömür versin.

Ey padişah sana bir öğüdüm var / Sözümü dinle, bak!

Adalet ve doğruluk daima sanatın olsun ki / Cihanda mutlu olasın

Bedenin can kuşuna kafes oldukça / Bir nefes bile dilinden Allah’a şükrü bırakma.

Düşmanın hilesini küçük görme / Er geç ondan korun.

Nesir

Ravinin sözüne göre Kral Atilus, o zayıf ihtiyarın

[65b]

“(1) müstelizzāt-ı dünyā dimāğından çıkup hevā-yı āhiret süveydā-yı dilinde (2) peydā olmuş. Ol demde ol dīndāra icāzet virüp gendü (3) yine hālına meşğūl olup gāyet şād u hāndān oldu. (4) Ol mābeynde Firanciye kıralı kaçmış ıdı. Ammā Marçilya feth (5)olmağ-ıla çār u nāçār ol dahı gelüp kıral-ı Atilusuñ ayağına düşüp (6) günāhın diledi, eytdi ki: “Devletlü kıral, çünkim saña (7) bu kadar memleketlerüñ feth-i müyesser oldu, muhakkağ bildüm ki, sen (8) yıldırım kamçılısın” deyüp itā‘at eyledi. Ammā bu söz ‘asker (9) içine düşüp Atilusuñ adını yıldırım kamçılı deyü meşhūr (10) eylediler. Fi’l-cümle ol vilāyetler halkınuñ dilinde yıldırım kamçılı (11) dimek-le ma‘rūf oldu. Ammā rāvīler şöyle rivāyet (12) iderler kim, kıral-ı Atilus Firanciye kıralınuñ günāhın ‘afv eylemişdi (13) ve dilerdi ki, memleketin yine muqarrer kıla. Bu vech-ile kıral-ı Atilusuñ”

[65b]

dünya lezzetlerinin gönlünden çıkıp, gönlünün merkezinde ahiret isteği oluştuğunu gördü. O anda o dindara izin vererek yine kendi hâliyle meşgul olup çok mutlu oldu. O arada Franciye kralı kaçmıştı ama Marçilya fetholdüğü için, çaresiz, o da gelip Kral Atilus’un ayağına düşerek af diledi. Dedi ki: “Devletli kral, sana bu kadar memleketin fethi nasip olduğu için kesinlikle, senin ‘yıldırım kamçılı’ olduğunu anladım.” deyip itaat etti. Bu söz asker içine düştüğünde Atilus’un adını “yıldırım kamçılı” diye meşhur ettiler. Bütün o vilayetlerin halklarının dilinde hep “yıldırım kamçılı” diye bilindi. Ravilerin rivayetine göre Kral Atilus, Franciye kralının hatasını affetmişti ve memleketini yine yönetmesini istiyordu. Bu sebepten Kral Atilus’un

[66a]

“(1) yanında makbūl ve muqarreb olmuşdı. ‘Ākıbet kıral-ı Senanus hīleye (2) meşğūl olup

bi'l-cümle Fireng vilāyeti hākimlerine ve Rim papa¹⁵¹ el (3) altından haber şalup eytmışdi kim: “İşte ben kıral-ı Atilus-ıla (4) dāyimā müdāra eylemekteyim. İmdi buña zafer olursa, şimdi olur. (5) eyle olsa eger fırsat murādınuz ise ben yanında müdārāda-y-iken, (6) ‘ale’t-ta‘cıl leşker cem‘ idüp üzerine gelesiz. Şöyle ki (7) aradan götürüp cihāndan şerrini def‘ eyleyelüm. Ammā şöyle ki (8) fırsat müyesser olmazsa, sizün-le bir olmak hod muḳarrerdür” diyü, Fireng (9) ve Rim ‘askerin vesvese-y-ile idlāl eyleyüp ve ḳalaba Fireng (10) ve Rim ‘askerin cem‘ idüp kıral-ı Atilusuñ üzerine (11) yüridiler. Ezincānib çünkim Fireng begleri Rim papa-y-la ittifāk (12) birle ‘azīm ‘askerler cem‘ idüp ve Atilus ḳıraluñ üzerine yürüdüklerinde, (13) Atilus daḥı haberdār olup def‘ için Firanci”

[66a]

yanında kabul görmüş ve ona yakın kimselerdendi. Sonunda Kral Senanus hile yapıp bütün Frenk vilayeti yöneticilerine ve Rum Papa’ya el altından haber gönderip demişti ki: “İşte ben Kral Atilus ile daima dost gibi görünmekteyim. Şimdi bunu yenersek şimdi olur. Eğer fırsat istiyorsanız ben yanında dost gibi görünürken acilen asker toplayıp üzerine yürüyün. Böylece ortadan kaldırıp dünyadan kötülüğünü de yok edelim. Fakat fırsat nasip olmazsa sizinle birliğim de kesindir.” diye Frenk ve Rum askerini vesveseyle gölgelendirip, kalabalık Frenk ve Rum askerini toplayıp Kral Atilus’un üzerine yürüdüler. Bu taraftan Frenk beyleri Rum Papa’yla birlikte büyük ordular toplayıp Kral Atilus’un üzerine yürüdüklerinde Atilus da haberdar olunca geri püskürtmek için Franci

[66b]

“(1) kıral ile danışık idüp tedbīr eylerdi. Zīrā ki Fireng vilāyetlerinüñ (2) aḥvālların ol yig¹⁵² bilürdi. Ammā Tetrikus kıral Atilusa naşīhat (3) idüp dirdi kim: “Devletlü kıral, kılıc ḳorḳusından tābi‘ olup (4) dost olan düşmāndan ḥayır gelmez, dāyimā fırsat gözlemededür. (5) Size lāyık olan budur kim, bunuñ gibi dostdan ḥazer ḳılasız” (6) dirdi.

Nazm

Mekr-i¹⁵³ düşmenden ḥazer ḳıl dāyimā

(7) tā ki ‘ömrüñ olmaya soñra hebā

Düşmeni sen şanma saña yār olur

¹⁵¹ Hazai “papaya”

¹⁵² Hazai “yeg”

¹⁵³ Hazai “meger”

(8) Fursatun¹⁵⁴ bulsa yine ağıyar olur

Düşmene¹⁵⁵ uyup yaman iş işleme

(9) Şoñra peşmân¹⁵⁶ olup elün dişleme.

Neşr

Rāvī kavılınca kıral-ı Atilus (10) dahı ‘ākıl u dānā kimseyidi ve dāyimā Tetrikus sözi-y-le fikret (11) baħrına talup Firanci kıralından hāzer kılurdı. Ol arada Fireng (12) ‘askerleri Atilus kırala muķābil olduklarında, Firanciye kıralı (13) diledi ki. Atilus kırala bir hīle geçe. Ammā kıral her huşūş-ıla hāzır”

[66b]

kral ile istişare edip plan yaptı. Çünkü Frenk vilayetlerinin durumunu o daha iyi bilirdi. Fakat Kral Tetrikus, Atilus’a nasihat edip dedi ki: “Devletli kral, kılıç korkusundan itaat edip dost olan düşmandan hayır gelmez, daima fırsat gözlemektedir. Size düşen bunun gibi dosttan sakınmaktır.” derdi.

Nazım

Düşmanın hilesinden daima sakın ki / Sonra ömrün heba olmasın.

Sen sanma ki düşman sana dost olur / Fırsatını bulursa yine düşman olur.

Düşmana uyup kötü iş yapma / Sonra pişman olup hayıflanma!

Nesir

Ravinin anlattığına göre Kral Atilus da akıllı ve bilgili biriydi ve sürekli Kral Tetrikus’un sözüyle fikir denizine dalıp Franci kralından sakınırdı. O arada Frenk askerleri Kral Atilus’la karşılaştıklarında Franciye Kralı, Atilus’u yanıltmak istedi. Fakat Kral Atilus her konuda hazırlıklı

[67a]

“(1) olmağ-ıla gördi ki, hergiz çäre bulmaz ve döyülem¹⁵⁷ deyü dahı fehm (2) ider. Hemān

¹⁵⁴ Hazai “fursatın”

¹⁵⁵ Hazai “düşmana”

¹⁵⁶ Hazai “peşîmân”

¹⁵⁷ Hazai “duyulam”

bir dürlü hîle dahı düzüp Atilus kırala didi kim: (3) “Devletlü kıral, icâzet virün, baña muî’ olan ‘askerüm (4) halkıyla kalķup düşmānuñ ardın alayım, tā ki sizlere ma’lūm (5) ola, bendeñüz toğrulıg-ıla yolunuzda ne vechile çalışuram.” Bu hîle-y-ile (6) Firanciye vilâyetlerinüñ nāmdār ve yarar beglerinden çok (7) Kimseneleri ve niçe bî-hisāb memleketleri begin gendüsine tâbi’ idüp (8) kaçup varup Fireng ‘askerine mülākāt oldı. Atilus (9) kıral-ıla muķābele olup ma’reke kıldılar. Ammā kıral-ı Atilus dahı (10) bî-pervā anlardan ğam yimeyüp ‘āşıkāne bir ceng eyledi kim, gözler (11) gözler görmiş degül.

Nazm

Karışup ol iki leşker ol zemān

(12) birbirine eylediler kaşd-ı cān

Yig erenler kükreşüp çün şîr ü ner

(13) Gösterürdi her biri lu’b u hūner

Na’ralardur çağırur hūy ı hāy”

[67a]

olduğu için asla çare bulamayacağını anladı ve “Sabredeyim.” diye düşündü. Hemen farklı bir hile planlayıp Kral Atilus’a dedi ki: “Devletli kral, izin verin, bana tabi olan askerlerimle düşmanın peşinden gideyim, kulunuzun doğrulukla yolunuzda nasıl çalıştığını biliyorsunuz.” Bu hileyle Franciye vilayetlerinin ünlü ve ileri gelen beylerinden birçok kimseyi ve nice sayısız memleketleri kendisine bağlayıp, kaçıp giderek Frenk ordusuyla buluştu. Kral Atilus’la karşılaşarak çarpıştılar. Fakat Kral Atilus da onlara üzülmeyip korkusuzca, coşkuyla (öyle) savaştı ki gözler görmemiştir.

Nazım

O zaman o iki ordu karışıp birbirinin canına kasedetti.

Üstün erler erkek aslan gibi kükreşerek her biri oyun ve hünelerini gösterdi.

Hay huy diye naralar atılırdı

[67b]

“(1) Zahmı olanlar ağlaşurdu vāy vāy

Üç gün üç gice bu resme oldu ceng

(2) Oldı bu yiryüzi kandan lālereng

Nesir

Rāvī kavılınca çünkim üç gün (3) üç gice anda mütevâtir ceng ü kıtāl eylediler, ‘ākıbet kıral-ı Atilus (4) fırsat bulup Fireng ve Rim ‘askeri kılıcdan geçüp tarafeynden (5) yüz seksen biñ ‘asker kırılup ve Firanciye kıralı Senanus tekrār (6) arada ‘adāvet eylediği ecilden, kıral-ı Atilus dañı ğazaba (7) gelüp mā-bākī memālik-i Firanciye üzerine varup alup darb-ı dest (8) feth eyledi ve ‘askeri kavmın temām ğanī kılmış ıdı. Ammā (9) ol cengde şikeste olan Fireng ve Rim begleri dilediler ki, (10) tekrār ‘asker cem‘ idüp kıral-ı Atilusuñ üzerine gelüp (11) dārgīr ideler. Hemān leşker cem‘ eylemege meşğul oldılar. Bu (12) mācerādan kıral-ı Atilus dañı haberdār olup temām leşkerin (13) ğanī eylemiş idi. Ve Nemçe ve Firanciye vilāyetlerinüñ yarar ve nāmdār”

[67b]

Yarası olanlar vay vay diye ağlaşırdı. / Savaş üç gün üç gece bu şekilde oldu. Yeryüzü kandan lale rengini aldı.

Nesir

Ravinin anlattığına göre orada üç gün üç gece savaşıldığı rivayet edilir. Sonunda Kral Atilus fırsat bulup Frenk ve Rum askerini kılıçtan geçirince iki taraftan yüz seksen bin asker ölmüş ve Franciye Kralı Senanus meydana tekrar düşmanlık ettiği için Kral Atilus da öfkelenerek kalan Franciye memleketlerinin üzerine gidip alarak bilek gücüyle fethetti ve askerlerinin tamamını zengin etmişti. Ama o savaşta yenilen Frenk ve Rum beyleri, tekrar asker toplayıp Kral Atilus’un üzerine gidip savaşmayı istediler. Hemen asker toplamayla meşgul oldular. Bu olaydan Kral Atilus da haberdar olunca bütün askerini zenginleştirmişti ve Nemçe, Franciye vilayetlerinin önde gelen, ünlü

[68a]

“(1) beglerinden çok kimseneleri ve niçe bī-hisāb memleketleri gendüsine tābī‘ idüp (2) musahhar idüp ve ol vilāyetler fütūhında çok zemān cehd idüp (3) hayli ay u yıl faşılların geçürmüş idi. Çünkim Fireng ve Rim begleri (4) tekrār leşker cem‘ itmege mübāşeret kılmışlardı, ammā kıral-ı Atilus (5) memālik-i Firanciyeyi ğāret idüp harāb idicek, hemāndem ol (6) aradan yine taht-ı muḳarrerine döndi.

Nazım

(7) Atilus tahtına yine ol zemân

dönüben oldu revân yine iy cân

(8) Çünkü feth itdi Firanci ilini

Dönüben tutdı yine ol yolunu

(9) Bunlar uş gelmekde diñle bu yaña

Nice olur aḥvāl diyem bir bir saña

(10) Ammā rāviyân-ı aḥbār ve nāḫilân-ı esrār şöyle nakl eylemişdür. Kaçan kim (11) kıral-ı Atilus karındaşı Budayı kāyımmaḫām naşb idüp sefer (12) eyledi, ḥayli eglendügi sebebden, ol bî-‘aql şöyle fıkır eyledi kim: (13) “Şimden şoñra kıral-ı Atilusuñ bu vilâyetlere gelmesi işi olmışdur.¹⁵⁸ Eger”

[68a]

beylerinden birçok kişiyi ve nice sayısız memleketi kendisine bağlayıp, ele geçirerek o memleketlerin fethinde çok zaman mücadele edip birçok ay, yıl ve mevsim geçirmişti. Frenk ve Rum beyleri tekrar asker toplamayı başarmışlardı fakat Kral Atilus, Franciye memleketlerini yağmalayıp, harap edince hemen oradan yine eski tahtına döndü.

Nazım

Ey dost, Atilus o zaman yine tahtına dönüp yine yola koyuldu ey can!

Franci memleketini fethedince dönüp yine yolunu tuttu.

Bunlar şimdi geliyor, bu tarafı dinle, neler olup bittiğini bir bir anlatayım.

Nesir

Ama haber rivayet edenler ve sırları nakledenler şöyle aktarmıştır. Kral Atilus, kardeşi Buda’yı yerine vekil bırakıp sefere çıktığında hayli vakit geçirdiği için o akılsız şöyle düşündü: “Bu vakitten sonra Kral Atilus’un bu memleketlere gelmesi mümkün değildir. Eğer

[68b]

¹⁵⁸ Hazai “olmamışdur”

“(1) gelmelü olaydı, ol zemāndan berü gelürdi” deyü gönlinde hevā-yı salṭanat (2) kopdı ve diledi ki, vilāyeti gendiye döndere ve taht-ı Sıḳambıryanuñ (3) ki Eski Budındür, adların dönderüp gendünüñ (4) adı Buda olmağ-ıla, ol iki tahtuñ daḫı adların Buda ḳomış ıdı ki, (5) bugüne deḡin Eski hem Yeñi Buda dirler.

Nazm

(6) ‘Ālemüñ ḥālı ‘acebdür dāyimā

Cān-ıla diñle sözüñ iy ḥūbliḳā

(7) Bir iki gün ‘ömr içün bir kişi

Niçe biñ yıl fikirdür her dem işi

(8) Māl-ı dünyā cehdin eyler kimisi

Salṭanat sevdāsın eyler kimisi

(9) Salṭanat sevdāsını gör iy başa

Baḳdurur mı ḳardaşı ḥic ḳardaşa

(10) Oḡlını atasına düşmān ider

Uydurup nefse işin ‘işyān ider

(11) Böyledür bu çarḫ-ı dūnuñ cünbüşi

Dāyimā kicrevligedür gerdişi

(12) Ğafleti ḳo açā gör bir dem gözüñ

(13) Ağ ola her yirde tā kim bu yüzüñ.”

[68b]

gelecek olsaydı o kadar zamandan beri gelirdi.” diye gönlüne saltanat isteḡi geldi ve vilayeti kendisine çevirmeyi istedi ve Sıḳambirye tahtının, ki Eski Budin’dir, adlarını deḡiştirip kendisinin adı Buda olduḡu için o iki tahtın adını da Buda koymuştu ki bugüne kadar Eski ve Yeni Buda derler.

Nazım

Dünyanın ḥālî daima tuhaftır / Ey güzel yüzlü sevgili sözüñü candan dinle!

Bir kişi bir iki gün ömür için / Her zaman işi nice bin yılı düşünmektir.

Kimi dünya malı i in çalışır / Kimi saltanat sevdasındadır.

Ey komutan, saltanat sevdasını g r / Hiç kardeşi kardeşe baktırır mı?

Oğlunu babasına düşman eder / İşini nefse uydurup isyan eder.

Bu alçak dünyanın eğlencesi böyledir / Dönüşü hep yanlış yoladır.

Gafleti bırak, gözünü bir an a ıp gör ki / Bu y z n her yerde ak olsun.

[69a]

“Neşr

(1) Amm  bir kavılda şöyle riv yet olunur kim, ol eyy mda K stan aniyen   (2) bir p diş h  varıdı. Adına Segizmunduz dirlerdi. Ve Buda anu -la (3) dostıdı. Ve bu hıyanatı dağı anu  nif k -y-la itmiş idi. Ezinc nib (4)   nkim kıral-ı Atilus dönüp gendü diy rına kıdem başdı, ba zı (5) Atilusa m te allik kimseneler sırren Budanu  a v l n kırala  arz idüp (6) bildürdiler idi ve kıralu  geldiğinden Buda dağı  g h oldu (7) ve eylediği fikirden peş m n yidi. Amm  kıral dağı muştıcaları etraf-ı  aleme (8) şalup per kende eylemişdi. Ve bu taraftan Buda dağı n   r (9) olup kaşd kıldı kim,  asker cem  eyleye ve kardaşı-y-la ceng itmege (10) karşu vara. Amm  gördi ki, memleket halkından gendiye yardım ider (11) kimse yok. şöyle ki cümle memleket halkı kıralu  korkusundan kan kaşanurlar. (12) Ol sebebden n   r kırala istikb la karşu varup (13) bir menzilde m l k t olup g riş p andan kona g  e bir gün”

[69a]

Ama bir sözde şöyle rivayet edilir ki, o günlerde Konstantaniyye’nin bir padişahı vardı. Adına Segizmunduz derlerdi ve Buda onunla dosttu ve bu ihaneti de onun kışkırtmasıyla yapmıştı. Bu taraftan Kral Atilus dönüp kendi memleketine ayak basınca Atilus’a bağlı bazı kimseler gizlice Buda’nın durumunu krala anlatıp bildirdiler ve kralın geldiğinden Buda da haberdar oldu ve düşündüklerinden pişman oldu. Fakat kral da habercilerini dünyanın her yerine gönderip dağıtmıştı ve bu taraftan Buda da çaresiz kalıp asker toplamaya ve kardeşiyle savaşmak için karşı gitmeyi istedi. Fakat memleket halkından kendine yardım edecek kimsenin olmadığını gördü. Çünkü bütün memleket halkı kralın korkusundan kan içiyorlardı. O sebepten çaresiz kralı karşılamaya gidip bir yerde buluşup, görüşüp kona g  e bir gün

[69b]

“(1) Şehre irüp tahtına gecdi. İllā ki karındaşı Budayı tahtına ve başına (2) kaşd eyledügi ecilden, be-gāyet mahzūn olmuşdı ve iki tahtuñ (3) dahı adların gendi adına dönderdi¹⁵⁹, gāyet güc gelmiş idi. (4) Bu sebebden bir gün Budayı huzūrına da‘vet kıldı. Hemān geldiği (5) sā‘at mecāl vormeyüp emr eyledi, boynın urdılar ve cesedin nehr-i Tūnaya (6) şaldılar. Ve soñra memleketde gāyet yasaķ eyledi kim, şimden (7) girü yine bu iki tahtı eski adı-y-la diyeler. Ammā kıral ne kadar yasaķ (8) itdi ise, memleket halkı emrin dutmayup tā bu güne degin (9) yiñi¹⁶⁰ ve hem eski tahta Buda dirler. Ammā bu ma‘niden Koştantaniye pādişāhı (10) Segizmenduvaz Fireng ve Rim begleri tekrār leşker cem‘ idüp (11) Üzerine gelmek kaşd itdükleri sebebden, kıral-ı Atilus anlara girü (12) kīn dutmışdı. Ammā vilāyet-i Nemçeyi ve Firanciyeyi feth idüp gelicek, temām (13) beş yıl tahtında āsāyiş idüp qarār eyledi. Andan soñra diledi kim,”

[69b]

şehre ulaşıp tahtına oturdu. Ancak kardeşi Buda canına ve tahtına kasdettiği için çok üzölmüştü. Ve iki tahtın da adını kendi adına çevirmesi çok zoruna gitmişti. Bunun için bir gün Buda’yı huzuruna çağırdı, emretti, hemen geldiği anda fırsat vermeyip boynunu vurdular ve cesedini Tuna Nehri’ne bıraktılar. Ve sonra memlekette kesinlikle yasakladı, bundan sonra bu iki tahtın yine eski adının söylenmesini (emretti). Ama kral ne kadar yasakladıysa da memleket halkı emre uymayarak bugüne kadar hem yeni hem de eski tahta Buda der. Ama Kostantaniyye Padişahı Segizmunduz, Frenk ve Rum beyleri tekrar asker toplayıp üzerine gitmek istedikleri için Kral Atilus onlara geri kin tutmuştu. Fakat Nemçe ve Franciye vilayetlerini fethedip gelince tam beş yıl tahtında huzur içinde oturdu. Ondan sonra

[70a]

“(1) Koştantaniye meliki Segizmunduz üzerine sefer eyleye. F’il-hāl etrāf-ı ‘āleme (2) nāmeler perākende kılup bī-kıyās leşker cem‘ eyleyüp bir faşl-ı bahārda (3) “kandasın Koştantaniye” deyü ‘azm eyledi. Bir niçe gün yol yürüyüp (4) hayli mesāfe kaṭ‘itdiler. Āhır günlerde bir gün ‘askerüñ muḳaddemleri (5) kal‘a-i Çorlu civārına yitişdiler.¹⁶¹ Ammā Segizmunduz dahı kıral-ı Atilusuñ (6) aḥvālın ve merdānalığın işidüp ve gendü

¹⁵⁹ Hazai “dönderdi ki”

¹⁶⁰ Hazai “yeni”

¹⁶¹ Hazai “yetişdiler”

kaşdına yakın mesāfe geldüğinden (7) dahı haber alup āgāh olmuşdı. Ammā karşı¹⁶² varup ceng eylemege (8) ğayret idemeyüp ‘ākıbet kıral-ı Segizmunduzun ıztırābı vardukca (9) ziyāde olup fi’l-hāl dīvān eyleyüp vezīrleri-y-le meşveret idüp (10) tanışık eyledi. Anlar dahı eytdiler: ‘Tedbīr budur kim karşı varup (11) devlet şınaşasız, veyāhūd emrine itā‘at kılup fermānber olasız. (12) İşbu iki hāldan ğayri çāre yokdur’ deyüp kıral-ı Segizmunduz (13) endīşe bahırına müstağrak soñın fikr eyledi ve eytdi ki: ‘Hemān bize çāre’”

[70a]

Kostantaniyye Meliki Segizmunduz üzerine sefere çıkmayı istedi. Bu durumda dünyanın her yerine mektuplar gönderip benzersiz asker toplayarak bir bahar mevsiminde: “Neredesin Kostantin?” diye yola koyuldu. Birçok gün yol yürüyüp hayli mesafe katettiler. Sonra günlerden bir gün ordunun öncüleri Çorlu Kalesi civarına yetiştiler. Ama Segizmunduz da Kral Atilus’un durumunu, yiğitliğini işitip kendine yaklaştığını da öğrenince kaçmıştı. Karşısına çıkıp savaşmaya cesaret edemeyince sonunda Kral Segizmunduz’un kederi gittikçe artınca bu durumda divan kurup vezirleriyle görüşüp istişare etti. Onlar da konuştular: “Karşı gidip gücünüzü karşılaştırmın veya emrine itaat edip buyruğu altına girin, düşüncemiz budur. Bu iki durumdan başka çare yoktur.” deyince Kral Segizmunduz düşünce denizine dalıp sonunu düşündü ve dedi ki: “Hemen bize çare,

[70b]

“(1) müdāra olur’ deyü fi’l-hāl emr eyledi, hāzīne açup envā‘ dürlü muraşsa‘ (2) yādigārlardan pişkeş düzüp ve iki yarar mu‘teber maqbūl vezīrlerin (3) kıral-ı Atilusa karşı şaldı. Anlar dahı varup Çorlu dimek-le (4) meşhūr maħalda kıral-ıla mülākāt oldılar ve Kostantaniye pādīşāhı (5) Segizmunduzun adamların ve pişkeşlerin ‘arz eylediler. Bu bābda (6) kıral-ı Atilus bunlara kaṭ‘ā şāfī cevāb virmeyüp müşkillerin hāl (7) eylemedi. Tekrār yine ‘arz eylediler. Atilus dahı şöyle cevāb virdi ki: (8) “Tā kim Segizmunduz baña muṭī‘ ve münkād olmayınca ve emrūme itā‘at (9) itmeyince dönmem yokdur” deyicek, Segizmunduzun adamları dahı bu kaṣīyeyi (10) mufaşşal yazup Segizmunduza bildürdiler. Ve Segizmunduz dahı bildi ki , (11) mücerred müdārā-y-ıla iş bitmez. Nāçār kesime hūsn-i rızā virüp ve emre (12) itā‘at gösterüp barışup ol arada dost-ı ebedī oldılar.

¹⁶² Hazai “karşı”

(13) Ve Segizmunduz kıraluñ şāhibü'l-cemāl ebrū hilāl müşkīnhāl”

[70b]

dost olur.” diye bu durumda emretti. Hazineyi açıp çeşitli kıymetli taşlarla süslenmiş hediyelerden bir armağan hazırlayıp ve güvenilir, itibarlı, makbul iki vezirini Kral Atilus’a gönderdi. Onlar da varıp Çorlu diye bilinen yerde kralla görüştüler ve Kostantin Padişahı Segizmunduz’un adamlarını ve hediyelerini sundular. Bu konuda Kral Atilus bunlara kesinlikle çare olacak cevabı vermeyip sorunlarını çözmedi. Tekrar sundular. Atilus da şöyle cevap verdi: “Segizmunduz bana tabi olup, boyun eğmedikçe ve emrime itaat etmedikçe dönmem.” deyince Segizmunduz’un adamları da bu olayı ayrıntılarıyla yazıp Segizmunduz’a bildirdiler. Ve Segizmunduz da yalnız dost gibi görünmeyle işin bitmeyeceğini anladı. Çaresiz anlaşılmaya rıza gösterip emre itaat edip, barışarak orada ebedî dost oldular. Ve Kral Segizmunduz’un güzel yüzlü, hilal kaşlı, siyah benli,

[71a]

“(1) serv-i kâmet kad kıyâmet şekerleb sîmingabgab nâzenîn bir güzel (2) kıızı var ıdı.

Nazm

Aña Hâk virmişdi bir zîbâcemāl

(3) Bedr-i tam ıdı yüzi kaşı hilāl

Ķâmeti servi kılurdı iki kıat

(4) Nergisi eylerdi şehlâ çeşmi mât

Görinürdi ğabgabı hemçün serâb

(5) Lebleriydi şan ki yâķut-ı müdâb

Sidre kıaddın görse ger tûbî temâm

(6) Ravzadan tırup kılayıdı kıyâm

Neşr

Ol kıızı kıral-ı Atilusa (7) nikâhlayup virdi. Arada temâm şulh u şalahîyet kııldılar. Ve kıral (8) Atilusuñ Segizmunduz kıızından Ķaba nâm bir oĝlı vücûda geldi. (9) Ķünkü dost oldılar, ma’al kıışsa ol arada Segizmunduz-ıla (10) vedâ’laşup döndi. Ammâ Fireng ve Rim begleri ile kıadîmden (11) ‘adâvet olduĝı sebebden ki bundan yukarıda zıkr olundı,

(12) hemān aşd itdi kim, Fireng vilāyeti üzerine ‘azm eyleye. Ve sābıkā (13) Nemçe kıralı olan Tetrikus kıral-ıla Atilus müşāvere kıldı.”

[71a]

servi boylu, uzun boylu, şeker dudaklı, gümüş gerdanlı, zarif, güzel bir kıızı vardı.

Nazım

Allah ona süslü bir yüz vermişti / Yüzü dolunaydı, kaşı hilal

Boyu servinin iki katıydı / şehla gözleri nergisi mat ederdi.

Gerdanı serap gibi görünürdü / Dudakları sanki erimiş yakuttu.

Sidre ve Tuba boyunu görse hepsi / ravzadan kalkıp kıyam ederdi.

Nesir

O kıızı Kral Atilus’a nikahlayıp verdi. Orada tam olarak barıştılar. Ve Kral Atilus’un, Segizmunduz’un kıızından Kaba adlı bir oğlu dünyaya geldi. Dost olunca özetle orada Segizmunduz’la vedalaşıp döndü. Fakat Frenk ve Rum beyleriyle önceden düşman olduğu için ki yukarıda bundan bahsedildi, hemen Frenk vialyeti üzerine gitmeyi istedi. Ve nce Nemçe kralı olan Tetrikus ile Atilus istişare etti.

[71b]

“(1) Tetrikus eytdi ki: “Devletlü kıral, nkim Fireng memleketine aşd kıldu, (2) lāzım budur ki, evvel Rim zerine varasın. Ol eālm-i seb’anu (3) sartatıdır. şöyle ki anu feti sağa müyesser olursa, ‘ālemdede hckes (4) sağa ęarm olmak mmkim degüldür” deyü cevāb viricek, kıral-ı Atilus eytdi kim: (5) “nkim Rimi bu cihet-le zıkr kıldu ‘acabā ol vilāyeti kim ma’mr (6) eyledi ve ne vech-ile ma’mr olmuşdur beyān eylese, işitsek” didi. (7) Der beyān-ı dāstān-ı tevārih-i Rim ve hkāyethā-yı o kerdn. (8) Rāvler avlınca nkim Atilus Tetrikusdan Rim hkāyetin (9) istifsār kıldı. Ol dağı revān-ı gftāre gelp¹⁶³ didi kim: Kitāb-ı Yustinde (10) ki ol eālm-i seb’anu ve gelüp geçen māz pādřāhlaru (11) ve kıralları ve ulu şehirler bnyādu bilā-nořānin ve bilā-ziyādetin tevārileri, (12) ol kitābu řer¹⁶⁴ içinde mufaşsal zıkr olmuşdur ve anda şöyle

¹⁶³ Hazai’nin metninde “revān-ı gftāre gelüp” kelimeleri yer almamaktadır.

¹⁶⁴ Metinde “şer” kelimesinin üzeri karalanmıştır. Muhtemelen yazar şerh kııl-/ şerh eyle- ifadesini kullanmaktan vazgeçti.

‘ayān ve beyān olunmuşdur (13) kim, bir zemānda Fireng milkinde¹⁶⁵ bir ulu pādīshāh varıdı.”

[71b]

Tetrikus dedi ki: “Devletli kral, Frenk memleketine kasdetmek için önce Rum üzerine varman gerekir. O yedi iklimin başkentidir. Onun fethi sana nasip olursa dünyada hiç kimse sana rakip olamaz.” diye karşılık verince Kral Atilus dedi ki: “Rum’u bu yönüyle anlattın, acaba o memleketi ilk önce kim imar etti ve ne için inşa etti, anlatsan, işitsek.” dedi.

Roma tarihi destanı ve o hikâyeyi okuyup oluşturan kişi hakkındadır.

Ravilerin anlattığına göre Atilus, Tetrikus’a Roma’nın hikâyesini sordu; o da dedi ki: “Yustin’in kitabında -ki o yedi iklimin, gelmiş geçmiş padişahların ve kralların, büyük şehirlerin kuruluşu eksiksiz ve fazlasıyla tarihleri, o kitabın içinde ayrıntılarıyla anlatılmıştır ve orada şöyle açıklanmıştır ki- zamanın birinde Frenk ülkesinde bir büyük padişah vardı.

[72a]

“(1) Ve anuñ iki oğulları var ıdı. Birine Numitor ve birine Amulus dirler idi. (2) Pes ataları dünyādan gitdükden soñra, Amulus atası şadrına geçüp (3) pādīshāh oldu. Soñra qarındaşı Numitora zehr virüp helāk (4) eyledi. Fe-emmā Numitoruñ bir kızı var ıdı. Re‘a dirler idi. Anı dañı (5) bir mañfī mañpūshānede ebedī habs eyledi. Zīrā ki ol kıızdan evlād (6) olacañ olursa qorqardı ki, dedesi qanı-y-çün gendüye ‘adū ola. (7) Ammā kim hıkmət-i rabbānī kıız ol mañbeshānede habs iken, iki kerre irkek¹⁶⁶ (8) oğlan toğurdı. İllā ki ol sırr-ı İlāhīye hīc kimsene muṭṭalı‘ olmadı. (9) Pes kıral-ı Amulus işbu ‘alāmetden vehme düşüp didi kim: “Bu iş (10) eyü ‘alāyim degüldür” deyü ol kıza dañı zehr virüp helāk (11) eyledi. Ol nā-resīdeleri emr kıldı ki varup berr ü beyābāna şaldılar, (12) tā ki helāk olalar. Ammā rāviyān-ı tevārīḫ-i ādem ve ḥākiyān-ı aḥvāl-i ‘ālem (13) şöyle rivāyet iderler kim, ol nevresīde¹⁶⁷ oğlancuqları kim”

[72a]

Ve onun iki oğlu vardı. Birine Numitor ve diğetine de Amulus derlerdi. Babaları

¹⁶⁵ Hazai “mülkünde”

¹⁶⁶ Hazai “erkek”

¹⁶⁷ Hazai “nervesīde”

dünyadan göçtükten sonra Amulus babasının yerine geçerek padişah oldu. Sonra kardeşi Numitor’a zehir verip öldürdü. Fakat Numitor’un bir kızı vardı. Rea derlerdi. Onu da gizli bir hapishanede ömür boyu hapsetti. Çünkü o kızıdan bir çocuk doğacak olursa dedesinin kanı için kendine düşman olur diye korkardı. Ama Allah’ın hikmeti ki kız o hapishanede hapisten iki kere erkek çocuk doğurdu. Fakat bu ilahî sırrı hiç kimse anlayamadı. Sonra Kral Amulus bu alametten korkuya düşüp dedi ki: ‘Bu iş iyiye işaret değildir.’ diye kıza da zehir verip öldürdü. O yeni yetişen çocukları ölsünler diye gidip çöle bırakmalarını emretti.” Ama insanlık tarihinin ravileri ve dünyanın hâlinin hikâyelerini anlatanlar şöyle naklederler ki: O yeni yetişen oğlanları

[72b]

“(1) diyâr-ı gurbete şaldılar, meger bir dişi kurd dağı yavrılarından cüdâ (2) düşüp yitürmiş idi ve ol beyâbânda sergerdân ve âvâre gezerdi. (3) Bir gün ol tıfl oğlancuqlara râst gelüp anlara muhabbet idüp (4) kudret-i ilâhî ve hikmet-i nâmütenâhî, anları beslemege meşğûl oldu. (5) Zemândan sonra meger ol diyâr milkinüñ bir çobanı vardı. Adına (6) Favustlus dirlerdi. Ol çoban koyunlar ıla ol etrâfı seyâhat (7) idüp gezerdi. Nâgehân bir gün bir mîşeyistânlıkda ol dişi kurduñ (8) yuvasında işbu oğlancuqlara râst gelüp bunları gördi. Meger (9) bunlaruñ hikâyetinden icmâlen işitmişdi. Hemândem anları göricek, (10) bunlaruñ serencâmlarından âgâh olup ve anları ol inden kaldırıp (11) besledi. Çünkim anlar bülügiyyet mertebesine kadem başdılar, ol çoban (12) anlaruñ birine Romus ve birine Romulus deyü ad virdi ve gendülerüñ (13) kažiyye-i mâzıların min evvelihi ilâ âhirihi anlara şerh eyledi. Ve anlar dağı”

[72b]

gurbet ele saldılar meğer bir dişi kurt da yavrularını kaybetmiş ayrı düşmüştü ve o çölde perişan başıboş gezerdi. Bir gün o küçük oğlanlara rastlayıp onları sevince Allah’ın gücü ve sonsuz hikmetiyle onları beslemekle meşgul oldu. Bir zamandan sonra meğer o memleketin bir çobanı vardı. Adına Favustlus derlerdi. O çoban koyunlarla o çevreyi dolaşıp geziyordu. Bir gün meşe ormanında o dişi kurdun yuvasında ansızın bu oğlanlara rastalyıp bunları gördü. Meğer bunların hikâyelerini kısaca duymuştu. O anda onları görünce bunların başından geçenlerden haberdar olduğu için onları o inden çıkarıp besledi. Onlar bülüğ çağına girdiklerinde o çoban onların birine Romus, diğerine de Romulus diye isim verdi ve kendilerinin geçmiş yaşantılarının öncesini ve sonrasını onlara anlattı. Ve onlar da

[73a]

“(1) ol esrāra vākıf olmışlardı ve bu çoban t̄ayifesine mūnis (2) olmışlardı. Ammā dāyimā kıral daḥı şikārdan ḥālī olmazdı (3) ve her vaḳt ol çobanlara varup anlardan şikār yirin sorardı. (4) Pes bir gün oğlanlar t̄ayife-i coban-ıla ittifāk eylediler ki, (5) eger kırala şikārada fırsat bulurlarsa öldüreler. İşbu ittifāk-ıla (6) bir gün şikār için anlara uğrayup av su’āl eyledi. Meger (7) ol arada gāyet şa‘b¹⁶⁸ mīşeyistānlık var ıdı. Eytdiler ki: “Bunda (8) bu mīşeyistānlık temām şikāra kābil mevzi’dür” deyüp, ol (9) t̄ayfe-i çoban kıralı ol şa‘b mīşelige kulağuz olup (10) alup gıtdiler. Çünkü kıralı anda tenhā gördiler, derḥāl üzerine hücum (11) idüp ol arada mecāl vermeyüp helāk eylediler. Andan soñra (12) ol oğlanların vāḳı‘ serencāmları ‘ālem ḥalkı arasına şāyi‘ olıcak, (13) ol memālik kavmı anların birini ki adına Romus dirlerdi,”

[73a]

o esrardan haberdar olmuşlardı ve bu çoban tayfasına dost olmuşlardı. Ama kral da avdan hiç uzak kalmazdı ve her zaman o çobanlara gidip o çobanlardan av yerini sorardı. Sonra bir gün oğlanlar, avda fırsat bulunca kralı öldürmek için çobanlarla birlik oldular. Bu ittifaktan sonra bir gün av için onlara uğrayıp av (yerini) sordu. Meğer orada çok çetin meşe ormanı vardı. Dediler ki: “Burada bu meşe ormanı tam da avlanmaya uygun bir yerdir.” deyip o çoban tayfası rehberlik yapıp kralı o çetin meşeliğe götürdü. Kralı orada yalnız görünce derhal üzerine hücum edip orada fırsat vermeyerek öldürdüler. Ondan sonra o oğlanların başlarından geçen maceralar, insanlar arasında yayılınca o memleket halkı onların birini, ki adına Romus derlerdi,

[73b]

“(1) taḥta geçürdiler. Çünkü Romus taḥta gecdi bir niçe zemān yimekte (2) ve içmekte olup günlerde bir gün deryā-yı fikre ṭalup (3) diledi ki, bir ‘azīm ma‘mūre binā eyleye, tā ki anuñ sebebi-y-le adı kıyāmete dek (4) añıla. Ol daḥı bir gün deñiz kenārın teferrüc iderken, bir yiri gāyet (5) begenüp pes begleri-y-le ol yire bir ‘azīm şehir binā eylesin tanışdı. (6) Cümle ma‘kūl gördiler. Pes ḥazret-i Ādem safiyullāhuñ devrinden (7) dört biñ dört yüz kırk üçüncü yılınuñ tārīḥinde (8) Rime bünyād urup iḥyā eylediler ve Rimi Fireng memālikine taḥtgāh (9) kılup andan eṭrāf-ı ‘āleme el kırup ekşeriyā eḳālīm-i seb‘ayı andan (10) gendülerine musaḥḥar kılmışlardı. Ol sebebdan Rime ‘ālemūñ kavmı (11)

¹⁶⁸ Hazai “şarb”

meyl eyleyüp cemî‘ vilâyet halkı mu‘î‘ oldılar deyü Tetrikus kıral (12) bu hikâyeti şerh idicek, fi‘l-hâl kıral-ı Atilus emr eyledi ki, (13) Fireng ve Rim üzerine hurûc eyledi ve ol mevzi‘den vilâyet-i Hersege”

[73b]

tahta geçirdiler. Romus tahta geçince birçok zaman yeme ve içmeyle meşgul olup, günlerden bir gün fikir denizine dalıp onun sebebiyle adı kıyamete dek anılsın diye bir büyük bina inşa etmek istedi. O da bir gün deniz kenarını seyrederken, bir yeri çok beğenince o yere bir büyük şehir inşa etmek için beyleriyle istişare etti. Hepsî uygun gördü. Sonra Safiyyullah Hazret-i Âdem’in zamanının dört bin dört yüz kırk üçüncü yılında Roma’ya temel atıp kurdular ve Roma’yı Frenk memleketlerine başkent yaptıktan sonra dünyanın diğer yerlerine el uzatıp çoğunlukla yedi iklimi oradan kendilerine bağladılar. Bu sebepten Roma’ya dünya halkı meyledip bütün vilayet halkları tabi oldu.” diye Kral Tetrikus bu hikâyeyi anlatınca Kral Atilus da bu durumda emrederek Frenk ve Roma üzerine yürüdü ve o yerden Hersek vilayetine

[74a]

“(1) yol kesüp Fireng üzerine ‘azm eyledi. Ammâ memâlik-i Fireng (2) begleri bir araya cem‘ olup meşveret eylediler. Atilus’uñ (3) üzerlerine geleceğin bildiler. ‘Āķıbet bu hālî Rim papa¹⁶⁹ inşâ idüp (4) bildürdiler, eytdiler: “Şimdiki hâlde kıral-ı Atilus Kostañtaniyye meliki (5) üzerine sefer idüp varup milk-i Kostañtaniyyeyi gendüye musahhar (6) idüp ve anuñ-la el bir idüp şimdi bizüm kaşdımuza ‘azîm (7) ‘asker çeküp bugün yarın gelüp üzerimize musallaḥ olur ve (8) bir yıldırım kamaçılı kimsenedür. Bir def‘a ma‘lumuñuzdur ki, anuñ-la (9) muķābele eyledük, ne fāyide itdük. İmdi lutf idesiz, bizüm (10) derdimuze çāre ve ‘ilāc sizlerden olur” deyü, mektüb gönderdiler. (11) Çünkü mektüb Rimüñ huzûrına irdi, mektübuñ mefhûmına (12) nazar kılop esrāra vāķıf olduğda, niçe zemān tefekkür bahrına talup (13) ‘āķıbet şavāb anı gördi kim, varup gendisi kıral-ı Atilusıla”

[74a]

yön deġiştirip Frenk üzerine yöneldi. Ama Frenk memleketlerinin beyleri bir araya toplanıp istişare edince Atilus’un üzerlerine geleceğini anladılar. Sonunda bu durumu Rum Papa’ya mektup yazıp bildirdiler. Dediler: “Şimdi Kral Atilus Kostantaniyye meliki

¹⁶⁹ Hazai “papaya”

üzerine sefer edip, gidip Kostantaniye ülkesini kendine bağlayıp, onunla birlik olup şimdi bizim için büyük ordu gönderip, bugün yarın gelerek üzerimize musallat olur. Ve yıldırım kamçılı bir kimsedir. Biliyorsunuz ki bir defa onunla çarpıştık, ne fayda elde ettik? Şimdi lütfedin, bizim derdimize çare ve ilaç sizlerden olur.” diye mektup gönderdiler. Mektup Roma’nın huzuruna ulaşınca mektubun içeriğine bakıp sırlarını anlayınca birçok zaman düşünce denizine daldıktan sonra doğru olanın gidip Kral Atilus’la kendisinin

[74b]

“(1) mülākāt olup şulh u şalāhiyyet eyleye. Hemān fi’l-hāl (2) Rimden çıkup kıral-ı Atilus-ıla buluşup ve nāçār gendüsi (3) dahı kesime rāzı oldu. Ol veche Fireng begleri-y-le kıral-ı Atilus (4) mābeyninde şulh kıldı. Çünkim Rim ve bi-küllü memālik-i Fireng Atilusa (5) itā‘at gösterdiler. Ol mābeynde kıral-ı Atilusuñ hātūnı kim (6) Kostantaniye melikinüñ kızıdur, dünyādan gitdi. Meger Nemçe beglerinden (7) bir ulu beg vardı. Adına Sivatapulud dirlerdi. Anuñ bir güzel (8) kızısı var ıdı. Kıral-ı Atilus anuñ kızın alup andan Aladurinus (9) adlu bir oğlu oldu. Ammā rāvinüñ kavılınca kaçan kim Rim (10) ve Fireng memleketlerin gendüye tābi‘ kıldı, bir mu‘azzam tahtnişin (11) kal’a var ıdı. Akbelya dimekle meşhūr ıdı. Ve anuñ dahı başka hākimi (12) vardı. Ol aslā kıral-ı Atilusa iltifāt eylememişdi. Ol sebebden (13) kıral-ı Atilus düğün idüp ol kızısı alduktan soñra, hemān”

[74b]

görüşüp barışı sağlamak olduğunu anladı. Hemen bu durumda Roma’dan çıkıp Kral Atilus’la buluşarak çaresiz kendisi de karara razı oldu. Böylece Frenk beyleriyle Kral Atilus arasında barış sağlandığı için Rum ve Rum ve Frenk memleketleri Kral Atilus’a itaat ettiler. O arada Kral Atilus’un hanımı, ki Kostantaniye hükümdarının kızıdır, dünyadan göçtü. Meğer Nemçe beylerinden bir büyük bey vardı. Adına Sivatapulud derlerdi. Onun güzel bir kızısı vardı. Kral Atilus onun kızısını alınca ondan Aladurinus adlı bir oğlu oldu. Ravinin sözüne göre Rum ve Frenk memleketlerini kendine tabi kıldığında bir muazzam hükümdar kalesi vardı, Akbelya diye bilinirdi ve onun da başka bir hükümdarı vardı. O Kral Atilus’a asla rağbet etmemişti. Bu yüzden Kral Atilus düğün yapıp o kızısı aldıktan sonra hemen

[75a]

“(1) Düğüne cem‘ olan ‘asker ile sancağların cözüp ‘alemlerin bulayup (2) tabl u

nekkärelerin döğüp mevc mevc leşker göçüp ol al'a (3) üzerine 'azm itdiler. Günlerde bir gün varup muhāşara itdiler. Ol al'a (4) hākimleri dahı al'ayı muhkem idüp ve ālāt-ı harb-ıla kemākān pūr ve ma'mūr (5) kılmışlardı. Ammā kıral-ı Atilus bir niçe gün dilīrāne ve šīrāne ceng idüp (6) al'a-i mezbūre hākimlerin zebūn eyleyüp ol mertebede ceng eylediler kim, (7) taş taş üzerinde almayup başlarına yıkup hāsārāt eylediler. Ammā (8) çünkim ol al'a feth oldu, ol arada bād-ı ecel vezān (9) idüp Tetrikus kıraluñ mizācında za'f peydā olup bir niçe gün (10) hasta oldu. 'Ākıbet küllü nefsin zā'ıkatü'l mevt¹⁷⁰ hükmince vefāt idüp (11) āhirete intikāl eyledi. Atilus bu hālı görüp gāyet melūl (12) oldu, emr eyledi, Tetrikusı šāhlar resmince yuyup siyāh (13) atlas kefen şarup lahd-ı zemīne irgürüp defn eylediler."

[75a]

düğünde toplanan askerle sancaklarını çözüp alemleri sallayıp, davul ve defler dövölüp, dalga dalga asker hücum ederek o kale üzerine yöneldi. Günlerden bir gün varıp kuşattılar. O kale komutanları da kaleyi sağlamlaştırıp, önceden olduğı gibi harp araç gereçleriyle tamamen donatmışlardı. Ama Kral Atilus birçok zaman yiğitçe ve aslan gibi savaşıp, adı geçen kale komutanlarını zayıf düşürerek öyle savaştılar ki taşı taş üstünde bırakmayıp, başlarına yıkarak hasar verdiler. Ama o kale fetholduktan sonra o arada ecel yeli yine esip Kral Tetrikus'un bedeni zayıflayınca uzun zaman hasta yattı. Sonunda "Her nefis ölümü tadacaktır." emrince vefat edip ahirete göçtü. Atilus bu durumu görünce çok üzöldü. Tetrikus'u padişahların usulüne göre yıkayıp, siyah atlas kefene sarıp mezara defnetmelerini emretti.

[75b]

"(1) Der beyān-ı tārīh-i Venedik ve hikāyethā-yı o. Rāviyān-ı (2) aḥbār ve nākılān-ı esrār şöyle rivāyet iderler kim, meger ol (3) zemānda şehir-i Venedik deryādan taşra bir menzili ba'īd idi. Ve ol (4) devirde memālik-i Fireng ekşeriyā Venedik beglerinūñ abz-ı başındaydı. (5) Pes kıral-ı Atilus al'a-ı Aḳbelyayı feth edicek, diledi ki, ol aradan (6) Venedik üzerine vara Zīrā sebep bu olmuşdı kim, açan Atilus kıral (7) bundan evvel Fireng vilāyeti üzre ḥurūc itdükde, Venedik begleri (8) anuñ-la gāyet dost olmuşlardı ve her cānibden aña haberler virürlerdi. (9) Ammā yine yürekleri ṭobṭolu kibr ü kīn idi ve el altından kıraluñ (10) çok 'askerin tebāh itmişlerdi. Bir iki def'a Atilus kıral anlaruñ (11) aḥvālına vāḳıf olmuşdı. Anlardan su'āl eyledükde, dirlerdi: "Sizūñ (12) 'askeriñüzde ol

¹⁷⁰ Enbiya 21/35

fesād iden kimseneler bizden degüldür. Ammā bizüm (13) adumuza taķarlar, ad¹⁷¹ bizüm olur. Devletlü kıral, hāşā ki biz saña hıyānatlık”

[75b]

Venedik tarihi ve o hikāyeyi anlatan kişı hakkındadır:

Haber rivayet edenler ve sırları nakledenler şöyle aktarırlar ki, meğer o zamanda Venedik şehri denizden dışarıda, uzak bir yerdeydi. Ve o dönemde Frenk memleketleri, genellikle Venedik beylerinin baskısı altındaydı. Sonra Kral Atilus, Akbelya Kalesi’ni fethedince oradan Venedik üzerine gitmeyi istedi. Zira Kral Atilus bundan önce Frenk vilayeti üzerine gittiği zaman Venedik beyleri onunla gayet (iyi) dost olmuşlardı ve her taraftan ona haber ulaştırırlardı. Ama yürekleri yine kibir ve kinle dopdoluydu ve el altından kralın çok askerini yok etmişlerdi. Bir iki defa Kral Atilus onların durumuna vakıf olmuştu. Onlar hakkında soru sorduğunda: “Sizin ordunuzda o bozgunculuk yapan kimseler bizden değildir. Ama bizim adımızı kullanırlar, bizim adımız çıkar. Devletli kral, Allah korusun, biz sana hayinlik

[76a]

“(1) kılavuz yā bizden size bir ziyān gele” dirlerdi. Bu hālile-y-iken bir gün (2) Venedik begleri vāfir māl-ıla Atilusuñ bir yarar begini tıtdılar. Ammā ol (3) begüñ birkaç adamlarından kaçup Atilus kırala haber virdiler. Kıral dağı (4) adam gönderüp ol begi anlardan taleb eyledi. inkār itdiler. Atilus (5) dağı anlaruñ hāyınlığın bilüp muķayyed olmadı. Kaşdı buyıdı kim, anlar (6) bī-haber-iken üzerlerine varup muhāşara eyleye. Ammā Venedik beglerinüñ (7) dağı cāsüsları dāyimā kıral-ı Atilusuñ aḥvālını tecessüsde idiler. (8) Ve ol taraftan Venedik begleri dağı her cānibe göz kulaķ dutup (9) ‘acabā Atilus üzerimize gele mi dirken, nāgāh cāsüslar gelüp didiler kim: (10) “Atilus eṭrāf-ı ‘ālemi zabt-ı dest alup ba‘zısın yaķup yıķup (11) ve ba‘zısın gendüye tābi’ eyledi. Ammā şimdiki hālde kal‘a-i Akbelyayı dağı (12) ḥarāb eyledi. Eyle olsa şimdi kaşdı üzeriñüze oldu. Ve ziyāde (13) ulu ġarīmdür” deyüp haber virdiler. Ol cāsüslaruñ¹⁷² vaşfindan”

[76a]

yapmayız ve bizden size bir zarar gelmez.” derlerdi. Bu durumdayken bir gün Venedik beyleri, haddinden fazla bir malla Atilus’un ileri gelen bir beyini aıkoydular. Ama o

¹⁷¹ Hazai “kasd”

¹⁷² Hazai “casusların”

beyin birkaç adamı kaçıp Kral Atilus’a haber verdiler. Kral da adam gönderip o beyi onlardan istedi. İnkâr ettiler. Atilus da onların hayinliğini bildiğinden üstünde durmadı. Amacı onların haberi yokken üzerlerine gidip kuşatmaktı. Ama Venedik beylerinin de casusları sürekli Kral Atilus’un durumunu gizlice araştırıyorlardı. Ve bir taraftan Venedik beyleri de her tarafa göz kulak tutup: “Acaba Atilus üzerimize gelir mi?” derken ansızın casuslar gelip: “Atilus, dünyanın her yerini bilek gücüyle alıp bazısını yakıp yıkıp, bazısını da kendine tabi kıldı. Ama şimdi Akbelya Kalesi’ni de yıktı. Öyleyse şimdi amacı üzerimize gelmek ve oldukça büyük rakiptir.” deyip haber verdiler. O casusların anlatışından

[76b]

“(1) Venedik beglerinüñ cān başına sıçrayup gāyet-le vehme düşdiler.(2) Hemāndem zīr-i destlerinde olan müneccimlerin da’vet eylediler ve gendülerün¹⁷³ (3) tāli’-i nuḥūsetinden anlara şikāyet idüp: “Bu derdüñ def’ine ‘ilāc (4) ve çāre ne olur?” deyü su’āl itdiler. Müneccimler daḥı ‘ilm-i feleke nazar idüp (5) şöyle cevāb virdiler kim: “Tāli’üñüz gāyetde şūm ve naḥs, ammā işbu düşmenüñ (6) şerrinden çāre der ü dīvārı tahtadan binā olmuş bir ḳal’a gerek. (7) Siz anuñ içinde olasız, andan gayriye çāre ve imkân yokdur.” (8) deyü cevāb virdiler. Çünkü Venedik begleri işbu cevābı istimā’(9) eylediler, tahtadan ḳal’anuñ fikrinde deng ü ḥayrān ḳaldılar. Pes müneccimlere (10) eytdiler ki: “Ol tahtadan ḳal’a ki ḥaber virdiñüz, biz anuñ aḥvālında (11) ‘āciz ve fermāndeyüz. Anuñ ḥaḳīḳat-ı ḥālından bize ḥaber virüñ.” didiler. (12) Ammā kim bu ḥālda müneccimler daḥı ‘āciz ḳalup endīşe baḥrına ḥalup üc (13) gün mühlet dilediler. ‘Āḳıbet tahtadan ḳal’a gemidür deyü iḥrāc eylediler”

[76b]

Venedik beylerinin can başına sıçrayıp çok korktular. Hemen ellerinin altında olan müneccimlerini çağırdılar ve kendilerinin uğursuz bahtlarından onlara şikāyet edip: “Bu derdi defetmek için ilaç ve çare nedir?” diye sordular. Müneccimler de gök ilmine bakıp şöyle cevap verdiler: “Şansınız çok kötü ve uğursuz ama bu düşmanın şerrinden (korunmak için) çare kapı ve duvarı tahtadan yapılmış kale gerek. Siz onun içinde olun, ondan başka çare ve imkân yok.” diye cevap verdiler. Venedik beyleri bu cevabı duyunca

¹⁷³ Hazai “gendülerin”

tahtadan kale fikrine şaşırıp hayran kaldılar. Sonra müneccimlere dediler ki: “O tahtadan kale fikrini verdiniz, biz onun durumundan aciz ve çaresiziz. Onun nasıl olacağını bize anlatın.” dediler. Bu durumda müneccimler de aciz kalıp düşünce denizine dalıp üç gün süre istediler. Sonunda, tahtadan kale gemidir, diye dışarı çıktılar

[77a]

“(1) ve beglere eytdiler ki: “Ol tahtadan al‘anuñ delāleti gemidür ve andan (2) ayri tedārüke çäre yokdur” didiler. Hemān seffinelere tahmīl olup (3) “Rū-yı deryāda vatan tutavuz” didiler. Ezincānib bu yañadan (4) kıral-ı Atilus dahı Akbelya üzerinden alkıp Venedik üzerine (5) ‘azm eyledi. Çünkim Venedik begleri bu ahvālı gūş itdikleri, (6) hemāndem cemī‘ mālların ve esbābların oğulların ve kızların bir yire cem‘ idüp (7) derhāl gemilere girüp ve bādbānlar tertīb idüp deryāya firār (8) eylediler. Bu sebebden Venedik şehrini deryā içinde ihdāş eyleyüp (9) anda tā bugüne degin ber-arār aldılar. Bu yañadan kıral-ı Atilus (10) Venedik ehl-i deryāya firār eyledüğinden haberdār olıcağ, (11) ol aradan dönüp yine ona göçe tahtına geldi. Ve şöyle dāsītān (12) ılınur kim, ol maalda Sivatapulud nām Nemçe beginüñ kıızı ki (13) ‘avretiydi, ol eyyāmda vefāt eyledi. Atilus dahı niçe müddet tahtında ber-arār olup”

[77a]

ve beylere dediler ki: “O tahtadan kalenin delaleti gemidir ve ele geçirmek için ondan başka çare yoktur.” dediler. Hemen gemilere yükleyip, deniz yüzünde vatan edinelim, dediler. Bu taraftan, Kral Atilus da Akbelya üzerinden kalkıp Venedik üzerine yöneldi. Venedik beyleri bu durumu işitince hemen bütün mallarını, eşyalarını, oğullarını ve kızlarını bir yere toplayıp derhal gemilere binerek yelkenleri açıp denize kaçtılar. Bu yüzden Venedik şehrini deniz içinde kurup orada bugüne kadar yaşadılar. Bu taraftan Kral Atilus, Venedik halkının denize kaçtığından haberi olunca o oradan dönüp kona göçe yine tahtına geldi. Ve şöyle anlatılır ki: “Orada Sivatapulud adında Nemçe beyinin kıızı, ki hanımıydı, o günlerde vefat etti. Atilus da uzun bir zaman tahtında kaldı.

[77b]

“(1) oturdı. Bir gün diledi ki, deryāya sefer eyleye. Ve murādı buyıdı, (2) deryāya varup ser be ser gezüp bara müte‘allı olan vilāyetlere el (3) ara İllā ekşer asā‘-ı murādı Venedikden intikām alma ıdı. Fe-emmā niyeti (4) buyıdı ki nehr-i Tuna üzerinde tonanma eyleye, andan ara Deñize ve Ak Deñize (5) duul ide. Çünkim gönline bu

tedārük nāzil oldu, (6) emr eyledi ki, nehr-i Tuna üzerinde tonanma gemileri yapıla. İllā ‘avreti ölicecek, (7) diledi ki, tekrār evlene. Pes sâbıkā Bec kıralı olan Tetrikus kıral ki (8) Atilus kıralıla Fireng memleketi seferine varup ve sefer üzerinde ölmüş idi, (9) anuñ bir nāzenīn şāhibcemāl kıızı var ıdı. Kıral-ı Atilus ol (10) kıızı alup düğün cem‘iyeti için etrāfda olan vilāyet beglerin (11) da‘vet idüp ulu da‘vet eylemişdi. Ve Kostantaniyye meliki kıızından olan (12) oğlu Kaba ve Nemçe beglerinden Sivatapulu kıızından olan (13) oğlu Aladurinus ol düğün cem‘iyyetinde¹⁷⁴ hāzır gelmişlerdi. Ve kıral-ı”

[77b]

Bir gün denize sefere çıkmak istedi. Ve denize gidip, baştan başa dolaşıp, denize yakın olan vilayetlere el atmak arzusundaydı. Ancak daha ziyade en büyük isteği Venedik’ten intikam almaktı. Kaldı ki niyeti Tuna Nehri üzerinde donanma kurup, oradan Karadeniz’e ve Akdeniz’e girmekti. Gönlüne bu fikir düşünce Tuna Nehri üzerinde donanma gemileri yapılmasını emretti. Ancak hanımı ölünce tekrar evlenmek istedi. Sonra önceden Pic kralı olan Tetrikus, ki Kral Atilus ile Frenk memleketi seferine çıktığında seferdeyken ölmüştü, onun zarif, güzel yüzlü bir kıızı vardı. Kral Atilus o kıızı alıp düğün toplantısı için çevredeki vilayet beylerini davet edip büyük davet vermişti. Ve Kostantaniye hükümdarının kıızından olan oğlu Kaba ve Nemçe beylerinden Sivatapulu’nun kıızından olan oğlu Aladurinus o düğün toplantısında hazır bulunmuşlardı. Ve Kral

[78a]

“(1) Tetrikusun kıızın kıral-ı Atilus için getürüp ‘işrete ve şādılığa (2) meşğüller ıdı. Ammā ol zemānlarda kıral-ı Atilus yüz yigirmi (3) dört yıl ‘ömr ü devrānın geçirüp gāyet ile köhne ve pīr olmuş ıdı. (4) Pes bir gün düğünde ol kızuñ şevki-y-le ol kadar ‘işret idüp (5) içdi kim, gendüden lāya‘kil olup bī-haber geçmiş idi. (6) Ve kırallık şadrına tahtnişin olalı, yigirmi dört yıl olmuşdı. (7) Çünkü ol gice şevkından ziyāde bī-hüş oldu, ol gice (8) gerdek gicesiydi. Mestlik ‘āleminde bī-hūd yaturken gendüden (9) gāfil ve tenhā-y-iken burnı kanı boşanup ol kadar ağıdı kim, ol kan (10) sebebi-y-le cānı cesedinden cüdā oldu. Ol arada ‘ömri defteri (11) dūrıldı. Kızuñ dağı ol muşibetden haberi yoğıdı. Zemāndan (12) soñra gāflet perdesi gözinden götürildi. ‘Aklı başına gelüp (13) gördi kim, kıraldan hīc hiss ü hareket yokdur. Diğkat-la nazar kıldı,”

[78a]

¹⁷⁴ Hazai “cem‘iyyetinden”

Tetrikus'un kızını Kral Atilus için getirip eğlenceyle meşgullerdi. Ama o zamanlar Kral Atilus yüz yirmi dört yıl ömür zamanını geçirip çok çökmüş ve yaşlanmıştı. Sonra bir gün düğünde o kızın arzusuyla o kadar eğlenip içti ki aklı başından gidip kendinden habersizdi. Ve krallık makamında hükümdar olalı yirmi dört yıl olmuştu. O gece gerdek gecesi olduğu için o gece heyecanından fazlasıyla sarhoş olmuştu. Sarhoşluk âleminde kendinden geçmiş yatarken kendinden habersiz ve yalnızken burnunun kanı boşanıp o kadar akdı ki o kan yüzünden canı bedeninden ayrıldı. O arada ömür defteri dürüldü. Kızın da bu musibetten haberi yoktu. Biraz sonra gaflet perdesi gözünden kalktı. Aklı başına gelince kralda hiç his ve hareketin olmadığını gördü. Dikkatle bakınca

[78b]

“(1) bakdı gördi kim, kan sil¹⁷⁵ mişāl revān olmuş, kıral-ı Atilus dahı (2) kana müstağrağ olmuş. Fi'l-hāl yanına varup gördi kim, zemāne andan (3) yüz çevürmiş, āşiyāne-i bedenden hümā-yı rūḥ pervāz itmiş. Ol ḥayretten (4) feryād u fiğān eyledi. Pes anuñ feryād u zārından bil-cümle ehl-i serāy (5) ulu kici belinleyüp aḥvālı teftiṣ idüp bildiler. Cemī'bu ḥāla (6) müteḥayyir olup zār zār ağlaşdılar, gördiler kim, ağlamakdan fāyide yok. (7) Pes şāhlar kânünınca gülāb-ıla¹⁷⁶ tenin yuyup siyāh atlasdan kefen (8) şarup Budin tahtında defn eylediler.

Gazel

- (9) Ciyş-i kahrı şaldı çün dünyāya sultān-ı ecel
(10) Dehr-i dīn içre kırıldı yine dīvān-ı ecel
(11) Pehlevān-ı mevt olup ḥışm-ıla atına süvār
(12) Başları top eyledi destinde çevgān-ı ecel
(13) Taht üzre saltanat-la oturup¹⁷⁷ sultān-iken”

[78b]

kanın sel misali aktığını, Kral Atilus'un da kan içinde kaldığını gördü. Bu durumda yanına vardığında zamanın ondan yüz çevirdiğini gördü. Ruh kuşu beden yuvasından

¹⁷⁵ Hazai “sel”

¹⁷⁶ Hazai “gülabinā”

¹⁷⁷ Hazai “oturup”

uçuş. O şaşkınlıkla feryat figan etti. Sonra onun feryadından inlemesinden büyük küçük bütün saray halkı korkunca, araştırıp durumu anladılar. Hepsi bu duruma hayret edip bağıra bağıra ağlaştılar. Ağlamaktan fayda olmadığını gördüler. Sonra padişahların töresine göre gül suyuyla vücudunu yıkayıp, siyah atlastan kefene sarıp Budin tahtında defnettiler.

Gazel

Ecel sultanı dünyaya kahır ordusunu niçin gönderdi? / Ecel divanı din âlemi içinde yine kuruldu.

Ölüm pehlivanı hışımla atına binip / Elinde eccl sopası başları top yaptı.

Taht üzerinde saltanatla oturup sultanken

[79a]

- “(1) Atıluş gör ki nice oldı kurbān-ı eccl
(2) Bir müsāfirhānedür bu dār-ı dünyā dostlar
(3) Heb gelen olmışdurur bu evde mihmān-ı eccl
(4) İşbu beş on gün ‘ömür dünyāda kim sürer kişi
(5) Bilki ancak oldurur fi’l-cümle ihsān-ı eccl
(6) Her ne deñlü hasta vü bīmār u bī-miğdār iseñ
(7) Şerbet-i mevtdür hemān derdüñe dermān-ı eccl
(8) Kışt-i zār-ı ‘ömrümüz siyl-i fenā eyler harāb āh
(9) ıurmayup yağmağdadur dünyāda bārān-ı eccl
(10) Nār-ı hasret bir gönül yokdur ki anı yakmadı
(11) Yā ciger var mıdurur ki olmaya biryān-ı eccl
(12) Dīde-i ‘ibret-le baksañ bu fenā gülzārına
(13) Yokdurur bir göz ki ol olmaya giryān-ı eccl”

[79a]

Atıluş’un nasıl eccl kurbanı olduğunu gör.

Dostlar, bu dünya evi bir misafirhanedir / Gelen, bu evde hep ecelin misafiri olmuştur.

İnsan bu dünyada beş on gün ömür sürer / Bil ki ecelin ihsanının hepsi ancak budur.

Her ne kadar hasta ve önemsizsen / Ecelin dermanı, derdine hemen ölüm şerbeti sunmaktır.

Ömrünün ekin tarlasını yokluk seli harap eder âh! / Ecel yağmuru dünyada durmadan yağmaktadır.

Hasret ateşinin yakmadığı bir gönül yoktur / Ya ölüm ateşinin kavurmadığı bir ciğer var mıdır?

Bu yokluk gülbahçesine ibret gözüyle baksam/ Ecelin ağlatmadığı bir göz yoktur.

[79b]

“(1) Rāviyān-ı aḥbār ve nākılān-ı āsār şöyle rivāyet iderler kim, (2) kıral-ı Atilus vilāyet-i Nemçeyi feth eyledükde, vilāyet-i Nemçenüñ ulu begleri (3) ve yarar nāmdārları ekşeriyā Atilus kırala tābi‘ olmuşlar ıdı ve ḳapusında (4) ziyāde çok Nemçe ḳavmı varıdı. Çünkim kıral dünyādan gitdi, Ḳaba (5) ve Aladurinus nām oğulları saltanat sebebinden birbirine fi‘l-hāl (6) ‘adāvet ḳılup zıd oldılar. ‘Āḳıbetü’l-emr Ḳaba Ḳoştantaniyye meliki (7) kızından olmağın Üngürüs ḳavmı tefriḳa olup Ḳabaya (8) mütāba‘at ḳıldılar. Ve Aladurinus Nemçe neslinden olduğı sebebden (9) külliyyā Nemçe begleri ve ḳavmı aña dönüp tābi‘ oldılar. Çünkim mābeyne (10) saltanat mücādelesi düşdi birbirine ḳaşd ḳıldılar. Ve Nemçevîler bir yire gelüp (11) ittifāk itdiler, eytdiler kim: “ ‘Ālemde bu deñlü fırsat olmaz, hemān (12) fırsatı fevt eylemeyüp ceng eylerüz” deyü iki cānibden süvār olup (13) ḡayret-i saltanat mütevātir on beş gün ceng ü cidāl eylediler.”

[79b]

Haber rivayet edenler ve eserleri nakledenler şöyle rivayet ederler:

Kral Atilus, Nemçe vilayetini fethettiğinde Nemçe vilayetinin ulu beyleri ve ileri gelen meşhurları çoğunlukla Kral Atilus’a tabi olmuşlardı ve hizmetinde daha çok Nemçe halkı vardı. Kral dünyadan göçünce Kaba ve Aladurinus adlı oğulları saltanat yüzünden birbirine düşman olup ayrı düştüler. Sonunda Kaba, Kostantaniye hükümdarının kızından olduğu için Üngürüs halkı ayrılıp Kaba’ya tabi oldu ve Aladurinus Nemçe soyundan olduğu için bütün Nemçe beyleri ve halkı ona dönüp tabi oldu. Aralarına saltanat mücadelesi düşünce birbirlerine kasdettiler. Ve Nemçevîler bir yere gelip birlik olup

dediler ki: “Dünyada bunun gibi fırsat olmaz, hemen fırsatı kaçırmayıp savaşıyoruz.” diye iki taraftan atlanıp saltanat gayretiyle rivayete göre on beş gün savaştılar.

[80a]

“(1) Rāwī kavlinca Nemçevîler Kabanuñ elinden zebûn olup az kalmış ıdı kim, (2) mağlûb olalar. Ammā kim kıral-ı Atilus Nemçe kıralı Tetrikusuñ kızın (3) alup ve murādın hâsıl eylemedin, gerdek gicesinde burnı kanı diñmeyüp (4) helāk olıcağ, kızuñ dahı murādı buyıdı, kim memleketi Nemçevîler alalardı. (5) Meger kim anuñ Nemçe vilāyetinde Vinçelaş adlu bir qarındaşı varıdı. (6) Aña mektûb yazup vāki‘ olan mâcerâyı bildürmiş idi. (7) Vinçeluş dahı kız qarındaşı hâtırı-y-çün leşker cem‘ idüp (8) Aladurinusı yardıma gelmekde idi. Ezincānib (9) bu yañadan Kaba ve Aladurinus bir gün yine at arkasına gelüp (10) iki tarafdan yine ceng tırmışdı. Ve tarafeynden bî-nihāyet adam (11) helāk olmuşıdı. Nemçevîler zebûn bî-tākat olup ezelden (12) kavm-ı Hunoruñ mağlûbı olmağ-ıla kaçmağa yüz tutmuşlardı. Hemāndem ol (13) maħalda şimāl tarafından gördiler kim, toz evc-i āsumāna direk direk olmuş.”

[80a]

Ravinin sözüne göre Nemçevîler, Kaba’nın elinde mağlup olmaları için güçsüz düşürölüp sayıları azaltılmıştı. Fakat Kral Atilus, Nemçe Kralı Tetrikus’un kızını alıp arzusuna kavuşmadan gerdek gecesinde burnunun kanı dinmeyip öldüğünde kızın da isteği memleketi Nemçevîlerin almasıydı. Meğerse onun Nemçe vilayetinde Vinçelavuş adlı bir kardeşi vardı. Ona mektup yazıp meydana gelen olayları bildirmişti. Vinçelavuş da kız kardeşinin hatırı için asker toplayıp Aladurinus’a yardıma geliyordu. O sırada, bu taraftan Kaba ve Aladurinus bir gün yine ata binip iki taraftan savaşımaya başlamıştı ve iki taraftan sayısız adam ölmüştü. Nemçevîler güçsüz düşünce eskiden Hunor halkının yenildiğinde olduğu gibi kaçmaya başlamışlardı. Hemen orada kuzey yönündeki toz gökyüzünün doruğuna direk direk olmuş.

[80b]

“(1) Ol iki leşkerden qarşu varup haber bildiler, fi’l-hāl (2) Nemçe ‘askerinde taḫlı ve beşāret çalındı. Ammā bu yañadan Kabanuñ tākatı (3) tāk oldı. Çünkim Vinçelavuş bî-şümār Nemçe ‘askeri-y-le irüp (4) ol cengi temāşā eyledi, baḫdı gördi kim, Nemçevîler birbirine āmiḫte olup (5) az kalmış ki, gürizān olun kaçalar. Anı göricek bir gezden Kabanuñ (6) kalbgāhına ḫamle kıldılar. Tarafeynden gün zevāle varıncaya degin bir

‘acāyib (7) ceng eylediler kim, an deryāmiřāl aup buārında felek yūzi (8) uman g r n rdi. ‘kibet Nemçe ‘askeri alib ve çaba leşkeri (9) maql b olup acdılar. Amm  r viy n-ı ab r ve n kil n-ı esr r şöyle (10) riv yet iderler kim, çaba ořant n¹⁷⁸ meliki Segizmunduz kızından olmağın, (11) m -b k  yararları-y-la ořant niyye yolın t tup ve geceyi¹⁷⁹ g nd zi yiks n¹⁸⁰ (12) eyleyüp gitdi. Ezinc nib  nkim çaba münhezim olup gitdi, (13) vil yet-i Pannoniya Nemev lere müte‘allik oldu. Ve Vinçeluş irüp çaba anu ”

[80b]

O iki ordudan karşılamaya gidip haber aldılar, bu durumda Nemçe ordusunda müjde davulları alındı. Ama bu taraftan Kaba’nın gücü kalmadı. Vinçelavuş sayısız Nemçe askeriyle ulaşıp o savaşı seyrettiğinde Nemev lerin birbirine karışıp az kaldığı için kaçtığını gördü. Onu görünce Kaba’nın bulunduğu komuta merkezine ansızın hamle yaptılar. İki taraf gün batıcaya kadar, kanın derya gibi akıp buharından gökyüzünün duman rengine g r nd u acayip bir savaş yaptılar. Sonunda Nemçe ordusu yendi ve Kaba’nın ordusu yenilip kaçtı. Ama haber rivayet edenler ve sırları nakledenler şöyle rivayet ederler ki:

Kaba Kostantin Hükümdarı Segizmunduz’un kızından olduğu için kalan ileri gelenleriyle Kostantaniye yolunu t tup ve geceyi gündüzü bir edip gitti. Bu sırada Kaba hezimete uğrayıp gittiği için Pannoniya vilayeti Nemev lere balandı. Ve Vinçelavuş ulaşıp Kaba onun

[81a]

“(1) sebebinden maql b olduğu ecilden, anı ser re l yık görüp tahta (2) geçürdiler. Amm  taht u t c Aladurinsa müte‘allik idi. Ol sebebden (3) anı vil yet-i Erdele ban naşb eylediler. Ve anu  zem nı avmına Seyuli (4) dirlerdi. Amm  bu ya adan geldük çaba’ya kim, çaba aup oşant niye’ye (5) rev n olmuş ıdı. Amm  melik-i ořant n¹⁸¹  ga  olmuşdı kim, çaba maql b (6) olup gelecegin. Ol h ldan muhkem perış n h t r ve şikeste dil (7) olmuşdı ve geleceğine muntazır ıdı.  nkim çaba yakın geldi, (8) melik-i oşant niyen  n a’ y n m debbirleri ve begleri istikb l i n arşu ıup (9) ‘izzet ile getürdiler. Ve melik-i oşant n anlara vil yet-i R mu  ey  yirlerinden (10)

¹⁷⁸ Hazai “oşant niye”

¹⁷⁹ Hazai “gice”

¹⁸⁰ Hazai “yeks n”

¹⁸¹ Hazai “oşant niye”

bağışlayup ve delim ihsânlar idüp vilâyet-i Rûmda on üç yıl¹⁸² (11) ğavgâ-yı cihândan âsûde oldılar. Ammâ Qabanuñ ta'alluqâtı Ciddîya (12) vilâyetinde olan cedlerinüñ muqaddemâ yurdlarını ve anda olan (13) akrabâların ârzü idüp Qabanuñ huzûrında dâyimâ yâd iderlerdi.”

[81a]

sayesinde mağlup olduğı için hükümdarlığa layık görüp onu tahta geçirdiler. Fakat taht ve taç Aladurinus’undu. Bu yüzden onu Erdel vilayetine vali tayin ettiler. Ve onun zamanındaki halka Seykuli derlerdi. Ama bu taraftan geldik Kaba’ya ki, Kaba kaçıp Kostantaniye’ye gitmişti. Ama Kostantaniye hükümdarı mağlup olup geleceğini öğrenmişti. Bu durumdan dolayı çok üzgün ve kırgındı ve gelmesini bekliyordu. Kaba yaklaşınca Kostantaniye hükümdarının önde gelen idarecileri ve beyleri karşılamak için karşı gidip hürmetle getirdiler. Ve Kostantaniye hükümdarı onlara Rum vilayetinin iyi yerlerinden bağışlayıp, sayısız ihsanlarda bulunup Rum vilayetinde on üç yıl dünya kavgasından uzak durdular. Fakat Kaba’nın dostları Ciddiya vilayetinde olan atalarının kadim yurtlarını ve orada olan akrabalarını arzulayıp Kaba’nın huzurunda sürekli yâd ederlerdi.

[81b]

“(1) Ol sebebdan Qabanuñ dahı ol vilâyete meyli ve muhabbeti düşüp (2) ve’l-hâşıl-ı kelâm diledi kim tebdîl-i mekân eyleyüp Siddiya vilâyetine (3) gide. ‘Âkıbet bir gün icâzet recâsı-y-çün melik-i Kostantaniyenüñ huzûrına (4) varup nâliş kılıp ‘arz-ı hâcât eyleyüp didi kim:

Nazm

(5) “İy gönül tahtında sulţanum dede

Cânımun içinde cânānum dede

(6) Hâk-ı pâyı başuma iy tâc olan

Qapusına şâhlar muhtâc olan

(7) Dilerem senden ki iy şâh-ı cihân

¹⁸² Hazai buraya “hâşıl” kelimesini eklemiştir ama metinde böyle bir kelime yoktur.

Viresin yardım ben kuluña hemân

(8) dahı hem altun gümüş māl u tavar

Ben kuluña idesin ihsân iy yâr

(9) Tâ ki Siddiya iline dek varam

Ol il içinde gezüp seyrân idem.

Nesr

(10) Rāvîler şöyle rivâyet iderler kim, çünkim melik-i Kōstanṭin (11) bu haberden āgâh oldu, hemândem icâzet virüp delim altun (12) ve gümüş ve la‘l u cevâhir virüp ve hayli yardım virüp ol dahı (13) sefer tedârükin idüp melik-i Kōstanṭin ile vedâ‘laşup günlerde”

[81b]

Bu yüzden Kaba’nın da o vilayete meyli ve muhabbeti düşünce lafın kısası mekân değiştirip Siddiya vilayetine gitmek istedi. Sonunda bir gün izin istemek için Kostantiniye hükümdarının huzuruna gidip sızlanarak arzusunu söyleyip dedi ki:

Nazım

Ey gönül tahtında sultanım dede / Canımın içinde sevgili olan dede

Ey ayağının toprağı başıma tac olan / Kapısına padişahlar muhtaç olan

Ey cihanın padişahı senden istiyorum ki / Ben kuluna hemen yardım edesin

Ey dost Hem de ben kuluna altın, gümüş mal ve küçükbaş hayvan bağışla

Siddiye memleketine kadar gideyim / O memleket içinde gezip dolaşayım.

Nesir

Raviler şöyle aktarırlar ki:

Kostantin hükümdarı bu haberi duyunca hemen izin verip sınırsız altın, gümüş, değerli taş, mücevher verip epeyce de yardım edince o da sefer hazırlığını yaparak Kostantin hükümdarıyla vedalaşıp

[82a]

“(1) bir gün sefer idüp gemilere girüp deryâ yüzinden kandasın “Siddiya (2) vilâyeti”

deyü revân oldılar. Rāvī eydür kim, Kaba yolda uğradığı (3) melikler ile yiyüp içüp müdāra kılup bu vech-ile gice ve gündüz kona (4) göçe niçe mesāfe kat' idüp üzerinden bir yıl gecdi. 'Âkıbet Siddiya (5) vilāyetine qarīb yire irüp kondılar. Ammā rāvī kavlınca ol zemānda (6) memālik-i Siddiyanuñ Hunor evlādı neslinden bir meliki varıdı. (7) Kırıl-ı Atilusun kız karındaşı oğlu ıdı. Adına Bendeķus dirlerdi ve Kabaya (8) akrabāyıdı. Çünkim Kaba Siddiya vilāyeti serhaddına varıcaķ, serhad begleri (9) Kabanuñ geldiginden ve kışsa-ı sergüdeştinden¹⁸³ Ciddiya meliki Bendeķusa (10) mufaşsal 'arz eylemişlerdi. Ve Bendeķus daķı gendiye akrabā idigin bilüp (11) añlamış idi. Ve Kaba daķı ahvāl-i serencāmin ve akşā'-yı murādın Bendeķusa (12) mektüb birle yazup bildürmişdi. Bendeķus daķı beglerine ve yiglerine (13) emr eyledi kim, Kabaya karşı vardılar ve istikbāl eyleyüp getürüp”

[82a]

günlerden bir gün gemilere binip, deniz üzerinden sefere çıkıp “Neredesin Siddiya vilayeti?” diye yola koyuldular. Ravi der ki, Kaba yolda uğradığı meliklerle yiyip içip, görüşerek bu şekilde gece ve gündüz kona göçe nice mesafe katetmesinin üzerinden bir yıl geçti. Sonunda Siddiya vilayetine yakın yere ulaşır konakladılar. Ama ravinin rivayetine göre o dönemde Siddiya memleketinin Hunor oğulları neslinden bir hükümdarı vardı. Kral Atilus'un kız kardeşinin oğluydu. Adına Bendeķus derlerdi ve Kaba'ya akrabaydı. Kaba Siddiya vilayetinin sınırlarına ulaşınca Serhat beyleri Kaba'nın geldiğinden ve başından geçen olaylardan Ciddiya Hükümdarı Bendeķus'a ayrıntılarıyla anlatmışlardı. Ve Bendeķus da kendisine akrabā olduğunu bilip anlamıştı. Ve Kaba da başına gelenleri ve en büyük amacını Bendeķus'a mektupla yazıp bildirmişti. Bendeķus da beylerine ve ileri gelenlerine Kaba'yı karşı gidip, karşılayıp getirmelerini,

[82b]

“(1) 'izzet-ile kondurdılar. Ve Bendeķus melik ile buluşup birbirnün hālın (2) sorışup gehi handān gāh giryān oldılar. Andan soñra Bendeķus (3) şahāne ziyāfetler eyleyüp Kabaya ve yarar ta'alluķātlarına yirler bildirüp (4) virān gönüllerin ma'mūr eyledi. Anlar daķı mesrūr olup anda ehl-i 'ayāl-ıla¹⁸⁴ (5) mekān tutup niçe zemān tırdılar. Günlerde bir gün (6) Kaba ecel yaşduğına baş koyup dār-ı fenādan dār-ı beķāya rıhlet itdi. (7) Ammā Kabanuñ evlādı ve ta'alluķātı ol diyārda ulalmışdı ve şöhet (8) tutmış ıdı. Ol sebebeden

¹⁸³ Hazai “sergüzeştinden”

¹⁸⁴ Hazai “‘ıyālıla”

anlara Siddiya kavmı ta‘aşşup idüp (9) ğaraža dāyimā dirlerdi kim: “İş bularuñ ataların ve dedelerin memālik-i Üngürüsden (10) darb dest sürmüşlerdür. Bunlar muħanneşlik ile bu vilāyetden ğayrı (11) yirde tıracağ yir bulmamışlardır” deyü her vaqt ta‘n eyledükleri (12) sebebden müteşekkī olup ta‘n okı cigerlerine kār eylemişdi ve nār-ı ğayret (13) anları yakup kül eylemişdi. Ve Kabanuñ zürriyetinden ol vilāyetde yidi”

[82b]

hürmetle yerleştirmelerini emretti. Ve Hükümdar Bendekus’la buluşup birbirlerine hâl hatır sorup ğâh güldüler ğâh ağladılar. Onda sonra Bendekus şahlara yaraşır ziyafetler verip Kaba’ya ve ileri gelen yakınlarına yer gösterip kırılan gönüllerini mamur etti. Onlar da mutlu olup oraya aileleriyle yerleşip nice zaman kaldılar. Günlerden bir gün Kaba ecel yastığına baş koyup yalan dünyadan ebedî âleme göç etti. Ama Kaba’nın çocukları ve yakınları o diyarda büyümüş ve tanınmıştı. Bu yüzden Siddiya halkı onlara düşmanlık ederek, kinlerinden sürekli: “Bunların atalarını ve dedelerini Ungurus memleketinden zorla sürmüşlerdir. Bunlar korkaklıkla bu vilayetten başka oturacak yer bulamamışlardır.” diye her zaman ayıpladıklarından dolayı şikâyet edip, ayıplanma oku ciğerlerine işlemişti ve gayret ateşi onları yakıp kül etmişti. Ve o vilayette Kaba’nın soyundan yedi

[83a]

“(1) nefer begzâdeler var ıdı kim ol devirde anlara kapudan dirlerdi.¹⁸⁵ (2) Ve anlaruñ bir uluları varıdı. Adına Arpad dirlerdi ve hem Kabanuñ (3) şahih öz zürriyetiydi. Çünkim dāyimā ol vilāyet kavminuñ nükteli (4) sözlerin işidüp nār-ı ğayret ve ta‘n-ı felâket kār eyledi. Bir gün (5) ol yidi kapudānuñ altısı bilā-ihtiyār rencidehâl ve şikestebâl (6) kalkup Arpad nām kapudānuñ huzûrına cem‘ oldılar ve ol kavmuñ (7) nükteli sözlerinden hikâyet idüp şikâyet eylediler ve eytdiler kim: (8) “İşbu halkuñ verhemlü sözlerin biz niçe bir işitsek gerekdür (9) ‘âlem-i kāyinātuñ içinde aşılmuz ve neslimüz merdânelik birle gelüp târîh (10) kılmışlardır; El’an rû-yı zemînde dāsītân olunur. İmdi kanı (11) Bizüm ‘arımız ve ğayretimüz ki, bir köşede bu aşıl kavmuñ dürrihât¹⁸⁶ (12) sözi-y-le yüregimiz tağlayavuz” deyüp hey â hey ağlaştılar ve gehî perîşân (13) oldılar. Ammā Arpad

¹⁸⁵ Hazai “derlerdi”

¹⁸⁶ Hazai “türrehât”

ķapudān daħı ezelden işbu ķıl u ķāla muṭṭali‘ olup”

[83a]

asker beyzade vardı o devirde onlara kaptan derlerdi ve onların bir büyükleri vardı. Adına Arpad derlerdi ve hem de Kaba’nın öz zürriyetindendi. Sürekli o vilayet halkının imalı sözlerini işitince gayret ateşi ve felaket mızrağı kâr etti. Bir gün o yedi kaptanın altısı incinmiş, kanadı kırık gayriihtiyari kalkıp Arpad adlı kaptanın huzurunda toplandılar ve o halkın imalı sözlerini anlatıp şikâyet ettiler ve dediler ki: “Bu halkın kötü sözlerini biz ne zamandır işitiyoruz. Yaratılanların dünyasında aslımız ve neslimiz kahramanlıkla gelip tarih yazmışlardır. Şimdi yeryüzünde anlatılır. Şimdi bizim utancımız ve gayretimiz nerede ki bir köşede bu asıl halkın saçma sapan sözleriyle yüreğimizi dağlıyoruz.” deyip inleyerek ağladılar ve kimi zaman da perişan oldular. Fakat Önceden bu laf ve sözden haberi olduğu için (bu durumdan) Kaptan Arpad da

[83b]

“(1) müteşekkī olmuşdı. Sırran bu ma’niden¹⁸⁷ dāyimü’l-evķāt müşevveş (2) ḥāṭır ıdı ve ḥarâret çekerdı. Çünkim ol altı ķapudān işbu (3) resmile şikâyet eylediler, rāvîler ķavılınca ve ḥākîler naķılınca şöyle (4) şerḥ kılur kim, ol arada şöyle ittifāk eylediler kim, ol aradan ķalkıp (5) “yâ budur kim cedleri ķılıc-ıla feth eyleyüp soñra ellerinden aldıkları memleketi (6) giri alavuz, yāḥūd bu¹⁸⁸ yolda cümleten helāk olavuz” deyüp işbu (7) ittifāk-ıla ķalkıp memâlik-i Siddiya melikinden destūr dileyüp icâzet (8) taleb kıldılar ve daħı yardım istediler. Çünkim melik-i Siddiya bunlaruñ ḥālına (9) muṭṭali‘ oldu, recâların redd eylemeyüp dileklerince yardım virüp (10) ve icâzet virdi. Anlar daħı cemî‘gendilere müte‘allik olan ķavmı (11) cem‘ eyleyüp ḥisâb itdiler, gördiler kim temām iki yüz on yidi biñ (12) ķişi cem‘ olmuş. Andan melik-i Siddiya dīvān eyleyüp anuñ dīvânına (13) cem‘ olup ol altı ķapudāna Arpad ķapudānı ol galebe leşkere”

[83b]

şikayetçiydi. Bu sebepten sürekli aklı karıştı ve gizlice özlem çekiyordu. O altı kaptan bu şekilde şikayet ettiler. Ravilerin sözüne göre ve hikâye anlatıcıların naklettiklerine göre orada şöyle ittifak ettikleri anlatılır. Oradan kalkıp: “Ya ataları(mız)ın kılıçla fethettiği sonra el(imiz)den alınan memleketi geri alalım yahut bu yolda hep birlikte yok

¹⁸⁷ Hazai “ma’nadan”

¹⁸⁸ Hazai “bu”

olalım.” deyip bu anlaşmayla kalkıp Siddiya memleketinin hükümdarından izin ve yardım istediler. Siddiya hükümdarı bunların durumunu öğrenince ricalarını geri çevirmeyip istedikleri gibi yardım ederek izin verdi. Onlar da kendilerine bağlı olan halkın hepsini toplayıp hesapladılar, tam olarak iki yüz on yedi bin kişi toplandığını gördüler. Sonra Siddiya hükümdarı divan kurunca onun divanında toplanıp o altı kaptana Kaptan Arpat’ı o yenilmez orduya

[84a]

“(1) serdâr dikdiler. Andan şoñra Siddiya melikinden destûrlanup bir gün (2) bir sa‘d sâ‘atda kıral Atilus dünyâdan gideli üç yüz yıl gecdükdən (3) şoñra hâzret-i ‘Îsânuñ yidi yüz kırk beş yıl târîhinde Siddiya (4) pâdişâhı ıla vedâ‘laşup ol aradan Tatar han cânibine bölük (5) bölük revâne oldılar. Zîrâ muḳaddemâ Ḳattar-ı serdâr hürüc eyledügi (6) vaktın ol menâzilden gitmiş idi ve han-ıla dârügîr kılup darb-ı tîğ-ile (7) feth itmiş idi. Çünkim Arpad-ı serdâr daḥı hürüc idüp (8) ol yola gitmiş idi, kona göçe ve yiye içe günlerde bir gün Tatar (9) vilâyeti serḥaddına varup anda bir niçe gün oturaḳ olup müşâvereye (10) meşgûl oldılar. Ve ol arada hana¹⁸⁹ bir mektûb inşâ idüp bir yarar adam-ıla (11) gönderdiler. Ol daḥı ol mektûbı anuñ ḥużûrına yitürdi.¹⁹⁰ (12) Han daḥı alup mektûba nazar idüp gördi yazılmış kim: “Sen kim (13) Tatar hanısın, bilmiş olasın kim, ceddümüz Ḳattar serdâr memâlik-i Üngürüse”

[84a]

komutan yaptılar. Ondan sonra Siddiya hükümdarından izin alıp bir gün bir kutlu saatte, Kral Atilus dünyadan gideli üç yüz yıl geçtikten sonra Hazret-i İsa’nın yedi yüz kırk beş yıl tarihinde Siddiya padişahı ile vedalaşıp oradan Tatar Han tarafına (doğru) bölük bölük yola koyuldular. Çünkü önceden Komutan Kattar çıktığı vakit o menzilden gitmişti ve han ile savaşarak kılıç zoruyla fethetmişti. Komutan Arpat da bu yüzden çıkıp o yldan gitmişti. Kona göçe ve yiye içe günlerden bir gün Tatar vilayeti sınırına varıp orada birçok gün konaklayarak istişareyle meşgul oldular. Ve orada hana bir mektup yazarak güvenilir bir adamla gönderdiler. O da o mektubu onu huzuruna ulaştırdı. Han da alıp, mektuba bakıp gördü, yazılmış ki: “Sen ki Tatar Han’sın, bilmiş ol ki, atamız Komutan Kattar

¹⁸⁹ Hazai “ana”

¹⁹⁰ Hazai “yetürdi”

[84b]

“(1) hürüc eyledükde işbu vilāyeti kılıc-ıla feth idüp andan soñra (2) vilāyet-i KaraBoğdan ve Erdeli ve diyār-ı Üngürüsü feth eyleyüp tururdu. Niçe (3) zemāndan soñra anlar dünyādan gitmeg-ile memleket elden gitmişdür. (4) İmdi ol vilāyetler bizüm haqqımızdur. Şimdiki hālda ol memleketlerüñ (5) talebine hürüc itdük. Eyle olsa senden murādımız budur kim, bize (6) hüsñ ü rızā-y-ıla işbu vilāyetden yol gösteresin ve mümkün oldukça (7) zahīre viresin. Memleketüñde ğaražumuz yokdur, saña mübārek olsun. (8) Ammā kim yok deyüp serkeşlik idesin, hemān vaktuña hāzır ol, (9) soñra bilmedüm dimeyesin” demiş. Çünkim Tatar han mektübuñ (10) mefhūmına nazar kılup añladı ve bildi kim eyülüg-ile olmazsa, (11) soñı yavuzlıkdur. ‘Ākıbetü’l-emr han Tatar vilāyetinden hüsñ-i rızā-y-ıla (12) yol virüp ve memleket serhaddına mümkün oldukça zahīre ihrāc idüp (13) ol vilāyetden şefā-yı kalb-ıla geçürdi Ammā rāviler kavılınca ol”

[84b]

saldırdığında bu vilayeti kılıçla fethettikten sonra Kara-Boğdan vilayetini ve Erdel’i ve Üngürüs diyarını fethetti. Nice zamandan sonra onlar dünyadan gittiği için memleket elden çıkmıştır. Şimdi o vilayetler bizim hakkımızdır. Bu durumda o memleketleri almaya çıktık. Öyleyse senden istediğimiz budur ki, bize gönül rızasıyla bu vilayetten yol göster ve mümkün olduğu kadar zahire ver. Memleketine garezimiz yoktur, sana mübarek olsun. Fakat yok deyip başına buyruk davranırsan hemen vaktine hazır ol (ölmeye hazır ol). Sonra bilmedim, deme!” demiş. Tatar Han mektubun içeriğine bakınca anladı ve bildi ki iyilikle olmazsa sonu kötülüktür. Sonunda han, Tatar vilayetinden gönül rızasıyla yol vererek memleket sınırına yetecek kadar zahire çıkarıp o vilayetten gönül rahatlığıyla geçirdi. Fakat ravilerin sözüne göre

[85a]

“(1) şart-ıla gecdiler kim, memleketüñ bir ferdine zarar ve ziyān eylemeyeler Ol va‘de-y-ile (2) günlerde bir gün Arpad serdār ol aradan göçüp Tatar han vilāyeti (3) içinden sağ u selāmet geçüp diyār-ı Erdel üzerine düşüp (4) feth eylediler. Ve anda niçe müddet āsūde olup, ol arada Arpad (5) serdār bir kal‘a binā eyledi ve zıbin deyüp ad virdi. Çünkim (6) Arpad-ı serdār ol kal‘ayı mükemmel kıldı mā-bākī şeş kapudān dağı (7) birer köşeyi ihtiyār idüp diledükleri yirde birer kal‘a bünyād eylediler. (8) Çünkim vilāyet-i Erdelde

yidi burc-ı bārū ihyā olundı, anlaruñ (9) sebebi-y-le ol diyāra Zibin buruğ didiler ki yidi kulle dimek olur. (10) Pes ol kapudānlar her biri yapduğı kal‘ada geçüp (11) ‘İş ü ‘işrete meşgūl oldılar. Ammā kim ol zemānda memālik-i Üngürüs (12) kıralına ---- dirlerdi. Çünkü Arpad-ı serdār ve mā-bākī (13) kapudān vilāyet-i Erdeli alup hüküm eylediler ve bir niçe zemān ol maḥalda”

[85a]

memleketin bir ferdine (bile) zarar ve ziyan vermemek şartıyla geçtiler. O süre içinde günlerden bir gün Komutan Arpat oradan göçüp Tatar Han’ın vilayetinin içinden sağ salim geçerek erdel diyarına hücum edip fethetti. Ve Komutan Arpat orada bir süre dinlenip o arada bir kale inşa etti ve Zibin diye ad verdi. Çünkü Komutan Arpat o kaleyi eksiksiz yaptı. Diğer altı kaptan da birer köşe seçip istedikleri yerde birer kale yaptılar. Erdel vilayetinde yedi savunma kulesi yapıldı. Bundan dolayı o diyara Zibinburug dediler ki yedi kule demektir. Sonra o kaptanların her biri yaptığı kaleye geçip zevk ve sefa sürmekle meşgul oldular. Fakat o zaman Üngürüs memleketini kralına ----- derlerdi. Komutan Arpat ve diğer kaptanlar Erdel vilayetini alıp hükmettiler ve bir süre o yerde

[85b]

“(1) oturup memālik-i Üngürüs tarafına göz kulak tutup ahvāl-i keyfiyetine gūş-ı māl (2) olmuşlardı. Ammā dāyimü’l-vaḳt şöyle istimā‘ iderlerdi kim, diyār-ı Üngürüs (3) her vech-ile ḡanī vilāyetdür ve her bir köşesi bāḡ u baḡce çayır u çemen (4) her cihet-le ma‘mūrdur deyüp bir derecede vaşf-ı ḥikāyetin bir mertebede ta‘bīr (5) iderlerdi kim: “anuñ medḥinde deng ü ḥayrān olup ‘acabā vaşf (6) eyledükleri kadar var mıdur” deyüp ol vilāyete ārzū ve iştiyāk (7) çekerlerdi. ‘Ākıbet ol kapudānlar bir araya gelüp işbu (8) vilāyet-i Üngürüs vaşfindan kelām feth eylediler, eytdiler kim: “Çünkü ol diyār (9) ol vech-ile ma‘rūf ve meşhūr olunur, imdi gerekdür kim, ol diyārı (10) bilür bir şahş bulavuz ve ol vilāyete gönderevüz, tā kim ol diyārı (11) köşe be köşe menzil be menzil cā be cā varup teferrüc kıla ve bize ol (12) diyāruñ ḥüsn-i ḥālından şahīḥ haber getüre deyü meşveret eylediler. Çünkü (13) bu endīşeyi kıldılar, pes bir şahşı bulup derḥāl ol diyāra gönderdiler”

[85b]

oturup Üngürüs memleketi tarafına göz kulak tutup durumuna kulak kesilmişlerdi. Fakat sürekli şöyle duyarlardı ki: “Üngürüs diyarı her yönüyle zengin vilayettir ve her bir köşesi

bağ bahçe, çayır çimen her tarafı bayındırdır.” deyip bir derecede anlatılan hikâyeleri bir mertebede tabir ederlerdi ki onun övgüsüne şaşırıp hayran kalarak: “Acaba anlattıkları kadar var mıdır?” deyip o memleketi arzu eder ve özlem duyarlardı. Sonunda o kaptanlar bir araya gelip bu Üngürüs vilayetinin vasıflarından konuşmaya başladılar. Dediler ki: “O diyar bu yönüyle bilinir ve tanınır şimdi o diyarı bilen bir kişi bulmamız ve (bu kişiyi) o diyarı köşe bucak, dura kalka, yer yer gidip gezsin ve bize o diyarın güzelliklerinden gerçek haber getirsin diye o vilayete göndermemiz gerekir.” diye istişare ettiler. Bu düşünceye vardıktan sonra birini bulup hemen o diyara gönderdiler

[86a]

“(1) ve emr eylediler, kim varup ol memâlik-i ser be ser geşt eyleye ve şâfî (2) cevâb getüre. Ol şahş dahı emre fermânber olup ve yir öpüp (3) çıkup revâne oldu. Ezincânib ol kapudânlar eytdiler kim: “Ceddimüz (4) ve biz ol diyâr için ‘âlemün gavgâsın başımuza alup bunda geldük. (5) İmdi gerekdür kim, el virdügi kadar taleb kılavuz” didiler. Ammâ bu (6) vilâyeti ne sebep ile taleb kılavuz deyü tefekkür bahırına taluban (7) ‘âkıbet işbu bahâneyi ‘adâvete ve bürüdete sebep gördiler. Eytdiler kim: (8) elçi şalalum ve peşkeş için bir ak gümüş eyeri-y-le ve muraşsa (9) oyanı-y-la ve dahı delim esbâblar gönderelüm. Ammâ kim, ol râyı (10) itmişlerdi kim işbu peşkeş ol ziyâruñ bahâsı ve ‘adâvete bahânesi (11) ola. Ve endîşe-i fâsideleri bu ıdı kim, ol ağ at bahâ-yı zemîn ola (12) ve ol gümüş eger nehr-i revânlar için ola. Ve ol muraşsa (13) oyanı envâ’-ı mîve ve nebât için ola bu fâsid fikirleri kıldılar.”

[86a]

ve varıp o memleketi baştan başa gezsin ve derdimize çare olacak cevabı getirsin, diye emrettiler. O kişi de emre uyarak yer öpüp çıkarak yola koyuldu. Bu taraftan o kaptanlar dediler ki: “Atamız ve biz o diyar için dünyanın sıkıntısını göze alıp buraya geldik. Şimdi mümkün olduğu kadar isteyelim.” dediler. Fakat bu memleketi niçin istiyoruz, diye düşünce denizine dalıp sononda bu bahaneyi düşmanlığa ve dargınlığa sebep gördüler. Dediler ki: “----elçi gönderelim ve hediye olarak gümüş eyeriyle mücevherlerle bezenmiş dizginiyle ak (bir at) ve de birçok gündelik eşya gönderelim. Bu hediyeler o diyarın bedeli ve düşmanlığa bahanesi olsun diye bu fikre varmışlardı. O beyaz at, toprak için ve o gümüş eyer akarsular için ve mücevherlerle bezenmiş dizgin türlü meyve ve bitki için bedel olsun diye fesat düşünceye sahiptiler. Bu fesat düşünceleri akıllarından geçirdiler.

[86b]

“(1) Ammā çünkim ol kimseneyi ol diyār tecessüsi içün şalmışlardı, ol (2) şahş dañı emr mûcibince ol memlekete girüp şehir be-şehir kıyete be kıyete geşt (3) idüp teferrüc eyledi ve gördi kim, her bir cânibi lâlezâr ve her tarafı (4) bāğ-ı cinân gibi müzeyyen murğızâr, her köşesi firdevs bāğından nişân (5) virür, cā be cā devhâleri hûd her biri bir şehriyârûñ dikmesiydi.

Nazm

(6) Çiçeklerle müzeyyen şahın u şahrâ

İderdi dürli kuşlar anda ğavġâ

(7) Çemen üzre şalup sâye ağaclar

Açılup şâhlar üzre çiçekler

(8) Yeşil ton içre gül olmışdı handân

Öterdi ‘andelîb eylerdi efgân

(9) Tarağı miskinûñ hâr olmuşdı

Gül-ile hârlar yâr olmuşdı

(10) Şalınurdı şefâdan servi şimşâd

Hazân bîminden olup cümle âzâd

(11) Çemenlerde aķardı çağlayup şu

Dir idi lâ ilâhe illâ Huve

(12) Humârın def içün gülşende herkes

Tutardı nısf-ı nârenc elde nerges¹⁹¹

(13) Şefâdan hurrem oldukça çemenler

Külâhın göge atardı yâsemenler”

[86b]

O kimseyi o memleketi gizlice araştırmak için göndermişlerdi, o şahıs da emir gereğince o memlekete girip şehir şehir, köy köy gezip dolaştı ve her bir tarafı lale bahçesi ve her

¹⁹¹ Hazai “herkes”

tarafı cennet bağı gibi süsleyen kuş yuvalarını, her köşesinin Firdevs bahçesinden izler taşıdığını, yer yer her birini padişahın diktiği ağaçları gördü.

Nazım

Çiçeklerle süslenmiş meydan ve ova/ Orada türlü kuşlar kavga ederdi.

Ağaçlar çimen üzerine gölgelerini düşürüp/ Padişahların üzerine çiçekler açılıp

Yeşil kıyafetinin içinde gül gülümsüyordu/ Bülbül öterdi ve figan ederdi.

Diken miskinın tarağı olmuştu/ Gül ile dikenler dost olmuştu.

Servi, şimşir ağacı mutluluktan salınırdı/ Sonbahar korkusundan tamamen azat oldu.

Su çimenlikte çağlayarak akardı/ Ondan başka ilah yoktur, derdi.

Herkes sarhoşluğunu gidermek için gül bahçesinde / Nergis elinde yarım turunc tutardı.

Çimenler mutluluktan gülümsedikçe/ Yasemenler külahını göğe atardı.

[87a]

“(1) Cinān bāğına beñzer idi her bāğ

Aķar Kevşermişāl içinde ırmağ

(2) Var ıdı lālenüñ bağrında dağı

Yañardı rüz u şeb anuñ çerāğı

(3) Şu resme dilküşāyıdı ol iklīm

Görenler eyler idi cümle teslīm

Neşr

(4) Rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı esrār şöyle rivāyet iderler kim, (5) çünkim ol şahş işbu ḥāl-ıla ol memleketi taraf taraf köşe be köşe (6) sert e ser seyr idüp teferrüc kıldı, ‘acāyib ve ğarāyib yeşilistānlar (7) ve ḥüb mergüb gülistānlar, laṭīf būstānlar müşāhede kıldı. (8) Kıştārları ḥod kemāl-i mertebede vāfir bir müferriḥ cā ve maķām-ı dilküşādur (9) kim mişlini dīde-i devrān görmemişdür. Çünkim ol (10) vilāyeti bu şüretde gördi, mışra‘ naķşını gönlinde taşvīr (11) eyledi ve zemānlarda bir zemān yine ol diyārları terk idüp (12) diyār-ı aşlīyesine ‘avdet eyledi. Bir gün vaṭanına irişdi ve (13) Arpad-ı serdāruñ ḥuzūrına vardı. Ol ḳapudānlaruñ ḥuzūrında ol”

[87a]

Her bahçe cennet bahçesine benzerdi/ İçinde Kevser gibi ırmak akardı.

Lalenin bağırında yarası vardı/ Gece gündüz onun ateşi yanardı.

O memlekette bu manzara gönle ferahlık verirdi/ Görenlerin hepsi teslim ederdi.

Nesir

Haber rivayet edenler ve sırları nakledenler aktarırlar ki:

O kişi bu durumda o memleketin her tarafını köşe bucak, baştan başa gezip dolaştı. Acayip ve garip ormanlar ve güzel, herkesçe beğenilen gül bahçeleri, hoş bostanlar gördü. Ekin tarlaları da oldukça fazla ferahlatıcı ve gönül açan bir yerdir ki benzeri dünya gözüyle görülmemiştir. O memleketi bu şekilde gördü, gönlünde oluşan mısraları betimledi ve günlerden bir gün yine o diyarı terk edip asıl memleketine döndü. Bir gün vatanına ulaştı ve Komutan Arpat'ın huzuruna vardı. O kaptanların huzurunda o

[87b]

“(1) vilāyeti temāşā kıldıḡı üslūb üzre min evvelihî ilā āhîrihî beyān (2) ve ‘ayān eyledi Çünkim ol kâpudānlar işbu hikāyeyi dinlediler, (3) ez cān u dil ol diyāra tālîb oldılar ve anuñ endişesinde (4) deng ü hayrān oldılar. Pes hemāndem kıral-ı Çupuluḡ diledi kim, (5) elçi göndereler. Hemāndem bir ağ at gümüş eyeri-y-le muraşşa‘oyanı-y-la (6) tertîb idüp elçi-y-ile kıral-ı Çupuluḡa gönderdiler. Ol zemānda (7) kıral daḡı taḡtı üzerinde oturup taḡt-ı taşarrufında olan memālikine (8) sāye şalup ḡüküm ü ḡükümet iderdi. Begleri bir gün (9) “Vilāyet-i Erdelden elçi geldi” deyü ‘arz eylediler. Kıral cānibinden elçiye (10) destūr olup getürüp kondurdılar, temām geregince ziyāfet (11) itdiler. Çünkim dīvān günü oldı, elçinuñ aḡvālın kırala (12) ‘arz eylediler. Emr eyledi gelüp el öpdüğinden soñra peşkeşin¹⁹² çeküp (13) nāmesin ‘arz eyledi. Pes mektūba nazar kıldılar, yazılmış kim:”

[87b]

vilayeti gördüğü gibi başından sonuna kadar tek tek anlattı. O kaptanlar bu anlatılanları dinleyince candan ve gönülden o diyarı istediler ve onun düşüncesiyle hayran oldular. Sonra hemen Kral Çupulug’a elçi göndermek istedi. Hemen gümüş eyeriyle ve mücevherlerle bezenmiş dizginiyle ak at hazırlayıp elçiyle Kral Çupulug’a gönderdiler.

¹⁹² Hazai “pîşkeş”

O dönemde kral da tahtının üstünde oturup tasarrufu altında olan memleketleri koruyup yönetirdi. Beyleri bir gün, Erdel vilayetinden elçi geldi, diye arz ettiler. Kral tarafından elçiye izin verilince getirip yerleştirdiler, olması gerektiği gibi ziyafet verdiler. Divan günü olunca elçinin durumunu krala arz ettiler. Emretti: Gelip el öptükten sonra hediyelerini sunup mektubunu arz etti. Sonra mektuba baktılar, yazılmış ki:

[88a]

“(1) “Devletlü kıral ma'lūmuñ ola kim şol at kim, hażretüñüze pişkeş (2) gönderdük, zemīn behāsı-y-çün ola ve eyeri nehr-i revānları-y-çün ola (3) ve muraşşa'oyanı envā'-ı nebātāt-ı zemīn içün alup kabūl idesiz” demişler. (4) Çünkim kıral mektūbuñ cevābın dinledi ve fikir 'ālemine vardı, 'ākıbet (5) mektūbuñ mefhūmindan işbu cevābı añladı kim, ol kapudānlar andan (6) yurd isteyüp gendü sāyesine gelüp tābi' olmağ murād itmişler. (7) Ve kıral dañı elçiye ağır hil'at virüp şöyle cevāb virdi kim: (8) “Çünkim anlar yurd murād eylemişler, işbu benüm hükümümde her kanķı (9) köşeyi ihtiyār iderler ise nola deyüp elçiye ol dem destūr (10) hil'atı virilüp vilāyet-i Erdele revāne olundu. Günlerde bir gün (11) Arpad serdāruñ hūzūrına irüp ahvāl-ı każiyyeyi bildürdi. Eyle (12) olıcağ Arpad-ı serdār ve ol kapudānlar hemān elçiye muntazır (13) olmuşlarıdı. Çünkim elçinüñ cevābın aldılar derhāl bi'l-ittifāk”

[88a]

“Devletli kral bilgin olsun ki; şu at toprak için, eyeri akarsular için, mücevherlerle bezenmiş dizgin türlü bitkileri olan toprak için bedel olsun diye hazretinize hediye gönderdik; alıp kabul edin.” demişler. Kral mektupta yazılanları dinledi ve düşünmeye başladı. Sonunda mektubun içeriğinden o kaptanların ondan yurt isteyerek kendi gölgesine gelip tabi olmayı murat ettiğini anladı. Ve kral da elçiye değerli kaftan verip şöyle cevap verdi ki: “Onlar yurt istediklerinde benim hükümümde olan herhangi bir köşeyi seçerlerse ne olacak?” deyince elçiye izin kaftanı verilerek Erdel vilayetine yolcu edildi. Günlerden bir gün Komutan Arpat'ın huzuruna ulaşip durumu bildirdi. Öyle olunca Komutan Arpat ve o kaptanlar elçinin yolunu gözlüyorlardı. Elçinin cevabını alınca fikir birliğiyle hemen

[88b]

“(1) etrāfda olan vilāyetlere nāmeler gönderüp leşker cem' eylediler. Az zemānda (2) üç yüz biñe yakın leşker cem' olup Arpad-ı serdār ve altı kapudān (3) ol ovadan göçüp kıral

Çupuluğuñ üzerine ‘azm eylediler. Andan varup (4) nehr-i Tişayı geçüp Segedin dimekle meşhûr maḥalla varup ḳondılar. Ammā kim (5) vilāyet ḳavmından bir ferd kimseneye zarar ve güzend eylemediler. Çünkim (6) Segedinābāda vardılar ḳıral-ı Çupuluğa haber vardı. Ammā bu haberden (7) ḡāyet-le ḡāzabnāk ve perīşān düşüp fi’l-ḥāl ḳaşd eyledi kim, yanında (8) ḥāzır olan leşkeri ile nehr-i Tunayı geçüp ol ḳapudānlar-la (9) muḳābele ḳıla. Ammā vezīrleri ve begleri men‘ eylediler. Fi’l-ḥāl düşmen (10) cānibine cāsūslar şaldılar ve eṭrāf-ı cevānibe beglere ve sāyir yirlere: (11) “Cemī‘ yaraḡıñuz-la ta‘cīl ḳapuma gelesiz” deyü nāmeler gönderdi. (12) Bu yönde leşker cem‘ eylemede. Ammā kim bu cānibden cāsūslar gelüp (13) temāşā ve teferrüc eylediler, gördiler kim, ol ḳapudānlar bī-ḳıyās leşker çeküp”

[88b]

etrafta olan vilayetlere mektuplar gönderip asker topladılar. Kısa zamanda üç yüz bine yakın asker toplanınca Komutan Arpat ve altı kaptan o ovadan göçerek Kral Çupulug’un üzerine yöneldiler. Oradan varıp Tisa Nehri’ni geçerek Sepedin diye bilinen yerde konakladılar. Fakat vilayet halkından bir kimseye (bile) zarar vermediler. Segedinabad’a varınca Kral Çupulug’a haber ulaştı. Fakat bu haberden oldukça öfkelenip perişan olunca bu durumda yanında hazır olan askeriyle Tuna Nehri’ni geçip o kaptanlarla savaşmak istedi. Fakat vezirleri ve beyleri engellediler. Bu durumda düşman tarafına casuslar gönderdiler ve civar yerlere, beylere ve bunun gibi yerlere, bütün teçhizatınızla acilen kapıma gelin!” diye mektuplar gönderdi. Bu amaçla asker toplamaktadır. Fakat bu taraftan casuslar gelip gezip dolaşırlar. O kaptanların benzersiz asker toplayıp geldiğini gördüler.

[89a]

“(1) gelür. Ve aḥvāl-ı keyfiyetlerine göz ḳulaḳ urup muḥaḳḳaḳ haber aldı kim, fıkrleri (2) ḳıral üzerine ve memleket talebindedir. Ol aradan dönüp ‘ale’t-ta‘cīl (3) ḳıraluñ ḥuzūrına varup ol gümrāh leşkerüñ aḥvālın ve ḥikāyeyi ḥaḳīḳatın (4) bildiler. Ammā ḳıral daḡı sehel zemānda ḡayli ‘asker cem‘ eyledi. Şöyle rivāyet (5) olunur kim, bu taraftan Arpad-ı serdār ol ḳapudānlar-ıla ve sāyir (6) müdebbirān-ıla tedbīr ve müşāvere eyleyüp ol maḥalda ḳırala bir mektüb (7) inşā idüp gönderdiler. Çün mektüb ḳırala vuşul buldı, muṭāla‘a (8) ḳıldı. Eytmiş ki: “Sen ki Üngürüs ḳıralı Çupuluḡsın, bilmiş olasın kim, (9) bu diyārı ibtidādan ceddımız Ḳattar ḳılıc-ıla feth eyleyüp niçe zemān (10)

hükmeylediklerinden¹⁹³ sonra ölüp (11) dünyadan gitmek ile elden gitmiştir. Ve bu memleket bize mîrâs olmuştur. (12) Ve andan gayri biz dağı egeri-y-le, muraşsa ‘oyanı-y-la ve delim (13) la’l ü cevâhir virmek ile vilâyetün ‘ivażın eyledük ve seni râzî”

[89a]

Ve durumlarına göz kulak tutunca niyetlerinin kralı ve memleketi almak olduğunu kesin olarak öğrendi. Oradan dönüp acele olarak kralın huzuruna giderek o azgın ordunun durumunu ve olayın aslını haber verdiler. Fakat kral da kısa zamanda bir hayli asker topladı. Şöyle rivayet edilir ki; bu taraftan Komutan Arpat, o kaptanlarla ve diğer danışmanlarıyla fikir alışverişinde bulunup orada bir mektup yazarak krala gönderdiler. Mektup krala ulaşınca etraflıca düşündü. Demiş ki: “Sen ki Kral Çupulug’sun heberin olsun ki bu memleketi önceden atamız Kattar kılıçla fethederek nice zaman hükmettikten sonra ölüp dünyadan gittiği için (memleket) elden gitmiştir ve bu memleket bize miras kalmıştır. Ve bunun dışında biz de eğeriyle mücevherle bezenmiş dizginiyle ve sınırsız değerli taş ve mücevher vererek memleketin karşılığını verdik ve seni razı

[89b]

“(1) ve şâkir kılduk. İmdi şimdiki hâlde murâdımız budur kim, cemî’ mâluñ (2) ve hazîneñ senüñ olsun. Aña dağlımız yokdur. Ammâ vilâyeti bize verüp¹⁹⁴ (3) teslîm eylesin. Yok mı dîrsin, bilmiş olasın kim, işbu diyâr için (4) şimdiki hâlde kılıc kuşanup süvâr olmuşuzdur. Eylüg ile ve (5) hüsn-i rızây-ı-la bize teslîm eyle. Eylemezseñ vaktuña hâzır olasın” demiş. (6) Çünkü kırıl mektûbı okudu, hemândem gâzaba gelüp ol mektûbı (7) pâre kılop emr eyledi kim: “Leşker hemân göçsün” dedi. Şöyle ki (8) gâyet gâzabından ol gelen elciye envâ’ dürlü haķâretler eyleyüp, (9) andan gendüsi dağı nehr-i Tunayı geçüp Arpad-ı serdâr üzerine revâne (10) oldu. Ammâ Arpaduñ dağı cäsüsları varup kırılun aħbârın (11) getürüp hemândem Arpad dağı Segedin maħallında cemî’ ceng âlâtın (12) mükemmel eyleyüp sancağların açup ol maħaldan kalkup göçdi. (13) Bir kaç mesâfe kıat’ eyleyüp bir maħalda kırıl-ıla mülâkât olup ve kırıl”

[89b]

ve hoşnut kıldık. Şimdi bu durumda isteğimiz budur ki, bütün malın ve hazinen senin olsun. Ona itirazımız yoktur. Fakat vilayeti bize verip teslim et. Yok mu, dersin; bilmiş

¹⁹³ “niçe zemân hükmeylediklerinden” ifadesi metinde tekrar yazılmış.

¹⁹⁴ Hazai “virüb”

ol ki, bu diyar için şu durumda kılıç kuşanıp ata binmişiz. İyilikle ve gönül rızasıyla bize eslim et. Etmezsen vaktine hazır ol!” demiş Kral mektubu okuyunca hemen öfkelenerek o mektubu parçalayıp, ordu hemen harekete geçsin, diye emretti. Şöyle ki, çok öfkelenildiği için o gelen elçiye türlü hakaretler edip oradan kendisi de Tuna Nehri’ni geçerek Komutan Arpat üzerine yola koyuldu. Fakat Arpat’ın da casusları varıp kralın heberlerini getirince hemen Arpat da Segedin (denilen) yerde bütün savaş araç gerecini tamam edip, sancaklarını açarak o yerden kalkıp harekete geçti. Biraz mesafe katedip bir yerde kral ile karşılaştığında kral

[90a]

“(1) nehr-i Tuna kenârında âsâyiş eylemiş idi. Arpad-ı serdâr dahı muķâbele (2) konup karavullar çıkup tarafeynden beklediler. Ol gice yatmadılar uyumadılar, (3) tâ kim ‘ale’s-şabâh olup, ‘âlem münevver oldu. Ol iki hisâbsuz ‘asker (4) tâ ser ü pâ âhen-püş at arkasına gelüp birbirine karşı kat ender kat (5) saflar ârâyde kılup nazar ber-meydân kıldılar ve iki cânibden muhkem (6) ‘âşıkâne uruşdılar. Ceng gitdükce germ oldu. ‘Âkıbet kıraluñ bir vezîri varıdı, (7) şol kolında otururdu. Hemândem ‘azm-ı meydân idüp meydân (8) yüzinde olan ‘askere kılıc yürütdiler ve Arpaduñ leşkerni¹⁹⁵ (9) bir menzil girüye bıraktılar. Ol hâlî göricek, hemândem Arpad tarafından (10) ol altı kapudânuñ ikisi yürütdiler. Ol iki leşker birbirine (11) karılup katılup muhkem ceng itdiler. Tâ şol mertebede âşüb kıldılar kim, (12) ceng içinde nâgehân ol iki kapudânuñ¹⁹⁶ üzerine üşüp (13) depelediler ve kanların yeryüzinde surh reng itdiler. Arpad serdâr”

[90a]

Tuna Nehri kıyısında konuşlanmıştı. Komutan Arpat da karşısına konunca iki taraftan nöbetçiler çıkıp beklediler. O gece, sabah olup âlem aydınlanıncaya kadar yatmadılar, uyumadılar. Baştan ayağa zırh kuşanıp atlanarak gelen o iki sayısız ordu, birbirine karşı kat kat saflar düzenleyip aynı meydanda karşı karşıya geldiler ve iki taraf sıkı bir şekilde canı pahasına vuruştı. Savaş gittikçe kızıştı. Sonunda kralın bir veziri vardı, sol kolunda otururdu. Hemen meydana yürüyüp meydandaki askeri kılıçtan geçirdiler ve Arpat’ın askerini bir menzil eiye püskürttüler. Bu durumu görünce o altı kaptanın ikisi hemen Arpat tarafından ilerledi. O iki ordu birbirine karışıp katılarak sağlam/sıkı mücadele ettiler. O kadar kargaşa oldu ki savaş içinde ansızın o iki kaptanın üzerine çullanıp

¹⁹⁵ Hazai “leşkerini”

¹⁹⁶ Hazai “kapudanın”

öldürdüler ve kanlarıyla yeryüzünü kırmızıya boyadılar. Komutan Arpat

[90b]

“(1) çünkü bu hālı gördi, diledi kim, gāḡab ıla bir gezden ḡamle kıla. (2) Ammā ol bākī ḡapudānlar yūriyūp ol iki çeriyi birbirine urup (3) bir ceng kıldılar kim, na‘ra-ı hūy u hāy evc-i āsumāna peydā oldu. (4) ‘Āḡıbetü’l-emr ḡıraluñ vezīrine ceng arasında muḡābele geldiler, hemān (5) fi‘l-hāl fırsat bulup depelediler, ḡanın yir yüzine sepelediler. Ḳıral (6) çerisi ol hālı göricek, yüz dönderüp ḡıraluñ üzerine (7) firār eylediler, çünkü ḡıral işbu hālı gördi, hemāndem gāḡaba (8) gelüp el ḡılıc ḡabzasına urup ḡamle kıldı. Bu cānibden Arpad-ı serdār (9) daḡı yürüdi, ol iki leşker birbirine ḡarılup ḡatılup ol mertebede (10) āheng-i ceng kıldılar kim, ol şahrāyı leş ile mālāmāl idüp (11) nehr-i Ṭunayı ḡan bulanık aḡıtdılar.

(Nazm)

(12) Birbirine ḡarışup leşker hemān

Kesdiler başlar döküben yire ḡan

(13) Na‘ralardur ḡaḡırılur hūy u hāy

Çatarıdı ḡaşların a‘dāya yay”

[90b]

bu durumu görünce öfkeyle birden hamle yapmak istedi. Fakat o diğerkaptanlar ilerleyip o iki orduyu birbirine vurup (öyle) bir savaştılar ki hay huy naraları gökyüzüne ulaştı. Sonunda savaş sırasında kralın veziriyle karşılaştılar. Bu durumda fırsatını bulunca hemen öldürdüler, kanını yeryüzüne saçtılar. Kralın ordusu bu durumu görünce yönlerini çevirip krala doğru kaçtılar. Kral bu durumu görünce hemen öfkelenerek elini kılıç kabzasına atıp hamle yaptı. Bu taraftan Komutan Arpat da ilerledi, o iki ordu birbirine karışıp katılarak öyle savaştılar ki o ova cesetle dolunca Tuna Nehri kandan bulanık aktı.

Nazım

Ordu o anda birbirine karışıp /Başlar kesip yere kan akıttılar

Hay ve huy naraları atılır/ Yay zalimlere ḡaşlarını çatardı.

[91a]

“(1) Bāl açup oğlar uçardı her yaña

Her biridür şanaduñ tîr-i kazâ

(2) Yalmanurdı dil uzadup nîzeler

Qalb-ı a‘dāya vururđ rîzeler

(3) At ayağından ağıp göge gupār

Ölmiş idi bir yigit koca ne var

(Nesr)

(4) Rāvîler kavlinca ol iki leşker çünkim bu ceng kıldılar, (5) iki taraftan hayli adam helāk olup ‘ākıbet kıral çerisi mağlûb (6) ve münhezim olup begleri ve yarar nâmdârları ekşeriyyâ kılıcdan geçüp (7) helāk olmuşlardı. Çünkim kıral bu hālı gördi, iş soñın (8) şanup bunu fikr itdi kim, kaçup Peşte üzerinden nehr-i Tūnayı geçe, (9) andan kal‘a-ı Budini ālāt-ı harb-ıla muhkem ve mükemmel eyleye. Ammā (10) Arpad-ı serdāruñ ‘askeri etrāfı alup her taraftan ve her cānibden etrāfı (11) alup¹⁹⁷ yolları bağlamışlardı. Kıral işbu muşîbeti göricek, hemān (12) anı fikr eyledi kim, nehr-i Tūnaya at şalup giçe ve selāmet ile (13) ol kal‘ayı melce’ ve mesned idine. Bu efkār-ı fāsıdey-i-le bi’z-zarūri”

[91a]

Oklar kanat açıp her tarafa uçardı / Her birini kaza oku sanırdın.

Mızraklar dil uzatıp yalanırdı/ Zalimlerin kalbini vurup parçalardı.

At ayağından toz göge yükselirdi/ Bir genç, yaşlı ölmüştü ne olacak

Nesir

Ravilerin anlatığına göre o iki ordu savaşp, iki taraftan da birçok adam ölünce sonunda kralın ordusu yenilip, hezimete uğrayınca beyleri ve ileri gelen nam sahiplerinin çoğu kılıçtan geçip ölmüştü. Kral bu durumu görünce işin sonunu düşünerek kaçıp Peşte üzerinden Tuna Nehri’ni geçip oradan Budin Kalesi’ni savaş aletleriyle sağlam ve mükemmel yapmayı düşündü. Fakat Komutan Arpat’ın ordusu etrafı çevirip her taraftan ve her yönden yolları kapatmıştı. Kral bu belayı görünce hemen Tuna Nehri’ne at sürüp geçmeyi ve güven içinde o kaleyi sığınak ve dayanak edinmeyi düşündü. Bu fesat

¹⁹⁷ Hazai’nin metninde “etrafı alup” ifadesi bulunmamaktadır.

düşünceyle mecburen

[91b]

“(1) at başın dönderüp nehr-i mezbûreye gendüyi şaldı. Ammā ol (2) maḥalda bī-çārenüñ ‘ömr-i yatı¹⁹⁸ yaşıluḡ defter-i zemānı düirilüp (3) zemāne tīr-i eceli aña kaşd idüp rāst itmişdi. Nite ol kadar kim (4) cidd ü cehd eyledi kim, ol nehirden ḥalāş bula, bu vech-ile necāt (5) müyesser olmayup ve amān bulmadı. Ol arada kıral-ı Çupuluḡ atı-y-la (6) tonı-y-la fir‘avunvār ġarḡ olup nām u nişānı belürsiz oldı.

(Nazm)

(7) Gel iy şarrāf-ı ma‘nā-yı ḥaḳīḳat

Nice oldı diñle imdi bu ḥikāyet

(8) Kiminüñ taht iken yiri bu devrān

Boḡup şu içre eyler ḥāke yiksān

(9) Gedāyı gāh ider sultān-ı ‘ālem

Anuñ emrinde olur cümle ādem

(10) Niçe sultānı eyler gāh dervīş

Vurur¹⁹⁹ ḥār-ı ecelden cānına rīş

(11) ‘Acebdür ‘ālemüñ ḥālı ‘acebdür

Nişāt-ı derdine yine sebebdür.

Neşr

(12) Rāvīler ḳavlinca çünkim kıral-ı Çupuluḡ nehr-i Tınaya (13) ġarḡ oldı, ol aradan Arpad-ı serdār ol ġanīmet mālı ıla ḳalḳup”

[91b]

atın başını çevirip adı geçen nehre kendini saldı. Fakat orada biçarenin ömür yayı gevşetilirip amel defteri kapatıldığı zaman ecel oku ona kastedip rastlamıştı. O nehirden kurtulmak için o kadar çabaladı ki yine de kurtulmak nasip olmadı ve aman bulamadı.

¹⁹⁸ Hazai “yay”

¹⁹⁹ Hazai “urur”

Kral Çupulug orada atıyla, kıyafetiyle Firavun gibi batarak adı sanı belirsiz oldu.

Nazım

Gel ey hakikatli sözün kuyumcusu / Şimdi bu olaylar nasıl oldu, dinle!

Bu dünyada kiminin yeri tahtken / Su içinde boğarak yerle bir eder.

Gah dilenciye dünyaya sultan yapar / Bütün insanlar onun emrinde olur.

Gah birçok sultanı fakir eder / Canına ecel dikeninden yara vurur.

Gariptir, dünyanın hâli gariptir / Yine neşesi derdine sebeptir.

Nesir

Ravilerin anlattığına göre Kral Çupulug Tuna Nehri'nde boğuldu. Komutan Arpat ganimet malıyla oradan kalkıp

[92a]

“(1) Peşte üzerine konup feth eyledi. Andan soñra nehr-i Tınayı geçüp (2) kıraluñ serîrine geçüp memâlik-i mezbûreye hükm eyledi. İllâ kim tâc-ı saltanat (3) ol zemânda yoğıdı kim, anlaruñ dilince ol tâca korona dirler. (4) Mādām kim ol tâc ‘alâmeti begleruñ ittifâkı-y-la kıralların başına geydürilmeyince (5) kırallık merâtibi olmazdı. Çünkim ol zemânda tâc-ı saltanat (6) yoğıdı, hemân beglik tarîkı-y-le Arpad-ı serdâr tahta geçüp (7) hükm ü hükümet kıldı ve ‘ale’r-rağm-ı rûzgâr yiyüp içüp hoş (8) geçdi ve niçe müddet hayâtda oldukça düşmândan bir ferd aña ğarîm (9) olmayup anuñ-la muķâbele kılmayup niçe zemân huzûr-ı kalb-ıla ay u yıl (10) geçirüp ‘âkıbet dâne-i ‘ömri²⁰⁰ dükenmelü olup bir gün za‘îf köhneḥâl (11) ve ḥasta ve şikestebâl düşüp zemâne andan yüz dönderüp (12) ḥâk-ıla gözin pür kıldı. Çünkim ol vefât itdi, evlâdından (13) birin daḥı beglediler. Niçe zemândan soñra ol daḥı dünyâdan gidüp”

[92a]

Peşte üzerinde konuşlanıp (orayı) fethetti. Ondan sonra Tuna Nehri'ni geçerek kralın tahtına geçip adı geçen memlekete hükmetti. Ancak saltanat tacı o zaman yoktu fakat onların dilinde o taca korona derlerdi. O tacın alameti beylerin ittifakıyla kralların başına giydirilmezse krallık töreni yapılmazdı. O zaman saltanat tacı olmadığı için beylik

²⁰⁰ Hazai “ömrü”

yoluyla Komutan Arpat tahta geçerek krallık yaptı ve zamanın aksine yiyip içerek hoşça zaman geçirdi. Hayatı boyunca düşmanlarından bir kişi (bile9 ona rakip çıkmayıp, onunla karşı karşıya gelmediği için nice zaman gönül huzuruyla ay ve yıl geçirdikten sonra ömür tanesi tükenerek bir gün güçsüz düşüp, hasta olup kanadı kırılınca, zaman ondan yüz çevirince gözü toprakla doldu. O vefat edince çocuklarından birini bey yaptılar. Uzun zamandan sonra o da dünyadan gidip

[92b]

“(1) serîr-i saltanat hâlî kalıcak, bâkî kalan begler ulular bir yire cem‘ olup (2) tanışdılar, iş soñın şanışdılar. ‘Âkıbet eşnâ’-ı tedârükde şöyle rây (3) görüp tanışdılar kim işbu serîr ulu kırallaruñ tahtı ve nazargâhı (4) ve me’vâsı ve meskenidür. İmdi günden güne saltanatuñ terakķisi (5) vâcib iken, tenezzülde olmağuş vechi yokdur deyüp ve ba‘zıları eytdiler kim: (6) “İşte tâc u taht ve serîr-i saltanat tihî²⁰¹ kaldı. Şimden soñra gerekdür kim, (7) işbu nesilden İstefanı maħal görüp şadra geçürüp başına tâc-ı devlet (8) urup kırallık şartın yerine getürevüz, tâ kim bizüm rif‘atımız dahı günden (9) güne yine terakķide ola.” Eyle olsa cümle begler bu râyı begendiler, be-ğâyet (10) hoş görüp kırallık tedbîrin kıldılar. Râvîler şöyle rivâyet (11) iderler kim, çünkim begler bir araya cem‘ olup müşâvere kıldılar, dilediler kim, (12) İstefanı tahta geçirüp kıral eyleyeler. Ol arada bi’l-ittifâķ (13) vilâyet izni-y-le ve dîndârlarınuş ve sâyir müdebbirânlarınuş²⁰² kavlı-y-la tâc-ı devlet”

[92b]

saltanat tahtı boş kalınca kalan diğer beyler büyük bir yere toplanarak istişare ettiler. İşin sonunu düşündüler. Görüşme esnasında şöyle bir fikir bulup istişare ettiler ki: “Bu taht, yüce kralların tahtı, seyir yeri, makamı ve meskenidir. Şimdi günden güne saltanatın ilerlemesi gerekirken gerilemenin lüzumu yoktur.” deyince bazıları dediler ki: “İşte tac, taht ve saltanat makamı sessiz kaldı. Bundan sonra bizim rütbemizin de günden güne ilerlemesi için bu nesilden İstefan’ı uygun görüp başa geçirerek, başına devlet tacını giyidirip krallık şartını yerine getirmemiz gerekir.” Öyle olunca bütün beyler bu fikri beğendiler, gayet hoş görerek krallık hazırlıklarını yaptılar.

Raviler şöyle rivayet ederler ki, beyler bir araya toplanıp görüştüklerinde İstefan’ı tahta geçirip kral yapmak istediler. O arada vilayet izniyle ve din adamlarının ve diğer

²⁰¹ Hazai “tehî”

²⁰² Hazai “müdebbirablarınun”

danışmanların sözleriyle devlet tacını

[93a]

“(1) ihdās eylediler. Ve begler ve yigler²⁰³ bi-esrihim cem‘ olup İstefanuñ (2) huzūrına gelüp aña mütāba‘at kılup ve maķām-ı ‘ubūdiyyetde baş (3) qodılar. Andan yirinden ‘izzet-le kaldırıup kırallık serīrine yitürdiler²⁰⁴, (4) şadra geçirüp hāzret-i ‘İsānuñ ----²⁰⁵(5) İstefanuñ başına tāt-ı devlet urup kırallık şerāyiñin ve hīzmet (6) erkānın yerine getürdiler. Ve her biri şādmān ‘işrete meşgūl oldılar. (7) Pūs çünkim İstefan kıral oldu üç yıla dek hūsni ‘adālet-le (8) hūkm-i hūkūmet idüp dād eyledi. Üç yıl āhir olduğdan soñra (9) Bulğar vilāyetinüñ kıralı Kan Voyvoda-y-ıla uz olmayup andan (10) şikeste hātır olup diledi kim, Bulğar üzerine sefer eyleye. Hemāndem (11) etrāf-ı ‘āleme beglere ve bāķīlerine nāmeler gönderdi, leşker cem‘ (12) eylemeğe başladı. Ammā bu cānibden işbu haber Bulğar vilāyeti hākimī Kānuñ (13) kulağına irdi. Ve ol dañı ziyāde temerrüd kāfir idi. Kıraldan”

[93a]

hazırladılar. Beyler ve önde gelenlerin hepsi toplanarak İstefan’ın huzuruna gelip ona itaat ederek kulluk makamına baş koydular. Sonra izzetle yerinden kaldırıp krallık tahtına getirdiler. Tahta geçirip Hazreti İsa’nın ----- İstefan’ın başına devlet tacını giydirip krallık töresini ve hizmet rükunlarını yerine getirdiler. Ve her biri mutlu bir şekilde hayatlarını yaşadılar. Sonra İstefan kral olunca üç yıl kadar güzel bir adaletle yöneticilik yapıp adaleti sağladı. Üç yıl bittikten sonra Bulgar vilayetinin kralı Kan Voyvoda ile uzlaşamayıp gönlü kırılınca Bulgar üzerine sefer sefer yapmak istedi. Hemen çevredeki beylere ve diğerlerine mektuplar gönderdi, asker toplamaya başladı. Ama bu taraftan bu haber Bulgar vilayeti hākimī Kan’ın kulağına değdi. Ve o da fazlasıyla dikbaşlı (bir) kāfirdi. Kraldan

[93b]

“(1) bī-pervā hemāndem bil-cümle Bulğar ‘askerine nāmeler gönderüp cem‘ (2) itmeğe başladı. ---- Kıral-ı İstefan dañı bī-nihāyet Üngürüs (3) beglerin cem‘ eyleyüp sancağlar açup ‘alemler bulayup tabl u kūsaların (4) döğüp bī-hisāb āhen-pūş çeri-y-le göçüp Kan üzerine revāne oldılar. (5) Ve niçe mesāfe ve menāzil kaç eyledükden soñra Kan dañı (6)

²⁰³ Hazai “yeğler”

²⁰⁴ Hazai “yetürdiler”

²⁰⁵ Hazai metinde olmamasına rağmen buraya “yılında” ifadesini eklemiştir.

haber alup ol daḥı Bulḡar serkeşlerin çeküp kırala karşı (7) varup muḥkem ceng ālātın görüp ḥāzır ve müheyyā kılmışdı. Ammā (8) Kan Bulḡar kavmı-y-la İstefan-ıla vilāyet mābeyninde bulışup (9) muḡābele eyledi. Ve at arḡasına gelüp devlet imtiḥān idüp (10) muḥkem āşüb-ı kıtāl eylediler. ‘Ākıbet kıral ḡalebe eyleyüp Bulḡar (11) ‘askerini sıyup Bulḡar ḥākimi Kan muḥkem zaḥımdār düşüp (12) ol muḡārebede ele girüp ol zaḥımlar mazarratından ifākat müyesser olmayup (13) helāk oldu. Ammā ḡāyet-le mün‘im ve mālḡār kimsene idi. Çünkim”

[93b]

çekinmeden bütün Bulgar askerine hemen mektuplar göndererek (onları) toplamaya başladı.---- Kral İstefan da sayısız Üngürüs beyini toplayıp, sancaklar açıp, alemlerini sallayıp, büyük davulları dövüp, sayısız demir zırhlı askerle harekete geçerek Kan üzerine yola koyuldular. Ve nice mesafe ve menzil katettikten sonra Kan da haber alarak o da Bulgar isyancılarını toplayıp krala karşı gidip savaş araç gereçlerinin hazırlığını sağlam yapmıştı. Fakat Kan, Bulgar halkıyla birlikte İstefan’la vilayetin ortasında karşı karşıya geldi. Ve at sırtına binip güçlerini sınyıp sıkı bir şekilde savaştılar. Sonunda kral galip gelerek Bulgar askerini kırıp Bulgar Hâkimi Kan ağır yaralı düşünce o savaşta ele geçirilip o yaraların derdinden iyileşmek nasip olmayınca öldü. Fakat gayet cömert ve zengin (bir) kimseydi.

[94a]

“(1) kıraluñ elinde helāk olup eşeri ma‘düm oldu, kıral bil-cümle vilāyet-i Bulḡarı (2) tarac ve yağma kıldı ve Kanuñ ḥazīnesin bulup aldı ve ol (3) diyāruñ bākī ḡalancasın zabt eyledi. Ammā rivāyetde şöyledür ki, kıral (4) leşker cem‘ eyleyüp Bulḡar kavmına ḡaşd eyledükde, meḡer ol zemānda İliriya (5) diyārınuñ kim Uslovın memleketidür, bir ḥākimi varıdı. Adına Marḡıyanuş dirlerdi. (6) Kıral İstefanuñ leşker cem‘ itdüğün işidüp vehme varup şāyed ki (7) benüm üzerüme gele deyü ol daḥı İsalvın ‘askerin cem‘ idüp müheyyā (8) ve mükemmel kılmış ıdı ve kıral cānibine göz ü ḡulaḡ tutup cāsūslar (9) şalmışdı. Bu yañadan kıral-ı İstefan ve Kānı öldürüp Bulḡar vilāyetin (10) zabt eyledi. Andan soñra etrāf-ı vilāyete göz ü ḡulaḡ tutup haber aldı kim, (11) İsalvın ḥākimi Marḡıyanuş leşker cem‘ eylemiş. Ol ma‘nīden²⁰⁶ ḡaḡaba gelüp (12) hemān emr eyledi kim, ol aradan Marḡıyanuş üzerine ‘azm olındı. Pes (13) cāsūslar bu ḥāldan ḡaberdār olup ‘ale’t-ta’cīl

²⁰⁶ Hazai “ma’nadan”

Marçıyanuşuñ”

[94a]

Kralın elinde ölüp izi kaybolduğu için kral bütün Bulgar vilayetini yağmaladı ve Kan’ın hazinesini bulup aldı ve o diyarın geri kalanını ele geçirdi. Fakat rivayette şöyledir ki, kral asker toplayıp Bulgar halkına kastettiğinde o dönemde İliriya diyarının ki, Uslovın (İsalvın) memleketidir, bir hâkimi vardı. Adına Marçıyanuş derlerdi. Kral İstefan’ın asker topladığını duyup korkuya kapılınca “Şayet benim üzerime gelirse!” diye o da İsalvın askerini toplayarak eksiksiz bir şekilde hazırlamıştı ve kral tarafına dikkat ederek casuslar göndermişti. Bu taraftan Kral İstefan, Kan’ı öldürerek Bulgar vilayetini ele geçirdi. Ondan sonra vilayetin çevresine dikkat kesilince İsalvın hâkimi Marçıyanuş’un asker topladığını haber aldı. Bu yüzden öfkelenip hemen oradan Marçıyanuş üzerine gidilmesini emretti. Sonra casuslar bu durumdan haberdar olunca aceleyle Marçıyanuş’un

[94b]

“(1) huzûrına irüp vâki’ hâlı haber virdiler. Marçıyanuşuñ cân (2) başına sıçrayup ‘askeri ol aradan kaldurup kaçup gendü (3) taht-ı taşarrufında bir i’timâd eyledügi yarar begzâde var ıdı. Ve anuñ bir muhkem (4) kal’ası var ıdı. Varup ol kal’aya girüp melce’ idindi ve bunda (5) rûzgâr ne gösterür ve ne kılısardur deyü kazâ okına sînesin gerüp (6) siper eyledi. Ammâ bu taraftan kıral-ı İstefan kona göçe bir gün Marçıyanuşuñ (7) taht-ı hîşârına irüp ve anda anuñ dahı bâkî hazînesin bulup (8) aldı ve kal’asına adam koyup ve dîzdâr naşb eyleyüp andan soñra (9) Marçıyanuşuñ haberin alup anuñ kaşdına revâne oldu. Ammâ (10) râvî şöyle naql ider kim, ol kal’a sâhibi olan begzâdeye (11) haber oldu kim, kıral taḥkîk üzerüne döndi, geliyorur. Bu ma’niden²⁰⁷ (12) ol begzâde havfa varup ve işbu haberi Marçıyanuşa añmayup (13) bunuñ def’ine ‘ilâc ne ola deyüp endîşe deryâsına yatup”

[94b]

huzuruna ulaşıp mevcut durumu haber verdiler. Marçıyanuş’un kan beynine sıçrayınca askeri oradan kaldırarak/harekete geçirerek kendi kontrolünde olan güvendiği önemli bir beyzade vardı ve onun sağlam bir kalesi vardı. Varıp o kaleye girerek sığındı ve bu (olayda) zaman ne gösterir ve yapacaktır?” diye kaza okuna göğsünü gerip siper etti. Ama bu taraftan Kral İstefan kona göçe bir gün Marçıyanuş’un kaledeki tahtına ulaşıp orada

²⁰⁷ Hazai “ma’nadan”

onun da kalan hazinesini bulup aldı ve kalesine adam bırakıp kale muhafızı tayin ettikten sonra Marçıyanuş'un haberini alarak onun için yola koyuldu. Fakat ravi şöyle nakleder ki, o kale sahibi olan beyzadeye, kral üzerine döndü gerçekten geliyor, diye haber ulaştığı için o beyzade korkuya kapılıp bu haberi Marçıyanuş'a söylemeyerek, bunu göndermenin çaresi nedir, diye düşünce denizine yatıp

[95a]

“(1) ve güşsa balcığına çöküp fikr eyledi. ‘Ākıbet hâtırına işbu hayâl geldi kim (2) bir vech-ile Marçıyanuş gendüden gâfil-ken fırsat bulup ve başın kesüp (3) kırala ilte, tâ kim anuñ sebebi ile kıraluñ nazarında maqbûlî ola. Pes bu (4) hayâl-ı fâside ile Marçıyanuşuñ rîşine gülüp fırsat gözedürdi. (5) Bir gün tenhâsında hâb ‘âleminde fırsatın düşürüp amân vermeyüp (6) Başını cesedinden cüdâ kılup ve dahı mahfî bir kaç yarar adamları-y-la (7) seyrâne gider gibi süvâr olup Marçıyanuşuñ naşın alup kıraluñ huzûrına iletüp (8) ‘arz eyledi. Kıral dahı ne vech-ile başın alup getürdüginden (9) min evvelihî ilâ âhirihi haberin alup eytdi kim: “bir kimse (10) gendü velî ni ‘metinüñ başına kaşd idüp bu aşıl fi ‘l kıla baña ne fâyide (11) kılsa gerek” deyüp hemân ol begzâdeye gâzab eyleyüp emr eyledi ‘ukûbet ideler (12) Bes siyâset na‘²⁰⁸ üzere rûhın şâhmât idüp başın aldılar (13) ve hâke kanını kardılar. Ve ikisinüñ dahı kal‘aların alup adamların”

[95a]

ve keder balcığına batıp düşündü. Sonunda aklına bu fikir geldi ki, bir sebeple Marçıyanuş farkına varmadan fırsatını bulup başını keserek krala göndere ki bu sebeple kralın nazarında hoş karşılsın. Sonra bu kötü düşünceyle Marçıyanuş'un sakalına gülüp fırsat gözlerdi. Bir gün odasında uyku âlemindeyken fırsatını bulup aman vermeden başını bedeninden ayırıp ve de gizli birkaç güvenilir adamıyla gezmeye gider gibi yola çıkıp Marçıyanuş'un başını alıp kralın huzuruna iletip arz etti. Kral da ne sebeple başını alıp getirdiğinin başından sonuna kadar haberini aldığı için dedi ki: “Bir kimse velinimetinin başına kastederse böyle davranarak bana ne fayda sağlayacak?” deyip hemen o beyzadeye öfkelenerek eziyet etmeleri için emretti. Sonra siyaset usulüne göre üzere ruhunu şahmat edip başını aldılar ve kanını toprağa karıştırdılar. Ve ikisinin de kalelerini alarak adamlarını

[95b]

²⁰⁸ Hazai “na’t”

“(1) içine koyup zabt eyledi. Ve bi’l-cümle māl u hazīnelerin alup ol maḥaldan (2) kıral-ı İstefan kalkup şād u hāndān taht-ı muḳarrarına varup ve ibtidā-i (3) seferinūn fütūhı el virdüğinden pūr-sürūr olup ‘işrete meşgūl (4) olup anı fıkır iderdı kim, ol ele giren ḳazā māl-y-la bir iş eyleye (5) kim, anuñ sebebi-y-le ‘ālemde nām-ı dāstān ola ve ol eyledüğü seferin²⁰⁹ tārīhi (6) añıla. Bu efkār-ıla oturur-ken ḳulağına bir şedā irdi kim, ol ḡanīmet (7) māl-y-ıla bir ulu ḳal’a ma’mūr eyleye kim: “senden soñra gelen kırallaruñ (8) serīri ola ve geḳüp gidenlerūn ḳabirḡāhı ola.” Çünkim bu (9) şadā-yı ḡuş eyledi, hemāndem ol ḳal’aya mübāşeret idüp ta’mīrine iḳdām (10) eyledi. Mürūr-ı rüzigār-ıla bir mu’azzam ḳal’a ve bir ulu kelise binā eyledi (11) ve adını İstulni Beligrad deyüp ad virdi. Şöyle ki ol zamāndan (12) bu zamāna gelince gelen kırallaruñ pāytahtları ve defīngāhları ıdı. (13) Pes kıral-ı İstefan bu ma’mūreyi ihyā idüp tamām ḳılduḳdan soñra”

[95b]

içine koyup ele geçirdi. Ve Kral İstefan bütün mal ve hazinelerini alıp oradan kalkıp, eski tahtına mutlu ve neşeli gidip baştan beri seferinin fetihlere el verişli olmasından çok memnun olduğu için eğleneyle meşgul olup o ele geçen ganimet malıyla âlemde adının destanlaşacağı ve o yaptığı seferin hatırlanmasına sebep olacak bir iş yapmayı düşünürdü. Bu düşüncelerle otururken, o ganimet malıyla senden sonra gelen kralların tahtı olacak ve geçip gidenlerin mezarı olacak büyük bir kale inşa et, diye kulağına bir ses geldi. Bu sesi duyunca hemen o kaleye başlayıp imarına çaba sarfetti. Zamanla büyük bir kale ve büyük bir kilise bina etti ve adına İstulni Belgrat deyip ad verdi. O zamandan bu zamana kadar gelen kralların başkentleri ve kabirleriydi. Sonra Kral İstefan bu kiliseyi yapıp tamamladıktan sonra

[96a]

“(1) ḡazret-i ‘İsānuñ biñ sekizinci yılı tārīhinde kıral-ı İstefan daḡı (2) vefāt idüp ve Ustulni Beligradda ol gendü ‘imāret eyledüğü (3) kelisede defn eylediler. Der-beyān-ı kıral-şoden-i Betrus.

(Nazm)

(4) Defterin dürdi anuñ daḡı bu çarḡ

İstefanuñ itdi yirini duzaḡ

²⁰⁹ Hazai “seferin”

(5) āşyānından yine ucdı hümā

Bu fenāyı terk idüp buldı beḳā

(6) Tırmadın yir adamı toymaz cihān

Kimseye hīc bir nefis virmez amān

(7) Qanı İskender qanı Dārā ve Cem

Her birni eyledi devrān ‘adem

(8) Eyleyüben qahramānı da zelül²¹⁰

Aña daḥı peyk-i ecel sürdi yol

(9) Qanı Cimşid ve qanı Sām u Süvār

Anları daḥı yidi bu yir iy yār

(10) Kimseye itmez vefā bu çarḥ-ı dūn

Asiyābı niçe baḡrı eyler ūn

(Neşr)

(11) İkinci kıraluñ beyānındadır. Rāviyān-ı aḥbār ve nāḳilān-ı esrār şöyle rivāyet iderler kim (12) çünkim kıral dünyādan gitdi ve anuñ bir oḡlı varıdı. Adına (13) Petrus dirlerdi. Bi’l-ittifāḳ Petrusı taḥt-ı serīre geçirüp”

[96a]

Hazret-i İsa’nın bin sekizinci yılında Kral İstefan da vefat ederek İstulni Belgrat’ta, o kendi yaptığı kilisede defnettiler.

Kral Betrus’un hikâyesi hakkındadır:

Nazım

Bu dünya onun da defterini dürdü / İstefan’ın yerini cehennem etti.

Hüma kuşu yine yuvasından uçtu / Bu faniyi terk ederek sonsuzluğa ulaştı.

Dünya durmadan insan yer, doymaz / Kimseye asla bir nefes bile aman vermez.

²¹⁰ Hazai “qahr meābı zeh [?] z [?] ol”

Hani İskender, hani Dara ve Cem / Zaman her birini yok etti.

Kahramanı da yavaşlatıp / Ecel habercisi (Azrail) ona da yol sürdü

Hani Cemşit ve hani Sâ'm ve Süvar / Bu yer onları da yedi ey yâr

Bu alçak dünya kimseye vefa göstermez / Su değirmeni nice bağı un eder.

Nesir

İkinci kralın hakkındadır:

Haber rivayet edenler ve sır nakledenler şöyle rivayet ederler ki, kral dünyadan gidince onun bir oğlu vardı. Adına Petrus derlerdi. İttifakla Petrus'u tahta geçirip

[96b]

“(1) kıral eylediler. Ammā kıral İstefanuñ bir kız kardaşı oğlu varıdı. Adına (2) Aba dirlerdi. Ol eyyāmda Aba dañı vilāyet-i Erdelüñ banı ıdı. Çünkim (3) Petrus kıral oldı, zulüm ile ol vilāyet kavminuñ üzerine bir mertebede (4) musallať oldı kim, cemī'vilāyet begleri ve sayır re'āyaları (5) 'āciz ü ferümānde olup bir derecede müteşekkī oldılar kim, bil-cümle andan (6) bīzār oldılar. Ve bir araya cem' olup kıral Petrusdan şikāyet eylediler (7) ve eytdiler: “Şimden soñra biz bundan el çekdük” deyüp şöyle meşveret (8) eylediler kim, kıral İstefanuñ kız karındaşı oğlu, Aba ki vilāyet-i Erdelüñ (9) banı ıdı, anı varup getürüp kırallığa ihtiyār eyleyeler. (10) 'Ākıbet el altından varup Abaya bildürdiler ve aña itā'at kıldılar. (11) Çünkim Aba bunlaruñ ahvālından haberdār oldı, ol dañı (12) bunlara tābi' olup hevā-yı saltanata meyl eyleyüp kıral-ı Petrusuñ (13) başına kaşd eyledi kim, ol vech-ile zālīm ve bī-dād olduğı sebebeden”

[96b]

kıral yaptılar. Ama Kral İstefan'ın kız kardeşinin bir oğlu vardı. Adına Aba derlerdi. O günlerde Aba da Erdel vilayetinin valisi idi. Petrus kral olunca zulümle o vilayet halkının üzerine öyle bir musallat oldu ki bütün vilayet beyleri ve diğer halktan insanlar güçsüz ve yorgun düşüp son derece müteşekki oldular ki hepsi ondan bıktı. Ve bir araya toplanıp Kral Petrus'tan şikâyet ettiler ve dediler: “Bundan sonra biz bundan el çektik.” deyip Kral İstefan'ın kız kardeşinin oğlu, Erdel vilayetinin valisi olan Aba'yı gidip getirip krallığa seçelim, diye istişare ettiler. Sonunda gizlice gidip Aba'ya bildirdiler ve ona itaat ettiler. Aba bunların durumundan haberdar olunca o da bunlara tabi olup saltanat arzusuna meylederek, zalim ve adaletsiz olduğu için

[97a]

“(1) andan cümle vilāyetüñ büyügi ve küçügi yüz çevürüp ‘aduv oldılar. Ve aña (2) fırsat şanırdılar ve bi’l-cümle vilāyeti ulusu ve kicisi Abaya dilden tābi‘ oldılar. (3) Ve anuñ üzerine cem‘ oldılar²¹¹ ve kıral-ı Petrusdan ağlayup zārī (4) kırup şikāyet kıldılar. Ve eytdiler kim: “Bugünden soñra baş egmümüz yokdur” (5) deyü ol arada ‘ahd u peymān eylediler. Abayı serasker diküp dañı kıral (6) Petrusuñ üzerine leşker çeküp cihāndan şecere-i ‘ömrini kaṭ‘ (7) eyleyeler. Pes bu kavlı-ıla cān u dilden Abaya tābi‘ olup ve ‘azīm leşker cem‘ (8) idüp kıral Petrusuñ üzerine hürüc eylediler. Bu yañadan kıral-ı Petrus (9) bu ahvāldan haberdār olup cān başına sıçradı, diledi kim, leşker cem‘ (10) idüp Abanuñ üzerine varaydı. Etrāf-ı ‘āleme nāmeler yazdı. Çünkim (11) nāmeleri beglere vardı, aña bir ferd uymayup emrine iltifāt idüp (12) muḳayyed olmadılar. Pes Petrus dañı iltifāt itmedüklerinden añladı kim, (13) cümle gendüden bīzār olup yüz çevürmişlerdür. Guşşaya batup”

[97a]

bütün vilayetin büyüğü ve küçüğü ondan yüz çevirip düşman olduğu için Kral Petrus’un başına kastetti. Ve ona fırsat (vermeyi) düşündüler ve bütün vilayetin büyüğü, küçüğü Aba’ya gönülden bağlandılar. Ve bunun üzerine toplandılar ve ağlayıp inleyerek Kral Petrus’tan şikāyet ettiler. Ve dediler ki, bugünden sonra baş eǧmeyeceğiz, diye orada yemin edip, Aba’yı komutan yapıp da Kral Petrus’un üzerine asker gönderip cihandan ömür ağacını kesmek için söz verdiler. Sonra bu sözle canugönülden Aba’ya tabi olup oldukça fazla asker toplayıp Kral Petrus’un üzerine saldırıya geçtiler. Öte yandan Kral Petrus bu durumdan haberdar olunca kan beynine sıçradı. Asker toplayıp Aba’nın üzerine varmak istedi. Âlemin her yerine mektuplar yazdı. Mektupları beylere varınca ona bir kişi (bile) uymayıp, emrine rağbet etmeyip kâle almadılar. Sonra Petrus da rağbet etmediklerinden hepsinin kendinden usanıp yüz çevirdiklerini anladı. Kedere batıp

[97b]

“(1) melül oldu. Ammā ol taraftan Aba dañı bī-şümār ‘askeri-y-le kıraluñ (2) kaçdına çıkup revāne oldu. Kona göçe ve yiye içe günlerde bir gün (3) vilāyet-i Üngürüse girdi. Bu hālı göricek, kıraluñ yanında olan begler (4)dañı perākende ve perişān oldılar. Kıral Petrus bu hālı görüp hemāndem (5) bir kaç yarar adamları-y-la kaçup Nemçe vilāyetine

²¹¹ Hazai’nin metninde “oldılar” kelimesi bulunmamaktadır.

gitdi. Meger ol zemānda (6) memālik-i Nemçe çasarı Kōloniya şehrinde olurdi ki, ol Kızıl Elmadur. (7) Çünkim kıral-ı Petrus tāt u tāhtı koyup merdūd ve mağbūn kaçdı, (8) ol aradan dil-i perīşān ve çeşm-i giryān Kızıl Elma şehrine toğrı (9) gitdi. Ammā bu cānibden Aba dahı refāhiyyet birle gelüp tahtıgāh-ı Üngürüse (10) irdi. Bu yañadan kıral Petrus dil-i ğamgīn ve dīde-i nemgīn ile (11) ħor u zelīl Kızıl Elma şehrine irüp casaruñ²¹² ħuzūrına varup yüz yire (12) sürüp rüzgāruñ kahrından ve Üngürüs beglerinüñ cevrenden (13) ve başına kaşd eyledükleri sebebden ħayli ħikāyet ve vāfir şikāyet ve dürlü”

[97b]

üzüldü. Ama o taraftan Aba da sayısız askeriyle kralı öldürmek için çıkıp yola koyuldu. Kona göçe, yiye içe, günlerden bir gün Üngürüs vilayetine girdi. Bu durumu görünce kralın yanında olan beyler de dağılıp perişan oldular. Kral Petrus bu durumu bu durumu görünce hemen birkaç önemli adamıyla kaçarak Nemçe vilayetine girdi. Meğer o dönemde Nemçe memleketlerinin Kayseri Koloniye şehrinde olurdu ki o Kızıl Elma’dır. Kral Petrus istenmediği ve aldatıldığı için tacı tahtı bırakıp kaçtı. Oradan perişan ve gözü yaşlı (bir hâlde) Kızıl Elma şehrine doğru gitti. Ama bu taraftan Aba da rahatlıkla gelip Üngürüs başkentine girdi. Bu taraftan Kral Petrus kederli gönül ve nemli gözlerle hor ve zelil (olarak) Kızıl Elma şehrine ulaşip kayserin huzuruna varıp yere yüz sürüp zamanın kahrından ve Üngürüs beylerinin eziyetinden ve başına kastettikleri için hayli olay ve birçok şikâyet ve türlü

[98a]

“(1) rivāyetler eyleyüp dahı hay ā hāy ağladı. Çünkim casar kıral Petrusuñ (2) bu serencāmın ve muşibetin temāşā eyledi, ğāyetle bī-ħuzūr düşüp (3) kıralı nevāht eyledi. Der-beyān-ı kıral-şoden-i Aba ve ħikāyethā-yı o,

(Nazm)

(4) Ağladı Petrus anda ol zemān

Gözlerinden kanlu yaş kılup revān

(5) āşiyānından yine uçdı humā

Bu fenāyı terk idüp buldı beķā

²¹² Hazai “çesar”

(6) Nāhın Һasret-le yırtup yüzini

Döger idi elleri-y-le dizini

(7) Hālını görüp anuñ ol dem casar

Üstine söz gevherin kıldı nişār

(8) hoş dil-ile aña çok söz söyledi

Göñlini biraz tesellā eyledi

(Neşr)

(9) Ücünci kıraluñ hikāyeti beyānındadır. Rāvīler şöyle rivāyet kılar kim, (10) Üngürüs begleri çünkim Abayı serīre geçirüp Petrusuñ yirine kıral (11) dikdiler, ol dağı kıral-ı Petrusuñ aḥvālından ve Һanķı cānibe gitdüğinden (12) su’āl eyledi. Ve Kıızıl Elma casarı Һizmetine varduğın bildürdiler. (13) Hemāndem ol Һāzır gelen leşkeri iki bölüp tefrīka kıldı.”

[98a]

rivayetler anlatıp da hüngür hüngür ağladı. Kayser, Kral Petrus’un başına gelen bu olayı ve belayı (anlatışını) ibretle izleyince çok huzursuz olup kralın gönlünü rahatlattı.

Kral Abanın hikāyesi ve o hikāyeyi anlatan kişi hakkındadır:

Nazım

Petrus o zaman orada gözlerinden kanlı yaş döküp ağladı

Hüma kuşu yine yuvasından uçtu / Bu fenayı terk edip sonsuzluğa ulaştı.

Tırnak hasretle yüzünü yırtıp / elleriyle dizini döverdi.

Kayser o anda onun hālını görünce / Söz mücevherlerini üstüne saçtı.

Tatlı dille ona çok söz söyledi / Gönlünü biraz teselli etti.

Nesir

Üçüncü kralın hikāyesi hakkındadır:

Raviler şöyle rivayet eder ki, Üngürüs beyleri Aba’yı tahta geçirip Petrus’un yerine kral yapınca o da Kral Petrus’un durumunu ve hangi tarafa gittiğini sordu. Ve Kıızıl Elma

kayserinin hizmetine gittiğini bildirdiler. Hemen hazırda bulunan orduyu ikiye bölüp ayırdı.

[98b]

“(1) Bir bölüğün nehr-i Duna²¹³ geçirüp ve bir bölüğün bir taraftan emr eyledi. (2) Vilâyet-i Nemçe üzerine ılgayup akın şaldılar ve hayli memleketi yakıp gâret (3) ve hasâret kılup ehl ü ‘ayālın esîr ve yarar beglerin tutup bend-i zencîr (4) ve ba‘zısın kırıp telef-i şimşîr eylediler, mâlların yağma kılup vilâyet-i Nemçe (5) içine muhkem güzend eylediler kim, vaşfa gelmez. Girü dönüp (6) memâlik-i muqarrerlerine geldiler. Ammâ ol taraftan Nemçe memleketinün kavmı yir yir ürküp (7) feryâdcıları bir gün casara irdiler, memleketlerün ve ehl-i ‘ayâllarınun (8) ve giriftâr olan beglerinün ahvâlından şikâyet idüp meded (9) istediler ve vilâyetde itdükleri nehb ü gâreti bildürdiler. Çünkim (10) casar bu şüm haberi işitdi, gâzaba gelüp didi kim: “Meger ‘âlemde (11) ben olam kim, işbu intikâmı anlara koyam” didi. Ol zemânda Çeh memleketi (12) casarun hükmindeydi ve ol gâzab-ıla casar Çeh vilâyeti hâkimlerine (13) taraf taraf nâmeler gönderdiler ve eytdi kim: “Siz Çeh memleketi hâkimleri ve dilâverleri”

[98b]

bir bölüğünü Tuna Nehri’nden geçirip diğer taraftan bir bölüğüne de emretti. Nemçe vilayeti üzerine at sürüp akın ettiler ve birçok memleketi yakıp yağmalayıp, zarar vererek ailesini ve ileri gelen beylerini esir alıp zincirle bağlayarak, bazısını öldürüp kılıçtan geçirdiler. Mallarını yağmalayıp Nemçe vilayetinin içine öyle zarar verdiler ki tarif edilemez. Geri dönüp eski memleketlerine geldiler. Ama öbür taraftan Nemçe memleketinin halkı yer yer korkup yardım isteyenler bir gün kaysere ulaştılar. Memleketlerinin, ailelerinin ve yakalanan beylerinin hâinden yakınıp yardım istediler ve vilayete yaptıkları yağma ve hırsızlığı haber verdiler. Kayser bu kötü haberi duyunca öfkelenerek dedi ki: “Dünyada ben olayım da bunu onların yanına bırakayım!” dedi. O dönemde Çeh memleketi kayserin kontrolündeydi. Ve o öfke ile Kayser, etraftaki Çeh vilayeti yöneticilerine mektuplar gönderdi ve dedi ki: “Siz Çeh memleketi yöneticileri ve kahramanları

²¹³ Hazai “nehr-i Dunayı”

[99a]

“(1) siz, emrüm size varıcağ, bir ān ve bir sâ‘at te‘hîr eylemeyüp ‘ale’t-ta‘cîl (2) leşkeriñüzü cem‘ idüp sâz u selebüñüz mükemmel eyleyüp dağı Üngürüs (3) hâkimi Aba üzerine yürüyüp işte ben dağı vardum” demiş. Pes bu ma‘niden (4) Çeh begleri fi‘l-hâl leşker cem‘ eyleyüp vilâyet-i Üngürüs cânibine sancaklar (5) açup alay alay revâne olundılar. Ve casar dağı ‘azîm Nemçe çerisi (6) cem‘ idüp ve Nemçe tekurları dağı Çeh ‘askerinden şöıra çıkup Üngürüs (7) üzerine ‘asker çeküp revâne oldılar. ----- Kıral-ı Üngürüs (8) bu yañadan ba‘zı yarar adamları-y-la uz olmayup anlara kibr ü kîn (9) tutmuşdı. ‘Âkıbet bir gün ba‘zı yarar beglere bir vech-ile ğarağan töhmet (10) isnâd eyleyüp bî-sebeb bir niçesin tutup gerdānbeste ve (11) dilşikeste siyâset na‘ı üzre çökerüp boyunların urup tebâh eylemişdi. (12) Bu sebebdan Üngürüs begleri ziyâde rencide-hâtır olmuşlardı. (13) Ammâ çünkim Nemçe casarı ‘azîm ‘asker çeküp üzerine geldüğinden”

[99a]

emrim size ulaşınca bir an ve bir saat ertelemeyen acilen askerinizi toplayarak savaş araç gereçlerinizi eksiksiz hazırlayıp da Üngürüs yöneticisi olan Aba üzerine yürüyün, işte ben de gidiyorum.” demiş. Sonra bu sebepten Çeh beyleri böylece asker toplayıp, sancaklarını açarak Üngürüs vilayeti tarafına alay alay yola koyuldular. Ve kayser de büyük Nemçe ordusunu toplayıp, Nemçe tekurları da Çeh askerinden sonra çıkarak, Üngürüs üzerine asker gönderip yola çıktılar. ---- Üngürüs kralı (Aba) bu taraftan bazı önemli adamlarıyla anlaşılmayınca onlara kin tutmuştu. Sonunda bir gün bazı ileri gelen beylere düşmanlık yüzünden iftira edip birçoğunu sebepsiz yakalayıp perişan, gönlü kırık siyaset düsturu üzere çökertip boyunlarını vurarak öldürmüştü. Bu yüzden Üngürüs beyleri fazlasıyla üzülmüşlerdi. Fakat Nemçe kayserinin büyük ordu hazırlayıp üzerine geldiğinden

[99b]

“(1) āgāh oldı ve cân başına şıçrayup fi‘l-hâl müdārāya meşğül (2) olup dostlık şüretinde bir tazarru‘nāme yazdı, eytdi kim: (3) “Devletlü casar, haṭāen bilmezlig-ile bir işdür itdüm. İmdi luṭf idesin, (4) ortadan ‘adāvet götürüp telef-i nefse sebeb olmayasın. Eger milke²¹⁴ (5) ve ğayra zarar oldıysa, birinüñ yirine on vireyin ve esîr olanları (6) dağı bî-kuşûr hizmetüne ulaşıduralum, dostuña dost, düşmenüñe (7) düşmen olalum” deyüp ‘ale’t-

²¹⁴ Hazai “mülke”

ta‘cıl ol mektûbı casara gönderdi. (8) Çünkü mektûb casara vardı, anuñ mefhûmından tesellî bulup ve ğazabı (9) sâkin olup ol yirden dönüp Kızıl Elmaya gitdi. Ammâ kim Macar (10) begleri ol helâk eylediği begler sebebinden ziyâde perişân-hâtırdılar. (11) Eyle olsa ol begler dağı sırr-ıla casara el altından mektûb (12) gönderüp eytdiler kim: “Devletlü casar, biz dağı senüñ emrüne muî‘üz. (13) Ammâ kim işbu kıral Abanuñ abes fi‘illerinden üşendük. Şimden şoñra”

[99b]

haberi oldu ve kan beynine sıçrayınca bu durumda müdara edip, dost gibi görünerek, yalvararak bir mektup yazdı, dedi ki: “Devletli kayser, hatayla bilmeden bir iştir yaptım. Şimdi bağışla, aradan düşmanlığı kaldır da insanların ölmesine sebep olma. Eğer devlete ve başka şeylere zarar geldiyse birinin yerine on vereyim ve esir olanları da eksiksiz olarak hizmetinize ulaştırırım. Dostuna dost, düşmanına düşman olalım.” deyip alelacele o mektubu kaysere gönderdi. Mektup kaysere ulaşınca onun yazdıklarından teselli olup, öfkesi dinince oradan dönüp Kızıl Elma’ya gitti. Oysaki Macar beyleri (Aba’nın) öldürdüğü o beyler yüzünden fazlasıyla üzgündüler. Öyle olunca o beyler de gizlice kaysere el altından mektup gönderip dediler ki: “Devletli kayser, biz de senin emrine tabiyiz fakat bu Kral Aba’nın abes işlerinden usandık. Bundan sonra

[100a]

“(1) anuñ-la zindegānemüz bir yüzdendür. İmden girü bizüm aña itā‘at (2) eylememüz yokdur, devletlü casaruñ emrine fermānberüz” deyüp. Mektûblar (3) varduğı zemānda casar dağı ğazabından sâkin olduğu cihetden: (4) “Hele bir kaç gün müdāra idüñ, görelüm nice olur” deyüp cevāb (5) virdi. Ammâ Aba ol beglerüñ işbu fi‘linden haberdār olup fikr idüp (6) eytdi kim: “‘Ākıbet işbu beglerden baña hayır gelmez. Hemān bunları müdārā-y-ıla (7) harca sürmek gerekdür” deyüp fikir deryāsına batup ‘ākıbet (8) bir gün cümle vilāyet²¹⁵ beglerin ve begzādelerin ziyāfete da‘vet (9) eyledi ve bir niçe gün ulu ziyāfet ve ğalebe toy eyledi. Ol beglere (10) ki sırrıla casara haber göndermişlerdi, ol ziyāfet āhırinde anlara (11) behāne bulup elli nefer beglerüñ ve begzādelerüñ boyunların urup (12) varṭa-ı helāka şaldı.²¹⁶ Bu fi‘illerinden gendüsine ez dil ü cān (13) tābi‘ve muḥıbb olanlar dağı kıral Abadan nefret eylediler. Pes çünkü”

²¹⁵ vilāyet kelimesi metinde iki defa yazılmıştır.

²¹⁶ Hazai “aldı”

[100a]

onunla yaşamamızın bir sebebi vardır. Şimdiden sonra biz ona itaat etmeyiz, devletli kayserin emrine amadeyiz.” Mektuplar vardığı zaman kayserin de öfkesi dindiği için: “Hele birkaç gün müdara edin, nasıl olacak görelim.” deyip cevap verdi. Ama Aba o beylerin bu hareketinden haberdar olunca düşünüp dedi ki: “Sonunda bu beylerden bana hayır gelmez. Müdara ederek bunları hemen helak etmek gerekir.” deyip fikir deryasına dalınca sonunda bir gün bütütn vilayet beylerini ve beyzadelerini ziyafete davet etti ve birkaç gün büyük ziyafet ve kalabalık (bir) şenlik düzenledi. Gizlice kaysere haber gönderen o beylere, o ziyafetin sonunda onlara bahane bulup elli asker bey ve beyzadenin boynunu vurup ölüm çukuruna attı. Bu davranışından dolayı kendisine canıgönülden tabi olup sevenler de Kral Aba’dan nefret ettiler.

[100b]

“(1) ol begleri helāk eyledi, anlaruñ yirlerini ve mülklerini gendüye (2) müte‘allik hāricden nā-maḥal düşkün ve re‘āyā t̄ayifesinüñ bellülerine (3) virüp anlara mülk eyledi ve anları begler üzerine ulu eyledi. (4) Çünkim mā-bāḳī begler ve begzādeler bu ḥāl u ḳālī gördiler bir niçe benām (5) nāmdārları bir araya cem‘ olup aḥvālī tanışdılar ve şoñın şanısdılar, (6) eytdiler kim: “‘acabā bunca begleri bī-günāh kırup telef ve tebāh eyledüğinden (7) murādı ne ola ve sebebi ne ola.” ve şoñ deminde ğaraḫ ne ola eytdiler: (8) “Aşlā bu deñlü ḥaḳārete sebep olur aḥvāl olmaya. Meger kim gön̄linden (9) ğayri fāsīd endīşe giçer²¹⁷ ola, yaman ‘alāmet ve bed nişāndur” didiler. (10) “Çünkim ol begzādeleri bī-günāh kırup ve milklerin hāricden (11) ba‘zı nā-maḥallara virüp milk idicek, bize daḫı bundan b̄y-i vefā (12) ve ḥüsn ü şafā gelmez. İmdi bize ḫayırlı iş oldur kim, başımız kaydın (13) görevüz, bugün anlara olan yarın bizedür, şoñ peşīmānlık aşşı kılmaz,”

[100b]

O beyleri helak ettikten sonra onların yerlerini ve mallarını kendine bağı, dışarıdan, mevkisi olmayan ve halktan ileri gelenlere verip onları mülk sahibi yaptı ve onları beylerden üstün tuttu. Diğer beyler ve beyzadeler bu durumları görünce birçok nam sahibini bri araya toplayıp durumu istişare ettiler ve sonunda düşündüler. Dediler ki: “Acaba bunca beyi günahı olmadan öldürüp telef etmesinin amacı ve sebebi nedir ve sonunda ne istiyor?” dediler. Bu şekilde davranmasına hiçbir durum asla sebep olamaz.

²¹⁷ Hazai “geçer”

Eğer gönlünden başka kötü düşünce geçiyorsa yaman alamet ve kötüye işarettir.” dediler. O beyzadeleri günahsız yere öldürüp mallarını dışarıdan bazı makamsızlara verip mülk ettiği için bize de bundan vefa ve iyilik gelmez. Şimdi bize en uygun hareket başımızın çaresine bakmaktır, bugün onlara olan yarın bizedir, son pişmanlık fayda vermez,

[101a]

“(1) kesilen baş yine bitmez” deyüp ol bâkî begler dağı bir gün kalkıp (2) māl u mülklerinüñ terkin urup kaçıp casara gitdiler. Çünkim kıral-ı Aba beglerüñ (3) kaçıp gittiğinden haberdâr oldu, fikre vardı, bildi kim, eñ soñ (4) bunlarüñ sebebi-y-ile gendüsine bir ‘adâvet hâşıl olur. Yâhūd başına (5) bir oñulmaz derd ü belâ ‘arız olur. Bu ma‘niden²¹⁸ şikestekâl olup (6) itdügi işlere ve kılduğı cünbüşlere ‘azîm peşîmân olup gam u gussa (7) bahırına talup melûl oldu. Ammâ râvî hikâyet kılar kim, ol (8) vakt kim ol begler bi’l-ittifâk kaçdılar, günlerde bir gün casaruñ (9) katına irdiler, girüp huzûrına yir öpüp dergâhına yüz sürdiler (10) ve kıral Abadan ağlaşıp şikâyet idüp ahvâlî hikâyet eylediler. (11) Eytdiler kim: “Devletlü casara ma‘lumdur kim, bundan evvel Nemçe vilâyetin (12) urup ne deñlü gâret idüp harâb eyledi ve ancaları esîr (13) ve ba‘zî begleri giriftâr eyledi. Elân elinde bend ü zindân ve ciger biryân”

[101a]

kesilen baş geri bitmez.” deyip o diğer beyler de bir gün kalkıp mal ve mülklerini terk edip kaçarak kaysere gittiler. Kral Aba beylerin kaçıp gittiğinden haberdar olunca düşündü, sonunda bunların yüzünden kendisine bir düşmanlık ortaya çıkacağını veya başına devasız dert ve bela musallat olacağını anladı. Bu sebepten rahatı kaçınca yaptığı işlere ve davranışlarına fazlasıyla pişman olup gam ve keder denizine dalarak üzüldü. Fakat ravi anlatır ki, o beyler birlikte kaçınca bir gün kayserin katına ulaştılar, girip huzurunda yer öpüp dergâhına yüz sürdüler ve ağlaşıp Kral Aba’dan şikâyet ederek durumu anlattılar. Dediler ki: “Devletli kaysere malumdur ki bundan önce Nemçe vilâyetini vurarak ne kadar zarar verip harap etti ve birçoğunu ve bazı beyleri esir etti. Şimdi elinde bağlı ve hapis, ciğeri yanmış

[101b]

²¹⁸ Hazai “ma’nadan”

“(1) ve dīde giryānlardur. Eyle olsa bundan muḳaddem devletlū casaruñ (2) emri nāzil olduğda, vilāyete olan zarar ve ziyānı ve esīr olanları (3) dergāh-ı casara gönderüp ve ziyānuñ kılduğı ‘ivażın daḥı edā eylemek (4) ‘ahdın kılmış ıdı. Ammā her vech-ile iğmaz eyledi ve daḥı (5) vilāyet-i Üngürüsūñ yararların bī-günāh telef idüp mülklerni²¹⁹ ḥāric nā-maḥal kimsenelere (6) taḳşīm eyledi ve gendüsi daḥı devletlū casara dāyimā fırsat gözlemededür. (7) İmdi andan aşlā bū-yı vefā gelmek imkān degüldür” deyüp (8) aḥvāl-ı serencāmların ve keyfiyet-i sergüdeştlerin²²⁰ beyān-ı vāḳi ‘arz eylediler (9) ve derd-i derūndan nāleler eyleyüp gözyaşların revān itdiler. Çünkim (10) casar bunlaruñ bu serencām şikāyetlerin dinledi, kıral-ı Petrusı milkinden (11) sürüp ve gendü vilāyetinde eylediği ḥaḳāretler ve daḥı ol begleruñ (12) andan rencīde olduklarından teraḥḥum idüp ve evvelden daḥı bir bahāneye (13) sebep gözedürdi. Zīrā kim kıral Petrusı memleketden sürüp ve gendü”

[101b]

ve gözleri yaşlıdır. Öyleyse bundan önce devletli kayserin emri ulaştığında vilayete olan zarar ve ziyani, esir olanları kayserin dergāhına gönderip verdiği zararın bedelini de ödeme sözünü vermişti. Fakat her defasında küçümsedi ve de Üngürüs vilayetinin ileri gelenlerini suçsuz yere öldürüp mallarını dışarıdan, mevkisiz kimselere paylaştırdı. Ve kendisi de devletli kaysere daima fırsat gözlemektedir. Şimdi, ondan vefa kokusu gelmesi asla mümkün değildir.” deyip başlarından geçenleri, nasıl maceralar yaşadıklarını bir bir anlattılar içlerindeki dertten inleyip gözyaşlarını akıttılar. Kayser bunların başlarından geçenleri, şikāyetlerini dinledi. Kral Petrus’u mülkünden sürerek kendi memleketinde yaptığı eziyetler ve de o beylerin ondan incindikleri için (onlara) merhamet ettiği için önceden de bir bahane arardı. Kral Petrus’u memlekettten sürdüğü için, kendi

[102a]

“(1) vilāyetine talandan eylediği ‘ale’ d-devām guşşa ve teşvīş ve endīşe çekerdi. (2) Pes ol begleruñ daḥı sözleri casara kār eyledi. Hemāndem eṭrāf-ı ‘āleme (3) Nemçe tekurlarına nāmeler perākende kıldı kim “ta’cīl-‘ale’t-ta’cīl leşkeri gör mükemmel (4) ve müheyyā idüp ḥizmetüme gelesiz” deyü. Ammā bu taraftan ol begler kaçup (5) casara varmağın kıral-ı Aba daḥı “anlar bir fesāda bā’iş olurlar” deyü (6) vehme varup fi’l-ḥāl casara Kızıl Elmaya cāsūsalar şalup dururdu. (7) Cāsūsalar varup tecessüs eyleyüp gördiler

²¹⁹ Hazai “mülklerini”

²²⁰ Hazai “sergüzeştlerin”

kim, casar sefer yarağında ve (8) kaçdın dağı aıldılar kim, muhakkağ kiral Abanuñ üzerinedür. (9) Ol aradan ba'zı cāsūslar dönüp Aba kırala haber virdiler. Fi'l-hāl (10) kiral dağı casara bir mektüb yazup eytdi kim: “Devletlü casar, ol (11) kaçup hizmetüne varan kimseneler hāyınlık ve harāmīlık-ıla meşhūr olmışlar ıdı (12) ve bā'is-i fesād ve ehl-i 'inād harāmzādelerdür. Başları korkusından (13) kaçup hizmetüne vardılar. Ğarazları mabeynde 'adāvet-i küllī eylemekdür.”

[102a]

vilāyetini talan ettiğı için sürekli kederlenir, (aklı) karışır ve endişelenirdi. Sonra o beylerin de sözleri kayseri etkiledi. Hemen her tarafa, Nemçe tekfurlarına: “Çabuk, acele askeri hazırla, eksiksiz ve tam edip hizmetime gelin!” diye mektuplar gönderdi. Fakat bu taraftan o beyler kaçıp kaysere vardığı için Kral Aba da onlar bir fitneye sebep olurlar diye korkuya kapıldığı için hāl böyle olunca kaysere Kızıl Elma'ya casuslar gönderirdi. Casuslar gidip, araştırınca kayserin sefer hazırlığında olduğunu ve kesinlikle Kral Aba'nın üzerine gitme niyetinde olduğunu gördüler. Bazı casuslar oradan dönerek Kral Aba'ya haber verdiler. Hāl böyle olunca kral da kaysere bir mektup yazıp dedi ki: “Devletli kayser, o kaçıp hizmetine varan kimseler hainlik ve eşkıyalık ile meşhur olmuşlardı ve fitnekar, isyankâr ve ahlaksız kimselerdir. Başlarının korkusundan kaçıp hizmetine gittiler. Niyetleri tamamen arada düşmanlık yapmaktır.

[102b]

“(1) İmdi devletlü casar, devlete²²¹ müte'allik maşlahat oldur kim, anlaruñ iğvālarına (2) aldanmayasın ve sözlerine inanmayasın, anları kayd-ı bend eyle, benüm katuma gönder, (3) tā kim haklarından gelem” deyü mektübü āhir kılup ve mühürleyüp 'ale't-ta'cīl (4) bir yarar kimse ile casara gönderdi. Hāmil-i hurūf dağı ārām u qarār kılmayup (5) ve giceyi (gündüzü)²²² bir eyleyüp Kızıl Elmaya irüp temāşā eyledi, gördi kim, (6) bir 'acāyib hisābsuz enbūh leşker cem' olmuş. Zemīn²²³ ve zemān māl ā māl (7) olmuş ve ol şahş ol 'azīm cem' iyyeti çünkim müşāhede kıldı. Barmağ (8) berdehān idüp ve hezār āferinler okuyup deng ü hayrān kıldı (9) ve varup casaruñ vezīrlilerine kıraluñ mektübün 'arz eyledi. Çünkim (10) casara virdiler, muṭāla'a kıldı ve ğazaba gelüp kıraluñ ol mektübün (11) päreleyüp ve gelen ādemisine şüret göstermeyüp “Vaktuña hāzır olasız” (12) deyü cevāb

²²¹ Hazai “devletle”

²²² Metinde “gündüzü” kelimesi yer almıyor fakat ikilemenin metindeki kullanımı göz önüne alınarak ekleme yapılmıştır.

²²³ Hazai “zemān”

virdi. Ol şahş dahı sürüp ta‘cıl ile kıral-ı Abaya irüp (13) ahvālı aşlı üzre ‘ale’t-tafşıl bildürdi. Kıral dahı etrâf-ı vilâyete”

[102b]

Şimdi devletli kayser, devlete yakışan iş odur ki, onların fitnelerine aldanma ve sözlerine inanma, onları zincirle bağla, benim huzuruma gönder ki haklarından geleyim!” diye mektubu bitirip mühürleyerek acilen güvenilir bir kimseyle kaysere gönderdi. Postacı da durup dinlenmeden geceyi (gündüzü) bir edip Kızıl Elma’ya ulaşınca bakıp gördü ki bir acayip, sayılamayacak kalabalık asker toplanmış zemin ve zaman dolmuş taşmış. Ve o şahıs o büyük topluluğu görünce parmak ısırıp ve bin kere takdir edip, şaşırıp hayran kaldı ve gidip kayserin vezirlerine kralın mektubunu sundu. Kaysere verdiler, okuyunca öfkelenip kralın o mektubunu parçalayıp gelen adamıyla görüşmeyerek: “Vaktine hazır olun!” diye cevap verdi. O şahıs da (at) sürüp aceleyle Kral Aba’ya ulaşip durumu olduğu gibi ayrıntılarıyla bildirdi. Kral da çevre memleketlere

[103a]

“(1) nāmeler perākende kırup leşker cem‘ eylemege başladı. Ammā casar dahı bu taraftan dīvān (2) eyleyüp ve “yarından göcdür” deyü leşker içinde nidā eylediler. Çünkim ‘ale’s-şabāh (3) oldu, āfītāb-ı ‘ālem nūr-ı yezdānı-y-la cihānı rüşen kıldı, casaruñ bārığāhı önünde (4) sancaklar açılıp tabl u naķāre ve borı üni evc-i feleke peyveste olup ol (5) enbüh leşker-i küffār-ı hākısār fevc fevc alay alay revāne olup niçe (6) mesāfe ve menāzil kaç‘ eylediler. Ammā bu taraftan kıral Aba dahı ‘adāvet hāşıl olıcaķ, (7) leşker cem‘ eyleyüp ve casara ašlā artuķ iltifāt eylemeyüp ve yarağın ve ceng (8) ālātın müheyyā ve mükemmel görüp dīvān eyleyüp dahı yarağı olmayanlara yarağ ve atı (9) olmayanlara at virüp her birin nevāht eyleyüp ve leşker kavmına “göc” deyü (10) nidā kıldılar. Günlerde bir gün kıral-ı Aba süvār olun ‘ale’t-tertib sancakların (11) açup revāne oldu. Kona göçe ve yiye içe mesāfe kaç‘ ide (12) memālik-i Nemçe serhaddında nehr-i Ribad üzerine irdi kim aña Aķşu dirler. (13) Ol arada nehr-i mezbüre kenārında konup āsāyiş eyledi ve anda göğüs gerüp”

[103a]

mektuplar gönderip asker toplamaya başladı. Fakat bu taraftan kayser de divanı toplayarak: “Yarın göç vardır!” diye asker içinde bağırdı. Sabah olunca âlemin güneşi Yezdân’ın nutuyls cihanı aydınlattı. Kayserin çadırı önünde sancaklar açılıp def, davul ve

boru sesi göğün en yüksek katına ulaşır o kalabalık, düşkün kafir ordusu dalga dalga, alay alay yola koyulup nice mesafe ve menzil katettiler. Ama bu taraftan Kral Aba da düşmanlık hasıl olunca asker toplayıp, artık kaysere asla meyletmeyip silahları ve savaş aletlerini tam ve eksiksiz hazırlayarak, divan toplayıp da silahı olmayanlara silah, atı olmayanlara at vererek, her birinin gönlünü hoş edip asker halkına/orduya: “Göç!” diye bağurdılar. Günlerden bir gün Kral Aba ata binip tertip üzere sancaklarını açıp yola koyuldu. Kona göçe, yiye içe mesafe katederek Nemçe memleketinin sınırında Aksu da denen Ribat Nehri üzerine ulaştı. O arada adı geçen nehir kenarına yeleşerek dinlendi ve orada göğüs gerip

[103b]

“(1) casara muḳābil oldı ve diledi kim, casarı nehr-i mezbūreden berü geçürmeye. (2) Ammā rāwī şöyle hikāyet ve rivāyet kılar kim, kıral-ı Petrus taht u Tācın terk (3) eyleyüp kaçup casaruñ yanına varmışdı. Andan soñra vilāyet-i Üngürüsün (4) ba‘zı yarar merdāneleri kıral Abadan bī-ḥuzūr olup kaçup anlar daḥı (5) casaruñ ḥizmetine varup ve casar kıral-ı Abanuñ kaşdına sefer kılicaḳ, (6) Petrus kıral ve zıkr olan begler daḥı casar-ıla bile sefer eylemişlerdi. (7) Ammā bu yañadan casaruñ ba‘zı yarar adamları ılgayup kıral ‘askerinden (8) yarar diller alup iltüp²²⁴ anlardan kıraluñ tedārüki keyfiyetini ve Akşudan (9) casarı geçirmemek tedbiri²²⁵ temām mertebede ḥaber alıcak, casar daḥı (10) ḥilāf-ı semtde üç yirde gecid bulup nehr-i mezbūreyi gecdi. Andan kıral āgāh (11) olduğda, ol arada fi‘l-hāl cemī‘ Üngürüs leşkeri-y-le at arḳasına (12) gelüp daḥı casaruñ yolın bağladı. Ol taraftan casar daḥı gelüp (13) kıraluñ aḥvālından ḥaberdār olıcak, birübirne²²⁶ muḳābil olup saflar”

[103b]

kaysere karşı geldi ve kayseri adı geçen nehriden beri geçirmek istemedi. Ama ravi şöyle anlatır ve rivayet eder ki, Kral Petrus tahtı ve tacını bırakıp koşarak kayserin yanına gitmişti. Ondan sonra Üngürüs vilayetinin bazı ileri gelen yiğitleri Kral Aba’dan huzursuz olup kaçınca onlar da kayserin hizmetine varınca ve kayser, Kral Aba’nın niyetine sefere çıkınca Kral Petrus ve adı geçen beyler de kayser ile birlikte sefere çıkmışlardı. Ama bu taraftan kayserin bazı önemli adamları dörtlü at sürüp kralın askerinden önemli bilgiler

²²⁴ Hazai “iletüb”

²²⁵ Hazai “tedbirini”

²²⁶ Hazai “birbirine”

alıp (kaysere) iletince onlardan kralın hazırlıklarının durumunu ve Aksu'dan kayseri geçirmeme fikrini eksiksiz öğrenince kayser de şehrin karşı tarafında, üç yerde geçit bularak adı geçen nehri geçti. Sonra Kral öğrenince o arada bu durumda bütün Üngürüs askeriyle ata binip de kayserin yolunu kesti. Diğer taraftan kayser de gelip kralın durumundan haber alınca birbiriyle karşı karşıya gelip saflar

[104a]

“(1) bezenüp kat ender kat alaylar yasadılar ve meydān yüzün acdılar (2) ve şahrā-yı ma‘reke de baş a baş uruşdılar ve bir dest muhkem dilrāne ceng (3) eyleyüp saflar sökdiler ve ceng varduğınca germ olup bir mertebede (4) ceng ü cidāle āheng eylediler kim, Üngürüs çerisi casaruñ safların söküp ve birbirne (5) karup katup hisābsuz Nemçe çerisin kılıcdan geçirüp ‘ālemi başlarına teng (6) itdiler. Az kalmış ıdı kim, casaruñ çerisi mağlūb olup hor u hākīr kaçalar. (7) Ammā Nemçe çerisi kaçacak²²⁷ maħalda Petrus kıral ve ol casara kaçup ve casarı (8) şefi‘ ve mesned idinen Üngürüsün mīr ü mihterānları bu hālī görüp (9) eytdiler kim: “Çünkim bizüm intikāmımız bunda alınmaya bize minba‘d dirlik (10) muhāldur. Bir budur kim, vatan-ı ašlīmüzden ve cinsimüzden yüz dönderüp (11) terk-i ‘ār eyledük. Ve terk-i diyār eyledük. İkinci budur kim, casar ıla (12) kıral-ı Abanuñ mābeyninde olan bürüdete ve işbu ‘acāyib ğavġāya biz sebep olduk. (13) İmdi şöyle kim biz bunda mağlūb olavuz, yüzümüz şuyın yire şacup kaçavuz”

[104a]

tertip edip kat kat alaylar yığdılar ve savaşmaya başladılar ve savaş meydanında başa baş çarpıştılar ve sağlam savaşıp bir elden safları söktüler. Ve savaş gittikçe kızışınca öyle bir savaş ve mücadeleye dönüştü ki Üngürüs askeri kayserin saflarını söküp, birbirine katıp sayısız Nemçe askerini kılıçtan geçirerek ālemi başlarına dar etti. Kayserin askerinin yenilip hor ve hakir kaçmalarına az kalmıştı. Fakat Nemçe askeri kaçacağı zaman Kral Petrus ve o kaysere kaçıp kayseri şefaate ve destek edinen Üngürüs’ün komutan ve beyleri bu durumu görünce dediler ki: “Bizim intikamımız burada alınmazsa bize bundan sonra yaşamak imkānsızdır. Birincisi asıl vatanımızdan ve milletimizden yüz çevirip utanmayı bıraktık ve memleketi terk ettik. İkincisi de kayser ile Kral Aba’nın arasında olan dargınlığa ve bu acayip kavgaya biz sebep olduk şimdi şöyle ki biz burada yenilirse yüzümüzün suyunu yere saçıp (onur ve haysiyetimizden vazgeçip) kaçalım (mı?)

²²⁷ Hazai “kaçıcak”

[104b]

“(1) Bundan sonra bize dirlik olursa da hürmet olmaya. İmdi gerekdür kim bugün (2) intikāmımız alavuz veyāhūd ‘ālemde dirilmekten ümīzimüz²²⁸ kesevüz, dağı ne gün (3) içün fırsat şaklayavuz” deyüp casaruñ bir kolından bir gezden hamle kılup (4) bir ‘acāyib merdāne ceng eylediler kim, ata oğlu ve oğul atayı secmeyüp ak at (5) ve kara at yigren²²⁹ olup ol Üngürüs begleri adam kanından her birini (6) pelenge dönüp kan buğarı sincābmişāl rū-yı āsumānı kaplayup (7) ol iki leşkerüñ atları ayağından yir penbe gibi atılup gubār-ı ferş-i zemīn (8) ve zār-ı feryād u enīn kubbeye-i semāyı tutmuş ıdı. Çünkim casaruñ çerisi işbu (9) gavğa-yı kātileyi kim temāşā kıldılar, dağı tekrār gayrete gelüp el kılıc kabzasına (10) urup kıraluñ üzerine hamle kıldılar. Bir ‘acāyib ve bir garāyib (11) ma‘reke eylediler kim, meydān-ı ma‘rekeyi leş ü başla hizmen²³⁰ mişāl eylediler ve (12) kıraluñ kalbgāhına yürüdiler, ‘alem ve ‘alemdārın yıkup ve çerisin tārūmār (13) ve perişān eyleyüp ekşerin²³¹ kılıcdan geçürdiler. Kıral ol hālı göricek,”

[104b]

Bundan sonra bize hayat olsa da hürmet olmaz. Şimdi bugün intikamımızı almamız gerekir ya da dünyada yaşamaktan ümidimizi keselim de hangi gün için fırsat bekleyelim?” deyip kayserin bir kolundan aniden hamle yapıp bir acayip, yiğitçe mücadele ettiler ki baba oğlu ve oğul babayı ayırt edemeyip ak at ve kara at tek renk olup, o Üngürüs beyleri insan kanından kaplana dönüp, kan buharı sincap gibi gökyüzünü kaplayıp, o iki ordunun atlarının ayağından yer pamuk gibi atılıp, toz dumana katılıp, feryat figanlar gök kubbeyi sarsmıştı. Kayserin askeri bu katliamı görünce tekrardan gayrete gelip, kılıçlarını alıp kralın üzerine hamle yaptılar. Bir acayip kavga ve öyle bir mücadele ettiler ki savaş meydanı ölü ve baş ile harman yeri gibi oldu ve kralın çadırına yürüdüler. Alem ve alemdarını yıkıp ordusunu dağıtıp perişan adip çoğunu kılıçtan geçirdiler. Kral o hali görünce

[105a]

“(1) hemāndem girīzān kaçup ve yüz şuyın yire saçup kaçarak nehr-i Tınayı geçüp (2) andan dağı varup nehr-i Tışaya irdi, anı dağı geçüp ol diyārda (3) bir ulu muhkem kal‘a varıdı. Ol kal‘a meger bir i‘timād eylediği (4) begzādenüñ mülki idi. Ve ol begzāde kim

²²⁸ Hazai “ümidimüz”

²²⁹ Hazai “yegrenğ”

²³⁰ Hazai “hırmen”

²³¹ Hazai “ekşerini”

şāhibin ƙal‘a ıdı, aña i’tikād (5) eyledügi ecilden, ol gice ol ƙal‘ada mihmān oldı. Çünkim ƙıral Aba (6) ol ƙal‘ada āsāyiş ƙıldı ve gendüyi āşikāre eylemedi, ol (7) şāhib-i mülk anı teşhīş eyleyüp fehmi itdi ve anuñ ƙıral-ı Petrus-ıla vāƙı‘ olan (8) hikāyetin ve daħı Üngürüs begleri-y-le itdügi ƙabīh firāsetin ve soñra casar-ıla (9) vāƙı‘ olan bürüdetin istimā‘ eyleyüp ve cengde mağlūb olduǵınuñ (10) bir miqdār ƙıssa-i hışsesin daħı işitmişdi. Çünkim firāset le ƙıraluñ (11) ba‘zı esrārına daħı muṭṭalı‘ oldı, ol begzāde gendü gendisine eytdi kim: (12) “bunuñ ḥod şimden soñra taht u tāt ve mülk ü māl elinden gitdi. Yā (13) budur kim, taht u tāt ve milk ü bāc casara müyesser ola veyāḥūd girü”

[105a]

hemen yüz suyunu yere saçıp kaçarak Tuna Nehri’ni geçip oradan da gidip Tisa Nehri’ne ulaştı, onu da geçip o diyarda büyük, sağlam bir kale vardı. O kale meğer güvendiği bir beyzadenin mülküydü ve o beyzade ki kale sahibiydi ona güvendiği için o gece o kalede misafir oldu. Kral Aba kalede dinlendiğinde kendini açık etmedi, o kale sahibi onu tanıyıp (durumu) anladı. Ve onun Kral Petrus ile olan hikâyesini ve de Üngürüs beyleriyle yürüttüğü çirkin siyasetini ve sonra kayser ile olan dargınlığını duyup savaşta yenildiğinin bilgisini de biraz duymuştu. Kralın bazı sırlarını da ferasetiyle öğrendi, o beyzade kendi kendisine dedi ki: “Bunun da bundan sonra tahtı ve tacı, malı ve mülkü elinden gitti. Ya tahtı, tacı, toprakları ve vergisi kaysere nasip olur ya da geri

[105b]

“(1) ƙıral-ı Petrusa muƙarrer ola. Eyle olsa casaruñ ve ƙıraluñ ḥuzūrında bundan (2) ulu hüner olmaz kim, şimdi fırsat el şunmuş-ken, hemān başın kesüp daħı (3) casara ve ƙırala bundan ulu tuḥfe ve ‘azīm peşkeş olmaz ve hem bir daħı budur kim, (4) anlaruñ yanında mağbūl ve mükerrrem olmağa ḥod şüphe yokdur” deyüp (5) daħı ƙırala ve casar memleketinde ve Üngürüs beglerine eyledügi ḥayf ve ḥakāreti (6) ve ḥasāreti bula” deyüp işbu endīşe-y-ile ƙıral-ı Abaya ƙaşd ƙıldı (7) ve ol gice fırsat bulup tutup başın kesüp bī-dirīğ ƙanını (8) ƙara yire ƙarup ve ḥizmen²³²-i ‘ömrin rüzgāra virdi. Meger ol ƙal‘ada (9) bir ulu manāşter²³³ varıdı. Anuñ dīvārı dibini yarup cesedin anda defn (10) eyledi ve başını alup ‘ale’t-ta‘cīl casar cānibine gitdi. Ammā (11) rāviyān-ı rüzgār böyle naql iderler kim, çünkim ƙıral Aba nehr-i Ribad öñinde (12) münhezim olup ƙacdı, ol aradan

²³² Hazai “hırmen”

²³³ Hazai “manastır”

ķıral Petrusı vilāyet-i Őngűrűse (13) řalıp gendűsi Őızıl Elma cānibine dűnicek, anda²³⁴ ķıral Petrus-ıla [106a] (1) gűriřűp ve vedā'lařup ol aradan Őızıl Elmaya revāne olundı."

[105b]

Kral Petrus'un olacaktır. Őyleyse kayserin ve kralın huzurunda bundan daha iyi hűner olmaz ki řimdi fırsat ele geĀmiřken hemen bařını kesip de kaysere ve krala bundan bűyűk hediye olmaz. Ve hem de řu var ki, onların yanında kabul gűrűp saygınlık kazanacađıma da řűphe yoktur." deyip de krala ve kayserin memleketinde ve Őngűrűs beylerine yaptıđı haksızlıđı, hakareti ve verdiđi zararı bulsun diye bu dűřűnceyle Kral Aba'yı űldűrmeyi istedi ve o gece fırsat bulunca tutup bařını kesip Āekinmeden kanını kara yere katıp űműr harmanını yele verdi. Međer o kalede bűyűk bir manastır vardı. Onun duvarının dibini kazıp cesedi oraya gűmdű ve bařını alıp Āabucak kayser tarafına gitti. Fakat zamanın ravileri bűyle naklederler ki: Kral Aba, Ribat Nehri űnűnde hezimete uđrayıp kaĀınca oradan Kral Petrus'u Őngűrűs vilayetine gűnderen kayser, kendisi Őızıl Elma tarafına dűneceđi zaman Kral Petrus ile gűrűřűp vedalařarak oradan Őızıl Elma'ya yola koyuldu.

²³⁴ Hazai "orada"

BÖLÜM III

NOTLAR

3.1. Birden Fazla İmlaya Sahip Olan Kelimeler

16. yüzyılda Klasik Osmanlı Türkçesiyle yazılan Târîh-i Üngürüs adlı eserde bazı kelimelerin birden çok imlaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı kelimelerin de çoklu kullanıma sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, kelimelerin değişim sürecini takip etmek bakımından önemlidir.

* Üçüncü tekil şahıs zamiri, çoğul eki (-lar/-ler) aldığında onlar-anlar (4b/13-5b/2) şeklinde çift imlayla kullanılmıştır:

(4b/13) “...geldükde zıkr olan Hunor kavmına akın virilüp **onlar** dahil...”

(5b/2) “...irdüğinde Pannoniya vilâyetinüñ vaşfını haber virmişti **anlar** dahil...”

* Çünkim-çünkü bağlacında da çoklu imla özelliği görülmektedir: 4a/2, 27a/4, 4a/6, 12a/1.

(4a/2) “**Çünkim** ol ‘ibâdet-hâne (3) yapılup temâm oldı...”

(4a/6) “...**Çünkü** altıncı yıl oldı ol iki cüvânüñ dimâğlarına lezzet-i dünyâ...”

* Üzre-üzerine edatının orta ünlüsü düşürülerek ve ünlü düşmesine uğratılmadan iki şekilde kullanıldığı görülmektedir:

(16b/1) “...vilâyetüñ pâytaht hışârı adı Laris’a **üzre** varup (2) muhâşara eyledi.”

(16b/3) “Andan ----- (3) hışârı **üzerine** varup anı dahil feth eyledi.”

* karındaş-kardaş kelimesi de çoklu yazıma sahiptir:

(22a/13) “Anasınüñ anda bir **karındaşı** varıdı.”

(22b/6-7) “...**kardaşmuñ** yanına geldiler, dâyimâ eri Filpos pâdişâh (7) üzerine ‘asker çekmesine **kardaşına** iğvâ virürdi.”

* ilet- fiili, ilt- şekliyle de kullanılmıştır:

(95a/3) “...kırala **ilte**, tâ kim anuñ sebebi ile kıraluñ nazarında maqbûlı ola.”

(95a/7) “...Marçıyanuşuñ naşın alup kıraluñ huzûrına **iletüp** (8) ‘arz eyledi.”

* “diye” edatının eserde “deyü” ve “diyü” olarak kelime kökündeki geniş ünlünün “y” kaynaştırmasından önce hem geniş hem de dar olarak kullanıldığı tespit edilmiştir:

(30a/2) “...‘askerüñüzle apuma gelesiz! (2) **deyü** hükümler gönderüp...”

(30a/4) “...memlekete girmesine māni’ olmayup yol viresiz! **diyü** emirler gönderdi.”

* Zaman zarfı olan “imdi”nin “şimdi” biçiminin de kullanıldığı tespit edilmiştir:

(66a/4) “**İmdi** buña zafer olursa, **şimdi** olur.”

* “ile” edatının eserde “birle” ve “bile” biçimlerinin kullanıldığı kendinden önceki kelimeye bitiş yazıldığında da “ile/ıla” olarak yazıldığı tespit edilmiştir:

(66a/9) “...Fireng (9) ve Rim ‘askerin **vesvese-y-ile** idlāl eyleyüp...”

(26a/1) “...ve ittifāk **birle** (2) İskenderi aradan götürmek maşlahatıyçün...”

(30b/10) “...Ol cāsūs dağı Dārāb Şāhıla **bile** Adrestes (6) ovasına gelüp temām ‘asker onduda...”

* ki bağlacının hem “ki” hem de “kim” şeklinde yazımı eserde tespit edilmiştir:

(14a/10) “...pādişāha varup didi **kim** “Devletlü pādişāh size lāyık degüldür **ki** (11) anuñ gibi hāyını gendüñüze buluşdurasız...”

* Metinde “birübirin” kelimesinin “birbirin” biçiminin kullanıldığı tespit edilmiştir:

(103b/13) “...ıraluñ avālından haberdār olıcağ, **birübirne** muābil olup...”

(13a/1) “...tozı çaldırıp andan iki cānibden ‘asker hālı **birbirin** fark ider oldı.”

* Türkiye Türkçesinde “elçi” yazımıyla kullanılan kelimenin metinde elçü, elci ve elçi olarak yazıldığı tespit edilmiştir. Söz sonundaki ünlünün düzleşmesi ve ünsüzdeki tonlulaşma dikkat çekmektedir:

(36a/9) “...İskendere yarar **elçü** gönderdi.”

(36a/11) “...İskender dağı **elciye** cevāb virüp didi kim...”

(62b/8) “Bu (8) hālda meger **elçi** dağı ol cem ‘iyetde oturup...”

* Metinde “nice” kelimesinin “niçe” biçimi de tespit edilmiştir:

(32a/10) “...ve sonra bir **niçe** (11) yarar hişârların muhâşara idüp feth eyledi...”

32b/7) “...hemân fırsat demidür Zıkr olınan bir **nice** Rûm (8) hişârlarınun begleri

* Metinde “gümüş” kelimesinin “gümiş” yazımı da tespit edilmiştir:

(39b/3) “...ve **üç** biñ **üc** yüz kantar **gümüş** buldı ki...” Örnekte aynı zamanda “üç” kelimesinin ünsüzlerinin tonlu ve tonsuz kullanımı da görülmektedir.

(45a/13) “...ve cevşenlerin sâz u seleblerin cümle hâzır idüp altuna ve **gümişe** ğark...”

* Metinde “pîşkeş” kelimesinin günümüz Türkçesindeki yazımıyla “peşkeş” olarak da kullanıldığı tespit edilmiştir:

(62a/6) “...ol (6) düğün günlerinde **pîşkeşlerin** kırala çekdükde...”

(87b/12) “Emr eyledi gelüp el öpdüğinden sonra **peşkeşin** çeküp...”

* Metinde “kimse” zamirinin “kimsene” biçimiyle kullanıldığı tespit edilmiştir:

(13b/2-3) “Ammâ ehl-i nücûmdan ba‘zı **kimse** bir niçe def‘a pâdişâha (3) dimişlerdi ki: “Devletlü pâdişâh Ayastas nâm **kimseneden** şakınasız!”

* Ekfiilin geniş zaman eki -dır/-dir/-dur/-dür ekinin -durur şekliyle kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum gramerleşme sürecinin devam ettiğini göstermektedir:

(15b/5) “...Tebâ şehrinün (5) **emînidür**, andan ğayrdan çäre **yoğdur**...”

(15b/10) “**Budurur** sözüm saña iy mu‘teber”

* Metinde koy- fiilinin ko- biçimiyle de kullanıldığı tespit edilmiştir:

(33b/3) “Andan bu beş tutsağı ol otâğa **koyp** ve (3) üzerlerine yarar hâdimler **koğı**...”

* Metinde “dünya” kelimesinin “dünye” biçimi de kullanılmıştır. Kelimenin şiirde kullanıldığı göz önünde bulundurulsa vezni tutturmak için bu imlanın tercih edildiği düşünülebilir:

(10a/4) “Lezzet-i **dünyâya** mağrûr olma hîc”

(10b/9) “**Dünyede** ecel yili tırmaz eser”

* Metinde “düşman” kelimesinin “düşmen” biçimi de kullanılmıştır:

(19b/12-13) “Ammā Filpos pādīshāh **düşmenin** hor görüp (13) gendüye mağrūr olmağıla, ekşer ‘askerin **düşmān** kılıcdan...”

* Metinde “koñşı” kelimesi sadece bir yerde geçmektedir daha çok “koñşu” biçiminin kullanıldığı görülmektedir:

(35b/11) “...Andan etrāf **koñşı** beglere...”

(22b/11) “...olan **koñşu** beglere ve pādīshāhlara...”

* Metinde 50a/12. satırda yer alan “bilüp” kelimesinin, bağlam düşünüldüğünde, “bölüp” olması gerekmektedir. Bir yanıma sonucu yazarın bilüp yazdığı düşünülmektedir “...düşmen gāfil iken, ‘askeri (12) iki **bilüp** düşmene muqābil şafārāy kılup alaylar bağlanup (13) ve bir bölüğün seçüp emr eyledi ki...”.

3.2. Okuma Farklılıkları

Târîh-i Üngürüsü’n çeviri yazılı metni çalışılırken Hazai’nin hazırlamış olduğu metinle yapılan karşılaştırmada bazı okuma farklılıkları tespit edilmiştir. Bu farklılıklar gerekçeleriyle ve örnekleriyle satır sırasına göre verilmiştir. Okurlara kolaylık olması bakımından yazma eserden kopyalama yoluyla kelimeler, çalışmaya aktarılmıştır. Fakat kopyası okunaklı olmayan kelimeler, Osmanlıca klavyede yazılarak aktarılmıştır.

* 2a/11’de yer alan kelimesi Hazai tarafından “türülü” olarak okunmuştur. Aynı kelime 3b/3. satırda da geçmektedir ve kelime burada “dürlü” şeklinde imlaya uygun okunmuştur. İmla aynı olmasına rağmen Hazai’nin metninde kelimenin okunuşunda bir tutarlılık yoktur. Eldeki çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “dürlü” tercih edilmiştir.

* 2a/12. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “sözümü” olarak okunmuştur. Kelimenin okunmasında imla esas alınarak “sözümü” tercih edilmiştir.

* 3a/12. satırdaki “طوررلردی” kelimesi Hazai tarafından “dururlardı” olarak okunmuştur. Kelimenin imlası esas alınarak “tururlardı” tercih edilmiştir.

* 3b/5. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “yetüp” olarak okunmuştur. 8a/3. satırda “dinilür-denilir”, 9b/12. satırda “yidi-yedi”, 11b/11. satırda “big-beg”, 10b/9. satırda da “yili-yeli”, 19a/9. satırda “biş-beş” kelimelerinde de benzer okuma farklılıkları tespit edilmiştir.

* 3b/9'da yer alan رَاى kelimesi Hazai tarafından "re'y" okunmuştur. Aynı durum 23a/6. satırda da tespit edilmiştir fakat 24/3-5, 29a/8. satırlarda kelimenin okunuşunun imlaya uygun olarak "râ'y" okunduğu görülmektedir. Hazai'nin çalışmasında kelimenin okunuşu bakımından tutarsızlık tespit edilmiştir. Eldeki çalışmada kelimenin okunuşunda imla esas alınmıştır.

* 4a/8. satırdaki هَالِيْكَ kelimesi Hazai tarafından "halleyken" biçiminde okunmuştur. Kelimenin imlası esas alınarak "hālīla-y-iken" tercih edilmiştir.

* 4b/13. satırdaki اَنْلَر kelimesi Hazai tarafından "anlar" olarak okunmuştur. Metinde üçüncü çoğul şahıs zamirinin "onlar ve anlar" kullanımı mevcuttur. Bu çoklu kullanımdan dolayı bir yanılma sonucu kelime imlaya uygun okunmamış olabilir. Eldeki çalışmada imlaya uygun olarak "onlar" tercih edilmiştir.

* 6b/3. satırdaki "عجائب المخلوقات" tamlaması Hazai tarafından "acayib'ül-mahlûkât" olarak okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve Arapça ağızlarda bu şekilde kullanılabileceği de düşünülerek "acāyibi'l maḥlūqāt" tercih edilmiştir.

* 6b/8 ve 7b/8. satırlardaki كَنْكِي kelimesi Hazai tarafından "hangi" olarak okunmuştur fakat 9a/7. satırda aynı imlayla kelime "kankı" olarak okunmuştur. Hazai'nin metninde bu kelimenin okunuşunda da bir tutarlılık tespit edilememiştir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak "kankı" tercih edilmiştir.

* 7a/7. satırdaki قَصْد kelimesi Hazai tarafından "ad" olarak okunmuştur. Bu durum 46a/2, 75b/13. satırlarda da tespit edilmiştir. Halbuki metnin bağlamına göre "kâsd" okumak daha uygundur. "Ol memleket üzerine kâsd itdiğümüzüñ sebebi odur kim..." Metinde "kâsd it-" birleşik fiili "amaç edin-, saldır-, öldür-" anlamlarında sıklıkla kullanılan bir fiildir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak "kâsd" tercih edilmiştir.

* 8a/12. satırdaki اِيْجُون kelimesi Hazai tarafından "için" okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak "içün" tercih edilmiştir.

* 9b/4, 16b/11. satırlardaki يَبْدِي kelimesi Hazai tarafından "yapdı" olarak okunmuştur. Metinde kelime genellikle "يَبْدِي" şeklinde yazılmaktadır. Hazai kelimenin okunuşunda genel imlayı esas almış olabilir. Çalışmada kelimenin imlasına uygun okuyuş "yabdı" tercih edilmiştir.

* 10a/5. satırdaki "مَسْكَن جِهَان" tamlaması Hazai tarafından tamlama biçiminde

okunmamıştır. Kelimelerin bağlama göre “Ādemī bir murğdur **mesken-i cihān** /(6) Çok kuş uçurdu bu köhne āşiyān.” tamlama biçiminde okunması uygundur. Bu sebeple imla esas alınmıştır.

* 12b/6. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “buluşub” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “buluşup” tercih edilmiştir.

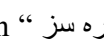
* 13a/1. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “kaldurub” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “kaldırıp” tercih edilmiştir.

* 13a/10’da yer alan “ ” edat grubu Hazai tarafından “halle” okunmuştur, aynı kelime grubu imla aynı olmasına rağmen 12. satırda “hal ile” biçiminde “i” düşürülmeden okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “hāl-ıla” okunmuştur. Hazai’nin “ile” edatının başındaki ünlüyü düşürerek okuduğu sıkça rastlanan bir durumdur. 19b/11. satırda da “Ġāyet ile” edat grubunu “gayetle” okuduğu tespit edilmiştir.

* 13b/1’de yer alan kelimesi Hazai tarafından “herkes” olarak okunmuştur bu okuma cümlelerin anlamını da değiştirmektedir. “Ammā ol vezīrden **“hergiz”** hāyınlık (2) aīlamazdı.” Aynı kelime 21a/12. satırda da bulunmaktadır ve Hazai burada kelimeyi “hergiz” olarak okumuştur. Çalışmada kelimenin imlası ve anlamı düşünülerek metne sadık kalınmıştır.

* 13b/1. satırda yer alan kelimesi Hazai tarafından “hainlik” olarak okunmuştur. Bu okuma farklılığı 13b/8, 14a/11. satırda da görülmektedir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “hāyınlık” okunmuştur. Ayrıca 41b/11, 42a/8. satırdaki “gāyibden-gāibden”, “42a/6. satırdaki “zāyil-zāil” kelimeleri de bu duruma örnek verilebilir.

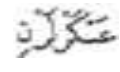
* 14a/1. satırda bulunan “ ” kelimesi Hazai tarafından “gönlünden” olarak okunmuştur. Hazai’nin gerek kelime kökündeki gerekse eklerdeki düz ünlüleri yuvarlak, yuvarlak ünlüleri düz okumasına sıklıkla rastlanmaktadır. 21b/3. satırda “olmasun-olmasın” 22b/7. satırda “virürdi-virirdi” kelimeleri bu duruma örnek gösterilebilir.

* 14a/11. satırda yer alan “ ” kelimesindeki 2. çoğul şahıs eki Hazai tarafından -sın olarak okunmuştur ama 13b/3. satırda aynı eki -sız olarak “şakınasız” okumuştur. Buradaki “ز” harfinin yazımı Hazai’yi yanıltmış olabilir. Ama metinde fiile gelen

ikinci çoğul şahıs ekinin “ ج ” ile yazıldığı farklı örneklerde görülmektedir. 13b/8. satırda “gördünüzse” fiilindeki ekin yazımı bu duruma örnektir.

* 14b/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “giçeliden” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “gicelden” tercih edilmiştir.

* 17b/4. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “pişkeşler” okunmuştur. Birden Fazla İmlaya Sahip Kelimeler başlığı altında “peşkeş” kelimesinin “pişkeş” yazımının da olduğundan bahsedilmişti. Hazai kelimeyi bu sebeple böyle okumuş olabilir.

* 21a/2. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “askerlerini” okunmuştur. Kelimede görüldüğü üzere bir esre bulunmaktadır. Kelimeyi Hazai gibi okumak için iki esreye ihtiyaç vardır. Üçüncü tekil iyelik ekinden sonra yükleme durum eki kullanıldığında araya bir zamir n’si gelir. Hazai kelimeyi bu sebeple bu şekilde okumuş olabilir.

* 21a/13. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “geçirmen” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “geçürmeñ” okunmuştur.

* 21b/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “edinüz” okunmuştur. Bu örnekte de Hazai’nin kapalı e sesini “e” olarak düşündüğü görülmektedir. Fakat aynı sayfanın 5 ve 6. satırlarında geçen aynı kelimeyi “idün” biçiminde okuduğu da tespit edilmiştir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “idiñüz” okunmuştur.

* 22a/10. satırın sonuna “gitdi” kelimesi, muhtemelen cümle yüklemsiz kalıyor gerekçesiyle, Hazai tarafından eklenmiştir. Halbuki uzun bir ara cümleden sonra “anuñ yanına vardılar” ifadesiyle cümle tamamlanmıştır. “(9) ol dañı anasıyla başları kaydın danişup bir gün añsuzın (10) anası ıalķup ve oğlı İskenderi bile alup Apıkayır vilāyetine (11) ki Tūrķī dilinde Arnavud vilāyetidür. Ve şimdiki hālde Arnavud (12) memleketinde olan İskenderiyeyi ol İskender bünyād eylemişdür. (13) Anasınuñ anda bir ıarındaşı varıdı, anuñ dañı adı İskender idi ve [22b] (1) ve hem ol diyāruñ pādişāhıydı. Anuñ yanına vardılar.” Çalışmada metne bağlı kalınarak “gitdi” kelimesi eklenmemiştir.

* 22b/11. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “komşu” okunmuştur. Aynı kelime 24a/7, 24a/9’da da komşu şeklinde okunurken 44a/8, 45a/9 ‘da “konşu” olarak okumuştur. Birden Fazla İmlaya Sahip Kelimeler başlığı altında kelimenin metinde hem

“koñşu” hem de “koñşı” biçiminde yazıldığından bahsedilmiştir. Fakat kelimenin “komşu” biçimi metinde tespit edilememiştir.

* 22b/13. satırdaki “أُوزَرْهَ يَكُنْ” kelimesi Hazai tarafından “üzerineyken” biçiminde “i” harfini düşürerek okumuştur. Bu “ıdı, iken, ile” unsurlarında “i” ünlüsünü düşürmek Hazai’nin çalışmasında sıklıkla rastlanılan bir durumdur. 23a/3. satırda “varıdı-vardı” 23b/9. satırdaki “olmagıla-olmağla”, 24b/7. satırda “ulagıla-ulağla” kelimeleri örnekler arasındadır. Eldeki çalışmada kelimelerin imlası esas alınmıştır.

* 23b/4’te “شَلَكِيْچُونْ” kelimesi Hazai tarafından “şenligiychin” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “şenligiychün” okunmuştur.

*23b/7’de دُشُپ kelimesi Hazai tarafından “düşünüp” okunmuştur. Düş- fiiline Türkçe Sözlük’te “rast gelmek, fırsat çıkmak” anlamı da verilmiştir. Burada kelimeye rastlamak anlamı uygun düşmektedir. “Ol arada pâdişâh şüret degüşdürdigine ol begzâde (7) de düşüp didi kim: “Bundan eyü fırsat olmaz...” Kelimenin “düşüp” biçiminde okunması daha uygundur.

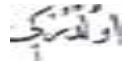
* 26a/5. satırdaki اِنْلَك kelimesi Hazai tarafından “bunların” okunmuştur. Tamlayan eki eserde -un/-ün şeklinde yuvarlak ünlüyle yazılırken Hazai genellikle bu eki düz ünlüyle -ın/-in okumuştur. 26a/9. satırdaki “gendülerüñ-gendülerin” bu duruma örnek gösterilebilir.

* 26a/8. satırdaki نَحْلَك kelimesi Hazai tarafından “nicelerin” okunmuştur. Birden Fazla İmlaya Sahip Kelimeler başlığı altında “nice ve niçe” yazımının olduğundan bahsedilmiştir. Hazai, kelimenin çoklu yazımından dolayı bu biçimde okumayı tercih etmiş olabilir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “bunlaruñ” okunmuştur.

* 27a/10’da “fıkr-i firâset” tamlaması Hazai tarafından “fıkr ü firaset” okunmuştur. Bağlama göre kelimeleri tamlama biçiminde okumak daha uygun olacaktır “Pâdişâh dahı vezîrlerinüñ rây-ı tedbîrlerin (10) ve fıkr-i firâsetlerin begenüp...”.

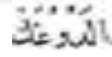
* 28a/7’de “هَمَائِلْ” kelimesi Hazai tarafından “hamâil” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “hamâyıl” okunmuştur.

* 28b/10'da “” kelimesi Hazai tarafından “koyuna” okunmuştur. Buradaki cezmin yazılışı Hazai'yi yanıltmış olabilir. Ama metinde birçok yerde cezmin bu şekilde yazıldığı görülmektedir. Aynı sayfanın 4. satırındaki kelimesi bu durumun örneklerindendir.

* 29b/2. satırdaki “” kelimesi Hazai tarafından “odur ki” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “oldur ki” okunmuştur.

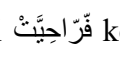
* 30b/12'de “” kelimesi, kelimedede esre bulunmamasına rağmen Hazai tarafından “şahıs” okunmuştur. Hazai'nin bazen kelime kökündeki ünlüleri düşürerek okuduğu tespit edilmiştir. 35b/6. satırdaki “emir-emr” okunuşu bu duruma örnek gösterilebilir. Çalışmada kelimelerin imlaları esas alınarak “şahş ve emir” biçiminde okunmuştur.

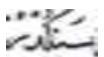
* 32a/2. satırdaki kelimesini Hazai “birden” okumuştur. Metnin tamamı göz önünde bulundurulduğunda “birden” kelimesi metinde yer almamaktadır. Bunun yerine “birden, aniden, ansızın, yekten” anlamlarına gelen “**bir gezden**” kelimesine rastlanmıştır (50a/10, 52a/10, 80b/5, 90b/1). Metinde “beriden” kelimesi de kullanılmamıştır yalnız “-den berü” edatı tespit edilmiştir (53a/13, 68b/1, 103b/1, 106a/4). Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “beriden” tercih edilmiştir.

* 32b/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “aldığın” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “alduğun” okunmuştur.

* 33a/1. satırda “fursat” kelimesi metinde olmadığı halde Hazai'nin eklediği tespit edilmiştir. Metinde olmadığı için bu çalışmada kelimeye yer verilmemiştir.

* 33b/4. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “tesellî” okunmuştur. Halbuki kelimedede esre bulunmamaktadır. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**tesellā**” okunmuştur.

* 35b/1. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “ferahiyet” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**ferāhīyyet**” okunmuştur.

* 35b/3. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “senindir” okunmuştur. Kelimedede esre bulunmamaktadır fakat daha önce de Hazai'nin eklerdeki ve kelime kökündeki yuvarlak ünlüleri düz okuduğuna dair açıklama ve örneklere yer verilmişti.

* 35b/4'te kelimesi Hazai tarafından “gizli” okunmuştur. Söz sonundaki yuvarlak ünlünün Hazai tarafından genellikle düz okunduğu tespit edilmiştir. 36a/9, 62a/6'daki

“elçü” kelimesinin “elçi” okunduğu da tespit edilmiştir. “elçü” kelimesinin 37a/1’de “elçi” olarak düz yazıldığı da görülmüştür. Bu duruma bir diğer örnek de 36a/10. satırdaki “ötürü” kelimesinin Hazai tarafından “ötüri” biçiminde okuması olabilir. Yine 37b/11. satırdaki “karşu-karşı”, 38b/2. satırdaki “ikindü-ikindi” kelimeleri bu duruma örnek gösterilebilir.

* 35b/12. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “tazarru’la” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**tazarru’lan**” okunmuştur.

* “tut-” fiili ve bu fiilden türetilen kelimeleri genellikle Hazai’nin dut- (36a/10, 45a/9) biçiminde okuduğu ama 36a/8, 37a/2’de tut- okuduğu tespit edilmiştir. Kelimelerin okunuşunda imlaları esas alınmıştır.

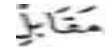
* 36b/2. satırda kelimesi Hazai tarafından “ednâ idüğün” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**ednāyidüğün**” okunmuştur.

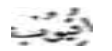
* 37a/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “dest-i mâle” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**destemāla**” okunmuştur.

* 37b/13’te satır “...adına” kelimesiyle bitiyor ama Hazai “dirlerdi” kelimesini eklemiş. Eserde genel olarak böyle bir cümle “dirlerdi” kelimesiyle tamamlanıyor, satırın eksik kaldığı da düşünüldüğünde, Hazai’nin kelimeyi neden eklediği anlaşılabilir. Eldeki çalışmada, çeviri yazılı metne “dirlerdi” kelimesi metne bağlı kalınarak eklenmemiştir fakat günümüz Türkçesine çeviri kısmında cümle bağlama uygun olarak tamamlanmıştır.

* 38a/1. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “amma” okunmuştur. Kelimede şedde bulunmadığı için çalışmada imla esas alınarak “**amā**” okunmuştur.

* 38a/8. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “mecrûh” okunmuştur. Bağlam ve kelimenin daha önceki kullanımı dikkate alındığında kelimenin “**mecrûc**” okunması gerekmektedir.

* 38b/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “mukâbil” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**maḳâbil**” okunmuştur.

* 39b/8. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “okuyub” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**oḳıyup**” okunmuştur.

* 40a/5. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “def‘aca” okunmuştur. -ca ekinin kelimeye olmadığı açıkça görülmektedir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “def‘a” okunmuştur.

* 40a/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “vechile ya” okunmuştur. Bağlama bakıldığında yönelme ekinin cümleye gerekçe anlamı kattığı görülmektedir “anlara su‘âl itdi kim: “ne vechileye siz hâlâş olduñuz?”. Bu sebeple kelimeyi “**vechileye**” okumak uygundur.

* 40b/9. satırdaki tamlaması Hazai tarafından “meğer düşmenden” okunmuştur. Kelimedeki esre açıkça görülmektedir. Ayrıca bağlama da “**Mekr-i düşmenden**” biçiminde okumak uygun düşmektedir “Mekr-i düşmenden emîn olma şaķın (10) eylesün saña ańsuzdan kemîñ!” Aynı durum 66b/6. satırdaki kelimesinde de tespit edilmiştir. Kelime Hazai’nin çalışmasında yine “meger” okunmuştur. Kelime esre bulunmaktadır. Bu sebeple “meger” düşünülemez. Ayrıca cümlede düşmanın hilesinden bahsedilmektedir “Mekr-i düşmenden hazer kıl dāyimā”. Çalışmada kelimenin imlası ve bağlam dikkate alınmıştır.

* 43b/6, 44a/3. satırlardaki kelimesi Hazai tarafından “kardeşi” okunmuştur. Kelime birden çok imlaya sahiptir. Metinde hem karındaş hem de kardeş biçimleri tespit edilmiştir. Bu ikili kullanım Hazai’yi yanıltmış olabilir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**karındaşı**” okunmuştur.

* 44b/9, 54a/8. satırlardaki kelimesi Hazai tarafından “müferreh” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**müferrih**” okunmuştur.

* 46a/8. satırdaki “göz kulaķ urup” deyimindeki “kulaķ” kelimesi metinde bulunduğu halde Hazai’nin çalışmasında eksik okunmuştur. Çalışmada metin esas alınmıştır.

* 46b/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “bostan” okunmuştur. Ayrıca 47b/7. satırdaki “dositâne” kelimesi Hazai tarafından “**dostâne**” okunmuştur. Çalışmada kelimelerin imlası esasa alınmıştır.

* 49b/11’de “çayır” kelimesinden sonra iki tane و harfî kullanılmış sonra “çemenlü” kelimesi yazılmış. Hazai bu و harflerini okumamış ve dipnotta da herhangi bir açıklama yapmamıştır. Harfin biri satır sonunda diğeri ise bir sonraki satır başındadır. Yazar

muhtemelen و yazdığını unutup satır başında tekrar etmiştir. Bağlam da göz önünde bulundurulduğunda “nehr-i Tuna kenârında bir mergûb **çayır u** (12) **çemenlû** şahrâyı begenüp...” okunmalıdır.

* 50a/4-5. satırlardaki **طونا** kelimesi Hazai tarafından “Duna” okunmuştur, imlası aynı olmasına rağmen 49a/10’da “Tuna” okunmuştur. Hazai’nin çalışmasında kelimenin okunuşunda tutarsızlık tespit edilmiştir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**Tuna**” okunmuştur.

* 50a/12. satırdaki **بیل** kelimesi Hazai tarafından “bölüp” okunmuştur, aynı sayfanın 13. satırında ise kelime “bölüğün” olarak kullanılıyor bağlama göre “bölük” şeklinde okunması uygundur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “bilüp” okunmuş günümüz Türkçesine aktarılırken bağlam dikkate alınmış ve “bölüp” kullanılmıştır. “(12) iki **bilüp** düşmene muķâbil şafârây kılup alaylar bağlanup (13) ve bir bölüğün seçüp emr eyledi ki...”

* 50b/11.satırdaki **هكا** kelimesi Hazai tarafından “haka” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak “**hāke**” okunmuştur.

* 51b/12, 54b/8. satırdaki **نمچه** kelimesi Hazai tarafından “Nemçe” okunmuştur. Metinde özel isimlerin birden fazla imlası olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılıklar çalışmada “İmla” başlığı altında ele alınmıştır. Hazai’nin bu farklılıklardan dolayı ortak bir kullanımı tercih ettiği düşünülebilir. Çalışmada kelimenin imlaı esas alınarak “**Nimçe**” okunmuştur.

* 52a/2. satırdaki “leşker de” yer alan “de” bağlacını Hazai bulunma durumu eki olarak düşünmüş ve “leşkerde” okumuştur. Bağlam göz önünde bulundurulduğunda “de”yi bağlaç kabul etmek daha uygun olacaktır “ol iki leşker **de** tabl (3) u kûs üni evc-i āsumāna peyveste olup at arķasına geldiler.”

* 52a/3. satırdaki **بل وکر آونی** “tabl u kûs üni” kelime grubu Hazai tarafından “tablu kûsunı” okunmuştur. Bağlam ve imla dikkate alındığında “ol iki leşker de **tabl (3) u kûs üni** evc-i āsumāna peyveste olup at arķasına geldiler.” biçiminde okumak uygun düşmektedir.

* 53b/9. satırdaki **خو** kelimesi Hazai tarafından “huyly” okunmuştur. Bağlam dikkate alındığında kelimenin “huy” anlamında kullanıldığı açıkça görülmektedir “Atilus eyi

hūlu, şāhib şecā‘at ve ehl-i (10) firāset, ‘ākıl u dānā kimsene idi.” Çalışmanın çeviri yazılı metninde kelime okunurken metne bağlı kalınmış fakat Günümüz Türkçesine çeviri kısmında kelime “huy” olarak düşünülmüştür.

* 57a/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “bırakub” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak **“bırağup”** okunmuştur.

* 57b/11. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “kaziyei” okunmuştur. Kelimeyi “kaziyei” biçiminde okumak için kelimeye iki tane ي harfinin olması gerekir. Ayrıca beyit “fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün” vezniyle yazılmıştır. Kelimeyi “kaziyei” şeklinde okumak vezne de aykırı düşecektir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınarak **“kıışsayı”** okunmuştur.

* 58a/3. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “zî” okunmuştur. Bağlam dikkate alındığında “Dî resûlün ravzasına aşşalât” kelimeyi **“dî”** okumak uygun olacaktır.

* 58b/2. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “geydürdiler” okunmuştur. Metinde fiilin hem geyür- (191b/6, 193b/6) hem de geydür- (34b/4) şekli kullanılmıştır. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve **“geyürdiler”** okunmuştur.

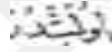
* 63a/11. satırdaki “şehrin” kelimesi Hazai tarafından “şehrini” okunmuştur. Eski Anadolu Türkçesindeki yükleme ekinin “+ın” biçimiyle de kullanıldığı (Gülsevin, 1997, s. 23) ve metnin de Eski Anadolu Türkçesinden izler taşıdığı göz önünde bulundurulursa kelimeyi imlaya uygun okumak gerekmektedir. Hazai’nin yükleme durum ekini, dönemin özelliğine göre değil de Türkiye Türkçesi özelliğine göre düşünüp genellikle bu şekilde okuduğu tespit edilmiştir. 21a/2’de “askerlerin” kelimesini “askerlerini, 63b/2’de “askerin” kelimesini “askerini”, 73b/4’te “kenarın” kelimesi “kenarını”, 69b/3’te “adların” kelimesini “adlarını” olarak okuduğu tespit edilmiştir. 63b/7’de ise “ulusın” kelimesindeki belirtme durum ekini yazıldığı gibi okumuştur.

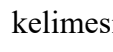
* 66a/2. satırdaki kelimesinde yönelme eki yoktur ama Hazai kelimeyi yönelme haliyle okumuştur. Aynı durum 74a/3’te de görülmektedir. “Ākıbet kıral-ı Senanus hīleye (2) meşğul olup bi’l-cümle Fireng vilāyeti hākimlerine ve Rim papa el (3) altından haber şalup eytmışdi (66a/2)”. Hazai’nin bağlamı dikkate alarak böyle okuduğu düşünülebilir. Çalışmada çeviri yazıda metne sadık kalınmış fakat günümüz Türkçesine aktarırken bağlam dikkate alınmıştır.

* 66b/8'de kelimesi Hazai tarafından “düşman” okunmuştur. Metinde kelimenin hem düşmen hem de düşman biçimi mevcuttur. Bu durum, Birden Fazla İmlası Olan Kelimler başlığı altında ele alınmıştır. Metinde “düşman” yazıldığında م harfi ا okutucusuyla kullanılmıştır. “Düşmen” yazıldığında bu okutucu kullanılmamıştır. Hazai’yi kelimenin iki biçimde de kullanılması yanıltmış olabilir.

* 66b/9. satırda kelimesi Hazai tarafından “peşîman” okunmuştur. Kelimede esre kullanılmamıştır. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**peşmân**” okunmuştur.

* 67a/1. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “duyulam” okunmuştur. “döyül-” fiilinin “tahammül et-, dayan-” anlamları da göz önünde bulundurulduğunda kelimenin “duyul-” değil “döyül-” olarak okunması gerekmektedir. “Ammā kıral her huşûşıla hâzır(1) olmağıla gördi ki, hergiz çäre bulmaz ve **döyülem** deyü dağı fehm (2) ider.”

* 68a/13. satırdaki “olmuşdur” kelimesi Hazai tarafından “olmamışdur” okunmuştur. Türkçe Sözlük’te “olur iş değil” deyimine “olması beklenmeyen durumlar” anlamı verilmiştir. Bağlama bakıldığında “Şimden şöñra kıral-ı Atıluñ bu vilâyetlere gelmesi işi olmuşdur. Eger (1) gelmelü olaydı, ol zemāndan berü gelürdi...” biçimce olumlu anlamca olumsuz bir cümle kurulmak istendiği aşikârdır. Hazai bu sebeple fiili olumsuz düşünmüş olabilir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve fiil olumlu okunmuştur fakat günümüz Türkçesine aktarırken fiil olumsuz düşünülmüştür.

* 69b/3. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “dönderdi ki” okunmuştur. Aynı sayfanın 4. satırında yer alan ve aynı imlaya sahip olan ek “geldiği” şeklinde okunmuştur. Ayrıca bağlam da dikkate alındığında eki bağlaç olarak okumak uygun değildir. “İllâ ki qarındaşı Búdayı tahtına ve başına (2) kaşd eyledügi ecilden, be-gâyet maḥzûn olmuşdı ve iki tahtuñ (3) dağı adların gendi adına **dönderdigi** gâyet güc gelmiş idi.”

* 71b/9. satırdaki “revân-ı güftäre gelüp” ifadesi Hazainin çalışmasında eksik okunmuştur. Metinde yer alan bu ifadeye çalışmada yer verilmiştir. “Ol dağı **revân-ı güftäre gelüp** didi kim:”

* 71b/13. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “mülkinde” okunmuştur. 72b/5. satırda aynı kelime “milkinün” şeklinde imla dikkate alınarak okunmuş ama 74a/5. satırda aynı

kelime imlası aynı olduğu halde yine “mülk” olarak okunmuştur. Görüldüğü üzere kelimenin okunuşunda bir tutarlılık yoktur. Çalışmada kelimenin imlası dikkate alınarak okunmuştur.

* 72a/13. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “nervesîde” okunmuştur. Kelimenin yazımında harflerin yeri oldukça net görülmektedir. Hazainin çalışmasında bir yanılma sonucu harflerin yeri karışmış olabilir. Çalışmada kelimenin imlası ve bağlam dikkate alınmıştır “ol **nevresîde** oğlancukları kim...”

* 73a/5. satırdaki “şikarada” kelimesi Hazai tarafından “şikarda” okunmuştur. Cümlelerin anlamı ve bir ismin iki durum ekini üst üste alamayacağı da göz önünde bulundurulduğunda “şikārda” okumak daha doğru olacaktır. Çalışmada kelimenin imlasına bağlı kalınmış fakat Türkiye Türkçesine aktarımda kelime “şikārda” olarak düşünülmüştür.

* 73a/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “sarb” okunmuştur. Kelimenin imlasına bakıldığında ع'dan sonra kelimeye sonradan eklendiği anlaşılan ب ر harfini andıran bir çizgi bulunmaktadır. Fakat aynı kelime 9. satırda da kullanılmıştır ve orada çok açık bir şekilde yazmaktadır. Hazai kelimeyi burada imlaya uygun olarak “şa'b” okumuştur. Kelimenin güç, zor, çetin anlamları dikkate alındığında ve birbirini izleyen satırlarda kullanıldığı da düşünüldüğünde yazarın şa'b ve şa'rb kelimeleri arasında bir karasızlık yaşadığı söylenebilir. 73a/7. satırda “Meger (7) ol arada gâyet **şa'b** mîşeyistānlık var ıdı”. 73a/9. satırda “ol **şa'b** mîşelige kulağuz olup (10) alup gitdiler.”

* 77b/13. satırdaki “cem'iyetinde” kelimesindeki bulunma durumu ekini Hazai, çıkma durumu eki “-den” okumuştur. Bağlam düşünüldüğünde de bulunma durumunun cümleye uygun düştüğü görülmektedir “...oğlu Aladurinus ol düğün **cem'iyetinde** hâzır gelmişlerdi...”.

* 78b/7. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “gülâbına” okunmuştur. Kelimedeki ل açıkça görülmektedir ve kelime ۰ okutucusuyla bitmiştir. İmlaya bakıldığında “gülâbına” okuyuşu pek mümkün değildir. Bağlam düşünüldüğünde “Pes şâhlar kânûnınca gülâbile tenin yuyup...” kelimenin “**gülâbile**” biçiminde okunması uygun görülmüştür.

* 80b/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “Kostantınıye” okunmuştur. Metnin geneline bakıldığında kelimenin farklı biçimlerde yazıldığı görülmüştür. Bu durum çalışmada imla başlığı altında ele alınmıştır. Hazai bu sebeple kelimeyi “Kostantınıye” biçiminde okumayı tercih etmiş olabilir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**Koştan̄t̄in**” okunmuştur.

* 81a/10. satırın sonuna Hazai “hâsıl” kelimesini eklemiş ama metinde bu kelime bulunmamaktadır. Bağlam düşünüldüğünde “hâsıl” kelimesine ihtiyaç yoktur. “...delim ihsânlar idüp vilâyet-i Rûmda on üç yıl (11) ğavgâ-yı cihândan âsûde oldılar...”

* 82b/5. satırda “” kelimesi Hazai tarafından “ ‘ıyal” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**‘ayāl**” okunmuştur.

* 83a/11. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “türrehât” okunmuştur. Bağlama “türrehât” kelimesinin daha uygun olduğu görülmektedir “Bizüm ‘arımız ve ğayretimüz ki, bir köşede bu aşıl kıvmün dūrrihât (12) söziyle yüregimüz taĝlayavuz” deyüp hey ā hey ağlaşdılar”. Çalışmada çeviri yazılı metinde, kelimenin imlasına bağlı kalınmış fakat günümüz Türkçesine aktarımda “türrehât”ın anlamı esas alınmıştır.

* 83b/1’de kelimesi Hazai tarafından “ma‘nâdan” okunmuştur. Bu okuma farkı 94a/11, 99a/3, 101a/5. satırlarda da tespit edilmiştir. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**ma‘niden**” okunmuştur.

* 83b/6. satırdaki “bu” kelimesi Hazai’nin çalışmasında bulunmamaktadır. Çalışmada metne bağlı kalınmıştır “...yâhūd **bu** yolda...”

* 84a/7. satırdaki “Arpad-ı serdâr” tamlaması Hazai’nin çalışmasında tamlama olarak düşünülmemiştir. Kelimenin imlasında esre açıkça görülmektedir. Bu sebeple çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**Arpad-ı serdâr**” okunmuştur.

* 84a/10. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “ana” okunmuştur. Yine 11. satırda da kelime Hazai tarafından zamir olarak düşünülmüş fakat 12. satırda kelime “han” olarak okunmuştur. Kelimenin imlası üç satırda da aynıdır ama Hazai’nin, kelimeleri neye göre farklı okuduğu tespit edilememiştir. Çalışmada kelimenin imlası ve bağlam dikkate alınarak kelime “**hana**” okunmuştur.

* 86b/12. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “herkes” okunmuştur. Bir önceki dize “herkes” kelimesiyle bitmektedir. Bir göz yanılması Hazai’nin kelimeyi “herkes” okumasına sebep olabilir zira bağlama da “nerges” kelimesi uygun düşmektedir “Tutardı nısf-ı nārenc elde **nerges**”. Çalışmada kelimenin imlası ve bağlam dikkate alınmıştır.

* 87b/5. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “ak” okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve “**ağ**” okunmuştur.

* 91a/10. satırın sonundaki “eṭrāfı alup” ifadesini Hazai’nin çalışmasında bulunmamaktadır. Bu ifade iki kelime önce yine yazıldığı için Hazai’nin okumadığı düşünülmektedir “Ammā (10) Arpad-ı serdāruṅ ‘askeri eṭrāfı alup her ʔarafdān ve her cānibden **eṭrāfı** (11) **alup** yolları bağlamışlardı”.

* 91b/2. satırdaki “yatı yasılmak” fiili Hazai tarafından “yayı yasılmak” okunmuş, dipnotla da bu okuma farkı belirtilmiştir. Bu okuma bağlama da uygun düşmektedir “Ammā ol (2) maḥalda bī-ḫārenūṅ ‘ömr-i yatı yaşıluḫ defter-i zemānı dūrilūḫ (3) zemāne tīr-i eceli aḥa ḫāṣḫ idūḫ rāst itmīṣḫdi.”. Tarama Sözlüğü’nde de “yayı yasılmak” fiilinin “ölmek, zamanı dolmak, mücadeleden vazgeçmek” anlamlarının verildiği örnek cümleler yer almaktadır. Bu durumda, müstensihin yazım yanlışı yaptığı düşünülebilir. Çalışmada çeviri yazılı metinde kelimenin imlası esas alınmış fakat Türkiye Türkçesine aktarımda kelime “yay” olarak düşünülmüştür.

* 91b/10’da kelimesi Hazai tarafından “urur” okunmuştur. Aynı kelime 91a/2. satırda da bulunmaktadır ve Hazai bu kelimeyi “vurur” okumuştur. “ur-” fiili metinde “vur-” fiiline göre daha çok kullanılmıştır (090b/8, 93a/5, 101a/12, 104b/10). Bu sebeple Hazai kelimeyi “urur” okumuş olabilir.

* 93a/4. satırın, yazmada yarım bırakıldığı tespit edilmiştir. Hazai buraya “yılında” kelimesini eklemiştir. Eserin anlatım özelliği dikkate alındığında burada bir tarih verilmesi muhtemeldir. Bu sebeple Hazai’nin ekleme yaptığı düşünülebilir.

* 95a/12. satırdaki kelimesi Hazai tarafından “na’tı” okunmuştur. Bu okuma farkı 99a/11, 106a/6. satırda da tespit edilmiştir. Hazai kelimeyi “na’t” olarak düşünmüştür fakat bu durum bağlama ve kelimenin imlasına uygun düşmemektedir “Bes siyāset **naṭ**’ı üzere rūḫın ṣāḥmāt idūḫ başın aldılar.” Çalışmada kelimenin imlası esas alınmıştır ve günümüz Türkçesine aktarımda “**na’t**” kelimesinin mecaz anlamda kullanıldığını varsayarak anlam verilmiştir.

* 96a/8. satırın birinci dizesi, Hazai'nin çalışmasında "Eyleyüben kahr meâbı zeh[?][?] ol" şeklinde yer almaktadır. Bazı kelimelerin okunamadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada dize; bağlam, şiirin vezni ve imla göz önünde bulundurularak "**Eyleyüben kahramanı da zelül**" olarak okunmuştur.

* 97a/3. satırdaki "Ve anuñ üzerine cem' **oldılar.**" cümlesinde geçen "oldılar" kelimesi Hazai'nin çalışmasında bulunmamaktadır. Çalışmada metin esas alınmıştır.

* 98b/1. satırdaki kelimesine Hazai yükleme durumunu ekleyerek "dunayı" okumuştur. Bağlama göre "Bir bölüğün nehr-i Duna geçirüp ve bir bölüğün bir taraftan emr eyledi." kelimeye yükleme veya çıkma durum eki getirmek mümkündür. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış fakat Türkiye Türkçesine aktarırken bağlam düşünülerek anlam verilmiştir.

* 100a/12'de kelimesi Hazai tarafından "aldı" okunmuştur. Bağlam ve kelimenin imlası düşünüldüğünde kelimeyi "**şaldı**" okumak uygun olacaktır "...begzâdelerüñ boyunların urup (12) varṭa-ı helâka şaldı.".

* 102b/1. satırdaki kelimesi Hazai tarafından "devletle" okunmuştur. Bağlam dikkate alındığında "İmdi devletlü casar, **devlete** müte'allik maşlahat oldur kim..." kelimenin imlaya uygun okunması gerekmektedir.

* 102b/5. satırda Hazai'nin "giceyi" kelimesinden sonra "gündüzü" kelimesini eklediği tespit edilmiştir. Eserde "giceyi gündüzü yeksân eylemek" deyimini 80b/11. satırda kullanılmıştır. Hazai'nin, bu kalıp ifadeyi göz önünde bulundurarak kelimeyi eklediği düşünülmüştür."

* 104b/11. satırdaki kelimesi Hazai tarafından "hirmen" okunmuştur. Aynı okuma farkı 105b/8'de de tespit edilmiştir. Bağlam dikkate alındığında "meydân-ı ma'rekeyi leş ü başıla hizmen mişâl eylediler." kelimeyi "hırmen" olarak düşünmek daha uygun olacaktır. Çalışmanın çeviri yazı metninde kelime imlasına uygun okunmuş fakat Türkiye Türkçesine aktarımda "harman" anlamı verilmiştir.

* 105b/13. satıradaki kelimesi Hazai tarafından "orada" okunmuştur. Çalışmada kelimenin imlası esas alınmış ve "**anda**" okunmuştur.

3.3. İmla

Târîh-i Üngürüs Klasik Osmanlı Türkçesinin özelliklerini yansıtan, dilbilim ve tarih açısından da önemli bilgi ve ipuçlarını barındıran, Tercümân Mahmûd'un kaleme aldığı Latince'den çevirilmiş bir eserdir.

Metin, imla yönünden incelendiğinde özellikle özel isimlerin yazımında farklılıkların olduğu görülmüştür. Bunun yanında kelime ve harf hataları da tespit edilmiştir. Metinde tekraren yazılmış kelimelerin yanında bazı özel isimlerin ve tarihlerin yerinin boş bırakıldığı da tespitler arasındadır. Bu tespitler, sayfa ve satır numaraları da verilerek aşağıda incelenmiştir:

* Metinde geçen çoğu özel isim birden fazla imlaya sahiptir. Hazai çalışmasında Tercümân Mahmûd'un Târîh-i Üngürüs'ü yazarken farklı eserlerden faydalandığını dile getirmiştir (Hazai, 2017, s. 24). Yararlanılan kaynaklarda, kelimelerin imlası farklıysa bu durum esere yansımış olabilir. Gerek kişi gerekse yer adlarında tespit edilen imla farklılıklarına “Maçyadonya-Maçadonya 8a/2-8a/3, Pertiya-Pertika 10a/7-10a/8, Korunt-Korint 20b/6-25a/10, Atana-Atina 15a/6-15a/7, Rim-Rum 59a/1-69b/11, Petrus- Betrus (98a/2-98a/4), Kostantaniye- Kostantin 77b/11, 80b/11-80b/10,81a/5, Filpos-Filbos 21a/6-21a/12, Segizmenduvaz-Segizmunduz 69b/10-69a/2, Bic-Pec-Pîc-Pîç 47b13-49a/1-2b/3-45b/4, Vinçeluş-Vinçelavuş 80a/7-80b/3” kelimeleri örnek verilebilir.

* Metinde söz başında, söz ortasında ünsüzlerin tonlu ve tonsuz biçimlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. “türlü” kelimesi hem ط harfiyle hem de د harfiyle yazılmıştır: türlü-dürlü 45b/1, 2a/11-3b/3.

* “Tuna” kelimesinin ط, ت, د harfiyle yazıldığı tespit edilmiştir: 19a/12, 49b/11, 77b/4, 98b/1.

* “yap-” fiili hem ب ile hem de پ ile yazılmıştır 9b/4-16b/11.

* “ak” kelimesinin hem ق hem de ك harfiyle yazıldığı tespit edilmiştir: 68b/13, 86a/8, 86a/11.

* Metinde “pes” kelimesinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir fakat 93a/7’de kelime “püs” olarak yazılmıştır. “püs”ün sözlükte “sonra” anlamı bulunamamıştır. Kelimenin yanlışlıkla püs yazıldığı düşünülmektedir “Püs çünkü İstefan kıral oldu...” (93a/7).

- * -up zaf-fiil eki eserde yuvarlak ünlüyle kullanılmaktadır: bulısup 12b/6, sıyup 13a/5 fakat 13a/1. satırda geçen “kaldırıp” kelimesinde düz ünlüyle kullanılmıştır.
- * 26a/2. satırda “aradan” kelimesi iki kere yazılmış fakat birinin üzeri çizilmiş. Bağlama göre bir defa yazılması yeterlidir. Kelimenin bir yanılma sonucu iki defa yazıldığı sonra da bu hatanın müstensih tarafından fark edildiği düşünülebilir.
- * 89a/10. satırda “hükmeyledüklerinden” kelimesi iki kere yazılmıştır. Bağlama göre iki defa yazılmasına gerek görülmemektedir. Bir yanılma sonucu iki defa yazıldığı düşünülmüştür.
- * 73a/7. satırdaki “şa‘b” kelimesine sonradan bir ُ eklendiği tespit edilmiştir. Fakat bu müdahalenin müstensih tarafından mı, bir başkası tarafından mı olduğu bilinmemektedir.
- * “diyār” kelimesi metinde 86a/10. satırda َ ile “zıyār” olarak yazılmıştır. Metnin devamında ise kelime dal ile “diyār” olarak yazılmıştır. Yazarın imlada hata yaptığı düşünülmüştür: 86a/74, 86b/1.
- * 66a/2. satırda “papa” yazılmış fakat bağlama göre kelime yönelme eki almalıdır: “... ‘Ākıbet kıral-ı Senanus hıleye (2) meşgūl olup bi’l-cümle Fireng vilāyeti hākimlerine ve Rim papa el (3) altından haber şalup eytmışdi kim...”
- * zibin kelimesi 85a/5. satırda َ ile yazılırken 85a/9. satırda ُ ile yazılmıştır.
- * Metinde düzyazıdan oluşan kısımlar için genellikle Neşr (21b/11), şiirler için Nazm (21b/4), bu şiir tek beyitten oluşuyorsa Beyit (43a/7) başlığı kullanılmıştır.
- * 89a/10. satırda “niçe zemān hükmeyledüklerinden” kelime grubu üst üste iki defa yazılmıştır. Çalışmada, çeviri yazılı metinde ve Türkiye Türkçesine aktarımda bir kere okunmuş ve bu okumaya göre anlam verilmiştir.
- * 95a/11. satırın sonuna “ ‘ukubet ideler” söz grubu eklenmiştir ve bu söz grubu sayfanın sol tarafına taşmış vaziyettedir. Müstensihin kendisinin mi ekleme yaptığı yoksa metne sonradan bir müdahalede mi olduğu anlaşılamamıştır.
- * 100a/8. satırdaki “vilayet” kelimesi üst üste iki kere yazılmıştır. Kelime ikileme olarak kullanılmamıştır. Bu durumun yazım hatasından kaynaklandığı düşünülmüştür.
- * Metinde bazı özel isimlerin ve tarihlerin yeri boş bırakılmıştır. Bu isimleri ve tarihleri yazarın bilmediği veya metne sonradan ekleyeceği düşünülebilir. 8b/11-12. satırlardaki

örneklerde özel isimlerin yerinin boş bırakıldığı görülmektedir: “Edissa vilāyeti ki Türkīde (11) ---- dinilür ve Mora vilāyetinde K̄orunt nām pāytaht şehri ki (12) Türkīde - --- dinilür.”. 93a/4. satırda bulunan örnekte “...şadra geçirüp h̄azret-i ‘Îsānuñ ---- (5) İstefanuñ başına t̄ac-ı devlet urup...” bağlama göre bir tarih verilmesi gerekmektedir.

3.4. Arkaik Kelimeler

Türkçe Sözlük’te *arkaik* ve *arkaizm* için “eskimiş söz veya eser, konuşulan ve yazılan dilde, kullanımdan düşmüş olan eski söz ve deyim” anlamları bulunmaktadır (TS, 2005, s. 121). Arkaik kelimeler, eski zamanlara ait olan, günümüzde yazı dilinde kullanılmayıp ağızlarda yaşayan eski kelimeler olarak da tanımlanabilir (Ekşioğlu, 2015, s.379). Arkaik kelimesine açıklık getirmek adına daha önce Mehmet Ölmez “Çağataycadaki Eskicil Öğeler Üzerine” adlı makalesinde sözlüklerdeki tanımların yeterli olmadığını, arkaik kelimesini terim olarak tam karşılamadığını ifade ederek hocası Talat Tekin’in de katkılarıyla kendisinin bir tanım yaptığını söyler: “...bir dilde Eski Türkçeye karşılaştırıldığında, öteki Türk dillerinde bulunmayan ses ve yapı özelliklerinin yanı sıra sözlüksel biçimlerin de Eski Türkçeye benzer biçimde yaşaması, kullanılmasıdır.” (Ölmez, 2003, s. 136).

Târîh-i Üngürüs 16. yüzyılda kaleme alındığından metinde Eski Türkçenin ve Eski Anadolu Türkçesinin izlerini, hem söz varlığı hem de gramer olarak görmek mümkündür. Eserin çeviri yazılı metni oluşturulurken Köktürk Kitabeleri’nden Târîh-i Üngürüs’e kadar yaşayan, Türkiye Türkçesinde canlılığını yitirmiş veya biçim ya da anlam değişikliğine uğrayarak Türkiye Türkçesinin söz varlığında bulunan bazı kelimeler tespit edilmiştir. Kelimelerin Eski Türkçedeki varlığı, Orhon Türkçesi, Uygur Türkçesi ve Karahanlı Türkçesi ile sınırlı tutulmuş ve metindeki söz varlığı arkaik kelimeler bakımından incelenmiştir.

* **ağ-:** Kelime Eski Türkçede *yükselmek*, *çıkmaq*, *yukarı çıkmak* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s.119, UTS, 16, KTS, s. 120). Kelime metinde de aynı anlamda kullanılmıştır:

“Şöyle ki atlar ayağından toz havāya ağup (12) iki ‘askeri kabladi...” (12b/11).

“Atilusun başına t̄ac urdılar ve saltanat (3) tahtına ağdırup kıral eylediler.” (54a/3).

***ağla-:** Kelime Eski Türkçede *yalnız bırakmak, yalnız olmak, boş olmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s.20, KTS, s.24). Metinde terk etmek, yalnız bırakmak anlamlarında kullanılmıştır:

“Ol gice İki cānibden (11) emr eylediler, zaḥımluları bağlayup ölenleri ağlayup ve ʔarafeynden (12) kırılanları ḥisāb idüp ʔaleme aldılar.” (51b/11).

*** aḡu:** Kelime Eski Türkçede *zehir* anlamında kullanılmıştır (UTS, s. 22, KTS, s.122). Metinde de *zehir* anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir:

“...cümle endāmları lerzān olup ḡam baḥrına ḡarḡ (12) olup diledi ki, gendüsini aḡulaya.” (36b/12).

*** aṣṣı:** Kelime Eski Türkçede *asıḡ* biçimiyle ve *kazanç, fayda, yarar, kurtuluş* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 72, KTS, s. 135). Kelimenin metinde *aṣṣı* biçimiyle ve *fayda, kazanç, yarar* anlamlarında kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Gendi velīni ‘metine ḥāyınlḡ (13) iden kimseneler baña ne ḡayriye ne aṣṣı eyler?” (39a/13).

*** bāy:** Kelime Eski Türkçede *zengin, varlıklı* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s. 127, UTS, s. 152, KTS, s.151). Kelimenin metinde yine aynı anlamda kullanıldığı tespit edilmiştir:

“Görmek isterdi yüzin yoḡsul u bāy” (62b/2).

*** ʕavlan-:** Kelimenin Karahanlı Türkçesinde *şöhret sahibi olmak, ünlenmek* anlamında kullanıldığı (KTS, s.225), Uygur Türkçesinde ise *ʕav* isim kökünün *şan, şöhret* anlamına geldiği (UTS, s. 225) tespit edilmiştir. Kelime metinde *şöhret sahibi olmak, ünlenmek, adı duyulmak* anlamlarıyla kullanılmıştır:

“...anda bize delim fāyide ḥāṣıl ola (9) ve daḡı adımız ve şānımız vilāyetler içinde ʕavlanup cümle begler (10) bizden heybet alalar.” (56a/9).

*** delim:** Kelime Eski Türkçede *telim* biçimiyle ve *çok, pek çok, sayısız, sık, bol* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 692, KTS, s. 398). Kelimenin metinde “delim” biçimiyle ve Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanıldığı tespit edilmiştir:

“...fursat ve nuṣret (2) viren Allāha delim şükürler kıldı.” (34a/2).

“...anda bize delim fāyide ḥāṣıl ola...” (56a/8).

* **depin-:** Kelime Eski Türkçede *tepin-* biçimiyle ve *eli ayağı hareket ettirmek, çok şiddetli hareket etmek, tepinmek, bir şeyi ayakla kımıldatmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 699, KTS, s. 785). Kelime metinde *depin-* biçimiyle ve *vurmak, saldırmak* anlamlarında kullanılmıştır:

“...kimi tīg çeküp kimi eline (3) şebdesin alup birbirne depindiler.” (13a/3).

* **dükeli:** Kelime Eski Türkçede *tükel* biçimiyle ve *mükemmel, eksiksiz, tam, tamamıyla büsbütün, hep* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 769, KTS, s. 843). Kelime metinde *dükeli* biçimiyle ve *hep, tamamı, bütün* anlamlarında kullanılmıştır:

“Ammā dükelisi kırılup bir oğlu varıdı...” (32a/8).

* **eyit-:** Kelime Eski Türkçede *ayıt-* biçimiyle ve *söylemek, sormak, bilgi almak, danışmak, anlatmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 89, KTS, s. 141). Kelime metinde *eyit-* biçimiyle Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“Andan İskender baş götürüp sağ u şol vezîrlere nazar (5) şalup eytdi ki...” (41b/5).

* **eyle:** Kelime Karahanlı Türkçesinde *öyle* anlamında kullanılmıştır (KTS, s. 208). Metinde *eyle olsa* biçiminde *öyleyse, öyle olunca* anlamında kullanılmıştır:

“Eyle olsa râviyân-ı aḥbâr ve ḥâkiyân-ı rûzigâr şöylece (8) yazup inşâ eylemişdür ki...” (3a/7).

* **eyü:** Kelime Eski Türkçede *edgü ve eygü* biçimleriyle *iyi, güzel, iyilik, kâr, kazanç* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s.137, KTS, s. 195). Kelime metinde *eyü* biçimiyle ve Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“Cihānda eyü ad koyup gidenler dünyāda ölmez, diridür.” (31b/10).

* **ırın ırla-:** Eski Türkçede *ır/yır, ırla-/yırla-* biçimleriyle kullanılan kelimelerden *ır/yır gürültü, şarkı, türkü* anlamlarında *ırla-/yırla-* fiili ise *şarkı söylemek* anlamında kullanılmıştır (UTS, s. 289, 291, KTS, s. 472, 473). Kelimeler metinde *ırın ırla-* biçimiyle kalıp ifade olarak Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“...şürnā vu nefirler ecel ırın ırladılar.” (31a/12).

***ilt-:** Kelime Eski Türkçede *elt-* ve *ilt-* biçimiyle ve *alıp götürmek, refakat etmek, yönetmek* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s.144, UTS, s. 256, KTS, s. 229). Metinde *ilt-* biçimiyle ve Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“Ammā bu yañadan casaruñ ba‘zı yarar adamları ılgayup kıral ‘askerinden (8) yarar diller alup iltüp...” (103b/8).

*** itmek:** Kelime Karahanlı Türkçesinde *etmek* biçimiyle ve *ekmek* anlamında kullanılmıştır (KTS, s. 206). Metinde *yiyecek, içecek* gibi kavramları kapsayan *nimet* anlamında kullanılmıştır:

“Vilāyete Pannoniya dirlerdi ki Latin dilince itmekli dimek olur.” (43b/1).

*** irgür-:** Uygur Türkçesinde *ermek, ulaşmak, kaçırmak* (UTS, s. 260) anlamlarında kullanılan kelimenin, metinde de aynı anlamda kullanıldığı tespit edilmiştir:

“...kulları mātem tutup ol pādişāhı lahd-ı zemīne (3) irgürdiler.” (10a/3).

*** irte:** Kelime Eski Türkçede *irte* ve *erte* biçimiyle *erte, sabah, sabah erkenden, sabahleyin, evvelce, eskiden* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s.263, KTS, s.233). Metinde kelimenin *sabah, sabah erkenden* anlamlarında kullanılmıştır:

“...karavullar muhkem bekleyüp: “İrte ceng-i sultānīdür diyü iki ‘askerden (9) münādīler nidā iderdi tā şubh olunca.” (12b/8).

*** kaçan:** Kelime Eski Türkçede *ne vakit, ne zaman, nasıl, eğer, -dığında, -dıkça, -dığı için* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 317, KTS, s. 238). Metinde kelime aynı anlamda kullanılmıştır:

“...kaçan uyana geldüm, kan tere batmış ıdum.” (22a/2).

*** kaķı-:** Kelime Eski Türkçede *kızmak, öfkelenmek* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s.320, KT, s.241). Kelimenin metinde de *kızmak, öfkelenmek* anlamlarında kullanıldığı tespit edilmiştir:

“...be-gāyet hışma (5) gelüp kaķıdı.” (27a/5).

*** kamu:** Kelime Eski Türkçede *ķamağ* ve *ķamug* şekilleriyle tespit edilip *hepsi, bütün, hep, tüm* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s.147, UTS, s. 325, KTS, s. 244). Metinde kelime Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“Heb kiliseler ola mescid ķamu” (58a/2).

* **kanı:** Kelime Eski Türkçede *hani*, *nerede* anlamına gelmektedir (Tekin, s. 147, UTS, s. 329, KTS, s. 244). Metinde kelime Eski Türkçedeki anlamına uygun kullanılmıştır:

“Kanı Cimşid ve kanı Sām u Sūvār /Anları dahı yidi bu yir iy yār” (96a/9).

* **karavul:** Kelime, Harezmi Türkçesinde *karakol*, *nöbetçi*, *gözcü* anlamlarına gelmektedir (HATS, s. 290). Metinde kelime *nöbetçi*, *gözcü* anlamlarında kullanılmıştır:

“...iki cānibūñ (6) karavulları birbiriyle bulışup ve iki cānibden niçe adam kırılıp birbirinden (7) ayrıldılar.” (12b/6).

* **kaşan-:** Kelime Uygur Türkçesinde *işemek*, *idrar yapmak* (UTS, s. 341), Karahanlı Türkçesinde ise anlam daralmasına uğrayarak *at ve benzeri hayvanların işemesi* (KTS, s. 266) anlamlarında kullanılmıştır. Metinde kelime *işemek*, *idrar yapmak* anlamında kullanılmıştır.

“Şöyle ki cümle memleket halkı kırılūñ korkusından kan kaşanurlar.” (69a/11).

* **kındur-:** Kelime Uygur Türkçesinde *kıntur-* şekliyle ve *ilgi*, *ihtiyaç uyandırmak*, *özleme sebep olmak*, *özendirmek*, *teşvik etmek*, *yönetmek*, *zahmete katlanmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 372). Metinde kelime *teşvik etmek* anlamında kullanılmıştır:

“Andan atına sūvār olup ‘askerinūñ dört (11) cānibine yürüyüp halka istimālet virüp cenge kındururdu.” (38a/11).

* **koñşı/ koñşu:** Eski Türkçede *koñşı* biçimiyle kullanılan kelime *komşu* anlamına gelmektedir (UTS, s. 391, KTS, s. 279). Kelime metinde aynı anlamda kullanılmıştır:

“Andan etrāf koñşı beglere (12) Tazarru‘lan “mu‘āvenet içün yardıma ‘asker göndereler” (35b/11).

“Etrāfda olan koñşu begleri (8) ve vilāyet halkını kapusına cem‘ eylemiş idi.” (61b/7).

* **okuyıcı:** Eski Türkçede *okıgçı*, *okıguçı* biçimleriyle *davetçi*, *Allah’a ibadete davet eden* anlamlarıyla kullanılmıştır (UTS, s. 505, KTS, s. 572, 573). Kelimenin *okuyıcı* biçimine Orhon ve Uygur Türkçesinde rastlanmamaktadır. Metinde kelime Eski Türkçedeki anlamıyla kullanılmıştır:

“...koñşu beglere ve pâdişâhlara nâmeler ve düğün (12) okuyıcılar gönderdi.” (22b/12).

* **şı-**: Kelime Eski Türkçede *parçalamak, yarmak, (orduyu) mahvetmek, kırmak, bozmak, ahdi bozmak, ezmek, kırılmak* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s. 165, UTS, s. 605, KTS, s. 679). Kelime metinde *orduyu kırmak, mahvetmek* anlamında kullanılmıştır:

“Ammā pâdişâh gâyet ‘âkıl (8) ve dānā ehl-i tedbîr kimsene olmağın ol cengde Atina beglerin (9) şıyup mecrûh eyledi.” (16a/9).

* **tañrı**: Kelime Eski Türkçede *teñri* biçimiyle tespit edilmiştir. Kelime Orhon ve Uygur Türkçesinde *gök, gökyüzü, tanrı* anlamlarına gelirken (Tekin, s. 173, UTS, s.695) Karahanlı Türkçesinde *tanrı* anlamı verilmiştir (KTS; s.783). Kelime metinde *tañrı* biçimiyle *tanrı, ilah* anlamında kullanılmıştır:

“Sen gör imdi Tañrınıñ taqđırini...” (21b/5).

* **ṭayan-**: Kelime Eski Türkçede *dayanmak, ulaşmak, varmak, güvenmek, itimat etmek, yaslanmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 686, KTS, s. 394). Metinde kelime *ulaşmak, güvenmek* anlamlarında kullanılmıştır:

“Rûm pâdişâhlığı evvel Filibeden tā Kavalaya varınca (2) ve Arnavud vilâyetine ṭayanınca olsa gerekdür tā onıncı ataya varınca...” (9a/2).

“ Dārâb Şâh gendü māl u ḥazînesi çokluğına ve ‘askeri bî-ḥadlılığına (5) ṭayanup gendüye mağrûr olmuş ıdı.” (29b/5).

* **ṭokın-**: Kelime Orhon Türkçesinde *tokı-* biçimiyle *vurmak, dövmek* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s. 175). Uygur ve Karahanlı Türkçesinde *değmek, zarar vermek, çarpmak, dövülmek, karşı karşıya gelmek, vurulmak, eziyet çekmek* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s.727, KTS, s. 412). Kelime metinde *vurmak, zarar vermek* anlamlarına gelmektedir:

“...bir kaç gün dögerken nâgâh bir gün ḥişârdan bir ok (5) gelüp Filpos pâdişâhuñ sağ gözine ṭokınup çıkardı.” (18a/5).

* **ṭon**: Kelime Eski Türkçede *elbise, kıyafet, giysi, giyim* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 730, KTS, s. 817). Metinde kelime Eski Türkçedeki anlamıyla kullanılmıştır:

“Ol arada kıral-ı Çupuluğ atı-y-la (6) ṭonı-y-la fir‘avunvâr garḫ olup nām u nişanı

belürsüz oldu.” (91b/6).

* **ulal-**: Kelime Uygur Türkçesinde *iletilmek, aktarılmak, devam edilmek, izlemek, arkasından gelmek, ayakta kalmak, ulanmak, sıralanmak, bağlanmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 790). Karahanlı Türkçesinde *ula-* fiili *bağlamak, eklemek, toplamak, birleştirmek, bitıştirmek* anlamlarına gelmektedir (KTS, s.867). Metinde kelime *büyülemek, yayılmak* anlamlarında kullanılmıştır:

“Ammā Qabanuñ evlādı ve ta‘alluqātı ol diyārda ulalmışdı ve şöhet (8) tutmış ıdı.” (82b/7).

* **ulu kici**: Kelime Uygur Türkçesinde *ulug kiçig* biçimiyle, ikileme olarak ve *büyük küçük* anlamında kullanılmıştır (UTS, s. 794). Metinde de ikilemenin aynı anlama geldiği tespit edilmiştir:

“Ol iki leşker birbirine qarışup (11) ve ulu kici fark idemez oldılar.” (52a/11).

* **ur-**: Kelime Eski Türkçede *taşa yazmak, vurmak, yere koymak, (taç, alın çemberi) takmak, dövmek, yöneltmek* anlamlarında kullanılmıştır (Tekin, s.181, UTS, s. 802, KTS, s. 436). Kelime metinde *temel atmak, taç takmak, dövmek, vurmak* anlamlarında kullanılmıştır:

“...müneccimleri cem‘ idüp bir mübārek sā‘at gözleyeler, bünyād urmağıçün.” (17a/3).

“İstefanı maḥal görüp şadra geçürüp başına tāt-ı devlet (8) urup kırallık şartın yirine getürevüz.” (92b/8).

“Devletlü casara ma‘lūmdur kim, bundan evvel Nemçe vilāyetin (12) urup ne deñlü gāret idüp ḥarāb eyledi.” (101a/12).

* **uş**: Kelime Karahanlı Türkçesinde *işte* anlamında kullanılmıştır (KTS, s. 437). Metinde de kelimenin aynı anlamda kullanıldığı tespit edilmiştir:

“Bunlar uş gelmekde diñle bu yaña” (68a/9).

* **uş**: Karahanlı Türkçesinde *şimdi* anlamında kullanılan kelime (KTS, s. 885) metinde de aynı anlamda kullanılmıştır:

“(9) Bunlar uş gelmekde diñle bu yaña

Nice olur aḥvāl diyem bir bir saña” (68a/9).

* **uz:** Kelime Eski Türkçede *düzenli, nüfuslu, tam, bütünüyle, iyi biçimde, doğru dürüst, iyi, güzel* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 811, KTS, s. 439). Metinde kelimenin *barışık, uzlaşî içinde olmak* anlamında kullanıldığı görülmektedir:

“...her biri Rüm tahtına kaşd eyledi. Ve memleket halkı birbiriyle uz degül idiler.” (24a/8).

* **üleşdür-:** Kelime Eski Türkçede *bölüşmek, paylaşmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 822, KTS, s. 442). Metinde kelimenin Eski Türkçedeki anlamıyla kullanıldığı tespit edilmiştir:

“Andan soñra alınan hãzĩneyi ‘asker halkına üleşdürdi.” (34a/4).

* **üş-:** Kelime Eski Türkçede *toplamak, bir araya gelmek, üşmek, yerleşmek, delmek, toplanmak* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 830, KTS, s. 445). Kelime metinde *toplanıp saldırmak* anlamında kullanılmıştır:

“Andan soñra (7) vilāyet-i Erdele üşüp alup anı dahı zabt eylediler.” (48a/7).

“...ceng içinde nāgehān ol iki kapudānuñ üzerine üşüp (13) depelediler.” (90a/12).

* **yarağ:** Kelime Eski Türkçede *takım, donanım, silah, vesile, fırsat, hazırlık, malzeme, silah* anlamlarında kullanılmıştır (UTS, s. 866, KTS, s. 458). Kelime metinde *donanım, silah, hazırlık, malzeme* anlamlarına gelmektedir:

“Hemān İskender (7) cebe vü cevşen giyüp pür-yarağ olup...” (28a/7).

“...leşker cem‘ eyleyüp ve casara ašlā artuğ iltifāt eylemeyüp ve yarağın ve ceng (8) ālātın müheyyā ve mükemmel görüp dīvān eyleyüp dahı yarağı olmayanlara yarağ ve atı (9) olmayanlara at virüp...” (103a/7).

* **yürü-:** Kelime Orhon Türkçesinde *yorı-* biçimiyle *ordu sevk etmek, akın etmek, düşman topraklarına saldırmak, baskın yapmak* (Şirin, 2020, s.501), Karahanlı Türkçesinde *gezip dolaşmak, sefere çıkmak* (KTS, s. 1017) anlamlarına gelmektedir. Kelime metinde *yürümek, ilerlemek, saldırmak, baskın yapmak* anlamlarında kullanılmıştır:

“Ammā evvel her kankı hışāruñ üzerine ki varup (8) muhāşara kılasız yağmurılı günde yürüyüş kılasız tā ki fırsat sizüñ (9) ola!” (9a/8).

“Ve andan kona göçe yiye içe menzil be-menzil (8) yürüyüp Sıkambiriyeye kadem başup...” (45a/8).

“Kırallar göricek tarafeynden (10) bir gezden yürüyüp hamle kıldılar.” (52a/9).

3.5. Anlam Değişmeleri

Kültürel etkileşim, coğrafi farklılıklar gibi faktörler toplumların hayatını derinden etkiler. Dil de bu değişimden olumlu veya olumsuz nasibini alır. Sosyal hayattaki bu değişim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, bazen yeni kelimelerin doğmasına bazen de eldeki kelimelere yeni anlamlar yüklenmesine ya da kelimenin ilk anlamından tamamen uzaklaşmasına sebep olur (Arslan Erol, 2018, s. 62).

Bir kelimenin ortaya çıktığı zamanda karşıladığı anlamın zaman içinde daralması, genişlemesi, iyileşmesi, kötüleşmesi ya da tamamen farklı bir anlama geçmesi yoluyla oluşan durumu, anlam değişmesi olarak ifade etmek mümkündür (Aksan, 2017, s. 111).

Târîh-i Üngürüs’ü Türkiye Türkçesine aktarırken anlam değişimine uğrayan birçok kelime tespit edilmiştir. Çalışmanın kapsamı bakımından anlam değişmesine uğramış, dikkat çeken örneklerle yer verilmiştir.

* **añla-:** Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *telakki etmek* (öyle kabul etmek, öyle sanmak) anlamı verilmiştir (TarS, 1983, s. 10). TS’de ise *kavramak*, *fehmetmek* anlamları verilmiştir (TS, 2005, s. 101). Metinde kelime *düşünmek*, *beklemek/ummak*, *fehmetmek* anlamlarında kullanılmıştır. Günümüzde kelimenin *beklemek/ummak* anlamının kullanılmadığı düşünülürse kelimenin anlam daralmasına uğradığı söylenebilir:

“...zîrâ pâdişâh gâyet şakınurdı. Ammâ ol vezîrden hergiz hâyınlık (2) añlamazdı (beklemezdi)...” (13b/1).

“Cāsūslar varup tecessüs eyleyüp gördiler kim, casar sefer yarağında ve (8) kaçdın dahı añladılar (fehmetmek) kim, muhaqqak kıral Abanuñ üzerinedür.” (102a/8).

“...Çünkim Tatar han mektübuñ (10) mefhûmına nazâr kılup añladı (düşünmek) ve bildi kim eyülügile olmazsa, (11) şöñi yavuzlıkdur. (84b/10).

* **bula-:** Eski Türkçede *bulğa-* biçimiyle ve *bulandır-*, *vesvese ver-*, *altüst et-*, *kariştir-*, *çalkala-*, *çırp-* anlamlarında kullanılmıştır. Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *kariştirmek*, *bulandırmak*, *sallamak* anlamları verilmiştir (TarS, s. 39). TS’de ise *bir nesnenin her aynını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak*, *belemek*, *sokmak*, *batırmak* anlamları verilmiştir (TS, s. 321). Metinde kelime *sallamak* anlamında kullanılmıştır. Günümüzde kelimenin anlam daralmasına uğradığı tespit edilmiştir:

“...sancağların çözüp ve ‘alemlerin (8) bulayup: “benden gayri şāhibkırān kimdür...” (30a/8).

* **endişe:** Farsça kökenli olan kelimeye Osmanlıca sözlükte *düşünce*, *vesvese*, *merak*, *kaygı*, *keder*, *şüphe*, *korku* (OTAS, 1995, s. 223) anlamları verilmiştir. Türkçe Sözlük’te ise *kaygı*, *kuruntu*, *niyet* anlamları verilmiştir (TS, s. 636). Metinde, Türkiye Türkçesinde unutulmuş *düşünce* anlamının kullanıldığı tespit edilmiştir. Kelimenin anlam daralmasına uğradığı görülmektedir:

“Çünkü kiral-ı Atılus bu kadar şöret ve şevket tutdı, (8) diledi ki, memālik-i Nimçe ve Firanciye üzerlerine sefer eyleye. Dāyimā bu endişede (9) idi.” (54b/8).

* **halk:** Osmanlıca sözlükte kelimeye *yaratma*, *yaratılma* anlamları verilmiştir (OTAS, s. 318). TS’de ise *aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu* anlamları verilmiştir (TS, s. 835). Metinde genellikle *ordu* anlamında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzde anlam değişimine uğradığı tespit edilmiştir:

“Ve andan sonra halkı karaya çıkarup yasağ itdi kim, (13) aslā ri‘āyayı incitmeyeler ve memleketlerini harāba virmeyle.” (28a/12).

* **katlan-:** Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *dayanmak*, *tahammül etmek*, *sabretmek*, *beklemek* anlamları verilmiştir (TarS, s. 130). TS’de ise *katlama işi yapmak*, *hoş olmayan bir duruma dayanmak*, *tahammül etmek* anlamları verilmiştir (TS, s. 1106). Metinde kelimenin *güvenmek*, *dayanmak* anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Günümüzde *katlama işini yapmak* anlamının da eklenmesiyle kelimenin anlam genişlemesine uğradığı söylenebilir:

“...Ve ol ümīz üzre ol yardıma katlanup İskender önünde (5) hisārlarınıñ burc-ı bārūlarını berkitdiler.” (26a/4).

* **kurur:** Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *kara*, *toprak*, *yer*, *boş*, *aydarsız*, *abes*, *nafile*, *mahrum*, *yalnız*, *sade* anlamları verilmiştir (TarS, s. 149). TS’de ise *suyu*, *nemi olmayan*, *yaş ve nemli karşıtı*; *yağış almayan veya üzerinde bitki olmayan yer vb.* anlamları verilmiştir (TS, s. 1263). Metinde kelime *kara parçası* anlamında kullanılmıştır:

“Ammā gemilerinden ayrılıp ‘askeriyle kuruya (12) başduğda, deryāmişāl ‘askerle ortaya alavuz...” (29b/11).

* **oķı-**: Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *çağırmaq, davet etmek, söylemek, anmak, okumak* anlamları verilmiştir (TarS, s. 161). TS’de *bir metnin harf ve işaretlere bakıp anlamak* veya *metni seslendirmek* anlamları verilmiştir (TS, s. 1494). Metinde *çağırmaq, davet etmek* anlamlarında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzde anlam daralmasına uğradığı görölmektedir:

“...Hunor kavminuñ beglerin (9) kätına okıdı ve anlara emr eyledi ki...” (50a/9).

* **oķuyıcı**: Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *davetçi* (TarS, s. 161) anlamı verilmiştir. TS’de ise *sürekli olarak dergi, gazete okuyan, okur* anlamları verilmiştir (TS, s. 1495). Metinde *davetçi* anlamında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzde anlam değışmesine uğradığı görölmektedir:

“...beglere ve pâdişâhlara nâmeler ve düğün (12) oķuyıcılar gönderdi.” (22b/12).

* **tabanca**: Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *tokat, şamar, sille* anlamları verilmiştir (TarS, s. 200). TS’de ise *kısa, hafif, cepte ve belde taşınan silah* anlamları verilmiştir (TS, s. 1879). Metinde kelime *tokat, sille* anlamlarında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzde anlam değışimine uğradığı tespit edilmiştir:

“...Şāhuñ mektübı İskendere gelüp vāşıl olduķda, mefhūmına nazar (13) idüp bildi ki, ‘Acem meliki daķı yād elden tabanca yimemişdür...” (27a/13).

* **taşra**: Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *dışarı* anlamı verilmiştir (TarS, s. 205). TS’de ise *bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi; dışarılık* anlamları verilmiştir (TS, s. 1917). Metinde kelime *dışarı* anlamında kullanılmıştır. Günümüzde kelimenin anlam genişlemesine uğradığı tespit edilmiştir:

“Hemān İskender (7) cebe vü cevşen giyüp pür-yarağ olup kılıcın hamāyıl kılup şābdesin (8) eline alup evvel gendü mübārek kademın karaya başup taşra çıķdı.” (28a/8).

* **toyum**: Tarama Sözlüğü’nde kelimeye *ganimet* anlamı verilmiştir (TarS, s. 211). TS’de ise *eldekenden hoşnut olma, tatmin* anlamları verilmiştir (TS, s. 563). Metinde *ganimet* anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Kelimenin anlam değışmesine uğradığı görölmektedir:

“...ol memleketden ‘avret ve oğlan yigirmi (3) biñ yesir alup ve bundan gayri hayvānātdan gāyet toyum (4) oldılar...” (19b/3).

* **yarar**: Tarama Sözlüğü'nde kelimeye *işe yarayan, faydalı, güvenilir, mümkün, kahraman, muktedir, yetkili*" anlamları verilmiştir (TarS, s. 236). TS'de ise *bir işten elde edilen sonuç, getiri, kazanç, fayda, kâr, yarayan, elverişli, uygun olan* anlamları verilmiştir (TS, s. 2133). Metinde *güvenilir, önde gelen, güçlü, kahraman, yetkili* anlamlarında kullanılmıştır. Kelimenin günümüzde anlam değişimine uğradığı tespit edilmiştir:

"...Atinanuñ (2) yarar (önde gelen) begleri mälların alup Dārāb şāha kaçduklarında, İskender (3) dañı varup Dārāb Şāha bir mektüb inşā idüp bir yarar (güvenilir) adamıla gönderdi." (26b/2).

"Şimdiye degin İskender ile ne başarabildük ki, şimden şoñra (2) bunca yarar (kahraman) 'asker halkı kırıldıñda başarsağ gerek.'" (36a/2).

SONUÇ

Eldeki çalışmada Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde yazılan Târîh-i Üngürüs adlı eserin 1b-106a varaklarının çeviri yazısı ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmış; metinde tespit edilen dikkate değer imla, fonetik, morfolojik, sentatik ve semantik hususlar notlar olarak sunulmuştur. Yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Târîh-i Üngürüs, Tercümân Mahmûd'un ifadesine göre Latince'den çevirilen bir eserdir fakat metin incelendiğinde metnin üslubu, eserde yer alan beyitler yazmanın bire bir çeviri olmadığını göstermektedir. Metinde özellikle savaş sahneleri çok canlı betimlenmiş, olaylar ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Ayrıca, Macaristan'a hükmeden krallara kutsiyet atfedilmeye çalışıldığı da tespit edilmiştir.

2. Eserde bazı yer adlarının birden fazla imlaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneğin "Maçyadonya-Maçadonya 8a/2-8a/3, Pertiya-Pertika 10a/7-10a/8, Korunt-Korint 20b/6-25a/10, Atana-Atina 15a/6-15a/7" kelimeleri birden fazla imlası olan özel isimlerdendir.

3. Eserde bazı özel isimlerin yerinin boş bırakıldığı görülmüştür. 16a/10, 17b/4, 18a/8-9-11-13. satırlar bu duruma örnek gösterilebilir.

4. Sayfalar genel olarak 13 satırdan oluşmakla birlikte bazı sayfaların satır sayısının fazla veya eksik olduğu tespit edilmiştir. 1b'de 9, 24b'de 11, 38b'de 11, 40a'da 14, 40b'de 11 satır bulunmaktadır.

5. Eski bir metni Türkiye Türkçesine aktarmanın, metni okumadaki hataları en aza indirmek bakımından ne denli önemli olduğu anlaşılmıştır. Kelimeleri bağlam içinde düşünmek, öncesinde ve sonrasında nasıl anlamlandırıldığına, okunduğuna bakmak daha doğru sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

6. Çalışmada elde edilen çeviri yazıyla Hazai'nin çeviri yazısı karşılaştırılmış, bazı okuma farklılıkları ortaya çıkmış ve bunlar notlar bölümünde örneklerle somutlaştırılmıştır. 86b/12. satırdaki "nerges" kelimesinin "herkes", 102a/12. satırdaki "saldı" kelimesinin "aldı", 102b/1. satırdaki "devlete" kelimesinin "devletle" okunması tespit edilen okuma farklılıkları arasındadır.

7. Eserde yer alıp Türkiye Türkçesinde de kullanılan bazı kelimelerin anlam değişmesine uğradığı tespit edilmiştir. Bazı kelimelerin “bula- /salla-, katlan-/güven-, halk/asker, kuru/kara parçası” gibi Türkiye Türkçesinde kullanılmayan anlamları metinde tespit edilmiştir.

8. Eserde yer alıp Türkiye Türkçesinde kullanılmayan arkaik kelimeler tespit edilmiştir: ırgür-, ılga-, çavlan-, depren-, sı-; itmek, âhar, dükeli vb.

9. çünkü (*çünkü*) bağlacının zarf-fiil anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir: “Çünkü Kaba yakın geldi, (8) melik-i Koştantaniyenün a‘yân müdebbirleri ve begleri istikbâl için karşı çıkup (9) ‘izzet ile getürdiler.” (81a/8).

10. Eserde anlatılan bazı şehir ve krallar için ayrı başlıklar atılmıştır:

“Neşr

(7) Eyle olsa râviyân-ı aḥbâr ve ḥâkiyân-ı rûzigâr şöylece (8) yazup inşâ eylemişdür ki...” (3a/7).

11. Eserde kullanılan bazı eklerin Türkiye Türkçesinde kullanılmadığı veya değiştiği tespit edilmiştir. Metinde yükleme durum ekinin “-ın” olarak kullanıldığı tespit edilmiştir: “21a/2 askerlerin”, “63a/11 şehrin”, “73b/4 kenarın”.

12. Yazmada bulunan fakat Hazai’nin çeviri yazılı metninde unutulmuş kelimeler tespit edilmiştir: 91a/10’daki “etrâfı alup”, 71b/9. satırdaki “revân-ı güftâre gelüp”, 46a/8. satırdaki “kulaḳ” kelimeleri metinde bulunduğu halde Hazai’nin çalışmasında eksik okunmuştur.

KAYNAKÇA

- Ağtaş, H. (2021). *Târîh-i Ungurus'un Söz Varlığı ve Dizini 1b-106a*. Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.
- Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Ötüken.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2017). *Anlambilim Anlam Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Bilgi.
- Aksoy, Ö. A. (2019). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. C.1-2, İstanbul: İnkılâp.
- Arslan Erol, H. (2018). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*. 3. Baskı, Ankara: TDK.
- Avcı, S. (2021). *Kütüb-i Sitte Seçilmiş Hadisler*. İstanbul: Server.
- Aydın, B. (2007). “Divan-ı Hümayun Tercümanları ve Osmanlı Kültür ve Diplomasisindeki Yerleri”, *Osmanlı Araştırmaları XXIX*, 41-86.
- Bayat, F. (2008). *Orta Türkçe Sözlük*. 1. Baskı, İstanbul: Yalın.
- Dağarcık Yayınları, (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. 1. Baskı, İstanbul: Dağarcık.
- Daşdemir, İ. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Devellioğlu, F. (1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 12. Baskı, Ankara: Aydın.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Duran, A. (2017). “Macar Türkolog György Hazai'nin Ardından” *Belleten*, 65(2), 415-419.
- Ekşioğlu, S. (2015). Şeyhî Divanı'ndaki Arkaik Sözcükler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15, 378-387.
- Eren, H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. 2. Baskı, Ankara: Bizim Büro.

- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Feyizli, H.T. (2015). *Feyzü'l-Furkân Kur'ân-ı Kerîm ve Tefsirli Meali*. 4. Baskı, İstanbul: Server İletişim.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gülsevin, G. (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Hazai, G. (2017). *Târîh-i Ungurus, İnceleme-Metin-Tıpkıbasım*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Kanar, M. (2008). *Farsça Türkçe Sözlük*. 1. Baskı, İstanbul: Say.
- Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. 1. Baskı, İstanbul: Say.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2004). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*. C. 1-4. 4. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ölmez, M. (2003). Çağataycadaki eskicil öğeler üzerine. A. Ata (ed.), // Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu içinde Mustafa Canpolat Armağanı (135-142). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Özön, M. N. (2012). *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. 11. Baskı, İstanbul: İnkılâp.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I-II-III. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Papp, S. (2016). “Târîh-i Üngürüs Maddesi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. Ek-2, TDV Yayınları, s. 586-587.
- Parlatır, İ. (2007). *Atasözleri ve Deyimler-II Deyimler*. C. II. Ankara: Yargı.
- Parlatır, İ. (2016). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. 8. Baskı, Ankara: Yargı.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. 5. Baskı, Ankara: Arkadaş.
- Sami, Ş. (2015). *Kamus-ı Türkî*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- Saraçbaşı, M. E. (2010). *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*. C 1-II. İstanbul: YKY.
- Şirin, H. (2020). *Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tan, N. (2016). “Yitirdiklerimiz György Hazai” *Türk Dünyası*, (42), 209-215.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*. İstanbul: Sanat.
- Tulum, M. (2017). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Birinci Kitap*. İstanbul: Çizgi.
- Türk Dil Kurumu, (1965-1979). *Derleme Sözlüğü*. C. I-XI. 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu, (1974). *Tarama Sözlüğü*. C. I-VI. 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük (TS)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ulutaş, D. (2020). *Târîh-i Ungurus’un Söz Varlığı ve Dizini 106b-210a*. Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Osmaniye.
- Ünlü, S. (2012). *Harezmi-Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim.
- Ünlü, S. (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim.
- Üşenmez, E. (2006). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Wilkens, J. (2021). *Eski Uygurcanın El Sözlüğü Eski Uygurca-Almanca-Türkçe*. Göttingen: Akademie der Wissenschaften zu Göttingen.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.etimolojiturkce.com>

<http://www.isa-sari.com>

<http://islamansiklopedisi.org.tr>

<http://lugatim.com>

<http://luggat.com>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

<https://tr.wikipedia.org/>

<http://www.tdk.gov.tr>

TIPKIBASIM

اوباید سرگن ترزود برینکاره سرگست کلوب همتا در زونه دوت
 قوت کندی اوغلاری دخی هر طرفه نیکار کوز درگی بری کشفه دن
 بر عیایب کا نور پیدا اولدی شلیکسه آفرع درلی رنکله منتق
 اولمق نایبینار یوجا کوز مهسلا دیوب ار دجیدات صالد کسر
 جا کوز و جی یوب عجم سرحد نین بر کوفت ایلان اوسه یوب
 عیب اولدی اول اکی شه نراده لر اول جا کوزی تقدیر که
 اوه دکر یوب تام وینا نیدن حدیلدیر همتا دم اول اکی
 قوندا نکر ملول اولوب غم و شمه حجر بر طرف اولوب بری یله
 کرای بدبیرا لیلدر آدن دو قوب آتاری بایته کلوب اولدی
 سرحدین کی کوفتینا ایلان اوسه یوب بر عیادت کار باقی وید
 دیو و لک ایلدر شیکه دنیا دق غایغ اولوب یونک او نور و کسر
 کلون عالدن عزت اوبوب کد و حالین شغل اولم دور کوز و دخی
 اولک دکن قول ایدوب آتاری لیلچورن اولد زده بریدیر

یوجا روضت زحمان جموع بند ترجمه الکه قصدا لدم وفت
 اولک آو شاد و دور ملک و صاحب قران دور زمانک بوغیر
 حدیلرک تحفه شکل شریفی مقارنا اولوب بدن لری حقیق
 ویت و عیایب مبدول یورله مر با عیب
 یاسرب یخوت سور و نوون و الفکم و ما یسطرون
 با د اهدیه و قلند ازرون ما کایت التتوین کلا زون
 ابله اولک سارو بان آتار و عیالان روز کسار شریفه
 یزوب ایتا الیسه کسما نسا بقدر حار قونک خلی غرود
 اولک دبد و جموع کلوب کاحیل اولیسه غرور کلا زون ایتا
 اولی یخا کوزی مارا پیدی اولخا قوندن ککی اوغلی و جود
 کلوب یورنه ماعوز و پورنه حوروز در کدی بئل غرق داک اول
 اوغلاری پیدی و کایا انا لیلک سر کین طور زر زوی کونلده
 بر کوفت غرق داو کلوب اوغلان یله لوب کندی ناکا

قولي بوليك اولر زنه دزكه اولكوروس قور حنورك در پيتايت
 ظهوره كلوب پيدا اولدي قبرا حوروسا دي صكو حوروسه
 سديل اولدي و غرو اولدك حور كوروي قوبله قنا تاي اول
 تانا رطالك بانه حوروب اتمگي اولندي حان دني اكارا
 اديوب و غيحه سجدون باشنه بر مصلحتك بلكن و روي
 زير كور اولدك عجب غيحه قبرا دنا بگيبي و اول
 د باره حورنيا ولايتي در كيك تانا ر ولايتا در مرقه دن كاور
 ذكره طباخته تركن د بار عجب با دنا في قسطيه ملك اور
 سز ايلك ايلوب اول سبه نالك جاييا حاكيدن بار در
 طلب ادي حورنيا ملك دني مانتا ايجون حوروز فريدن
 كر تانا ر ادي حورين كريك لشكر جمع ايلوب عجب با دنا همة
 كند موش ادي عجب با دنا و دني قسطيه ملكين اولر زنه
 كلدك دكر اولان حوروز قوبله اقق و ر لوب اولدر حجب

عارت ايله اول ايك شه كاده دني اند اولر كند و دي نايجه
 عباد ز مشق اولر لوب عر لي اولدجه كيكه كر حور حور اول عباد
 خا تپ لوب نام اولدي نكر دني اول مقام اولر لوب بخر ماه صال
 دينا خفته و ريبوب عباد نه وظا عتقه مشق اولدر مشق اكرت
 عالدن ايجكدر ز نكر بوسا لله نقل پيد اول درده اولر لوب حور
 ايلر حور نكر ايجر س اولدي اول ايك حور لك دما غلر نه اديت
 دينا خفان ادي قبرا دنا ايلر س دالري سويلي و لار نيك
 پيدا اولدي نكر بوسا لله يكت تركون اول مقام اولر غايه
 بويغ حور كلب دينا بگيبي و سوي ساي سطرني شرح ايلوب
 بلوي ادر دني اول حور سار دني اول خفك اغا كيبه اول
 عبادت خانك تركن اولر لوب حور ايلر مشق اولدر مشق
 اولر زمانه عجب ملكه بغيرين بركن ايك جيله حور لوب زير دني
 ملغوز حور اولر لوب حور لوبه ايلر الله اولر كره ايلر نيك

سَنَامَنَ حیدریا رَحو وُر قوینک بکلرنه ذکر اولان حیا سوس
 اِر د و کیند با وینا و لا یکنک و صنی حیرت و مشیدی اَلدی دینی
 پلدول کر با وینا کیم غنی و لا یث بقدر اول سبیدن حیدریا رَحو
 قوینک بکلری عطیه عصبه جمع ایلدول و رَحو و رقوم با وینا
 اور زمر کلد ککرنک بر سبی بود ز برقیله دینی شبله سعادت
 اولور کر کونلاره بر کون کد و قوینک بر ارقیا نکرین
 بر ارا جمع ایلدوب شوکاره عنم ایشیدی شکار زمر لکمان
 بر طاع انگیدن برکا نور جندی شکاره عیاب و غریب سر کله
 مَرین ایش انا و جمعه است و قیلده در و حاکمی کور بخت
 فی الحال کونلندن نوبی فال طوقوی ایدری اگر ایشو یاور بکا
 شکار اولور سه بوملکت بره را خلیق منور اولور و الا کسه
 ایشو شکار رنگا منور اولور سه شکر کلن با وینا و لا یث فتح ایلک
 صیب اولور د بویخت ایشیدی همکادم اولد کور ایله شکار لک

بو حصه عصبه با وینا هله د ایلدوب با وینا و لا یث کینه کلن ایدی
 و اولد و لا یث کلد ککرنک کور د بکر بر عیاب غریب معمر روق
 صولیدی خند و بر سبی و کیمی حق مملکت و انا لک دلخیز
 سوبلر د بکر کر بزم فوندنا بوملکت قتال کور د کور
 اولد سبیدن حور نور قوینک ایشا قاف برله اول مملکتک و لایله
 و روب تابع اولدول و اولد و لا یثک بر بر منک اولدول با وینا
 و لای دینی ایلک کدی بی لای لک منکین اولدول برینه شادان
 اولدی اکلره بکسه بونلر کارا با اولدول انا بومور و روق
 منکین اولدول حیدریا و لا یث حور نور قوینک و بک لری
 بر ارجا سوبلر کلد بر منلر ایدی ناکه حور و بک لری عکس کر
 جمع ایلدوب اول غنی مملکت اور زمره خراج ایلکر اولد انا د
 خا نا اولدی اکر با مملکت حور نور بر نرود تابع اولدوب
 انا بر بخر بکلر تابع اولدوب باشقه بکلک ایلر دینی انا اولد

حور نورین نمرو. د لنگر جمع بلکه بنلده قوم حور جمع اولادند
 حساب ابد و بقله الدار کور و دیکر حور نورینند او دینک
 کینچ جمع ایش و عاید عایب الخلو فاند دخی کی بوزگتن نیک
 ارجع ایش بو عایب عطله جهیت الله و کیدن سکر حور نورک
 عرق و غا کیوب اول انشاده دنیاد کیدی اتاسحور نورک اولاند
 بر او لولیک نژاده واریدی نه فتار دیرل دی حور نور بر نه اولاند
 اقی سر کار نصب الدل و جسته بکل فتار سر الدل د یوانه جمع
 اولوب فتی دیاره و رجفلر دایین فلدر اول جمعیت بکلرند
 هر بری بردر کلام الیوب بر نومه سور سور لیلر انا
 فتارخان زیاده عاقل و انالکسته ایدی و اکثر و زکار دیند
 کیندی فضکر د یاسه مستور اولوب اول بکلر جمع لیلر
 اصل قبول الیوب بجه زمانه د صکر باقی قلدر و بکلر و لنگر
 قومیه نقل صلوب اندو که اگر زکوزکر و رقب لاجبی زنگلی

ارمه ات صالیدی اول جانور دخی بقیوب آخر قیله سر حیدر
 ایدر دیکر کچی حور نور دخی بقیوب نور و شکار آله کور بجز عطل
 د رسال اول حساب کور کوزید غایب اولدی ناموریشان بجه
 اولد و غوریلیدی چون سکر حور نور بوالی کور بچک بانین اولان
 اخیانکر ایندیر بوالی بقیوب د کله بر بکا و قومیه د لالت و
 ایشا نکره کور ارفی بره بومل ککند درک محالده هسان چاره
 و عیال کور اولدیر کور محاکم محکان بلیله و زیدی انا برما
 بیدم خیل مکت کدی اخی بر سیدان حور نور دخی چندینا قور
 اونا لیلوب و زید کانی الیوب و لطر اند اولان مملکتلر
 الا و دویب بجه مملکتلری صرتا صغر افغ الدی حور نور
 کور دیکر بکر لیکه فر شوطن رفته نادر د کله اند اندر
 ضکر لیلر که با قویا و لایق و کور کور بیدند اولان مملکتلری
 کند و لک حکم لایق بخیلیدر بوشع اولان سبیلر کفیتیه

تختگاه اید ووب اوله سینه مبرق و مغرب جانیدن اولان
 مملکت نره آل فاروب خواجه ورم و دینی چیه و لا بیکر غایب
 اولوب کیموز اطاعت ایدور ورم امدی کلدکر محمدن
 باقینا و لا بیت اولر نه اولسون دیو جمله بکار قارار سور نه
 عجبین ایدوب محمد و بیان قلدلر عا کیم قارار ورم
 قورنیک بکار نه باقینا و لا بیت و صنف بر بچر کلرم فتح ایلد
 دیو کی اول مملکت نره نره قصد ایلر کوزک سینی اولد کریم
 صاحب ورنان پدی ایلیم با و شافی ایلد ورم ورنان اول
 کون طغوبند اولان و لا بیکر فتح و کریم کیم مصلحت ایلد
 حکم بر سینه دینی کون باقینان اولان مملکت اولر نه سوز
 ایلکه قصد ایلد و کین اول باقینا و لا بیت فتح ایلد کون
 فضل ایلد یی تاکه مودری و اول ایلد یی فتح ایلد کون سوز
 تختگاه ایدن اول سینه ایلد ورم ووب فتح ایلد یی اول

تختگاه ایدور ووب اولد ن بختیک اولر نه وروب فتح ایلد
 بواکی تختگاه ملک ن سینه نجه فتح ورنیک و بچر دینی و لا
 بیکر نه بچر ووب صربا و قفسا ایدنه مطیع و نفاذ
 ایلدی چونکه سوزور بکاری قارار سور دن فوج بر لر خب
 ایشید کورنیک جمله بکار قارار سور نه سیران اولوب فکر و
 تخت یی ایلد ورم و کریم عجب بره اولد یی عیان ایلد کور
 عجا ایلد ورم ورم طغوب و کورن عا میل اولوب و باقی ورنان
 کیم ایلدی ماول قتی و لا بیکر اولر وروب و قتی با و شافی
 اول تختگاه اید ووب فتح ایلدی و باقینا و لا بیکر اولر نه
 ورم سینه سبب اولد و بقی لطف ایدوب نیک بر بچر و عیان و
 ایلد ورم چونکه قارار سور ورم قور قورم بکار نیدن بود کل
 ایلد کور بختیک اول دینی ورنان ایلد ورم کیم عیان ایلد
 دیو کیم سوز ورنان ایلد ورنان ایلد ورنان ایلد ورنان ایلد

انگذد روم پادشاهلریک اوان برنجی اناستند حاصل اول
 وجود کلند روم غنچ اول زمانه مایه دتیه ولا تیرا
 کیلند ناوله وریجه مایه دتیه دینلر ایلاروم
 اول ولایت ظهور کلندلر تیریلاندن اول روم وکلند جبار
 لوقی هب باشه بکلر ایدوب وچ رایج بکلر کینلدا اول ولایت
 ایلام دول دینللم بشفه کلان ایدلر دیر وایته وکلند
 واول سنلرد اولان عظیم شهرلر بکلری وکلند بکلری
 کیری برینقدار بره حکم ایدلر دیر مرالری ایلان دیر وکلن
 آناورد و مورایه بکلر دیر واکلر اولور دیر انا اول زمانلر
 ایته وکلن بکلری غایت مالدار ایدلر وچوص صکر و
 دکر بورنر طوقنا به نادر ایدلر شلک مایه دقه عهد
 پادشاهلری سکر ایله روم وکلن فتح ایلان ایچون سنوج
 انشلر دیر ایته بکلری دخی عسکرله فرس کلوب جنگ ایدوب

محمد پادشاهلریک غنچ صکرلر فرلر عایت خیر عیم ایلان
 اولوب روم وکلندلر دینه مکلر کینلر دیر اول زمانلر ده
 قیلند ناوله وریجه اوج درت مرالر برایی انا اول زمان
 مور وکلن بربر ایدلر وکلر دیر و قریه لری وکلن ایدوب
 کونلر دیر وکلن اول وکلن مرلر دیر وکلن دیر وکلن
 اولوب عایت اول سنلر شهرلر اولان بکلر دیر ایدوب
 انلر دیر وکلر دیر وکلن شهرلر سوال ایلدوب انلر دیر
 هریری زمانلر عاقل واکلنلر ایلنلر درایه فکر وکلن
 بربر ایله ایلان ایدوب وکلن دیر وکلن دیر وکلن
 قسیر دیر وکلن سکر ایله ایلان وکلن دیر وکلن
 دینلور و مور وکلنلر قوت نام پای غنچ شهرلر
 قور کین دینلور کور دیر روم وکلن بکلر پای غنچ
 جبار لری بکلر زه انا روم وکلن بکلر پادشاهلری ایلان

كُتِبَ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ
 وَجُودِ كَلَامِي وَأَنَا وَطَلَبِي قُرْبُوبِ زِيَادَتِي وَأَرْبَعِي إِدَارَتِي وَطَلَبِي
 دُرْدِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 مَالِي بِي وَأَنَا وَطَلَبِي قُرْبُوبِ زِيَادَتِي وَأَرْبَعِي إِدَارَتِي وَطَلَبِي
 الْمُنْدِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 كُتِبَ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ بِإِذْنِ الْوَلِيِّ الْأَمِينِ
 أَجَلُ الْخَلْقِ وَجُودِ زِيَادَتِي وَأَرْبَعِي إِدَارَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 سَالِ عَالَمٍ وَجُودِ زِيَادَتِي وَأَرْبَعِي إِدَارَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 دَعْوِي أَجَلُ الْخَلْقِ وَجُودِ زِيَادَتِي وَأَرْبَعِي إِدَارَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 هَرَّةً وَطَلَبِي الْمُنْدِي أَوْلَى دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 شَهْرِي عَقْدَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 عَدْلِي وَطَلَبِي دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى
 بِأَمْرِ بِي وَطَلَبِي دَعْوِي وَطَلَبِي عَوْرَتِي وَطَلَبِي دَعْوِي أَوْلَى الْخَلْقِ أَوْلَى

اول حصاره دفن الیاسر چون کس مر ایشان شد سپهر روح
فاندر بر دران الدنای فلای مایه طوبی و الباقی فانی و فانی
ای کور دل نظر بود در حایجانک کایا
صوکی مرتکب کرد ابدت . لذت دنیا مغرورانه فریج
الکوب عیبش سرور از لایج . ادبی بر مع در مکتب حیات
چون فوشاری بپردی بگفته ایشان آریست فوجی صغیر اول سبای
الایزنها اند که نور بودی اما بر او غی و اری آدینه برینا
در دل دی یادشاهانک او غی برینا غنچه کجری آدم بیست
نارنجیک درت بیک درت یوز او نالغی بدن اول دخی و فو
بیل یادشاهانک ای اول دخی اجل جاهد درت سبب جانند
ال بودی و آنک بر او غی و اری او سر دور در دین
کایا سبب ملک اول حصاره قافله او زره دفن بقدر و رب
افند آدم نارنجیک درت بیک درت بود کایا او جان غنچه

قوین دنیا د صاع اولسون دمن . غیر جان بورسون سورسون
 شاه درویش و گنا هر ذکر وار . حله پی عایت بور و طار
 های اولم شکل اولم دشوار اولم . قندم جسد او کذا خور بولم
 عایت سخی اسل ابریشا . سن کرکه دولته لیکیشا
 رازی تو خنده چون کج با و شاه اولدی اوغلی فیلیوس آد
 بیضا مبر نارغشک درت بیک بنی نور سکی بیک آغی عتیه گوی
 باد شاه اولدی اول دخی بریجه زمان شاه اولوب ورف
 اکی بدل حکم و حکومت سور د کد خضکره بر اوغلی و جیه کلادی
 ادینه کونلره بر کون فیلیوس دخی خسته اولد
 وفات ایدی آدنم بیضا مبر نارغشک درت بیک بنی نور
 الی لیلان اوغلی عتیه گوی باد شاه اولدی اول دخی او اوج
 بیل با و شاهلر سور و ب آدن موت شری فیلیوس
 هصا دن کوز بومدی اولک دخی بر اوغلی و ادری ادنه

در لاری با ای اوغلی اولدی آدم بیضا مبر نارغشک
 درت بیک بنی نور اخیل و ج بیک عتیه گوی باد شاه اولدی
 چون کج ما سناسها نک هوش و فوشنه و بری غوشنه الدوب
 اوز طغوز بیل غنله باد شاهلر ایدی اسرافیه دفر کا دخی
 آج و جانور صوف و حقه د عدم آلدی و لی بر اوغلی قلدی
 او نه ایضا کندی و در کدی کندی دنیا د سنرا بیل کندی
 اخی بر نه باد شاه اولدی آدم بیضا مبر نارغشک درت بیک
 بنی نور بنی اکی بیک اول دخی او کوز سکی بیل عدل اوز
 باد شاهلر ایدوب اسراف اول دخی دار بیک نارغشک ایدی صوف
 اوغلی قلدی مین سور بیک کراه لر بندن کوز بیا و شاه خلند
 بر بیک کراه و ادری ادنه در لاری آدم بیضا مبر
 نارغشک درت بیک اکی نور اوز بیل عتیه گوی باد شاه
 اولدی بری اول باد شاهلر اوغلی بنی ایدی آنا زریب

امين وكنيت مقدر البدي كندي دجني فوزيت بحصار نرك
 بولان البوب انه عظيم و عكس جمع البدي بجلوي
 او زنه سفر البدي اول و لابت بجلوي دجني اوله كله بجلوف
 بجلوب انل دجني عكس جمع البوب حاصر و لنگري كوندو
 بركو ناسكدر عكس له ملاءكس لري بجمه كروب و اكي بجايت
 قراو لري بربيله بولوب و اكي بجايت ن بجه دم بربوب برك
 اربلر اندر اوله كجه اكي عكس برب نه معاني قروب اكي بجايت ن
 قوه و لرعي عكس بجلوب ارب بجايت سلطاني در و اكي عكس
 د ن منا بولر نل ايدري ناصع اولجه چون صباح اولدي
 اكي عكس كند ن طبل و نفاه لر بجلوب در سوان ارقابيه
 بجلوب ميند برب كلالر بجلوب مائلر باغدن قور هو برب
 اكي عكس كري قلدني قود د ن اقات قوت و رفا اولنا اولدي ناكاه
 زماندن صكه باوصر جفوب اكي عكس كرك اور ز برب

کلاکت سر بر نه گجدي اول دخی او دز گز پیل پا دنا هلق
 سور وپ واز ناره ولا پختک مرالک زنی الوب اذن اوج
 او غی و جو ده کلای پر تلک دی اسکندره و پر تلک دی بر تقاس
 جمله د نه کویک اوی فلیوس ایو که اسکندر مومک
 باکی در جی نک بوخ زمان دولت تختند و زار الید
 بر کون اول دخی زال دور لادن اجل پختد بر وپ قهر
 دینی مکنانیدی جو خستام اولدی اولاده
 اسکندر دم پینامد نار تخت درت پین الی بو زکی
 دکنده تخت کوب پا دنا اولدی زرا بابا صیقل
 بیله او غی اسکندره پا دنا هلقین لیدور اذن او غی
 فلیوس تاشه ریک اسلور و صوب اسلور و بریش ایدی جی
 بابا ری اولک اسکندر پا دنا اولدی زوینی تاشه ریک

قورې تلېدېرب اند ناكي جايندن عسكر خلقې برېرن د ژرف ايدرا تله
 هسكدم برېرنك جان ويايېه قصدايد وې كېيخ چكوب كړا اېه
 شېر سنا لوب برېر د پندلوانت سهيليدن ارسلو تر مرستې دندون
 ميدان بوړي محضرېردر بوخالله برخلا اندركه متيرون قال
 دكل عاقبت پدې نارايگندزه فرصت ورب د شما في صيې بخېر
 بركه لالچېدې لېكوب برېجه كې دېي خجلدرايگندزه اول وړان
 كلكه وعسكر خلقنك غنېت مالرن لوب واول ملكي
 خركه ككوب اندن غنېه دودېي مسكر اول ادا ده
 پا د شاهك اېه بگرا د لږېدېر سوكلو وړېي وركر دې
 اول وړېر پالېه پا د شاهك اتېر سووړېي بوخالله اول وړ
 اېله بوږي ندېو اېدې او غلېي اولد وړه واول بك لږا دېر
 پا د شاهك وړېر د رنځنه كېر وېر پا د شاه اېله بوجا اېه
 برېجه د قداغور وړ ملك قصدايد وېر راست كوتو مديج

زېر پا د شاه غايت ستور وېر اما اول وړېر د هر ځانېو
 اكړ وېر اما اهل تجو مند نېغي كېه برېجه دغه پا د شاهه
 دېشېر د كېه د وړلو پا د شاه اېس ناوكېه د ن صفتېر
 مسكر اول وړېر ك اېي اېس اېي مېخولك پا د شاهه
 بجلي احوال د دكلون دويوب پا د شاهه كلوب اغلېب
 دود كك د وړلو پا د شاهه بوسك ناكېه مقبول اولدې
 حسايد سكر اول سيدن بويه درك كړ د وړلو پا د شاه
 بندن برخاينلو كړه كوزنه اشد بوږ اېس عېي كس زانا
 وركېه اول د دكلېرې اېرېش د وړلو پا د شاهه قح ابلد وېر
 ولايتېد كد وېر كړه فابو مقام ددو عسكر اېسند
 وهد اول جايندن خېر كښندېر ځانېنه قصدايد وړ دېو
 اما د وړلو پا د شاهه عرض اېدوكل مېي بوېد كېه
 نسكر رنځنېچون ادمل كوېد وړم كلكېه نېه احوال

معلق اولاد دې کولېدن فکري بويځې اول پکې
 برخه پېشېرت هژک اېک زېرا الله غایت غور غار دې
 اول ااده پرايې کون کچوب تکرار وزیر پادشاهه عرض
 اېلېکې دکر اولان يکې عامې اولدې هسمان
 پادشاهه پور وکر پور کتور کتورک اول سالتد اول ملر کتې
 اول پکې لحو لستو ما پدل اول پو کناه دې پادشاهه
 امري اورزه استانه کلکې عزمه قلدي انا بويک کاد
 وزیر اول کول کلر چکن بلوب غور قلدي شاکر اول پک
 پادشاهه بلوب د غور چينه اول سېدن غور پوکل پدل
 پادشاهه ورور وکر دوتلو پادشاهه سز لای دکلر
 اول کي خايي کد وکر بوشد رهن هسان کلک پادشاهه
 بوشاد زایش بوشد ملک گر کد پادشاهه وزیر سور
 اولوب اول پېر کله کلک کد وېله بولند مېوس

اول پد کاه هژک اېلدي الله فکرو وزیر دې کد وېر مېوس
 برخه کتور پادشاهه پوېندن غالي وکلان ورورې کاکه
 وقت ساجت کد وېر اکر مکر اول وزیرک
 غایت اېله لطيف تخمه هې وار دې برخه دغه پادشاهه
 اول تخمه ورورې پدې يه وزیر پادشاهک اېله نېلې
 اېلر کر پادشاهه پېنه تخمه دعوت اېدوب اول ااده غور
 بولا انا بويک کد پادشاهه تخمه کلک دې پدې پېل کد
 کولر دې وکر پادشاهک اېک اېتافيه پادشاهه
 تخمه سېن جاک اېدوب انا پادشاهه غور بلوب پادشاهه
 اولدې بويک پادشاهک اېک اول پوکل اولدې
 دې اول پکې غور بلوب هژک اېلدي غور کور اول
 غور دې غور پوکل نایع اولوب مېوس عېقه کدې غور
 دې لرن هژک اېلدي انا وزیر تخمه کچوب پادشاهه اکلک

ستر الله ن فيلوسو دام بيمامور تاربخنك درست بيلست
 التي ورتو نجي بيلست تخنه بگروپ با دوشاه و صيلا راجوت
 دولت فيلوسو بوزن طو روت با دوشاه اولدي اصل انا اول
 دوشنلر مدار ايد روت خله سبله بارشدي الله ان قيام
 الما فاجون اينه بكار عي اوزر سفر ايلدي انلر دحي فيلوس
 با دوشاهك اوزر كر بلكه كند خاير روت انلر دحي عسكر
 حاصو ايد روت مقابله اولدو انا با دوشاه غايت عاقل
 و دانا اهل ند بركسته اولمن اول جنگك اينه بكار ب
 صوبت بخر و فتح ايلدي و بخر برار بكار عي اول جنگك
 دوقوت صكره كرو انا د ايلدي الله ولايت
 اوزر و روت روت دحي بكار عي عسكر جمع ايد روت
 مقابله كلوب عظيم جنگ ايلدو اخر انا نلر دحي مهنر
 اولدو و در بجه برك كر اندن فليد ن بگروپ الله ن اول

ولايتك باي تحت حصاري ادي لاريسا اوزر و روت
 محاصر ايلدي برفاج كوند ادي دحي فتح ايلدي الله
 حصاري اوزر نه و روت ان دحي فتح ايلدي الله ن كوزري
 اول سملو ده اولان حصار لوري ولايتلري فتح ايلدي و اول
 ولايتلر خلتند عظيم عسكر جمع ايد روت اينه و
 و غلري ضربيله فتح ايلدو بكار و لك مالن روت دوليله
 قورت تخنه كلاري الله ن تد بيل ايلدو بكار بخر خالي
 بوقدر نصرت و فرصت و رديعا بمرور و مظهر بيلاد ايله
 بوقدر ايله اولدو مالنلر بختلر ن بانه دعوت ايد روت
 در و صكره بحصار بخر مراد ايد روت انا نلر دحي مقله
 بيلوم و قتي كوند ايندا اينلوم در و سزال ايلدي بختلر دحي
 عيلم در باينه طلوب اول اود و بطاغ اوزر و كوستلر ب
 قبله مقرر در باي تحت انا نلر حصار بيلاد ايلدين عمل

دینلورسه دینجی اکران سمور شهز اولاد بوشاد لینله اترمه
 اول شهز برجو بار و جویت کدک اده فیلیوس اولما غله
 اویق اول حصار تبدیلی ایدوب فیلی قودلر سغدی تکیه
 فیلیه دینلور ائدن بادشاهنه ایلچیه رانککنار
 کوندیزی اول بادشاهک فریخ کندو برحال اولمه دلای
 زیر اول بادشاهک اکی خویب جیله فری فری واریزی برک
 اویق شوماسی و برنک اویق اولینما ایدی امانا و آس
 نام فریخ اکی ورو ولا پتک بادشاهنه سکرال لینه و برنک
 جوی کفر فیلیوس بادشاه بادشاهدن وظای
 ایلدی اول دینجی فیلیوس بادشاهک دولینی و عزیزی کوب
 سورن مقبول دوقوب فری اولینما سکرال لینه و بری
 کیر اکر کنده ر و فی ائدن و جود کلای ائدن برسدن
 اری با بادشاهجه کخاقونک فری قنداشی ایدر عداوت

کوروب بادشاهد عرض ایلدی که بادشاه دینجی اولدیری عسل
 و منایب کوروب و ائدن هر جاییه سفر الیمه انا کوروب
 و عکری جمع ایدوب بر مبارک ساعت کوزیکه لر بنیاد اوچون
 عجلدی کونکرده برکون آدم بیغنا مبر نارنجیک درخت
 نیک ائی نور الی اچندن بر مبارک ساعت بولوب اول حصار
 بنیاد اوچون تمل برن حفر ایدر نیکر عسل برن فری
 برات باغی بولوندی هما ندیم اول عجلدن بادشاه کدک تلک
 ایچ سر ایلک بنیاد اوچون امانا ایلدی و برور و عکک کلای
 بادشاهک بوند بوندن عجلدن اویق اسین بادشاهه ددک
 د و لملر بادشاه اول ات با شیک بشا فری فراولا بادشاه
 دینجی جواب و روب و دکر اول با شیک بشا فری اولدیر کفر
 بر حصار ک سیله آدم نایفا منه دیک اکل و بو شهر کایما ایدی
 ایلیم بادشاهد برنک الی ائدن اوک سیکلر بنا اولما حصار

فَيَلْبِسُ اُولَئِكَ عَسَ كَرَجَلَيْهِ اُولَ دَجِي فَيَلْبِسُ بِاَدْنَا
 اُولَئِكَ فَيَزَالُ الْبَلَدِي اَنْدَن فَيَلْبِسُ دَجِي اَيَّ رَوْرُو كَا يَنْتَلِك
 بِاَيَّ تَحْتِ حَصَارِي اُولَ وَرَوْبِ حَاصِرَ الْبَلَدِي اُولَ حَصَارِي
 بِرَجَاجِ كُونِ دَوْرُ كَرْنِ نَاكَاهُ بَرُوكُونِ حَصَارِ دَنِ بَرُوكُونِ
 كَلُوبِ فَيَلْبِسُ بِاَدْنَا هَلَكْ صَاغْ كُورَنَه طُولُ بَنُوبِ جِيغَرْدِي
 بِرَجْنَه كُونَدَن حَكْلَه حَصَارِ قَهْرِ دَجِي دَبُونِ اُولُوبِ
 اَمَانِ دِلْدَلِ فَيَلْبِسُ بِاَدْنَا دَجِي صَاغْ كُورَنَه حَصَارِ دَفْلَرِ
 كُونِ اَلْبُيُوبِ اَنْلَرِ جَمْلَه اَمَانِ وَرَدِي اَنْدَن وَلَا يَنْتَه
 وَرَوْبِ اُولَ سَمْلَرَه اُولَ دَجِي بَكْلَرِي فَيَحْ اَلْبَلَدِي اَنْدَن
 سَمْتَه وَرَوْبِ اُولَ بَكْلَرِي دَجِي فَيَحْ اَلْبَلَدِي اُولَ بَرُوكُونِ
 بِاَيَّ تَحْتِ حَصَارِي بَرِيلَه بَرُوكُونِ اَلْبَلَدِي اَنْدَن
 بَكْلَرِي نَك اَلْدَنْدَن اَلْبُيُوبِ مَالِ حَزْنَه جَمْعِ الْبَلَدِي
 اَنْدَن سَمْتَه وَرَوْبِ اُولَ وَلَا يَنْتَ بَكْلَرِي لَه دَجِي

حَتَّى يَخْلُجَ الْجَنْكُ وَجَدَّ اَلْبُيُوبِ اَلْحَزْنَ يَخْلُجُ فَيَلْدَنَ بِحَرْوَبِ اُولَ بَرُوكُونِ
 دَجِي فَيَحْ اَلْبَلَدِي اَنْدَن نَاكَاهُ وَلَا يَنْتَ اُولَ وَرَوْبِ اَلْبَلَدِي دَجِي
 كَلُوبِ مَسْخَرِ الْبَلَدِي وَ اُولَ سَمْلَرَه اُولَ دَجِي كُورَنَه مَعْلُكْ رَجِي
 بِرَجْ حَزْنَه بَرِيلَه وَ عَقْلِ قَرْيَه كَلُوبِ بِطَبِيعِ اَلْبَلَدِي اَنْدَن كَهْرِ
 اُولَ رَوْرَه وَ رَوْبِ كِه بَلَدِي اَسْنَا بَنُوكُونِ دِيلُورِ
 بِاَدْنَا هَلِي اَلْبَلَدِي اَدْمِ يَمَعْنَا مَبْرِ
 نَا بَرِ عَيْنَاكَ دَرْتِ نِيكْ بَشَرُوكُونِ فَيَحْ كَرْنَه بَنِيَا دَا وَرَ مَشْدَرِ
 اَمَا اُولَ رَمَانَه نِيغَدِي دَكْلَرِ دَكُولِ اَلْبَلَدِي بِاَدْنَا عَالَمِ
 بَنَا بِمَعْنَى حَصَرِ سُلْطَانِ سَلِيمَانِ شَاهُكْ سَرَايِ بِرِيدِي اَمَا
 بِرَجُوبِ اُولَ بَرِيلَه عَمْلَا بَلَدِي بِرَسْبِلَه حَصَارِ خَلْفِي اُولَ
 بِاَدْنَا هَلِي اَلْبَلَدِي اُولَ دَجِي اُولَ حَصَارِي بَلَدِي بِرَمَانَدَرِ
 حَاصِرَ الْبَلَدِي اُولَ اَرَا دَه حَصَارِي اَلْبَلَدِي دَنِيَا دَن كَلُوبِ
 بِرَجْنَه بَرُوكُونِ مَكْنِ قَطْعُ طَبِيعِ نَامِ بِاَدْنَا كَلُوبِ بَلَدِي

حصارك بارو سني بنا البدي فيلوس يا دشا اول بارو
 شلند اول غلغل كينن فاما بوب اور زنه وروب خاصه
 البدي بريجه كون حصاري دوكوب اندن بر مقدار بار
 عسكر حليكه بکل ووب كندي دخی کر ولايت
 وروب بجه حصاري فتح البدي اول اراكه شهر سلطانیه
 دخی ربون اولوب فيلوس يا دشا هه مطيع اولدر وچی
 مالو خرينه وريدلر اندن الدوغی مالو خرينه كله واکه
 بانك ورا مالو اسندن اولان فليبي آدم پيشا مبر تا وچنك
 درت پيك الی یوز الی بی پلند بنا اور ميشدر تا که
 شهر فتح البلد وکی او کله اكله اندن دوليله قلوب
 اسر مسويندن کچوب که اول صوبچي ولايتدن ارا دل
 سرحدنن فونا په افر سید یا ولايتنه واکه دي اول
 عقلت بکاري عسكرلر جمع ابد ووب فيلوس يا دشا هه

مقابل اولدر اندن عظيم جنگ بلدر اخر فيلوس يا دشا
 اندی فتح ابد ووب واکه تملکندن عورت واکه غلزلن بکري
 پيك پير الوب وروندن غلغري جونا اندن غابت طوبو
 اولدر اما التوندن وکلندن اکلن سنه الکر کر مدي بوند
 صکره ياد شاه اول تملکني باقوب بغوب خراب الله کاک
 کرو خشي اوز لوب د وندني اندن ولايت
 اچند او غره بوب اول ولايت بکاري فيلوس طوبو
 باي اسندر دود که مدام سن بزي باي ورمندن بکري
 پير بزي وزي با بولد ورمزر دجک يا دشا دخی غصه
 کلوب هسان خرينه بکله قصه بلاري اول ولايت خلقي
 دخی عسكر جمع ابد ووب يا دشا هه مقابل اولدر غلغل
 جنگ ايدلر اما فيلوس يا دشا دخی خور کور ووب
 کله ورمز اول غلغل اکر عسكر دن دشان غلدرت

لِّلْمَلِكِ دِخِي كُوَرُو پَرُو پَرُو وَ رَوَق بَطَلَرَنَه پادشاهان
 آمَرَن عَرَضِ اَنَدُو اَنَدُو دِخِي آمَر پادشاهان اوزر و عَسْكَر كَرَن
 جَمْع اَبَدُو ب اَنَدَن دَفَر اَبَدُو ب عَرَضِ اَنَدُو كُوَرُو دِر كَرِه
 اِيَكُو پَرُو پَرُو بِيَه وَاوَن بَش پَرُو اَنَدُو عَسْكَر جَمْع
 اَمَلش اَمَر پادشاهان بِيَه مَنظَر اَوَلُو ب طُو رُو كَر مَعْكَر
 اَوَل اَر اَدَه فِيلُو س دِخِي عَجَّه پادشاهان اوزر
 و رَمِيَن مَقَر بَش اَبَدُو اَوَل اَدَه اَوَلُو ب بَش
 پادشاهان بَزَن اَوَلُو ب اَنَدُو عَجَّه پادشاهان
 اَوَر زَرَه و رَسَه كَر اَبَدُو بَزَن اَنَدُو اَنَدُو بَش
 اَمَلش اَبَدُو و اَبَدُو عَسْكَر اَمَلش و مَشِد كَر وَاو غار و
 بَنَدَن دَكَلَرَه مَقَر اَنَدُو اَوَل وَاو اَنَدُو و جَو دَكَلَرِي
 اَمَا فِيلُو س اَنَدُو مَقَر زَسُو زَوِي وَاو اَمَا بَطَلَرَنَه
 سُو بَكَر دِر دِخِي اَوَلُو رَسُو پَرُو پَرُو بِيَه مَنظَر جَمْع

اَكْسُو پَرُو پَرُو غَرِي اَوَلُو دِخِي اَوَلُو رَسَه اَره كُوَرُو دَن
 پَرُو پَرُو اَنَدُو مَحَل بَك سَر اَوَلُو پَرُو پَرُو پادشاه و دَكَلَر
 نَابُو ب مَنظَر جَمْع بِيَه پادشاه اَوَلُو سُو دِخِي
 اَمَا سَن كُل كُوَرُو پَرُو پَرُو اَبَدُو بَش كَر مَقَر پَرُو پَرُو
 سَن كُوَرُو اَبَدُو بَش بَش مَقَر پَرُو پَرُو بِيَه مَقَر پَرُو پَرُو
 مَقَر دَكَلَر مَقَر مَقَر دِر وَاو اَبَدُو پَرُو پَرُو اَبَدُو
 فِيلُو اَمَلش اَبَدُو پَرُو پَرُو اَبَدُو اَوَلُو پَرُو پَرُو اَبَدُو
 كَلُو ب مَقَر پَرُو پَرُو بَش مَقَر پَرُو پَرُو بَش مَقَر پَرُو پَرُو
 سُو بَك اَنَدُو پَرُو پَرُو اَبَدُو سَلطَن دَن اَنَدُو اَبَدُو
 اَوَلُو مَقَر اَوَلُو دَكَلَر بَش مَقَر اَكُو رَه مَقَر اَبَدُو
 عَابَت مَقَر پَرُو پَرُو كُوَرُو بِيَه مَنظَر اَوَلُو سَكَلَر پَرُو پَرُو
 بَز كَلَر مَقَر پَرُو پَرُو اَبَدُو مَقَر پَرُو پَرُو اَبَدُو
 جَمْع مَقَر اَره مَقَر اَوَلُو اَبَدُو اَبَدُو پادشاهان

ایدې وخت اول د یارک پادشاهیدي الک باینه وړ
 کمر ایکنه رارینه عسکرینه کون باورنک ولا
 تیرنه وروپ تمام حج واکمان فتح اولدند ۹
 کوزی عسکرینه زرنک ویکند وراخی نزلو
 حمله سوله هلاک اولدی چونکه ایکنه له نا
 قرداشنک باینه کلدر دایما اری فیلوس پادشاه
 اورنه عسکرینه وراینه اغوروردی بلر بوند
 بیوردیچن فیلوس پادشاه دخی پراخه پادشاه
 وزیر الویه دوزن الملک اورنه ایدی کوندره
 بزوزن ورم پادشاهنک دوزن واکوز دوزن اولدند
 اولان وگنر بکله و پادشاهانه نامزد ووزن
 اوغچندر کوندردی بومایند دوزن تمام حاکم اولد
 اورنه بکن انکه ناسینه بوخیری ایبدوب

دکنه رپراچکه باغوب اووزن دخی پراخه بصدی
 بجان اوکانه کله نازنه باش ایدم اولاده صحیح بلورم
 که اندن حمله کلم واورع اولم کنکه اوراده حاصل اولد
 الا بابنی غایت رحیم خان اولوب وچه نکره وروپ استر
 اولدرارینه قصدا لیکه ایکنه ورالدوره اما ورو
 لرغ ایکنه ناکه کوره کورانه کوندر وراخان
 اوپچای اولسیدن ترک ایدری انکه دخی اولد ورا
 اونی دیو پاشه ایشیددی و بابانک بوجان کورچاک
 اول دخی اناسینه باندی قیدن ظالمون بزوزن اکثر
 اتاسی قلوب واورغی ایکنه یله الویه اخی نازر ولاینه
 که زکی دیلنه اراود ولاینه ویشیدیک اولد اراود
 ملکته اولان ایکنه بقی اول ایکنه بنیا دلینه
 اناسنک اندن برورند اخی واکری اولک دخی اخی ایکنه

فَيَكُونُ رَدًّا بَابَهُ طَلُوبٌ وَدَلِيلٌ كَمَا جَاءَ فِي آيَةِ الْآلِ
 فَلْيُؤَسِّسْ بِأَدْنَى مَرَادٍ لَهُ أَيْ مِثْلَهُ مَكَارِئُ لَمْ يَمَّا تَكُونُ بَابُ وَشَاءَ
 حِينَئِذٍ يَقْبَلُ بَرِيكٌ نَزَادٌ وَارِدِيٌّ وَوَرَنُوتُونَ أَدْلُو
 أَوَّلُ دَخِي رَسِيلُهُ بِأَدْنَى هَدَنٍ سَرَاغِيٍّ أَوْ لُيُوبٌ كَوَكَلَدَن
 عَدَاوَتٌ وَارِدِيٌّ أَيْ أَسْكَنَهُ أُنَابِيٌّ يَلُورِدِيٌّ هَمَانُ
 رَايَ نَدَبِيهِ أَيْ أَدْنَى أَيْ أَوَّلُ بَكَرَادَةٍ يَهْ أَلِ التَّيْنَدَنَ يَحِيهِ
 مَلَكُوتُ مَالٍ أَدْنَى نَاكَرٌ بِأَدْنَى هَادٍ أَوَّلُ دَوْرَةٍ جَوْنِكُ
 يُوَكِّرِيٌّ فَلْيَدَلْ ذِكْرُ أَوَّلَانِ بَكَرَادَةٍ أَيْ أَسْكَنَهُ أُنَابِيَّهُ أَلِ
 التَّيْنَدَنَ يَحِيهِ يَحْيَايَتُ مَالٌ وَمَلِكٌ أَدْنَى كَرِيكَ يَلُورِسُهُ أَلِيٍّ
 دَوَكُونُ شَتْلُو كِيٍّ أَدْنَى هَمَانُ بِأَدْنَى شَاهِدٍ فَرَسْتُ
 يُولُوبُ أَوَّلُ دَوْرَةٍ جَوْنِكُ أَيْ أَسْكَنَهُ أُنَابِيَّهُ أَوَّلُ بَكَرَادَةٍ يَهْ
 يُوَقَدُ مَلَكُوتُ مَالٍ أَدْنَى أَوَّلُ بَكَرَادَةٍ دَخِي يَحْيَايَتُ مَالُ
 وَمَالُهُ أَدْنَى يُولُوبُ يَحْيَايَتُهُ قَصَابُ يُولُوبُ يَحِيهِ وَكَوَنَدَنُ بِأَدْنَى

اَوْلَدَ مَلِكٌ فَيَكُونُ اِيْذِيُّ بِوَحَالٍ اَوْ زَرْهٍ يَكُونُ بِأَدْنَى هَامَك
 دَوَكُونِي دَخِي اَوْلَدِيٍّ اَوْلَدَمُ بِأَدْنَى نَظَرِيٍّ اَوْلَدُ دَرَلُو
 شَتْلُو كِيٍّ اَوْلَدُ وَغْنَدَه بِأَدْنَى دَخِي جَوْنَه كَلُوبُ يُوَدُوْن
 شَتْلُو جَوْنَت وَهَمَلُ اللَّجَاوِيٍّ وَكَلُوبُ شَتْلُو كِيٍّ كَنَدَ وَدَخِي بِرُصُورَتَه
 كِيٍّ دَخِي نَاكِيٍّ صَوْنَكُ دَوَكُونُ يَكُونُ هَمَلُ كِيٍّ هَمَلُ يُولُوبِيٍّ شَتْلُو كِيٍّ
 سَلْمَا لِيْلَه اَوْلَدُ اَرَادَه بِأَدْنَى صَدْرَتِ دَكْنَدَرُو كِيٍّ اَوَّلُ بَكَرَادَه
 دَه دَوَسُوْبُ دِي وَصِيٍّ يُوَنَدَنُ اَوْ زَرْهَاتِ اَوْلَدُ اَزْهَمَا نَدَمُ
 اَوْلَدُ دَخِي بِرُصُورَتَه كَرُوبُ بِأَدْنَى هَامَكُ فَرَسَاتِنُ كُوْنُ يُولُوبُ
 اَرَدَنَه دَوَسُوْدِيٍّ يَكِيْلَه اَوْلَدَنَه اَدَمُ اَوْنِمُ فَرَقُ اَبْرُوْدِيٍّ اَوْلُ بَكَرَادَه
 شَتْلُو اَرَاكِيْلَه كَرِيْنَتْنُ فَرَسْتُ يُولُوبُ مَرَادَنَه اَبْرَمَدَنُ بِأَدْنَى هَامَه
 مَوْتُ شَتْلُو اَبْرُوْدُوبُ هَامَلُ كَالِدِيٍّ

جَوْنَكُمَا شَتْلُو كِيٍّ بَابِيٍّ فَيَلُوبُ شَتْلُو كِيٍّ بِرُصُورَتِ سَلَطَتُ يَحِيٍّ

کویب بادشاهاش دور پیر سو دود نام نروب بدی پیل لاش شد قد
 صک و عایت جام کسالدن عشرت بانی پیر لوب موت نزارین
 نوش لیدی چون دور زمان فیلموس باوشا خندن پور چورب
 اولدکن شکره و بادشاهاش اسکندر د خیری اوچا اولوب
 اولدنی آخر ملکت بادشاکی بایند اولما عین یکن رور
 بادشاهاشک سودا سندن دکلا اپدی انا اولک مایتنک لولا
 وکشو بکاری و ملک بکلری ووزیر لبر نه دوشوب
 هر یوم تخته قصدا لیدی و ملک خلیج بریریه اوز دکل
 ایلر اطراف اولان فکشور کدوشما ندر اپدی هر یوم نرس
 کوزدوب غنک جمع ایشکله بشلدر بوجا د بادشاهاش قانون
 اجنبا دور بر لری و بکلی کوزدوب لیلر که بایشک صولک
 ایوبه دارماز اول سیدن جملله بربره جمع اولدر اندکی تخته
 کجورده لوم د یونیدیر لیلر آخر کوزدیر که هسج بری لک دیشله

بادشاهاشله قول انزلر ملکت الدنچا زهسمان ندیبر
 ایلر که انکدری تخته کجورب بادشاه د بک لریز برجه بر
 انکدر وک عا دلینی مرزا دلینی وری ندیبر و تختا و تالونی
 ایشقیز لایلی اول سیدن انکدری تخته کجور ملک قصد
 ایلر جملله بکلر دخی ناچار دوشما ن فوشسندن بوری بدی
 معقول کوزوب قبول ایلدر اندن انکدر برار بکلری تختله
 کلسون دیوا و لاهینه کوزدر لر جوتکه انکدر روم و لا ییشک
 احزان استیدی انا سنک فرده انشدن معاوت ایچون بر مقدر از
 الوب روم و لا یینه وروب همد اول زمانه انکدر رستام
 یکرم فتح باشنام ایدی وادم بیغما بر تا یچنک درت ییل کز
 یوز انیش اوج بلدر دوشله تخته کجورب بادشاه اولدی

اَتَمَّا اُولَئِكَ زَمَانًا لَدُنَّ عِيسَى دِيَارُ نِيكٍ بَرِيًّا وَرَسَاءَ وَارِدِيٍّ اِدْبَلَّهٖ دَارُ
 يَوْمٍ دَرُورٍ نَكْبَةٍ وَنَزِيكَةٍ وَاَكْرَبَ شَاهُ دِيْنُوْرٍ عِلْمُ غَايَتِ هَظْلٍ
 اِدْبِي شَوْكِيْلَهُ فَلَوْ سَبِيْلَهُ وَرَوَّاهُ لَوْ عِيْلَهُ عَرَبٌ عَجْمٌ وَاَنَّا دَوُلُوْ
 وَلَا يَتَلَكَّرِيْ تَاْمُوْرُ سِيَّهٖ وَرِجْعُهُ بِاَدِشَاهُ اَوَّلِدِيْ وَجَلْمُهُ اَوَّلَسْتَارُوْ
 اُولَانِ بَحْلَرُ اَوْرَمَهٗ زَمَانًا بَرَّ اِدْبِيْزُ بُوْجَانِيْكَ دِيْحِيْ اِيْكَدَمَرُ خُتْمَتَهٗ
 كُنْدَاكَ جُوْنَحْسَا زَمَكْمَكْتِ بَحْلَرِيْ كِيْ بَا اَكْرَبَتِ عَلَ النَّيْمِ دَرُوْمَلَرُ اَوَّلُوْ
 مَطْلَعِ اِدْبِيْزُ نِيْكَ فَيَلْمُوْسُ لَ دَرْمَا اَوَّلْدَاكَ وَاِيْكَدَمَرُ خُتْمَتَهٗ كُنْدَاكَ
 هَرِيْرِيْ كُنْدُوْرُ نَخْمَهٗ بَانُوْجِيْكَ لَكَهٗ قَصَا اَلْبَلُوْرُ اَوَّلُ سَبِيْدِيْزُ رِجْعُهُ بَحْلَرُ
 عَايُوْرُ اَوَّلُوْبِ اِيْكَدَمَرَهٗ اَكْبَنُ اَحْيَا زَا تَرْمَلَرُ دِيْ اَوَّلُ سَبِيْدِيْزُ اَبَرُ
 قُوْرِيْرَتِ نَامُ حَسَا رَهٗ كَمُوْرُ خُتْمَتِ حَسَا رَدُوْرُوْ كُنْدِيْ
 حَسَا رِيْزُ دَلَرُ اَوَّلُ اَكْرَبَهٗ كَلُوْبِ عَالِيْ دِيْ وَانِ اِلْدِيْ اَمِنْ عَايِيْ
 اَوَّلَانِ رِجْعُهُ رُوْمُ بَكْتَلَرِيْكَ نَكْلَرُ رِيْ وَلِيْجِيْزِيْ اِيْكَدَمَرَهٗ
 كَلُوْبِ عَزْمَلَرُ اِدْبُوْبِ اِيْكَدَمَرِيْ بِاَوْشَاهُ لِهٖ قَبُوْلُ اَبِيْزِلَسَرُ

اَمْرُهُ مَطْلَعُ وَشَقَا دَ اَوَّلُوْرُ مُوَلَّدَتِ حُكُوْرَهٗ اَدَمَهٗ بِيْغَا سِرُ نَا رِيْخِيْكَ
 يَلِيْكَ نَحْتُ وَدَرُ كَلُوْبِ مَنَنْ اَوَّلُوْبِ اَنْدَرُ عَصَّكَ
 جَمْعُ اِلْدِيْ نَا كَهٗ بَا اَكْرَبَتِ عَدَا اَوَّلِيْكَ اَبُوْغَايِيْ دَا كَرَبُ شَاهَدَانِ اَلَا
 رِيْزَا دَا يَسَا عَجْمَهٗ بِاَدِشَاهُ لَرِيْكَ اَبُوْ سَبِيْلَهٗ رُوْمُ وَلَا يَجِيْدُ سَبَكْ
 وَنُوْغَا اَكْبَلَن دَكْلَرُ اِدْبِيْ اَوَّلُ سَبِيْدِيْكَ اِيْكَدَمَرُ زَمَانِيْكَ دِيْحِيْ اَمْلَرُ
 دَهٗ اَوَّلَانِ مَمْلَكْتِ بَحْلَرِيْ عَجْمَهٗ بِاَدِشَاهُ لَك عَصَّ كِيْرِيْ بَا رُوْمُ اَبَرُ
 دِيْوَا مِيْزَلُوْبِ اِيْكَدَمَرَهٗ عَايُوْرُ اَبِيْزِلَسَرُ دِيْ اِيْكَدَمَرَهٗ دِيْحِيْ وَرِيْزِلَرُ
 لَدِيْزِلَرُ اَبَرُ وُوبِ دَرُوْمَلَرُ اَبَرُ اَكْبَنُ اَكْبَنُ اَوَّلُ اَوَّلُ اَوَّلُ اَوَّلُ اَوَّلُ اَوَّلُ
 بَرِيْزُ رِيْطُوْبِ اَبُوْجِيْهٖ دَلَرُ رِيْهٖ مَدَلَرُ اَبَرُ اَبَرُ كَكْرُ كَرُ جُوْرُجِيْ
 اَبِيْكَدَمَرُ اَطْرَافِيْزُ اَوَّلَانِ دَرُوْمَلَرُ اَطْرَافِيْزُ اَبِيْجَلُ عَجْمَهٗ
 بِاَدِشَاهُ لَك اَوْرَمَهٗ وَرَمَقْدَانِ وَانِجُوْبِ رِجْعُهُ بَحْلَرِيْهٗ مَدَلَرُ
 اِلْدِيْزِيْ وَانِ اَلِ سَبِيْلَهٗ بَحْلَرُ رِجْعُهُ اَوْرَمَهٗ دِيْزِلَرُ اَبَرُ اَبَرُ اَبَرُ اَبَرُ
 كَلْمَكْنَهٗ اَبَرُ سَبِيْلَهٗ وَانِ اَوَّلُ سَبِيْلَهٗ اَوَّلَانِ نَامُ حَسَا رُوْرُكْ

عكاوت اهدوب سكرينك سبي اكثر بوتدن اولدي جان اشته
 نوله برار سكاري ماللرن الوت دكراب شاهه قندلرنگ ايسكندر
 دنجي وروب داراب شاهه زمكوت ايتا اروب برار اوسله كدنگي
 جويكه ايسكندرنگ الجي مكنوبله دكراب شاهه وردن
 ايسكندرنگ مكنوبن اروب باشنه قنوب اند شاهل الكه
 جويكه دكراب شاه ايسكندر مكنوبن الوت مكنوبنه نكر
 قليج كويدي بارلن سكده ازل افندي اندن ونيكه نكده
 ايسكندر الوت عينا يته دوم باد ساهي و ساي برار
 زمان اولدو سكده عجب مكنوبن امني مكنوبن سكا
 وردن معلوم اولكه ايتن اولان قلدردن بريجه سعي
 اولوب ماللرن الوت وروب سنك بلكه مكنوبن امني اولروب
 سكده كندردن قلوبه جمله سن قند ايدوب قيلم اروب
 ايتنه كندردن برار وپ ساعته شاه خد ايتنه سن وهه

بجلي ايسكندرنگ نوز جوروب عاصي اولنكردن
 ايسكندرنگي اكلون اادن كوز مكنوبن جويكه دكراب شاهه
 دومستش نام برار بكي ال افندي الجي سكده كندروب باروم
 ايتنكردن واول ايتنكردن اول بار دمه قنوب ايسكندرنگ
 حصار نيك برج بار ورف برنگدر ايتا ايسكندر دنجي نيك
 اول تدبير لره و ايتنكردن اول سيدن ايتنه بكار اوز
 حرج ايتنكردن باب اهدوب اندن طرف اولان عاصي اولان
 دوشما لري دنجي فتح ايتنكردن و بكار حصار لرن الكردن
 الوت كند وركند قنوبله زميني رخ سنك ايتنكردن بريجه
 ايسكندرنگ بوييتي كوروب بونلر نه كف طوب كلاب
 شاهت اهدردن اما اولي اادن ايتنه بكارينك بريجه
 برار لري ماللريله دكده كروب دكراب شاهه مكنوبن جويكه
 لروپلر شلر بوييت قوز لرك ايسكندرنگ دكراب شاهه

پنجه سمن د مور دن صنور و زور بار و هسان گند و ده و ارا گنار و گند و
 د زشاپري صاحب فراز دن مار حنله سمن گند و همد گند و ده و طعن گند و
 بر چخ سوز اوسوليش اينگند ز دخی اول سوز سرنه حافز حنله الله و گند
 حصه کري قلله الذي کور د ز صخره اوزا کي پيل پاده و دوش پيل
 بش پوزا انا و سمن اولش انا که حنله جي بار پیکر د ز اول ارا ده
 بولند کوه يوز صکنس بار کي غندين البوب حنله سمن حافز انا و گند
 و حصه کزله اول گناره کور د انا طوي نقاشه پيل گنار تدبيره گند
 اول با ايجي اذ و غي خانوي واکا مذوب اولان چنله سرنه اولده دخی
 و گند و چنله سرنه دخی سونلک کور د ما خا ندر سلطنت سوز کور و گند
 حنله سمن غنله د کور دخی و طبع اولار غي حنله اول سوز پيل گند
 و حنله سمن غي سبط الجکچر گند و گند و زار حنله و ارا دخی
 اده ايجي کور دخی ايجي کور دخی و گند و زار حنله و ارا دخی
 و حنله سرنه دخی حنله سرنه اول سوز پيل گند و دخی سرنه گند

سمن دخی صاحب فراز دن و غا سندن الیکوب صاحب فراز سمن
 و با و سنا هفت اقلبه جي پيله سمن زير کسه رفیق کي قل طراز
 و بر دوز د ايجي صاحب فراز حنله د بوب مکتوب نام ايجي فراز
 سنا و حنله مکتوب مفهومي نام کور حنله ايجي حنله حنله
 کالوب قادي قصدا ايجي حنله سندن گند و گند اومه حنله
 ايله انا و زير کري و سمن د ز حنله د و سنا و سنا ايجي حنله
 قادي حنله بود کور سرنه اول و همد ايجي د ز نام حنله حنله
 سونلک حنله و سنا حنله مکتوب حنله و اول و سنا حنله
 انا ليدنه نه کله سنا و سنا دخی و زير کري سنا حنله حنله
 و حنله و سنا حنله حنله حنله حنله حنله حنله حنله
 و روت ايجي حنله و روت ايجي حنله حنله حنله حنله حنله
 سنا حنله مکتوب ايجي حنله حنله حنله حنله حنله حنله
 اده و روت حنله حنله حنله حنله حنله حنله حنله حنله

سَآمَدَم بَوْمَلَكْ تَارِي حَوَاكِبِه وَرَمَتَك دَكَلَدَر مَبِطَلَا اَلْمَلَك مَرَامَدَمَدَر
 رِجَا بَا سَوَر مَلَكْ كَنِي بَلْبَلِيْن هَمَزَا اَلَك نَمَدَمُو جَلَدِي كَا ز دَز هَمْدَان
 سَبَم اَصْلَاهُ مَرَامَدَم اَوْلَدَه حَكَمَه دَا كَرَاب شَا هِيَلَه نَلُو شَوَب جَنَك اَدَم
 كَوَرَه وَرَكَه سَوَقَا كِي مَسَاجِب وَرَا لَبِي وَبِيْدِي اَلْقَلْبِم بِاَوَشَا هَلْدِيْنِي كِبِه
 نَقِيْبَا اَلْمَبْنِيْدَن رَا حَكَمَكْ مَرَكْ كَلَدَن دِيْم دِيْمَا حَا كِيَات اِدَر دِي جَبَلَه
 عَسَكْ رَحَلُو دِي جِي اَوَل دَعَلَاي كَوَكَلَا رَزْدَن دَا كَرَادَر وَب قَبَح وَظَهَرُو
 لَر دِي وَهَر دِي جَنَك كَوَنِيْن نَامُو سَر نِيْجُو چَا لِيُوْب اَشَكْدَن رَا اَكْدَن
 حَا وَرَا بَاش وَرَمَكْدَه اِدَر وَجَنَمَلَه عَسَكْ رَحَلُو عَجَبَه بِاَوَشَا هِيَلَك
 غَبِيْت مَا اِيْن سِرَا نَدَر بِيْدَر چَا نَبَرَه دَا رَاب شَا هِيَلَه مَعَا نَا كَه مَبِيْد
 اَوَلَا كِي دِيُو بُو نِيْجُو وَرَا سَلَه اَح فَرَت وَبِيْنَه كِرُو زِيْجِي اَوَل
 مَلَكْ تَارِي كِرُو دَر اَمَا بُو جَا بِيْدَن عَجَبَه بِاَوَشَا هِيَلَه اَشَكْدَن سَرُو
 قَصْدَكِر عَسَكْ رَجَمُو اِدَر وَب وَاَكَا طُو لِيُو جَا اِيْنَه كَلَك اِيْجُوْن كَسِيْلَر
 حَا بِيْر وَهَمَزَا اَلْمَبْنِيْدَن دِيُو سَر حَبَد بَكَلَرِي دَا كَرَاب شَا هِيَلَه عَرَض

بِرِيْسَا اَرَاك كَوَنِيْنَك وَبِيْدَسَا دَقَلُو سَا عَسَكْ كِيْلَكِرُو كِرُوْب اَكْدَن دَشْمَان
 سَر حَبَد بِيْطَلَا طَلَبُو اَغُر كُوْر لَبُوْب اَنَا طُو لِيُو جَا بِيْنَه سَرُو اَن اَوَلْدَر حَب
 اَمَا كَوَر دِي كِيْلَكِرِيْنَك سَر بَلْبَلِيْنَه اَمَر اِيْلَدَه كَعَجَكِيْلَكِرُو اَوَا بَه كَلَه كَلَه
 هَمَزَا كِيْلَكِيْلَكِرُو اَوَا بَه جَعَا رَعِيْلَكِرُو سَر بَلْبَلِيْنَه دِيْمَا بِرَا دِيُو شَا هِيَلَه اَوَلْدَر وَبِيْسَا
 كَوَرَه دَر وَب دِي جِي دَسُوْر لَر دِي رَقِيْدَلَر اَكْدَن اِيْسَكْ مَدَن اَمَرَا دَر وَب كَدُو
 كِيْلَكِيْلَكِرُو وَرَا بُو بَعِيْدِيْن جَا كَدُوْب اَوْلَدَم اَسِيْجَكَلَه فُوْر دِي كِرَهَمَسَا اَن اَكْدَن
 حَبِه وَجُوْش كِيُوْب بِرِيْر اَغُر اَوَلُوْب قَلْبِيْن حَسَا بِاَوَلُوْب شَا بَلْبَلِيْن
 اَلِه اَوَلُوْب اَوَل كَدُوْب مَبَا رَا كَدُوْمِيْن فَرُو بَه نَبُوْب طَلَبُو جِيْدِي جُوْن
 اِيْسَكْ مَدَن اَنَا طُو لُو بَقَا سَنَه دَا كَرَاب سَنَه وَلَا يَنْبَا رِيْنَك سَر حَبَدِيْلَه
 مَسَا دَلَه قَدَم بَصْدَفَاك بُوْرُوْت كُوْكََا طُو فُوْب حَق هَا كِي بَه مَسَا جَا
 اَلِه دِي تَا سِيْجَه كُوْن طَلَبُو سَبَم اَوَلَا ن وَلَا يَنْبَا اَسَا نَلْبَلِيْلَه كَدُوْبُو
 مَسْتَر اَوَلَا وَاَكْدَن مَصْدَكْ رَحَلُو خَلُو وَرَا بُو جَعَا رُوْب سَا غ اَلْبُو كَسَد
 اَصْلَاهُ رِجَا بِاَوَا جِي اِيْجُوْتَا رُو مَلَكْ كَنِي تَارِي حَوَاكِبِه وَرَمَتَكِرُو دِيُوْم كَوَنِيْن

اَللّٰهُمَّ رَاجِيٌّ وَاَرَابُ شَاهٍ دَجِي سَرَحَدَّ حَكَمَتِي حَبْر كَوْنَدَه مَرِيحِي
 اِيَكْسَنَدَر دَن طَرَفَه كُوز قَارُغ طَوْنَه سِر كُيَنَدَر دَه بِر كُوز سَحَد
 بَكْرِي اِيَكْسَنَدَر جَا پِيَنَه جَا سَوَسَلَر كُيَنَدَر دَر دَر كَا كِي اِيَكْسَنَدَر مَر دَه
 حَبْر اَلْوَب دَا رَاب شَاهَه عَرَفَتِي اَلْوَب اَوَل جَا سَوَسَلَر اِيَكْسَنَدَر جَا پِيَنَه
 وَر دَقَم كُوز دِيَكَه عَصَكَر وَاِيَكِي حَا كَر اَوَل اِيَكْسَنَدَر اَحَا دَه مَان
 بِر مَارَا كُوز وَتَلَو سَا حَت كُوز اَلْوَب طَوْر دَر حَكَمَتِي مَكِي اَوَل
 اَطْلِي وَ لَا يَتِيَه مَكَلَر جَا سَوَسَلَر بِوَحَال كُوز وَب وَاِيَكْسَنَدَر اِيَكْسَنَدَر
 سَرِي وَتَدِيرِي دَح بِر اَلْوَب اَوَل اَرَا دَن طَلَان كُوز وَب مَر دَه
 حَكَمَتِي حَكَمَتِي حَبْر فَلَدَر بَكَلَر دَجِي اَوَل جَا سَوَسَلَر دَر
 شَاهَه كُوز وَب اَحْوَال اَعْلَا م اِيَدَلَر نَقِيَه دُشْمَان بَا نِيَه
 دَر مَارَا اَوَل اَوَل كِي عَصَكَسَتِي جَمْع اِدُوب دُشْمَان اَوَل حَا پِيَنَه
 قُوب وَر مِيَكَر جَوِيَكَه جَا سَوَسَلَر دَا رَاب شَاهَه مَكُوب اِيَكْسَنَدَر
 وَر دَر اَوَل دَجِي بُوَحِي اِيَكْسَنَدَر وَر دَر كُوز طَلَان اِيَكْسَنَدَر وَب

رَاجِي وَتَدِيرِي اَسَدِي وَر دَر دَجِي بَا دَه شَاهَه دُوب كِي دُشْمَان اَوَل
 دَر دَر اَوَل دَر دَر سَرَحَدَّ حَكَمَتِي اَوَل كُوز دَر دَر نَا كِي عَصَكَسَتِي
 اِدُوب وَاِيَكْسَنَدَر كُيَنَدَر جَا پِيَنَه دَجِي حَكَمَتِي وَر دَر دَه جَا پِيَنَه
 اَتَا دَا رَاب شَاهَه وَر دَر دَجِي جَا پِيَنَه وَر دَر دَجِي حَكَمَتِي
 طَلَان كُوز وَر دَر دَجِي اَلْوَب اَوَل كُوز دَجِي بُوَحِي اَوَل حَا پِيَنَه
 دُشْمَان كُوز دَر دَجِي وَر دَر دَجِي بُوَحِي اَوَل حَكَمَتِي دُشْمَان
 دُشْمَان وَر دَجِي دُشْمَان اَوَل كُوز دَجِي كُوز مَكَلَر اَتَا
 دَا رَاب شَاهَه اَوَل كُوز دَجِي بُوَحِي اَوَل اَلْوَب جَا پِيَنَه
 كُوز دَجِي بُوَحِي اَوَل دَجِي اَوَل كُوز دَجِي وَر دَر دَجِي
 اِيَكْسَنَدَر كُوز دَجِي مَوَسَا اِيَكْسَنَدَر اَوَل دَجِي دُشْمَان بَا نِيَه
 كُوز دَجِي مَوَسَا اَوَل كُوز دَجِي اَوَل كُوز دَجِي وَر دَر دَجِي
 بُوَحِي دَجِي اَوَل حَكَمَتِي اَوَل كُوز دَجِي وَر دَر دَجِي
 اِيَكْسَنَدَر كُوز دَجِي اَوَل كُوز دَجِي وَر دَر دَجِي اَوَل

بر مایا لری و دشمنان ابانگ السند پایمال اولار اولار اراد و مامهمان
جوشه کلوب از زمانه عرب و ناسا و عسکر ندانانی کز یوزنیک
عسکر جمع البلدی و اولو عظیمه عسکر له اولو سنش اولو سیه کلوب
قونیدی اولو ایاملرده و سخی اسکندرنه لرنه و کرب شاه فاهوسین برار
جاسوسی واری اولو جاسوس سخی و کرب شاه فاهوسین بلیله اولو سستی
اولو سیه کلوب نام عسکر قونقدن هر دهر و دهر و جدر الوب اهل
طوبه و سبب طیان کونوزن از زمانه اسکندرنه فایده کلوب و دیکه
با اسکندرنه جاسا رتکلی و عسکر سنبود کی خاندان و کرب شاه فاهوسین
خسکه حایر اولو در بایمال اسکندر له سنو ک قصد و کاکلی بوزر
دو نفر حوالده زخم و ویدی اسکندر دخی فکر در بایماله عسکر اولون
و دهر کینه نظر کالبدی ناک و دشمنان ندانان بایماله ناک اولو اولون
ایجنده اسکندر غایبون بر عسکر کلوب و دیکه اسکندر بر دهر اولون
و دهر کینه جاسا رتکلی و عسکر الما غی فایده سبب و کرب و کرب

دایوب له سوله مملکت بکړه په علي القبل بکړه وکړه دېومه کله ستر
 د دوشم کړه نو د دېوب ورسره بکړه په دې حمله پرکړه او بکړه له
 ورسره مطيع اولان غصه کړه وکړه له حاکم ازاد کړه و دشان کله
 وقلان مملکت ته کړه په مانع اولوب پوله وروسته د دېوب کله
 هېو بکړه اولان سرحد بکړه و وصول ولفه انان دېوب د پادشاه
 او زه معتد اولد کړه اولان د له سره کښه د دې بکړه له اولان جانده
 دېوب اذن غصه کړه وکړه په جنوب سخندان چور ووب وغلان
 دېوب هند ته نېغې صاحب وکړه د کور وپاوشاه هفت اقليم تر کيد سر
 د دېوب سران اولدې بولې پرې حصار کړه او غر ووب محاصره
 دېوب کړه فتح البوب وکړه فتح ايتک کړه دېوب اولان ما چنده وکړه
 شاه دې حمله کړه نېغ البوب اولان دېوب خد پېښ کړه د ولسلو
 پادشاه د هور سره شاه مانگ کړه پرې حصار کړه دېوب محاصره
 دېوب کړه کون سخالبدي لا پيغه کړه کړه سنان ما غلانو کړه مملکت

عجم عکری انگند ز عصف کز نه نظاره کوب کوز دیکر که از عجم
 اما او ز عصف کز شکر طوب اولوب برره کلوب دورده نعلیه کز
 مشکر اما عجمه عکریک کینه انجور عصفه عکریک بزم دوش
 یو کارد انگند ز لشکر دخی و کاراب شاه عکریکه جلوب کوز دیکر
 بر عظمه عکریکه ز هریری النون و کشته غروف اولوب دره سواران
 سوار اولوب بزم دیکر کوشن کز شکر بدی عظیم عکری دخی
 اولور سه بوزده دند مر سوب فلان ز اما یو کارد عصفه دخی
 سوار اولوب عکری ارا سمن یور یوب عکریکه شغالت و روب
 دیکر عجمه عجم عجم خلقنک زینیه بقما کز کیشیم همدان
 ارا عکریکه رجهانک اولور دقوب کیدنار و بناده اولور دریدن
 امید ای عکریکه شمله جان شونک که یوسا زخاندن مر واکلی عجمه
 صحران ز نانا موزار لیکه صحران واد خیزدن او فیه عصفه

شاهانه مقابل اولوب جنگ اده ووب کندو کا میختر اده سین ادد
 صحران و جهمار کرد جمله سی سنگدر بره باقی کجنگ ابات
 پایدار اما ارا میدی با انگند بونک کچی اولور دشمنان وار کز عجل
 دکلر کج عکریکه خلق عجم صحران اولور بزم دیکر و سینه نانا لیکدر
 او شمه عجم کای عجم بونک کچی دشمنانک میختر کا میستر لای
 عصفه او انگند بونک بونک لای عجم عجم عجم و عصفه دن ارا
 اولوب و لای عجم بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب
 انگند بونک بونک بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب
 ارا عجم ارا عجم بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب
 بونک انگند و کشته و کاراب شاه عکریکه ایدی و مقابل
 بونک ارا عجم اولوب کون و کشته عجمه عجم اولوب و مقابل
 لای عجم بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب
 لای عجم بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب
 ارا عجم بونک بونک ارا عجم ارا عجم اولوب

بگویند اهل طرف و گفتند بیکدیگر که تا کجا می رانند آن اهل دی از سر سافان از ج
بومر بیک یاه و بومر بیک آن جمع اهل دی اند که در کدو و ن اوب
مسطح اند و کجا حصار از دی پنه نمی خاستند و ادوب بر چشمتی خنجر و ادوب
اولان در ی غلجد ن گوردی بودند و غیری دخی روم و لا بدینه و شنه و
بر چمه او مستلزه اولان شهر لک بکری نه سیر کو ندر ی صحیح
یله از کی انکند ر کتوری کتیر یله نابدید اوب نام و فیلانی
بگور سوزان اوبی حسان نور صاد میدزدن از اولان بر چهر روم
حصار کرین بکری بواجی یله اند که در عاصی اوب و کراب
مطیع اولان اوبی اول حاکم اند که در و با چشید کلوت و در کرب
با انکند ر غلجه یا د شاهده ن الدوغل حصار از ی نه و کراب
شاه الق اورده در و بر چشمتی لشدر و اهل اولان بر از املک
بر چشمتی غلجد ن گور سوزان و روم اولان بر اکر حصار و کون
و کراب کتاب اغوا سیکله نر اوبی هانک اولدی و نو خان قرا و اوب

اوجو بده بکن او اطرند عجم کتکری اسکندر کتکری
 اورورمه عجماد یوان سالدر برده فاهمکندر عجمکری دخی عجم اوتوب
 مقابل اولوب عظیم قیال ایلدر کتکریله کون قدر قلیجه جنگ
 کتکرم اولوب صاحتدن نا اوتیکه زمانه و لستیک اولوب
 اوجو عجمانه و نمالکی اسکندر کتکری نه فتح باب وروب عجم کتکری
 عجم وروب دکر ایلدر اسکندر کتکری تدبیریکه و عجمکری
 مریا ایلدریکه عجم کتکری بونک عجم برادر املری بنای اولوب
 طهراته ووشدن واما اسکندر عجمکری دن و وکل بیاد
 طغوز کتکری و ایلدون یوز کتکری هزارک اولدی اولار ادا عجم
 یار شانه جنگ عجمت مایلی لوب کتکری برده ان قیلدر و عجمکری
 املر وروب کتکری مایلی عجمکری کتکریله کورجی و لاییکه وروب
 ایلد اجمی قلیخ ایلدن و کتکری شانه عجم و عجمکری و ایلدی ایلد

ائنگندره عصف آئیلر اولداده ماسکت ندره مبره دیکه ان لایقون
 کندوندک بر او غنی قرار آندن و بیشر طاعتی اولد تا غنه قویوب و او
 در لرینه بر ادا خایله قویوب ناکسه بنه ریاضتیه بوندن مکره ائنگند
 قاصوب کوکل لعل لعل اولوب کاکرد و مکتوب اولد اولک ائنگند اولد
 وار دبی ائکر و حنی ایکنه بری کورچیک غایت قویوب ائنگند
 ائنگند و مکتوب غلام لر ائنگندره و بنه اولک ائنگند کورچیک
 مکره کاکرد وروب دریم قورق ائنگند و کور و حنی صاعده لایق
 بر حنی بلور روز و بنه ائنگند ائنگند و بوندن مکره کند
 عکر نه بقله ائنگند اولد حنی ائنگند کور و کور و
 عکر نه روز او قور و یا و ائنگند روز ائنگند و و بنه
 ائنگند بر حنی ائنگند و عا ائنگند و ائنگند حنی نه سن
 جمع ائنگند حنی ائنگند روز او قور و بنه ائنگند و ائنگند
 بنه قسط ائنگند حنی ائنگند بر حنی ائنگند مال کور وروب و کور

و ائنگند شاهه و بنه بر اولد ائنگند ائنگند و و بنه کور و
 ائنگند و بنه لایق اولد ائنگند و بنه مکتوب و کور و
 مکتوب و ائنگند و بنه مکتوب ائنگند و بنه مکتوب و کور و
 ائنگند و حنی مکتوب مکتوب مکتوب کور و مکتوب اولد و
 بنه ائنگند و حنی مکتوب مکتوب مکتوب کور و مکتوب اولد و
 کور و اولد کور و کور مکتوب مکتوب مکتوب ائنگند
 اولد ائنگند و حنی مکتوب ائنگند و لطف و عیانت مکتوب
 و ائنگند و کور و مکتوب مکتوب مکتوب مکتوب کور و
 کور و مکتوب ائنگند و ائنگند و ائنگند و یا ائنگند
 بر بنه و ائنگند و بنه مکتوب مکتوب مکتوب و کور و
 بنه و ائنگند و حنی مکتوب و مکتوب اولد و مکتوب ائنگند
 و ائنگند و ائنگند و ائنگند و مکتوب و کور و مکتوب
 ائنگند و حنی مکتوب مکتوب مکتوب مکتوب مکتوب و کور و

[illegible]

سَوَّاسِدْ تَا كَلْبَت د و گَلخی هَسَا ن پَا د سَا هِجِی بَی بِلُوب و گَد و سَی بِنْد
اَو نَا بَد و گَر مَر قَا اِدُوب مَیجِی د هِلَکَسَه طَلَفَا فَا لَیجِی کُور و و ر و یَه
مَیو لَکَ اِجِیَا رَا تَر سَه و تَبَه حَا مَیو اُلسُوت د و یَحَوَاب و یَر دِجِی اَدَن
پَیچِیَه حَیثُ اِجَارَت و رُوب کُور دِ رَی پَس لَیجِی و مَیو لَکَ کُور و دَا
شَا هَه گَلُوب مَر تَگَا اَن کَر اِکَکَر د و سَی اَنَاک عَیو لَکَ کَلُوب
دَا کَرَب شَا د عَیو لَکَ اِیو لَکَ کَلُوب کَلُوب اَو لَیجِی قُور و عَیو لَکَ
قُور و یَ بَا کَا دَن و رُوب و تَر اَلِی بَی ک و اَن لَکَ و تَر و یَز بَی ک عَیو لَکَ
جَمَع اَلِی لَیجِی اَو لَکَ مَایَنَه دَا کَرَب شَا هَه حَیثُ کَلُوب اِیو لَیجِی
شَا نَا و تَا اِکَکَر دَر دَف حَا مَیله اَو لُوب و یَز اَر کَا اَو لَیجِی و جَمَع
کَلُوب اِیو لَکَ کَلُوب اَو لَیجِی سَو قَلُوب قُور دِی دَا کَرَب شَا هَه حَیثُ
اِیو لَیجِی اَن کَلُوب جَمَلَه اَن مَایو لَیجِی اَو لُوب عَیو لَکَ حَیثُ مَیو لَکَ
اَو لُوب و لَیو لَکَ کَلُوب و یَحَا عَیو لَکَ اَلِی و یَز بَی ک اِیو لَکَ اَو لُوب
د و د لَکَ و تَلُوب اَو شَا کَلُوب و د و سَی هَیجِی اَلِی سَی دِی سَی

[illegible]

السَّابِقُ اُولُو بَدْنٍ وَكُلُّ صَاحِبٍ قِرَانٍ وَبَا دُشَاهُ بَنِي بَلُوبِ اَنْدُونِ
 كَحُوطِ لُوبِ بَدْنٍ صُوجِي دِي لُوبِ بَا بَا اَشَارِ اَزْمُونِ بَدْنِ
 اَكَا صِبْطِ اِلْدُو كِي مَلِكْ كَنْدِي نِهْ وَرِي مِ رِي بَا كِرِ اِكِرِ بَرْدَن كُونِ
 دِي بَا دُجِي اِكِرِ صَاحِبِ زَنَانِ وَبَا دُشَاهُ صِفَا زَكُونِ كَرِ اَدُوبِ بَدْنِ
 دِي لُوبِ كَا حُزْدِ اَرْتَجْ كِي كَا حُزْدِ اَرْمُونِ سَمُوكِ اِكِرِ اَلْجِي كِرِ اَوَسْ كَدَرِ
 جَوِ اِيَسَاهِ دَا كَرِ شَاهْهُ وَصُولِ بُلْدَقِ وَتَامِ اِيَكْ كَدَرِ اَزْمُونِ
 وَرِدْ كَدَرِ دَا اَرَابِ شَاهِ دُجِي بِيْعِ بِلْدُوكِ غِلْدِي اَرِ نَوَقْ جَا رَهْ
 اَوَلِ دُجِي دُوسْتِ اِيْلَدَن اَمَانِ اِيْمِدَن اَمِيْدِ قُطْعِ اَرُوبِ اَرْتَجْ كِي
 عَصْ كَرِنِ كَا حُزْدِ اَلْجِي جَوِ نَكِرِ صُوجِ اَوُوبِ كَنْشِ تَافْ تَلَهْ سِنْدَن
 بَا اَمِ كُونِ رُوبِ مَوِزِرِ اِيَسَاهِ عَالِمِ سَوَزِ اَوَلْدِي اَوَلِ اِكِرِ كَرِ
 جَوِشْ كَلُوبِ بَرِي رَهْ وَرَشَا صَفَرِ اَلِيلِ مِيلُوبِ جَنْجَكْهُ طَرِ
 دَا اَمَا اَوَلِ كُونِ اِيَكْ كَدَرِ غَايَتْ غَزْدَن اَبُو عَلِي مَاجِدُوبِ اَبُو
 قَلْبِدِي مَكْرِ اِيَكْ كَدَرِ كِرِ بَرْدُونِ عَظِيمِ وَارِدِي اَوَمَهْ

اَوَلِ اَلْجِي بُو دُزْدَكِهْ اِيَكْ كَدَرِ اَلْجِي كُونِ دَرِ بَارِشَا وَزَنَاكَرِ مَآتِ
 بَرِهْ نَوِزِ طَرِ بِيْعْهُ چُونِ كِرِ فَرِصَتْ بَرُومِ اَوَلَا اَوَلِ مَزْمَانِ اَبِقَا مَوَزِ
 اَوَلَا وَرِدْ دَا اَرَابِ شَاهِ دُجِي تَاجَا اَوَلِ خَبَرِ اِيَسَاهِ عَصِي اِيَكْ كَدَرِ
 اَوُوبِ اِيَكْ كَدَرِ كِرِ اَوَلِ اَلْجِي كُونِ دَرُوبِ وَدِي كِي بَا اِيَكْ كَدَرِ بُو دُزْدَكِهْ
 بَارِشَا عَسْرِ اِيَجُوبِ وَنَوِزِي بَقَا بَا دُشَاهُ اَلْجِي وَسَلْطَنَاتِ اِيَجُونِ بِيْعْهُ بَرِ
 جَنَكِ وَجَدَالِ اَلْدُوبِ اَدَمِ بَرْدُونِ وَرِ بَرِجَانِ سَلْطَنَاتِ هَسَانِ
 بَرْدُونِ سَلْطَنَاتِ جَوِشْ كِي مَلِكْ مَرَاوِزْ دُزْدَكِهْ بَرِجَانِ اِيَسَاهِ
 بَارِ اِيَصِبْطِ اِلْدُو كُونِ مَلِكْ كَرِومِ سِيرِ وَرِهْ بَرِ دُجِي سِيرِ كَرِ
 طَلْشَاغِ اَوَلَا نَبَرِ مَرِومِ سَلَا اَلِيلَهْ وَرِهْ نِيمِ وَتَاجَا بَرِزَارِ دَهْ اَوَلَا
 طَلْشَاغِ مَرِومِ اَوَلَا دُزْدَكِهْ بِلْطِ اَلْجِي وَرِهْ نِيمِ تَكْ جَوِشْ
 مَوَلِ اَمُوبِ وَطَلْشَاغِ مَرِومِ وَرِهْ سِرِ اِيَكْ كَدَرِ دُجِي اَلْجِي بِيْعْهُ
 وَرُوبِ وَرِ كَرِ دَا اَرَابِ شَاهْ كِ سَلْطَنَاتِ دِي لُوبِ بَدْنِ قَلْدَمِ سَوَلِ
 سَلْطَنَاتِ كِرِ بَا تَاغِ اَوُوبِ وَكِنْدِي بَدْنِ اَدَا بَلُوبِ وَبِمِ اَوَمِ

کور دیکر اکی جایبندن عسکریجکد خاصا اولنلر اما ایکنده
 او ناعین ایقوب ورمیشد کاندیم وریز یاکو شانه او ناعینه کلوب
 ایچریکریجه ایکنده دخی او ناهه کلدی وریز یاقوب وریز
 پادشاه شعیبدن دیکر دشنامه مقابل اولدو کز هر کز نیاه
 ایقوب وریز ما د کور شید و کور جنک اوزریز ایقوب وریز
 عسکرک علامتی نه اولای ایکنده دخی وریز غایت شغفه و
 شرنیشله ایقوب ورمیشد اما خواب عالین کوردم کچم عسکری
 منهرم وچروج اولب فحتم زخمیدن اکی شان اولدو اذن
 وراحت بولدم وریز همایندم جنک ساریچین کیوب عسکرک
 ایقوب وریز سوزدی اذن الله سوار اولوب عسکرک دیکر
 جاسیله وریز یوب خلقه اینتالت وریز جنکه خندوردی و دلا
 شاه دخی طردن لکن کورن چوخ و ش کورم دخی چیر اولد اکی
 دریا کجی نکورم فحتم کچوب جان ویا شرف صدا بویوب بر جلال عظیم

ایزلر کور محمد آدم قایینه مالامال اولدی اول کون صبا حدن
 تا ایکنده زمانینه دیکر دوشندلر ایزر دآرب لشکر ایکنده
 عسکرک یوب خلقه طاعت کورم میوب منهرم اولوب حیدر یوز
 بره حیدر اما دآرب شاه دیکر اول جنک کندی اولدو اول
 یاتنه اولان برجه برار خصمیری وریز کور دوشلوشاه کور بر دخی
 عسکرک جمع ایلوم کلوب وادن اولوم وریز یوز دلا انا یلد
 اذن عسکرک دوزده لشکر مقابل اولغنه طاعت عسکری اولسید
 یکر لری وریز یوب عسکرک شاهی رجاییه الوب کور اذن بارش کور
 الله عسکرک کور کور ایکنده یاتنه برعایت بوله وریز اذن
 دآرب شاهی عسکرک منزل بر یوز وریز چیر اولد وریز کور
 ایکنده کور دلا کور اول سبیل ایکنده یاتنه عزت و لاکر

عَظِيمٌ وَلَا يَمُنُّكَ عَفْوَكَاهُ
 جَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ
 وَكُنْتُ اَوْجَ بَنِكَ اَوْجَ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 هَيْكَلُ سَنَ نَبِيهِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ
 بُولِجِي اَمَّا اِنْ كُنْتُمْ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ
 دَامَ اَبَ سَاهَلِكُ كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي
 بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي
 بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي
 وَدَ وَدَ سَلَوِي دَسْشَانِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ

اَنْذَنَ اِنْ كُنْتُمْ اَمَّا اِنْ كُنْتُمْ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ
 كُنْتُ وَدَ وَدَ سَلَوِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي

اَمَّا اِنْ كُنْتُمْ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 اَلَّذِي كُنْتُ سَلَوِي وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 صَاحِبُ مَرَاتِقِ بُولِجِي وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 بَادَ سَاهُ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 سَهْلَةً اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 اَيْدِي اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 هَرَجِي اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 اَمَّا اِنْ كُنْتُمْ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 بُولِجِي اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ سِلَهِ الْإِدْبِ اُولَ حِصَارِهِ وَجَنَّتْ وَجَرَّ
 كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي
 بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي
 اَيْدِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي كُودَ سَنَ بُولِجِي

ناکاه اول کرا ده کون ما وینک جانیختن برنجیه زیاده چیلر
 کلوب انکدر اناستک قریندن کرا اولد وخی ادا یلکدر
 در کور ی معصیه کیر یله زنک ولا یلر نه هارک اولدی دیو
 جهنم انکدر بو خدی یاشیدی مکل اولوب غام اوج کون
 مافوطدی زینک انکدر مار آب شابه بر دقه مجروح
 ایدوب کنیدی کورجه و کورجه و یلا یلری اورد نه و روق
 اناستک قریندن انکدر چی قرینک کنکریله کون با وین
 اولان صاحب سلطنت یلری صغ ایلان یحون کدر مشرا ایدوب
 چو صغ انکدر اول کنن کان یخیلر دن و خدی یاشیدی
 انله سوال ایدوب نه و حمله بریز حاض اولد و کور مور که
 دولتلو باد سناستک بریز دن اول باد سناها لور نه و خروج
 اما اولیدی انکدر دخی ایلد دولک کورده عک قلد و روب
 اول انا یی حیح و لا انا فی صغ ایلدی اذن و زنک و کین
 وارد و عسره برنجیه زنک یلاری و ما یلاری کلوب لطافت

ایلدر اذن و روب بولیا ی صغ ایلک انا اول زنک و لایتنک
 و زال کرسیدی برنجی و لایتن دینلور انکدر تلغ اولوب و کل
 قریندن اولوب یخه و و ستلف کور و رقیب انا ال التیدنه مابا ی
 زنک و یخه بکلریله بر اولوب املر کدر ده کون انکدر له بر اول
 و قریندن اولدم هر حال بکرا انا نور سیز حاض اولک من دخی ان
 برو له چکیم کرا انا فرست بلوب جمله عک کریله هارک ایدوب
 دیو بو ایتاق اذن و انکدر فرست بلوب و کون انا جمله عک کریله
 هارک ایلدر هر زمان انکدر و بریز یی یخیت ایدوب در لور
 دولتلو باد سناستک
 مکر و سندن امین اوله صغ یل
 اناستک سناستک کور دن یلین دیو یلک سبلر لور جاره اولد
 ناکر با شینه یل یخه انا اندی عاقبت الود و خوخاک اولدی

[illegible]

نَحْنُ اَيْكَدَرُ بُو سَحَرِي اَلْدِي غَايَتُ مَلُولُ اَلْوَلُوبُ فِرَنَكْ وَلا يَكِي
 اَيْكَدَرُ كُو سِيَدَن اَوُرُو اَدُ كُو كُو سِيَدِي فِرَنَكْ بَكَلَرِي دِي جِي اَيْكَدَرُ
 فَوْرُ مَوَسِيَدَن وَرُو دَرُ اَلَّذِي اَيْكَدَرُ اَوُرُو كُو دُو فِرِي شَاهَا مَوِيَدُو
 يُو دُو دُو فِرِي اَيْدَرُ وَا سَكَنَدَرُ عَصَا اَنُو كُو فِرَنَكْ بَكَلَرِي اَيْكَدَرُ
 فَا يَنِي فَوَسِيَامُ دُو بَ هَكَا اَمَا اَنُو كُو فَا فَوَسِي وَا يَتَلَرِي اَوُرُو
 سَوْرُجُ اَلْجِسْمِ جِلْمُهُ عَسْكَرُ خَلْفِيْلَهُ كَرِي كِي تَا كَرُكُو اَوُرُو اَلْدِي مَوَاوَا
 حَرَا رِيْلَهُ عَجْمُ بَا وَا شَاهِيْدَن اَلدُو فِرِي مَا وُرِيْدِي عَسْكَرُ خَلْفِيْلَهُ اَوُرُو
 لَسَدَرُ دِي اَلَّذِي عَسْكَرُ دُو فِرِي رُو مَ لِيَا سِيَدَن جَوُو بَ عَجْمُ لِيَا سِيَدِي
 كُرُو دَرُ اَسْلَاحِيْهِ دَرُ سَوْرُجِي وَا سَوْرُجِي اَيْدَرُ اَسْلَاحِيْهِ اَلَّذِي اَدُ تَا سِيَا اَلْطَوَلُ
 اَلْفَرَنُ وَا كُو دُو اَلَّذِي اَللَّهُ عَزَّوَجَلَّ اَسْلَاحِيْهِ اَلَّذِي اَدُ تَا سِيَا اَلْطَوَلُ
 وَكُنْتُ نَحْنُ مَوِيَدَن بَعَثَدُ كُرُو قَسُو رِي بُو نَحْنُ لَكُرُ جَمِيْعُ بَاثُ
 وَرُو اَسْلَاحِيْهِ تَا اَللَّهُ بَوَا اَلْحَقُّ بَرُ كُو اَيْكَدَرُ عَالِي وَا يَنِي اَللَّهُ
 تَا بَا وَا شَاهِيْدَن رِي سِيْمَةُ عَقِيْقَتِي تُو فِرِي اَلدُو بَ بَا شِيْمُهُ سَلَطَتُ

وَمَقْتَضَا كَوْنِ أَوَّلِهِ جَمِيعٌ وَلَا تَكْلَاهُ إِلَّا فَأَرْبُوعٌ فَتَأْتِيهِمْ كَمَا أَتَتْهُ
عَبْدِي عَمَلًا لَا يَنْفَعُ أَوْلَاهُ أَمِيرِي أَيْ سَرُورٌ خَاطِبُهُ كَذَلِكَ عَصَاهُ وَ
فَلْيَكُنْ شَبْهَهُ كَمَا كَرَّمَ أَوَّلَ تَعَلُّكَ تَكَا مَصِيبُ أَوَّلِهِ أَدْنَى صُلَاةٍ
يَدِي أَيْ قَلِيمٌ دَجِي سَنَكُ عَمَلِي كَأَسْتَرٍ أَوَّلَ كَعْفَةٍ دُجُو سَبُورِي
بَلْ لَيْكُنْ لَكَ بَوَكِيْفَتُنَا جَوَالِدُكَ كِي كَلْفِي نَزَائِيْتِ رَشَائِدِي بَلُوبُ
جَمِيعُ غَفَةِ بِي كَلْفِي مَصْعُكُنْكَ نَزَائِلُ أَوَّلُوبُ وَدَلْدَكُ بَوَجْهِ رِي
رَبَّنَا رَتَلِي وَدِي تَخَفُّدُ لِكْوَالِ عَالِدَةٍ بَسْمُوحِي كَبْرُ السَّرَّاءِ وَبَرَّاءِ
أَحْوَالِ سَوَالِ الْيَلِيْدِي أَوَّلَ تَخَفُّدِي فِي الْعَمَالِ غَائِبِ أَوَّلْدِي دِيُوْبُ
فَتَارْخَانِ خَامُوشِ أَوَّلْدِي مَهْمَا ^{مَهْمَا مَهْمَا مَهْمَا} ^{مَهْمَا مَهْمَا مَهْمَا} سَوُوْرُ قَوْمِ جَمُوْ نَحْمِ
فَتَارْخَانِ دَاكُنْ لَكَ بُوْ وَصْفِي خَيْرِيْنَا الدَّقِيْقِيْنَا أَسْكَنْدَرُوكُ
صَلَابِيْ فَرَاغُوْ جِيْنِ وَرَوْدَا نَلُوْ غِيْنِيْ بَلُوبُ جُمْلَةُ عَصِيْبِيْنِ الْبَلْبَلِ أَوَّلْدِي
سَوُوْرُ قَوْمِ وَعَصِيْبُ خَلْقِي بَلْبَلُوكُ أَوَّلْكَوْرُوكُ وَلَا يَبُوكُ كَبْرُ بَرِيْكَ
أَوَّلَا جَمِيعُ خَلْقِي فَرَاغِيْتِ بَلُوبُ أَوَّلْ جَانِيْدَةُ سَرَّاءِي كَمَا أَتَتْكَ تَدْلُوكُ

البلدکرمودن صکر و قنارخان دینی حوزت بکار ریک اولو کربله بزکون
اوروزوب عییش و منشا داد کزدی اول انشاده عنت سقا میره لوی اند
جوان سخاوتن کردی چکر دن بعضی باقر قلندر رب اند کرم کفا
عجباً تخت سقا میره حاصل و بلند و قنق صاحب سلطنت ابتدا دت
بنیا و المیشه کبر اول اصل اولو تخت کسا سولیز جوان الله کرم
قنار سر دار دینی بککر نظر قلوب عنت سقا میره اندک و نار عجل
قنق حیلد و ننگ کبی کشته بنیاد الله و کینک سکا بیکه اعزاز
اللیوب اندک سه زمانه اولدک در کاکار کرم و ویر دیکله مشهور
بر مسطنت قلعه آری دی مکر و النام نام بخاوند سپیده اوروز اولو کرم
قلعه یعقوب حجاب الیوب اول جنگل مشق همدا اولدک خند کرم
سکرده خوروز اول قلعه نلک بر باد پی و کرم
دور کز اندک بوبر آریسولک بر اول علی و آری اول نه فرشتو در کرم
تا پی بر کز اندک مشق مکر کرم و قنق بر مقدار کرم ایله و لایب

با فوئنا به ستم آئیندی و اول ولایت غایت الهه حوش کو روبر
 به ایچه ساجا اول دیار لاری کز روبر تفریح ادرکن ساری
 کند ده بر کویت صراط زکات آید سغان دریکله معروف رطاع
 احکمه ابر سوب اول مکان مشرقه نظر قلوب کوز کم غایت ایله
 لطیف مرغزار شایسته انواع بجه کلله هر طرف طوبش و کونا کون
 شکر کله سحرایی منقش اولوب مرغان خوش الحان ترنم ایلر دی
 جت و سربلر با ناز و کمال طالع و عیش و نوش و بجه کلر صحرایان
 هر چای انواع در لومبو به مله مله هر طرف آواز افشار که سحر
 آب و هوای لطیف هر طرف کنت نزار غنای و آفرین شایسته
 هر چه سله غنی و کایت در همان اول دیار جنت کردار بکونوب
 آما بلدی اول سغان طالع انگار بر مسطک قلعه بنا ایله هر
 بر مبارک ساعت برج و بار و بکونوب بر چرخه در کار چلش ابر
 تمام اولدی آما غایب سله غنی و نعمتی و آفرین اولد و غنی جلدن اول

و لایته با فوئنا در لاری که لایت و لیثه ما بکللی و یک اولر
 به بجه حکیم رفقا اول شهرهای سغان طالعی انگار تمام ایلدی
 اول طالع اولی سغان اولد و غنی جلدن مناسب کوروب اول
 شهر و سغان میره دیوار و دی و شهر سغان میره کاکان مریت نام
 اولد و قدس کوره و رفقا و غنی کجوب و لایت خانی و غنی اکا تا و غنی
 حکم کویت ادر سوب زما ندر حکم انگار در غنی آنا سیک نزد
 ایست که در هلاک اولد و غنی لایله و اولد و غنی خلیف
 کیکلن غنی آئیندی پس بر کون ایست که آما ایلد که لک و جم
 اولد از سغان زما ندر و حساب لک و جم ادر سوب بر مبارک و مد
 با فوئنا و لایته اولد و غنی غنی و غنی بر سوب اولد و غنی کیک
 اولد و غنی غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی
 کیک و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی
 و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی و غنی

دَوْلَتِ اَوَّلَانِ لَیْسَ اَوَّلَانِ خُصْرُ کُزَنَ طَلَقَ سَیْطَرِیْنِ اِنْکَدَرِیْغَیْ
 بِاَدِشَا بَیْغِی فِی اِدِوَبْ وَکُزَرِیْ اَوَّلِ جَانِیْ اَوَّلَانِ مَلْکَ کَنَدَرِیْغِ
 اَوَّلْ بَکَرِیْ کُزَنَ وِیْرَ نَامِ قَیْشَدَرِ وَاَنَابَکْ قَیْزِ اِنْیْ اِنْکَدَرِیْ
 قَیْزِکْ وَلَا بَیْشَدِ هَا اَنَکْ اَوَّلِ وِیْرَ اِنْیْ اَوَّلِ عَرَبْ عَیْمْ وَحَیْ فِی
 اَللّهِ کُیْ تَحْمُولِ قَدَرِیْ حَیْ وَفِی قَیْ اَمْرِ عَصْ کُیْ اِلَهِ اَوْرُزْ کَا
 کُیْ یُوْرُزْ غَا اَوَّلِ اَللهْ دِیْ خَیْرُ وِیْجَکْ وَنَیْقَا اَبَیْ وَهَمَ دَوْنِیْ
 زِیْرِ اَوَّلِ زِ مَانَدَرِ کِهْ اِنْکَدَرِیْ کُزَنَ طَلَقَ سَیْطَرِیْنِ اَوَّلَانِ وَلَا بَیْشَدِیْ
 فِی اِدِیْجَکْ رُومِ سَیْطَرِیْ کُزَنَ اِرِیْ حَیْ مَانَا کُزَنَ قَاوِیْغْ اَوْرُوبْ
 عَیْجَا بِرَ کَلِیْ مِیْ اَوَّلِ دِرِیْ اَمَا اَوَّلِ بُوْخَیْ اَوَّلِ کَا کُزَنَ اَوَّلْ
 حَیْزِ وِیْرَ نَامِ سُوْرُفَ اِنْیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ جَانِیْ عَیْجَیْ
 اِنْیْ جَوْنِ سَیْطَرِیْ اَوَّلِ جَانِیْ سَیْطَرِیْ سَیْطَرِیْ اَوَّلِ جَانِیْ عَیْجَیْ
 عَیْجَیْ کُیْ مَانَا اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ عَیْجَیْ کُیْ مَانَا اَوَّلِ اَوَّلِ
 دِرِیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ

هَیْیَیْ وَصَاوِیْ وَصَفَا اَوَّلِ وَنَیْقَا طَلَقَ سَیْطَرِیْنِ اَوَّلِ جَانِیْ
 دِرِیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 قَدَرِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 سَیْطَرِیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 سَوْدَیْ وَنَیْقَا اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 زِیْرِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 زِیْرِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 وَنَیْقَا اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 نَامِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 سَیْطَرِیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 وَنَیْقَا اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 سَیْطَرِیْ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ
 وَنَیْقَا اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ اَوَّلِ

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ سَوِّىْتُكَ فَصَلِّ اِلَيْهَا اِرْبَابُ شَيْءٍ عَالِمِيْ دَوْلَتِ اَفْغَانِيْهِ رَنْكُ الدَّجِي
 هَسَا لَمْ اَلْكَدَّرِيْهِ سَهْوِيْ وَ سَمُوْنِيْ اِيْدُوْب رِيْمَا لَكَ وَقَدْ نَحْت
 سَهْقَا مَدِيْرِيْهِ اَوْ عَزْ طُرُوْب رِيْمَا لَكَ سَعَادَ تَلُوْا عَسَا سَهْقَا سَهْقَا فَاَزِيْ
 اَلْجُوْبُ فَيَحْدُوْ فِيْ فَيَا سَ اَهْمُ بُوْنُ عَصْ كَرُوْ لِهَ بِيْجُ جَانِيْهِ عَنْ حَر
 اَلْبِيُوْب رُوْا اَنْ اَلْدُوْب نَاكَ اَفِيْ فَيَحْدُوْب كُوْرِيْ عِلْجُ حَجْجُ وَ اَلْكَدَمَان
 زَبُوْنُ اَلْوُوْب اَلْدُوْب فُوْرَنَكْ وَلَا يَنْلَارِيْ اُوْرُوْزُهُ سَمُوْنُ رُوْحُ اَلْبِيْهِ بُوْ
 يَهْ كَحَا دَانْ فَاَرْخَا لَكَ سَحَا اِيْدِيْهِ كَلَا لَمْ رَا وِيْ فَيَحْدُوْب لُوْطُ فُوْدُ فَنَدَا
 سَمُوْرَا زُ كَحَلِيْ نِيْهِ اَنْدَرُ كِيْ سَوِّىْتُكَ اَلْكَدَّرِيْ اِيْدِيْ اَلْعِلْمُ اِيْدِيْ سَاهِي
 نَحْتُ سَهْقَا مَدِيْرِيْهِ فَيَحْدُوْب اَوْ عَزْ طُرُوْب سَهْقَا اِيْدِيْ بِيْزُو
 دِيْجِيْ لَاقِيْ وَ اَرْزَا يِ اَلْدُوْب كِيْ وَ رُوْ رُوْ اَوْ اَلْمَلِكِيْ اَلْوُوْب
 حَسْبُ اَلْهَ وَ نَاكَ اِيْدِيْ اُوْرَا دَانْ بِيْجِيْهِ مَلِكُ لَكَ اَلْعَا
 رُوْبُ لَاقِيْ دِيْجِيْ سَهْقَا نَحْتُ اَرْزَا سَمُوْرَا دَرُوْبُ بِيْزُوْرِيْ
 اِيْمَانُ اَلْدُوْبُ فَاَرْزَا لَكَ سَاهِيْ نَدِيْ بِيْزُوْرِيْ وَ سَمُوْنُ اَرْزَا سَهْقَا بِيْزُوْرِيْ

شهر بآب و زنجیه و لایینک با پیشت شهر پذیر و کذب و ناک
ایم زینوا و لد و غی سیدان اول مملکتان و نه و زنجیه و نواد و زنجیه
از جناب بزرگ و جمعا کاجور انکدر کلاب سزا و نایان اخبار
شماره و لایان در کر که کینلده و بر کون انکدر سانا سناک و ناک
انقارین لکنه و کون بانوسید اولان و لایینک کذب و مختار
الملك فدا و جوت اولان عظیم عک که بوروب باوینا و لایینک
سرخدنه قدم بصدر و اندن و کز کچره بیه انجی منزل بمنزل
بوروب سنانیریه قدم بصوب ناک و ستم غننه کچره کون و نو
و اطراف اولان و کون کچره کچره با شلری و قونبند جمله
کتاب انکدر به باش اندر دردی چون اولان انکدر
انکدر عتبت اندوب بر کون امرا لای سحر بر انجی کون له و نو جمله
عک و طایفه بیه بر و زنجیه هر بری حاضر و مهیا اولوب جبه
و جوشلار سارا و سلار و جمله سارا و بوروب و نو و کشفه و نو

تشقاد ن حالنور بر پله شناد ، ایدر نری و بسیل اه و فریاد
 سوزلش ز کسک جیم بیاهی ، ایدر کلانر ستانه دیکاهی
 بر مجملی بهشت انا ر روضه کردار در صکه نقر نه زبات
 قادر کلانر و اول دیار د اول قدر القون و کشت معدنلری
 ورد که خیری و لا یتلده اولون یلتر د کلانر نه کوریش زایشلده
 فخریاران د بی کجوب حصه و حکومت ایللر امانا فکده
 ایللر کیم اول القون کشت معدنلرینک سبیلله ستران تحصیل
 اولنور هساندم قومور قومور نقر نقره دیبکله مشهور صور
 کلانر و ملن طوفون خنینه جمع الیکه استغول اوللر جوتکر
 قومور قومور اول و لا یتلده نقره صوی کلانر اوتور و رب
 حصه ایدر لردی امانا دیم نقر نقره کجوب با نینه و کلا
 افری ایدر و رب یجه در لو خارت و خارت ایدر لردی و کور
 د و نوب نقر مند بود و کجوب قرار ایدر لردی و و جهله

یجه کوره و لا یت با نیشا ایدر نقره کجوب افر صلوب اول ملک حیل
 ضرر و زیان ایللر لردی عاقبت اول نعم با و شایعه روم و روبا اول
 افر سبیلله اول رده ممکن قادر قومور و نیک خلی طلی لردی کجوب کلن قومور
 قومور سبیلله بر اول لستر امانا اول د رده عمالک با نیشا نیک بر و نایف
 وار لردی اوقه سربیس در لردی و لک کیری خلی دخی انواع در ل
 میللرله قومور لردی و یجه و لا یتلک با ی خشت بچاک بر لاله لردی
 ایدر که ستر یقوس در لردی ایدر یاول و لک کجابه و د و سترانه زنگاره
 ایدر لردی جوتکر قومور قومور و لا یتلک دلدن لک برده با نیشا
 اولنور افر ایدر و رب غارت و خارت قلقل لردن و لال مدینر
 دیاده ریجه و شکی خا طر اولیلدی و عاقبت اور رده کور و ل
 قلبه محکم و همه و شیر ایدر و یونک صوکی یجه اول بقدر دیو
 غایبله تصکر عجم طالع ایدر عاقبت لکمر خا طر بر و رف
 نازل اولد کجوب یخ و لاله سنا و یخوت ممکن کونده و یکر ی

وَإِلَّا دَخَى هَسَا نَدَّاهُمْ حَمُورٌ قَوْمِيَّةٌ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُسْلِمُونَ
 صَكُوبٌ جَاوِسٌ لَدَخَى وَرُوبٌ قَتَا بَرَّارُكَ حَالًا كَيْفِيَّتَيْنِ وَبَرَّجَانِ
 يَوْمَ طُوبٍ وَرَمَ جَعَتْنِ مَطْلَعُ الْوَلَدِ قَدْرِي سَاعَتِ فِي الْجَمَالِ دَوْنُ
 تَحْيِيْلٍ إِلَيْهِ وَإِلَّا لَخَذَ مَتْنَهُ وَرُوبٌ جَمِيعُ الْجَوَالِي وَتَوَلَّاهُ أَوْرُوبَانِ
 يَكْثُرُ كَيْفِي عَمْرُؤُا لَدَّاهُ جَوْنِي وَشَمَا لَيْكُ الْخَوَالِيَّةِ مَطْلَعُ الْوَلَدِ لَدَّ
 الْوَلَدِ دَخَى مَسْرُوبٌ الْوَلَدِ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ
 أَوْرُوبٌ قَوْمٌ حَمُورٌ زَانِيَةٌ مَتْنُهُ لَدَّاهُ وَرُوبٌ مَهْرُوكَةٌ فِي زَانِ
 وَأَوْرُوبٌ نَفْصُكَ إِلَيْهِ حَاوِزٌ وَمَعْنَاهُ الْوَلَدِ وَرُوبٌ قَوْمٌ أَوْرُوبٌ
 رَوَا أَوْرُوبٌ أَمَّا تَقَاتُلُ خَاوَلُكَ دَخَى جَاوِسٌ لَدَّاهُ عَمْرُؤُا كَفَا رُوبُ
 صَا لَيْفِي لَدَّاهُ أَمَّا لَدَّاهُ دَخَى الْوَلَدِ عَظِيمٌ عَيْصُكَ رِي خَاكِيَا
 إِلَيْهِ قَوْمٌ أَمَّا دَارِيْنَدَارُ وَتَهْرُوطُ مَرَكَا رِيْنَدَارُ مَرْمُوعُوبٌ جَاوِسٌ
 وَجَمْلُو صَحْلِي يَكُوبُوبٌ وَدَارُ الْخَرْبَةِ مَحْتَكُوبٌ كُورُوبٌ سَوْبُوبٌ
 لَرْنٌ فَيْلُوبُوبٌ دُشْمَنْدُوبٌ بَالِكٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ

دُورُوبٌ أَوْرُوبٌ بُوَيْبُكَ دَخَى قَوْمٌ أَمَّا لَدَّاهُ مَسْرُوبٌ جَوْنِي
 جَسَابٌ عَصْكَ جَمْعُ الْيَلْدِي وَبَحِيدٌ كُوبُوبٌ قَوْمٌ كُوبُوبٌ سَوْبُوبٌ
 مَحْلَانِ قَوْمٌ كَلْدَانُكَ مَدْرُوبُوبٌ زَالَهُ حَمُورٌ الْوَلَدِ أَوْرُوبٌ دَخَى شَادُ
 حَرَمٌ بَرَّارُكَ لَدَّاهُ قَوْمٌ وَرُوبٌ اسْتِقْبَالٌ قَلْدِي وَكُوبُوبٌ
 دَخَى بَاوُنِيَا وَلَا تَنَالُكَ عَظِيمٌ عَصْكَ جَمْعُ الْيَلْدِي أَوْرُوبٌ لَدَّ
 قَلْدُوبٌ مَسْأَلُوبٌ أَوْرُوبٌ قَوْمٌ قَوْمٌ مَدْرُوبُوبٌ قَوْمٌ دَخَى
 أَوْرُوبٌ كَوْمٌ دَخَى كَوْمٌ عَظِيمٌ سَبَا قَتَا وَرُوبٌ أَوْرُوبٌ زَانِيَةٌ كُوبُوبٌ
 مَسْرُوبٌ الْوَلَدِ أَمَّا جَاوِسٌ قَتَا بَرَّارُكَ وَرُوبٌ قَوْمٌ أَوْرُوبٌ
 مَحْلَانِ بَاوُنِيَا أَجْمَعُ دُشْمَانُ الْيَلْدِي بَعْضُ بَرَّارُكَ أَوْرُوبٌ غَارُ
 لَدَّاهُ وَرُوبٌ قَوْمٌ كَوْمٌ مَهْرُوطُوبٌ بَالِي سَبَا قَوْمٌ دَخَى دَخَى إِلَيْهِ
 مَسْرُوبٌ أَوْرُوبٌ قَوْمٌ مَهْرُوطُوبٌ وَرُوبٌ أَوْرُوبٌ أَوْرُوبٌ
 إِلَيْهِ عَمْرُوبٌ قَوْمٌ أَوْرُوبٌ نَدَّاهُ دَخَى وَرُوبٌ قَوْمٌ دَخَى
 قَوْمٌ دَخَى إِلَيْهِ بَالِي وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ وَرُوبٌ

بصوب بخون غاز رهسازم زالدستِ صبر نه مجال ورمهوب
 اور ز که طرف طرف عین آید از و چون یکدیگر زنجور زلزل
 آنرا که از کبریا عین او را ستختند از او کوبت جمله ایام او زده
 کوب و دشتی و زلزل اولی که زلزل است که بری زبانه زلزل
 و بر برین دخی اکثر مهوب ناخدا مدد صبا ح الویجندک و بخت
 مناسکه ابلد رخصه احوال دخی و نا به یوز طوطی ایدی اما
 یوز خادان اولی زلزل و صمد و مشوب و نه حال او که
 د یوز فانی اوروب حیرت بحیرنه طالع ایدی یوز حال او زده منا
 صبا ح دکن حنک ابلد ز علی الصبا ح اولوب کوز کوزی کوزی حنک
 بعد از کوزی زلزل دخی و دخی صبر و دخی زلزل و دخی حنک
 خاک که بی از اولیش و یوز خادان خاک که زلزل و زلزل
 و زلزل البوب کوزی کوزی کوزی کوزی کوزی کوزی کوزی کوزی
 و زلزل زلزل حیا به و دخی صبا ح الویجندک و بخت

و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی و دخی
 زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 اولی کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 عصبه که طوطی زلزل زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 ابلد کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 کوب کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 خالی الویجندک زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 و زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 حور و زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 فی الحال زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 ابلد کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب
 و زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب زلزل کوب

اللہ ہی فی الحال نثار فرمائی نہ تھی قوم خود تو عزیمت اداں اہدویں
مردانہ وار سہلہ فلہا کہ ور و بچہ جنک و اسلوب کرم او لو لب
طریقہ دی ہر دے لڑا دل اکی دریا سال عدصہ ہر بچہ اپنے اپنے
لوب ہر ہر نہ فرزند ہر مژد لب ہر جنک عظیم اولدکم وصفہ اولدکم
فار شوب او لکی لکنا کنا جنک . ہلک اندر کور کور سوز و غم ہر ہلک
اتہا غنہ ان غوب کی کا غبار . ایدر اولد ہر محصہ کار و کار
جنک ہنک اندر شولرسہ حاک . فائدہ اولدی طاع و صحر اولدک
اول کونک غنا . دکلر جنک اولوب غنا ام ارجینا اکی طرفہ نہ
طیلا اسایش اوروب ہر ہر ہنک ابر لب ویدر انا اولد اکت
عصہ غنا زبون ویدی حال اولدک دی اولدک اکی جانبد
امسا لہ لر زخلوری غلبوب اولناری غلبوب و طرفہ نہ
فرینلری حساب ایدوب فلہا لہا باوینہ و بچہ عکسہ لہا نہ
اکی ہر اون ہلک کینی و قوم نثار نہ تھی ہر ہر کرم ہر ہلک کینی

تَقَرُّبِهِ اُولُو سَجْدَةِ اَمِنْ لَكَ حَسْبَهُ اَللّٰهُ اَمَّا اُولُو
تَقَرُّبِهِ مَصِيبِي كُوَيْجَلِ زَبَادِ مَجْرُوحِ وَنَشْكِي اُولُو وَنَظَرِ
اَبْدُوْب كُوَيْدِ لَحْصِه فَتَا سِرْدَارِ دَجَنِي فَانْتَ اَنْدَرِ فَاَتِ الْكَائِدِي
صَفَا اِي فَلْيَسْ دَجَنِي زَبَادِ مَحْزُونِ اُولُو اَمِطْ رَاكِه كَرَفَا اُولُو
وَلَا تَلِ تَلِ اَفْكَامِنْدِ اُولُوْب صَفِ دُرْدِ زَجَنِي اَنْفَا فَلَئِنْ
فَلَئِنْ كَلْدِي وَدَشَمَنِي سَحَابِي فَوَلَدِ دَجَنِي غَضَبِ كَلُوْبِ
اُولُو سَجْدَةِ فَاَزِنْ لَحْصَتِي وَفِي مَلِكِ دِيوَانِ سَرْتِ اَلْدَلِ زَبَادِ
فَوْجِ حَمُوزِ رَاخْتَا مَدَنِ سَوَارِ اُولُوْبِ جَنَانِ اَفْكَامِنْدِ طَا قَتَلِي قَلُوْبِ
فَوَيْجَالِ اُولُو شِلْدِي جُوْنِ مَكْرِي مَلَا عَيْنِ حَمَلِه فَلَئِنْ كَرَفَا
عَدَّة كَرِي كُوَيْدِ اَتَامِ اَبْدُوْبِ مَكْرِي جَنَانِ اَلْدَلِ اَمَّا
كَفَا رَسْمِي عَلَيَّ اَبْدُوْبِ مَكْرِي فَتَا رِي كُوَيْه سُوْرُوْبِ اُوْرِيه
اَلْدَلِ زَبَادِ اَلْمَحَلِ جُوْرَا رَا حَا اَيْدِي ضِيْرُوْبِ كِيْمِ مَجْرُوحِ اَلْدَلِ
وَلَمْ يَدَنْ فَاَزَجُوْنِ كَمِ اُولُو كَالِ كُوَيْدِي هَسْمَا مَدَنِ اِنَا رَسْمِ

عُلْدَرْدَن وَسَخَا قَلَرْن اَقْدَرْدَرْدَن وَاوَل جَنَل اَجْنَدَه سَنَامِرْدَن وَهَلِي
 مَنَرْدَن سَه اَوْ عَزْدَرْدَن رُفْت بَلُوب جَمَال وِدْمُوب هَلَرْدَن قَلْدَرْدَن وَاوَل
 حَلَكَه رِيحَنَل عَظِيم اَلْدَرْدَن حَكَه عَكَرْدَن كَفَا رَك اَكْرِي عِلْدَن جَوِي
 هَلَرْدَن اَوَلْدِي كَفَا رَكْفَكْرِي بُوخَا اَوَل رِيحَل جَمَله تَارَمَا رَاوَل
 لُوب خُجْدَل وِهَه كَه اِرْمِي سِي دِي بِيح وَاوَل مَنَرْدَن رُفْت بَلُوب
 بِرْمَقْدَار اَدَم اَبَلَه اَوَل رِيش كَارَه خَلَر مَوَاوَل لُوب عِي دِي خَلَر
 بِيوَن رَنَرْدَن اَنَل بِيكَه . بِيحَر مَقَام لُوب اَرْدَن هَه اَوَل كَه
 اَلْدَن مَرَزُوب دَمَنَل رَاوَل . بِيحَر دِي طَاغ وَصَحْر اَوِي اَبَات
 اَنَا بُو كَا دَن قَنَار خَن اَوَل رِي شَكْرِي رَاوَل اَبْدُوب اَوَل
 غِيَمَت مَال خِيَه وَخِي كَا مِي اَلُوب نَاد اَوَلْدِي وَرَنَل رَاوَل
 بِيحَا اَبْدُوب اَوَل كُون اَوَل رِي سِي اَبْدُوب جَوِي رُو رِي نَدَن
 رُو رِي بِيحِي كِي كِي طَبَاغَه دُشُون كُور دَر هَمَانْدَم اَوَل
 اَرَا دَن سَنَامِرْدَن اَوَل رَه عَزَم اَبْدُوب كُون دَر دَر كُون

قَلْدَن كَلْجَن اَوَل رِي كَه جَا بِي نَدَن اَسَا رِي اَلْدَرْدَن جَوِي كُون عِي اَلْصَبَاح
 اَوَل رِي اَنَابِي جَمَا دَن تَاب عَالِي دُرْدَن مَوَاوَل رِي بِيح اَوَل اَكْرِي كُون مَنَل
 وَكُون اَوَل اَوَل اَسَا هَه بِيوَسْتَه اَوَل رِي اَن اَر قَا سَنَه طَلَرْدَن
 وَرُو رِي رَه مَر شُوصَف بَنِيوَب اَوَل رِي رِي رِي اَلْدَرْدَن وِسْتَا نَا بِيح
 جَنَل اَبَلَه مَر تَا اَلْدَرْدَن وِسْتَا نَا بِيح رُو رِي كَر مَا كَر اَكْرِي لُوب
 بَلُوب عَزَم مِيدَان اَلْدَرْدَن وَغَايِب جَنَل اَر اَلْدَرْدَن وَصَحْر عِي عَالِي
 سَرِي رَنَل اَلْمَوَاوَل نَا اَوَل رِي كَه تَا اَلْدَرْدَن اَلْدَرْدَن كُون دَوَالَه
 رَنَل رِي قَلْدَن رِي جَوِي كُون بُو اَلْمَوَاوَل اَوَل رِي جَنَل اَوَل رِي هَمَانْدَم
 قَنَار سَر اَر اَسَا رَت اَلْمَوَاوَل وِي رُو رِي رَاوَل رُو رِي جَنَل طَرْمِي نَدَن
 رُو رِي دَن بُو رُو رِي حَلَه قَلْدَرْدَن اَوَل اَكْرِي رَكْفَكْرِي بِيحَر مَوَاوَل رَاوَل
 وَاوَل رِي مَرْدَن اَبَس مَر اَوَل رِي وَاخْتَام دِي اِرْمِي سِي اَوَل رِي اَلْحَال
 اَجْنَدَه قِيم حَوْر دَر دَمَنَا كَه عَا شَا نَه كُور رِي رِي جَنَل اَلْدَرْدَن وَهَه
 كَلَر عَا فِت اَلْمَر سَق قَالِي رُفْت وِرُو رِي رَاوَل رَك قَلْكَ هَن اَوَل

وروب سفا مهربه عتینه بکوب شاد و خوش عیش و عشرته مشغول
 اولدوب دشمن ز غلبه سون با محبت خویش بکوب بریجه زماندن
 حصره زمانه قناردن بورچورب بکون احبیل یصد و عتیه
 فودی یوالد ایلر کندک اولی صحن یلوب امرای بلدی حسی سینه
 سن ایوب جمله سن عیشیل ایدوب عالم بر خوش ادفوبی اذن
 بر تاج کون دهنی خسته اولوب وفات ایوب بجهان کوز و نوبت
 بزکی کون کیم کم دقت دیر ^{لعل} عاتیا ایلدن ایلدن بکوب
 اراد دیم لذت دنیا مغرور اولیه بوقا کلار بیک عیشیه سرور اولیه
 چون صحنه قنار سردار وفات ایلدی قلدی و بکری جمله مانه
 طروب فرال کیدلر و نازک بدین کلر یله یوب حیدر زینیه
 اندر دیر انا بونکادن تحت سفا مریه خالی پنجاق قنارلر
 بکری ویرا دملری بربره جمع اولوب ایستد لایق اولار
 عید بچون بوجیه زماندن برو افواج زخمیلر و درلوشمیلر

بکوب الله عینایله فرست بولوب و زمانه دخیال دیر ووب
 الوب ضبط الخ کن سللا ز اینو سزله وار دی اندوی بیو کینا دن
 بره لایم اولان بود کمر برآز نامدا کینسه جان و دین ایله
 اینیا زلوب و خسته بکوب بکلیه و ز عملک الدن کدوب
 نیله و سادرد و مشوریت ایلر و نکل کین کینسه اینیا ز
 قنارلوم دیواندیشه بجه طلوب قنکر قلدی در بیان و
 یار ساه شد دایلو سزال سر ویدر نیله و ولایت ایدر ز کیم
 مکر ارا زید حور ز نکلدن اکی و ندر اکلار و ایدی برینه ایدر
 و برینه بود ایدر دیر ایلو تر اوسولر صاحب جماعت و ایدر
 و راست عاقل و ناکینه ایدی و ایدر لایله بنایت محمل کور و ندر
 و ایلو بس خسته بکوب رملک تدبیردن بدیل جمد ایلدر عاقبت
 الا بر جمله بکرو سار اقبائل بر ارا به جمع اولوب دیوان ایلدر
 ایلو سلطان لایق کدوب فی الجمله تابع اولوب اطاعت کدر

تَنَزَّاعُ وَتَأْجِي اَكَا اَرَنْزَانِي كُو رُوْب حَضَرَتِ عَيْسَى نَا رَحِيْمَك اَمِج
بُوْرَسَكْسَن بِدِيْجِي بِلْدَن اَيْنَاوُسَك بَاشِنَه تَاج اَوِر وِرَوَسِلِيَه
مَخْتِه مَافَرُوْب فَرَا اَيْنَلْدَلر بُوْن كَحَر اَيْنَاوُس اَيْنَاوُرَا اَل اَلِيَه
خَوَش رَايِلَه وَعَالَاك اِيَلَه عَكَلُو كَوْت اِيْدَر كَن بَر كَوْن سَهْر سَلَاك
اِيْجُوْن سَوَار اَوُرُوْب مَهْر طَر كَن اَرِيْنَه قَرِيْج قَلُوْر كَن مَهْر مَز بُوْر
بَالُوْسَن بِرِيْجَكَن مَكَا اِرُوْب اَوُرَا اَرَا اَدْ عَاكَلَه وَاَطَر اَنَسَه
نَظَر سَاوُر اَوُر اِيْجِي بَيَاكْت شَبُوْرِيْن كُو رُوْب بَكْنِي وَكُوْر دِيْكِه
نَظَر كَاهَه مَعَا اَدْر وَاَطَر اِيْجَا رِيْجِي دِيْجِي لَطِيْف مَرِيْج
وَرُوْسَن كُو شَلَر دِه مَسَا اَدْم قَلِيْدَن كَجَد نِيْكِه اَوُر دُرَدَه عَشْتَه
مَحَا اِر عَالِي مَكَا اِن اِيْجَا اِيْلَه اَمَا كَنِي وَرَا اَوُر اَدْر قَدْر مَكُوْر
وَرِيْدَانِي بُوْرَا وِرَايِي اَرَا لَه بَا نَهْصَب اَلْبُوْب وَنَهْرِيْجَا وِ
اَكَا سَحَر فَاغِيْل اِيْدِي وَاَوُر مَقَامَه كُو كَنِيْدَن كَجَد وَجِي كِيْجِي
اَمَا اَيْنَلْدِي جَمِيْع بَنَا رِيْن وَسَا اِر وَاَرِيْمَن حَاظِر مَهْمَا كُوْر

اینلو ستم مقتر سفیر و ارد و اول سیل و در هیچ قرایی دمخت و برال
 اینلو سه کلوت دوست اولد لزا امانم ادر بی تو ایندی که اول اول اول
 دغنی صحرلر دن ایشقام املاک الا که قصص کیری بویید که کندک
 باخی اشدن اولد دغنی کایع اولیسیدی چون تو قرال اینلو ستم
 بر این قلوبی و بیج قرال اینله مناوره طلیح ایندی که دولتلر قرال
 و احب اولد لدر که اولد سلورین ادر نه و روت اولد و باری فیخ المیرین
 بعضی بار دن عالک پیجه ادر نه و روت سلورین در دوجو اب وید ل
 اما قرال اینلو ستم ایلک سحرین سرقه اینیوت قول قلوب ستم عقیق
 و معترز ایلدی و لدر که و لایت ادر دلق بانا اولان قریل سحر
 یوز ادر سفردن د و پیجه و کرن برینه قائم مقام ایلله و بنوم عطیه
 ستم و ادر ز غی التجب کله سن دیر هکمان فی الطال بر سکتی بر و
 بر و ادر سله کولدر دیری چون سکتی و اصل اولدی لاله و لکن
 اولدی بر این کور و ب بول که کردی و اطرافن الی الی الی اولان

بکارینه دخی آدم کی گذرد که شکو ستم و ادر در بر ایندی ز اینله اول
 خدیومه کلر سدر دیر و ادر پیجه بلوک بلوک سقا میوه ادر نه بی
 حساب عتصک حاکم ارجع اولوب و اولد که ادر عتصکری حساب
 ابدوب قلعه لدر کور دیر که دور و مه دور و سوار دن اوج یوز لوز
 برینک و پیاده دن یوز او و زینک جیسا درین یوز و زینک برینک
 لشکر و جمع اولین این قرال اینلو ستم اولد علق و زیندی و ادر برینه
 قائم مقام منصب ایلوب حفریت عقیق درت یوز لک یوز لک سلورین
 دیر اری او در نه و روت کند و بر سخت غلوب ضبط ایلدی مان
 قرال قرال ایلوب د و روت عالک پیجه ادر نه و روتی اما کفر
 سربو یا ناخیار و ناقیر دن ادر لک سربو ایت ادر لک لک لک قرال
 اینلو ستم پیجه و لا خیا و ادر نه و روت ایلد لک یوز لک دیر لک
 ایلوب و سربو و سهند اولان غنفت و قریع زیندین ایلوب با ادر نه
 سلطنت باخین ادر روت سربو و کوب ادر و روتی حاکم و قول اللوز

وکلش و بولا کونینلار اوز زنده اوتکروسن نکورلری و دولا و درلری
 و بیدر مهنلری بکوت اوز و کسلی ال قوشوب اباغ اوزره
 خدمته طوردلر و ساقا نجه زالی اولان قوشونلر دخی ایلون
 و زالک صاع طرفند کویب اوز قوشونلری و اولد حمله مشاوره
 و تقوول اولنلار دخی ایلونلر نزال توشوس نزاله سوال ایلدی ایشد
 عزیز نجه و کایلاری در انا کیره لازیمده جنیم بیکر کله علان
 حاصل ال ایلان و علسه نکرینه ال قاردق لیدی بیکانان قوشونلار
 و ناهییه سنه و روق نجه لوم کدانه یوه و لیسر قایب حاصل اولد
 و دخی ادموز و صایوز و کایلار ایلانلر حیکم قوب جمله بیکر
 بزدن هیبت الال و ایلدن خدیوی برقی دخی بوا و کایلر سابر
 ملک نرولک قوشونلری اولک سینی ایلله اسانه اولک د بیکر
 نرینورس نزال جواب و روق و دیکمده و قتلون نزال اگر د لرنک
 کم نامک و صلا نیک جمله متارب و سناز قانچدن جوکمه

و هیبت صلا نیک جمله و لایلاری قلیه گکر نیک اول قلمه بیج
 اوزرینه و اروق ایا حله قانرسن و اولوب ضبط ایلله سن ریکر
 اول کورنیک و کایلر ناکان غنبت سیز در و عده و شجاع دوز
 شولکرا اخی قوشونلر ضبط ایلله سن غیری و کایلر ناکا شجاع
 و شجاع اولور علی الخصوص کز اولد زمانه ناکا اسکندر
 کادشاه غنبت سقا ملیر بر دن جفوق عکر ایلله و کایر و عالمی و
 ایلله اولد سینه دن اولد و لیسله بود بن غنبتدن قلقوب
 بیج اوزرینه اوشوب قوشون ایلدی و کولک بر و زیری و ایلدی
 ایلدی بر سوز در لری کد کور و سوز سوزی اولد موز ایلدی
 بر قلمه بنیاد ایلدی و عر و یوم عاقل و ناکانه ایلدی ایلدی
 بیج ایلدی ال قوشون و عکر کلقوبدن سولک کور و ز و ایلدی
 اولک کایلر قوشون ایلدی کد کد و قوشون مابا قی و لهر و کور
 لوبله جفوق کون با قوشون جاییته سواد اولدی ناکر و لک

بکمریدن و فرار بجای و اندانانکه اندانانکه انتقام از آله اما اندانانکه
 چون خنجر بجای فتح آمدی و بوفتح خنجر و لايت بولايت
 سرسره عالمه بپایلدی هر روز ملک و لایک و بکمرینک
 قارقران پویک بومسندن غم و غصه و اندیشه مستغور
 اولوب هر روزی بردن و اندانانکه مشغول اولوب کسی بوبینه گفت
 طایف و نظیر دهینه لب انکه اندانانکه مشغول اولوب اولاعت
 ظریف و کیمی نای و غنچ برغوب ترکی اوردی و بعضی بوی
 اتفاق را بدوب و غلبه که که جمع اندوب با اتفاق لایک
 فرمود و روب قبال و جمال آیدلر اندلر کیلر و بجای
 بولوب بجای بپای بانشدن و بجای ملک مالیدن جدا دوت
 اولوب خون و خاک اولدلر

نظم

فتح ابدوت بجای بکند اولدن . فرود آمدی نکر و از قیامت
 مستر اولوب حمله اندانانکه . دند بکر آه سپه فلان

هر روزی و هر ابدوب اولدی بون . فرودسندن جملی قلیدی انین
 غروب اولوب غم بجای هر روزی . ویدلر بجای آلا آخر و حال
 هر روزی اولدمه بر برای ایلدی . کیم آوی بیدر برای ایلدی
 کیمی جمع اندانانکه هر روز . سه سکره را ویکه قلیدی ناز
 طایف بوبینه کیمی گفتن . کیمی لب بوجن در دهن
 هر روزی در جمع اولوب بکراتی . استیلا بر سه سکره در امان
 بعضی جمع ابدوت عنکرای باز . ایدلر انکه بر سه سکره کار باز
 بولوب آلدر و غنچ و طفر . هر روزی بر برای اولدی سکر
 سه سکره اولوب بوفتح شد . ویدلر کایک نکر بر برای
 کیم بکایک بجای بکند اولد . عالم انچه باه سرور ایلد
 دکلر بوفتح بجای کیم عیان . لب مقصودم بون بود رهبران
 آتانه دولت و ایمان و دین . حضرت سلطان سلیمان زین
 اگر دایک لایق اولدنه نفع . کیم و رب بچ اوسته اید غنا

أَهْلُ بَيْتِكَ أَوْلَى دِيَارِي بِاللَّيْلِ . نِيحُونَ دُورِي جِهْلَةَ خَالِكَ إِيكَ
 أَوْثَمَهُ بَاكَ أَوْلَى عِيَادَتِ عَمُّ . هَبْ كَلْبًا زَاوَلًا يَجْعَدُ مَعُ
 فَاعِلَاتِ فَاعِلَاتٍ فَاعِلَاتٍ . دِي سَوَّلَكَ رَوْضَهُ سِينَهُ الْقَدِ
 مَسْرُ . بَيْتِ بَدِي إِلَهَ أَوْلَاهُ دَوْلَتُ قُرَّالِ ائْتَكَنْتُمْ أَوْلَى تَخَنُّ
 أَوْلَى قَسَمَ الْبَدِ وَكَيْ سَبْدَانِ هَبِّي جِهْلَةَ عَالِي إِحَاطَهُ الْمُبْدِي
 وَادُ صَافِي رُويِ مَرْيَمِينَ اظْهَرِ مَنَا السَّمْسَ ائْتِصَارَهُ أَوْلَى
 اِبْدِي وَبِوَسْمِيدَنَ جَمِيعَ عَالَمٍ بَكَارِ بِلَاكٍ وَسُرُورِ زَيْنَتِ جَانِيهِ
 فَرْقُ وَانْدَامَنِهِ كَرَنَانِ دُوشِيْدِي بِوَسْبِ إِلَهِي عِيَهُ وَلَا يَدِي
 آسَانِ وَجْهَهُ فَمَحِ الْبَدِي اِبْدِي دَوْلَتُ قُرَّالِ سِرْلُو دِي وَجِي وَلِيْبِ
 أَوْلَانِ اَوْلَدِ بِي هَمَّانِ بِيحِ اَوْزَرْنَه اَوْشُوبِ فَمَحِ اِيكَ سَبْدِ
 سَبْلَهُ كَرْمَلَهُ وَلَا يَبْ كُنَّارَهُ اَدُورْ كُرْجَا وَلُوبِ دِي جَمِيعِ بِلَاوِ
 عَاكِرِي سِرْدَنِ اَوْشُوبِ عَنُوبِي وَلَا يَتَاكَ آسَانِ وَجْهَهُ
 فَرْمَتِ بُولَا مِرْ دِي وَبُصَحَّتْ اِيْدُكَ اَشُو كَلَا تَلْدَنَ اَتَلُوبِي

فَرَحِيَّتِ بُولُوبِ فِي الْحَالِ اَمَّا الْبَدِي كَرُورَالِ دَوْلَتُ بِيهِ خَلُوبِ
 خَاسِ كُيُورِ دَوْلَتِ وَخَرِيْبِهِ اَجُوبِ دِيْمَ لَمَلِ رُجُلِ هَرِ رُوبِ الْوُ
 اَلَاوَاتِ رُوبِ اَوْلَ كِيَمَه عَجَلِي خَاسِ فَرْوَرِ بِيُوْبِ اِبْجِدَلِ
 صَبْحِ صَاوِقَاوُ لُجِيَه دَوْلَتِ خَرُوشِ كَجَلَرِ خَرُوشِ صَاحِ اَوْلَدِي اَتَابِ
 فَلَه فَاغْدَنَ بِأَشْرَ اَجُوبِ فَرْوَرِ دَاكِيْنَلَه عَالِي مَوْزِ اَيْلَدِي اَتَلُوبِ
 تَنْزِيْفِي سَمَه سَمَالِ اِبْدِي كَرْمَلِ بَقِيَا بَوَلَسَه بَحَلَتِ اَوْلَا مِيَاوِي
 كَمِ الْبَدِي وَتَرْسِيْدَنِ اَوْلَتِ سَمَه وَنَه اَصْلَ كِيَمَه اِحْدَاثِ اَلْتَدِي
 دُوشُوْرَالِ اَلْتَدِي تَنْزِيْفِي قُرَّالِ اَيْدِي كَرْمَانِ اَوْلَدِ نَجِيَه
 وَفَرْوَرِ وَفَرْوَرِ وَدِي عَنُوبِي اَجِيَه وَلَا يَتَاكَ فَرْوَرِ
 وَبِرَارِ بَحَلَرِي وَدَوْلَاوَرِ كُرِي بَرَا كَرْمَلِ اَوْلُوبِ دَوْلَتِ كَرْمَلِ
 اَلَا تَفَاقَ بِيْرِي كَرْمَلِ وَرُوبِ اَتَلِ بَرْمُوْرُ مَعْظَمَهُ بَاكَ سَبْلَهُ
 جَمْلَهُ اَوْلَ وَلَا يَتَاكَ كَلْبِي وَنَجِيَه وَلَا يَتَاكَ بَايِ عَنُوبِ اَوْلَا
 جَمِي كَرْمَلِ وَرَوْزِ فَلَدِ اَمَّا اَوْلَ وَلَا يَبْ رُودَه بَنَا اَتَلِكِ كِي دِي

[illegible]

پہلے کہ نہ رحمت چاکلے آخر سرور و پرکار ہمارے غلام اولاد
 یگانہ بگولہ آدمی و بی نوشتار لغتہ اول قلمہ بیتا اولاد قدس
 اویا تہی ابدوب لایق و بی عیار غمہ اول حصارک دخی اونی
 روی تا فوسارہ زک قلمہ بچہ نہ چون کھنہ ورا الی ایلورین
 بوجو اوی کادی ہا دم بیج اور نہ کجوب محاصہ ابدوب
 نہ مان طیلہ فتح ابدوبی راول ایلورین جوق نال ایلوب و بچہ
 ملک تلوی نہ یون تلوب ایلور نہ طبع قیلر چون کھنہ
 ورا تلوی فتح اولدی اذ نہ کور ورا غیا ولایت اور نہ نہ
 ایلور مکت راول نہ نلورہ ولایت ز غیا نہ ورا الی ورا
 اونی در لوی ایلورین ورا اول اور نہ ورا یحاف
 مالکین ہر مغرب ورا ابدوب بن ایلور اول مکت تلوی
 صرب بغیلہ فتح ایلوب صبط ایلور نہ کور ورا ایلور نہ
 ولایت اور نہ ورا اول ایلور نہ ورا الی ورا الی ورا الی

[illegible][illegible]

حصار دي و اولو ايلگي اول بره قذقق اده و بر حلف فزري دني
 افع در لور عزيميله گرده گانگه نر کي اول ايلگي اول و زيمه
 کتور و او نور و در لور دي اند متصکه و زک الله صوبله بر حلق
 جام و در لور دي هر کي کسيم اينجا را پد رسه الله کي حلو جام اکا
 صور دي اول فزري اکا و در لور دي بوجا دن روم الجني کم اول
 دو کون کونلر ننگ نکلون و الله جصک نکل اول الجوي غزله
 و ندر و رب جيا کت ايد و رب اند ن قال عاده نلوي او زيمه الجوي
 دو کون د عومت ابلدي اول دني کتوب او نور و رب اکا کاتنجين
 کرم اولوب چغه در لور شلو کونلر ايجلر اولوب دو کون کي نام
 اولدي ايلري او زيمه فزري هزار در لور عزيمو نازک حلا و ورس
 جنت کي سر و وار صالبي کور و رب اول ايلگي او زيمه
 او نور در لور کي اول نازين کوي گوده و او در و مهر چنان
 و باحق و بر چارده ساله در کون فلجيا لدن عرض جبال ايلد

کورسي لور و ما و رب جونا ايتاب
 فاني شگند نهان اولو شدي
 ساجو و نر و در دي کور لري
 هر چن اول ماه زو ايه حرام
 چي کي اول شگل سين عذار
 سراوي فوخه الله متصکه الله حلو صوبله بر جام در نر
 نور و لور شلک هر کي اکر قبول ايد رسه اول جام اکا صوبه
 حله محک لوي چي اول جعنين او نور و رب کچ ايد و رب
 فزري اول عطين اولون بک ناده لري کور و زان و رسه او رب
 دو کون ناکا کور دي الجوي رست کتوب کند و ازل کتبه
 لاف کور و رب هه اندم فزري فزري الجوب الله کي جام ذري
 پلن ناز و شيع پله سر و ميلر در لور و با و رسه صوبه
 صور دي بر و ايله جوي حلو جام
 جز و ناز ايله ايلگي ايلگي

[illegible]

پراوچ طهر وندن خلقن ایلده کی مخصوصه نه اصل طهرت و نکاح و بزمیندن
 ایدری یا ایلور ریجکا ایستیمور دوزیم دوزلکسک عزن اولوب
 غیر لکچی خالیشک عاصی اوله کوز کوز بوجکنر قد رنار
 جمله آنکدر ائت امری اولایجه بر دزه لک دخی حرکت
 ایفکه مجال بقدر ایلله اوله با ایلور سن سنی فکر ایلله
 و سکره ناولکینک صق یوفانی سلطینی غور یله یله ورمه
 کندو کد سمر بر اولوب عاصی اوله نیرا شید کجاکه بومیت
 کوز حق خالی سکا ورمیندن رنکونی دایما دندن کیدرمیه
 سیکه خدی فی نیاز دایما فرستک و نص نك دینی ربا ده
 ایلله وهرینه نیم آلاور دوز سکت اولک ایزه جاکدر و سکا
 عزن اوله لجه کسک منیر اولما ایرمز دبوچه درلو صیحت
 ایلدیچ چونکو اول دل دین اولوسندن نرال ایلور سن ایشوا
 نسیختیری ایشدی کولکندن اولدیمه در کاکه دلبر

عجب ایدن ایشکدیر کچی دینای کروب و عاللان اولک کچی ایشها ر یولن
 مینر اولور چی دیوانه ایدر دیر ایلما اوله بوخصی صیج
 اولد پیر و رشن ضعیفه د سریزله سوال ایلدیج اول نیک لرلی
 دخی جواب وروب دیر کوز نظم دیوانه پیرا کوز ایلور
 اولم نر نرین اگر شایه اولوب اول جاکنوی کجمله عانی
 یوعلن وارا ایدی و جند اویج و سحر و طبر و جند انور و وار
 اکت کزینله طهر نکر شرار اولدور اولد پادشاه فی مایلا
 کیم یولین آره سکن اگمشال اولک امریجی طو تا کوز دایما
 خلق انجمن ناکه بوندک آغا املا شرف ساروی قویجی ماولدیور
 ایدر ایچ ایلور اول پادشاه فی مایلا کجاکه کجاکه نصرت
 طهر سکن الک ورمیندن سن یکر ایلله کیم یال و سکن و کایر
 کندور کسک چقنی یی یله در بلصک خوقا کسک سکنه فخرله
 عالم خلقنه کندور اولور سن و عظمی طهر مندر نا خلق عالم یله لرلی

مستلزمات دنیا و مافیها چشمت هوی اجرت سودایی درین
 پیدا اولش اول دمن اول دینداره ایمازنت و روت کند
 پنه سائنه مشغول اولوب غایت شاد و مستندان اولدغ
 اول مایینک فرایجه و زایه فایمن ابدی انا مارجلیه فتح
 اولمنله جبار و ناچار اول دخی کلوب و زال انیلوسک ایاغنه
 دو شوب کناهن دلایب ایدیک دوانلورال سونیم سکا
 بوند مرمله کنگلک پیچیلر اولدی محقق بلدیم که سن
 بلدیم تجلیوسن دیوب اطاعت ایلدی انا بوسوز عرصه
 ایچنه دو شوب انیلوسک ایدی بلدیم تجلیوسن دو مشهور
 ایلدر فی الحقیقه اول ولایت خلقک دینک بلدیم تجلیوس
 در حاکمه معروف اولدی انا راکتار سیمه روابست
 ایلدر کز و زال انیلوس فرایجه و زایه کناهن غولایند
 و در کز که حاکمین بنو مفرغله بوس و سیمه و زال انیلوسک

شکر قاریج و اول پیر فی حد ایضا ملر و احسان ایلدی
 لکن اول پیر فانی قبول قبول دور کز ایدیه ساهه همان
 سندن سادیم بود کز بیز مقامیم قویب لایحه من بوس
 اذن عیوبی پاکدیم سادیم بقدر دیرب نظم
 دید اول پیر اذن ای ساهه همان بوند ارف بقدر مقصود
 کند و حالک بی سن قور سن و کارون انیلوسک مشغول اول
 مالک کنت کز هیچ بککا بود و سوزیم ایلدیم کنا
 مالک بزدیم یا نند طائر و رسون ای ساهه کز ایلد
 و در وضحی سکا لکرا ای ساهه دکل سوزنویتم ایلک کنا
 عدل و دادی و ایمان صفت ایدی اولسن ناکم چکان کاسین
 شکر حق قور دلدن زلف جملک جان مرغ غلبه قفس
 دشتک کندی سوز و دلاهی ایلک اذن حدت کز ایلد
 ستر ساری قیغه و زال انیلوس کور کز اول پیر سید

بآئینه مقبول و مقرب اولشد بی عاقبت و زال سنا و نوحیه
 مشغول اولوب باجمله فرنگ و لا بی حکایت نه و ریم پایه آل
 التبت حسن صافی با پیشد کز اشته بن فرال اینلوس اینله
 دایما مدار املکد بود اییدی بود کا ظفر او لور سه شید بی اولور
 آله اولسه اگر فرست مراد کورایسه بن بآئینه مدار آده بخت
 علی العجب لقصص جمع ابدوب او زرنه کله سز شیده
 آره دکن کور ووب چسانند نرین دفع البیالم اما شیده
 فرست مبتدر اولزسه سز کله بر اولق سوز مقرر در دیو و زنگ
 و ریم عسکرین و سوسه بلماضلال آلیوب و قلبه و زنگ
 و ریم عسکرین جمع ابدوب و زال اینلوسک او زرنه
 بود و زال انخاب چون عسکر فرنگ بکل بی ریم پایه اتفاق
 زله عظیم عسکر لجمع ابدوب و اینلوس و زالک او زرنه
 بود و کلرین اینلوس دخی خنبر دار اولوب دخیجی و زنگ

و الله و اذین ابدوب قد سیر الوردی در کز زنگ و لا بخت
 احوالدرن اولن بک بلوردی اما قدر قوس و زال اینلوسه شخت
 ابدوب در دیم دوشلور و زال غل فرقیستند نایع اولوب
 دوست اولان دوشلاندن سیر کلر دایما فرست کور زنگ در
 سز و لا بقی اولان بودیم بک کپی دوشلاندن حدنر قلبه سز
 در دیم نظم مصکرو دوشلاندن حدنر غل دایما
 ناکوکل اولسه صکره عسکر دوشخی سز صکره سناکه بار اولور
 فرستک بولسه بده اخبار او نفس دوشلاندن ابدوب یا نایم شیده
 صکره بنیان اولوب الک و شکره ندر آردی قلیجه و زال اینلوس
 دخی عاقل و دناکسه بدی و دایما قدر قوس سوز زله کلر
 بخی رطلوب و زنجی و زالند حدنر ظهور دی اولد آده و زنگ
 عسکر لری اینلوس و زله مقابل اولد قدر دخی و زنجیه و زال
 بود که اینلوس و زله بر خیده بک اما و زال مضمون صله حاضر

رَنَم اَوَلَم اَعْلَمُو رَدِي وَنَايَ مَا ء اَوَج كَوْن اَوَج بَجَر بَر سَم اَوَلَم
 اَوَلَم بُو رُو رِي قَالَدَن لَأَكْبَر بَر رَدِي وَنَجْمَه بُو رُو اَوَج كَوْن
 اَوَج بَجَر اَنَم مَنَو رَجَنك وَنَا اَل اَلَد كَو عَايَت وَرَا اَل اَلَوُس
 وَنَسْت بُو لُو ب وَرَنك وَرَنَم عَصَ كِي رِي فِلَدَن بَكُو ب طَرَفِي
 بُو رُو مَكْسَن بَك عَتَكُو رُو ب وَرَا نَجْمَه وَرَا اَل سَا دُو س بَكَار
 اَرَا دَه عَدَا وَت اَلَد وَكِي اَحْمَدَن وَرَا اَل اَلَوُس دَخِي عَصَبَه
 كَلُو ب مَا بَايَ مَنَا لَك وَرَا نَجْمَه اَوَر كَه وَرُو ب اَلُو ب صَرَب
 دَسْت فَخ اَلَدِي وَنَصَصَ كِي فَوْن غَا م عِي ظَن اَلَدِي اَمَّا
 اَوَلَم جَنك مَصَكْسَه اَوَلَا ن وَرَنك وَرَنَم بَكَرِي دِلُو ب
 نَكْتَر عَتَكُو رُو ب وَرَا اَل اَلَوُس اَوَر كَه كَلُو ب
 دَا رَكُو اَبَر كَه مَنَا ن لَك مَجْمَع اَلَكَه مَشْغُول اَوَلَم بُو
 مَاجِرَا دَن وَرَا اَل اَلَوُس دَخِي حَتَر دَا رَا لُو ب غَا م لَكْرَب
 غَفَا اَلَم اَلَدِي وَنَجْمَه وَرَا نَجْمَه وَرَا نَجْمَه بَرَا وَنَا مَدَار

اَوَلَم سَلَه كَو رَدِي كَه فَزَر جَا رَه بِلَا ز وَ دُو رُو م دُو دَخِي فَضَه
 اَلَد سَمَا ن بَر دَن رُو جَلَه دَخِي دُو رُو ب اَلَوُس وَرَا لَه دُو كَر
 دَوَلَمُو رَا اَل اِجَا رَت وَرَنك بَكَا مَطْبَع اَوَلَا ن عَتَكُو رُو
 خَلْفِيَه قَلْعُو ب دُو شَمَا نَك اَرَدَن اَوَلَا كَه نَزَارَه مَعْلُو م
 اَوَلَا نَن كُو رَطَفُو رُو لِيَه لَو كَز دَه مَه وَنَجْمَه جَا لِيُو رُو م بُو
 بَلَه وَرَا نَجْمَه وَرَا بَلَر نَك نَا مَدَار وَرَا رَه كَارِي دَن بُو ب
 كَسَا رِي وَنَجْمَه نِي حَسَاب مَلَك عَتَكُو رُو كَز دَه وَنَجْمَه نَا م اَلَدِي
 بَجُو ب وَرُو ب وَرَنك عَتَكُو رُو مَلَا قَا ت اَوَلَدِي اَلَوُس
 وَرَا لَه مَقَا بَلَه اَلُو ب مَعْرَكَه فِلَدَن اَمَّا وَرَا اَل اَلَوُس دَخِي
 بَر بَرَا اَلَدَن عَم بُو ب عَا شَمَا ن بَر جَنك اَلَد كَه كُو رُو
 كُو رَمِي ش دَكُو ل نَطَه نَا مَر مَب اَوَلَا كِي لَكْرَا وَل رَمَا ت
 بَر بَرِيَه اَلَدِي لَمَر فَصَد جَا ن ء بَك اَرَمَل كُو رُو مَنُو بَجُو ن بَر وَر
 كُو رَمِي ش دَخِي هَر رِي لَمَب وَرَا نَجْمَه فَزَر دَه رَجَا رِي لُو رُو رُو جَلَه

بکړېد چی کینلای وېچه خپه حساب مملکړې کد وېسه تاغ اړوب
 مسخر اړوب واول ولا بکړ فتنه خپه چی رنګان جده اړوب
 خپلای وړ اقصا لږ کور مشرا پېچي چی تکر وړنک وړېم بکړې
 نکر لږ لږ جمع اړیکه مبارک فتنل دې اتا وړال ایلو
 ملالږ لږ لږ څه غارت اړوب خراب اړوبک هممانده اول
 ارادې نه غځ مفر رږ دودنځب نظم
 اتلو رښتینه پینه اول رنګان • دودون اول دې نه اړوبنه لږ
 چوکه فتح اړوبې فراغی اړوب • دودون طوږې پنه اول دودون
 بکړاوس لکد دځله بونکا • بچ او لوز احوال دېم بړوسکا
 اتارا وړیان احبار ونا وړان اسرار شله منل اړوبند چوکه
 وړال ایلو رښت فريداغې بړه بړه قایم مقام منصب اړوب من
 اړوب خپل کلند وې سیدان اول دې فصل رښله بکړ ایلو
 شند صکر وړال ایلو رښت بولو لږ لږ کلنې خوا لږ لږ را کړ

کلام اولېدي اول زماندن بروکړو دې دودون کلنې هوانې
 سلطنت ښدي وولېد کړ ولا بې کدې دودنه وخت
 سفارې بونک کړاتک بودند اړون دودنځب کد وړنک
 اړوب وړال اولېدله اول اړوب ختک دسجا اړون بودا وړې اړوب
 بکړ دې کړن اړوبنه بکې بودا وړل نظم
 عالم کالې عجب وړ وایما • جالله دځله سورم اړوبنه لږ
 بړا بې کون غوږنځوږن بکړې • بچه بکړ بېل اړوب دودنه لږ
 مالد دتاسجدن اړوبنې • سلطنت سورېن اړوبنې
 سلطنت سورېن کړا پينا • بکړ دودې دودې هېچ وړنا
 اړوب اتاسه دوشنا اړوب • اړوب وړنک اړوب اړوب
 بولېه دودېچ دودنځبې • دتاسچو وړکله دودېچ
 دود غلې وړکله کړم کړنک • دود غلې وړکله کړم کړنک
 دود اړوب اړوب نه کړم دودنځب • دود اړوب اړوب نه کړم دودنځب

شهر و مایه و بختنه کندی ایلا که فریادش بودا و غنچه و پلنه
 قصد ایله و کی ایلدن بختنه و ناملشندی و ایکی غنک
 دخی ادرن کندی او نه دو دهر و کی غایت کوچ کلش ادرن
 بوسیدن بر کون بودا حصونه دعوت فلهی هسان کلدی
 ساعت محال ورمیوب امرا بلدی بوین اوردل و جسدن نصیر
 طوبه صالدار و صکره ملک غایت یساق ایلام شهید
 کو وینه لوی بختنه ایکی اویله ویرل آتارال قندریا ش
 ادری ایله مصلحت خلقی امین و غنوب تا کو کو دایک
 یکی و هم ایکی غنچه بودا آتا بو مقیدن شطرنجیه یار
 مکرمند و نور و نیک ورم بکری نکرار کرجع ادرن
 اوزر نکلک قصد ایله کیری سیدن فرال ایلتن اسلر کیر
 کین دوشندی آتا و لایسته نجر و فریاد غنچه و فریاد بختنه کلش غم
 بیخیل غنک اسایش ادرن و فرال ایله ادرن سکره و لایک

شما آتا بر قیلن شله و رایت او کور کرا اول ایلمد شطرنجه
 بریا و شای و لایه و یای و نه صکره مند و زدن دایه بودا آکل
 دوشندی و بو چانی دخی ایلک بشایله ایشتا ادری آشیان
 چمن صکره فرال ایلتن دوشوب کندی و یارنه قدم نصیری بقی
 ایلتن سه مشایه کتیرا بودا ایلک ایلک فرال عرس ایل
 بلیدر لایه و فرال کتیرا و کتیرا بودا دخی اکا اولدی
 و ایلدی و کی بکیرن بشتان ادری آتا فرال دخی مشایه ایل
 عالمه صلوت بر کتیرا ایشتی و بو طردن بودا دخی ناچار
 اولوب قصد قلد صکره عکر جمع الیه و فریاد شله جنان ایل
 فریاد و نه آتا کور و کر مصلحت خلقی فرالک فریادند فانی
 کیه فریاد شله جمله مصلحت خلقی فرالک فریادند فانی
 شمشیر لایه و سیدن ناچار فرال ایشتی لایه فریاد و روبر
 بر مصلحت ملاقا اولوب کور مشوب آتد فریاد کور بر کور

فقط خطبه ملک سکر مند و زانو زنه سفر آلبه فی الحال اطراف
 عالمه نامکر بکند قلوب فی جان کسک جمع البوب بر فصل
 بهارده قسرتن فقط خطبه دو عن مالدی بریخه کون بول بول
 حبل سافه قطع ایلر اخر کلله در کون عسکره عسکره ملک
 قلمه جورلجوار بنشیند انا سکر مند و زنه حقی قرال ایلر
 اخر ایلر و ما نه یقین ایلر و ب و کند و قصد نه یقین مساکل
 دخی سکر الوب اکا اولشیدی انا فرمود و بوب جنک الیک
 غیرت ایلر بوب عاقبت قرال سکر مند و زنه اضطرار و ارجه
 زیاده اولوب فی الحال دیوان البوب و بربر بله مشورت ایلر
 طایف الدی الکر دخی ایلر تدبیر بود کمر فرمود و بوب
 دولت صباغین و باحقه امره اطاعت قلوب فرمان بر او
 ایلر ای کمال الدن غیره جاهه قدرت د بوب قرال سکر مند و زنه
 اندیشه بحر مستغرقه کمالی الدی قاید کرمسان بر چاره

مداره اولور و یو فی الحال امر الدی حقی به لبوب انواع در لور
 یاد کار کندن بینکشد و زرب و ایکی بر مستند مقبول و بر لور
 و زالی ایلر سه فرموده ایلر دخی و زرب و زرب و زرب و زرب
 مشهور محله قرال ایلر ملاقات اولد و فقط خطبه کور شاهی
 عسکر مند و زنه ایلر و بینکشد و زرب و زرب و زرب و زرب
 و زالی ایلر سکره فقط انا فی جواب و بر بوب مشکال و زنه
 ایلر دخی ککر ایلر حقی ایلر دخی حقی حقی حقی حقی حقی
 ناکسکر سکر مند و زنه کما مطیع و مستند اولشجه و ایلر ایلر
 ایلر دخی و زنه قدر و زنه سکر مند و زنه ایلر دخی حقی حقی
 مفصل با زرب سکر مند و زنه ایلر دخی و زنه سکر مند و زنه
 حقی مدله ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر ایلر
 اطاعت کور سکر با بر بوب اول کار کندن و زنه ایلر ایلر
 و سکر مند و زنه ایلر صلیح فی الحال ایلر ایلر ایلر ایلر

تَقْرِئُوا بَنِيكُمْ فِي دَوْلَتِ لَوْ قَرَأَ جَوْنَكُمْ فِي بَنِيكُمْ مَلِكًا كَيْفَ قَصْدُ لَمَّا
لَا نَزَمَ بُوَدُوكَ اَوَّلَ بَنِي اَوَّلُوكَ وَهَ نَسَنَ اَوَّلَ اَقَالِيمَ سَعْنَاك
سَرِخْتَدَر شَلَكَه اَنَك تَجَنُّكَ مَكَامِيَّتْ اَوَّلُوكَ عَالَمَه هِيَج كَس
سَكَا عِيَه اَوَّلُوكَ تَمَكَن دَكَلَدَر دِيُو حَوَل وَبِيَك نِي اِلَا يَانُوكَ
جَوْنَكُم بِيَه بُوَجَنَلَه دَكُر فَهَلَك عَجَا اَوَّل وَلا يَحِي اِيَنَدَاكُم مَعُو
اَبَلَدِي وَهَ رَحْمَه مَعُو اَوَّلَسْنَدَر بِيَا نَا بَلَسَك اِيَشِيَك دِيُو
دَر بِيَا نَا دَا سَنَان قَوَارِيخ رِيَه وَبِيَحَك اِيَتَهَا ي اَوَّلُوكَ
سَرَاوَلَر قَوَلَجَه جَوْنَكُم اِيَنُوكَ مَعُو بُوَسْنَدَر رِيَه سَكَا بِيَت
اِيَشِيَا رَقَلَدِي اَوَّل وَجُو سَرَوَان كُشَا رَه كَلُوب وَدِيَك كِتَاب
بُوَسْنَدَر كِرَاوَا نَا اِيَم سَعْنَك وَكَلُوب كِيَن مَاجِي بَادَا هَلَدَر
وَقَرَا لَك وَ اَوَّلُ سَهْر لَك مَهَادَن بِلَا نَقَصَان وَبِيَك رِيَا دِيُو قَرَا
اَوَّل كِتَابَك خَرَا حِيَك شَقَل دَكُر اَوَّلَسْنَدَر قَامَن شَلَه عِيَان وَبِيَا
وَلَجَنَدَر كِيَن رِيَه سَانَه قَرَنَك مَلِكَه بَرَاوَلَا دَسَنَاه وَارَدِيَك

اول سر آرد. واقف اولمشکر دوی و بوجو بان طاعتیسته مؤمنین
 اولمشکر دوی اکما دایما قرال دخی مضکار ددن عالی اولمز دوی
 و هر وقت اول جوبان شکر و روبرو آنلر دن شکار برین صورت دوی
 پس برکون اول اوغلانلر طاعتیست جوبان ایله ایضا اولمشکر
 آکسر فزانه شکار ده و رست بولر کسه اولدور ره لر ایضا اولمشکر
 برکون شکار ایچون آنلر اوشه بوب اوسوال ایلدی مکر
 اول آکاده غایت سهت هشت شینا لوق واری دوی ایتیلر کیر وندن
 بومیشه شینا لوق تمام شجکاره قابل موضع در دویب اولمشکر
 طاعتی جوبان قرال اول صعب مشیلر کسه قولا عوز اولوب
 الوب کتیلر جوبان قرال اذن نهها کور دیر در حال اوزر به طاعتی
 ایلوب اول آکاده جمال و ریسوب هلاک ایلدر اذن مکر
 اول اوغلانلرک وایغ سراجا ملری عالم خلق اراکسته شایع
 اولجا ف اول مالک قوم آنلرک بری که اونه روموس دیر کتیلر

شخته کچور دیر جوبانک روموس شخته کتیلدی بریجور زمان بکله
 و ایضا کتیل اولوب کتیلر ده برکون در نای فکری کلایب
 و لیکر بر عظیم معوره شینا ایله ناکه اولمشکر ایضا فکریسته
 اکلر اول دخی برکون دیر کتیلر نایج ایلر کتیلر بری غایت
 بکوتیلر شینا ایله اول بره بر عظیم شینا ایله طاعتی
 جمله معقول کور دیر بر حصریت آدم صحتی الهلک دور دیر
 دست نیک درنت یوز فرزت اوچینی بیلک تارنجین
 ریه بنیاد اوزوب ایجا ایلدر و بریم ورنک ماکله شجکاره
 قلوب اذن اطراف عالمه اذ قلوب اکلر نا اقالیم ستمه اذن
 کتیلر بر شخته فزانه دوی اول مسید ورنه عالمک قری
 میل الیوب جمیع و کتیلر خلق مطلع اولدر دیر بر تضرع قرال
 بوجو کتیلر شجکاره بوجک فیلان ویرال ایلر ارا ایلدر
 ورنک و بریم اوزر به شجکاره الوب و اول موصی دیر و کتیلر

هر چه که بول کسوت بر نیک او ز نه عنم آید ی آما امل
 و نیک بکاری بر آید جمع اولوب مشورت آید اولوب املوست
 او ز لر بکار بکار بکار عاقبت بوحال بریم بانه ایشا ایدوق بکار
 د لر ایشا لر شید کجاده و نال ایلوس قسطنطنیه ملک
 او ز نه سفرا ایدوب و رتوب ملک قسطنطنیه بکار بکار
 ایدوب و افسکار ال پیر ایدوب شدید قوم قصد هواره عظیم
 عسکر بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 بر بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 مقابله آید که نه فایده ایشا ایدوب لطف ایدوب بکار
 در دوسره جاره و عیال بکار بکار بکار بکار بکار
 چون بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 نظر اولوب آساره و افسار ایدوب بکار بکار بکار بکار
 لوب عاقبت عیال این جور بکار و رتوب بکار بکار بکار

الله ملاقات اولوب صلح و صلحیت آید هسان فی الحال
 رتوب جمع بر نال ایلوس آید بولوب و تاجار کند و ی
 دخی کینه سراجی اولوب اول و نیک بکار بکار بکار بکار
 ما بیدید صلح فلیدی چون بکار بکار بکار بکار بکار
 اطاعت کوسه لر اول ما بیدید بر نال ایلوس خا فای بکار
 قسطنطنیه ملک بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 بر اولوب بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 بکاری و بکاری بر نال ایلوس بکار بکار بکار بکار
 اولوب بکاری اولوب آما و بکار بکار بکار بکار
 و بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار بکار
 قلعه و آردی ایلوس بکار بکار بکار بکار بکار
 و بکاری اولوب بکار بکار بکار بکار بکار
 بر نال ایلوس و بکار بکار بکار بکار بکار

در میان ناریج و ندریک و صیحه آنها بیارو بایاب
 اخبار و تافان است از ریشه روایت اندر کز صکر اول
 زمانه شمره نادر یک در کادان طشور بر منیل عبید ادبی و اول
 دورده ممالک نرات اکثر با و ندریک بکلرینک فیض بسطیده بدی
 تیر بر آید نلوس قلعه اقلیای فیض بهر جک و لک و اول اراد
 و ندریک او زنده و نه در براسب بولند کز حسان آیلوس نال
 بودند اول نرین و کایت اورده سرورج اندر کز و ندریک بکلرین
 اخله غایت دوست اولنلر دی و هر جا بندن اکلرینلر و زلزله
 آتاپه و رکلری طوطلو کز و کین ادبی و آلا نلند و زلزله
 حق سکر نینه اینلر دی بزکی دغه آیلوس نال اندر کز
 احوالنه و ایضا اولنلر دی اکثر د سوال اکلر کز و بر کز دی نرین
 عسکر کز د اول قناد ایدن ککلر نرین د ککلر آتاپم
 آدمه مکلر آد بزوم اولور د و نلور نال حاکمان کز کز ککین

د و کز جمع اولان عسکر ابله سخا فکرن جنوب عکرن بولین
 طبل و قنار کز د و کز بروج صیحه ککلرینک اول قلعه
 اور زده مکر آید کز کز د و کز د و کز د و کز د و کز د
 حاکلر دی و ندریک قلعه عکلم اید و کز د و کز د و کز د
 نلرین دی انا و لال نلوس بر بجه کز د و کز د و کز د
 قلعه مزوره حاکلر د و کز د و کز د و کز د و کز د
 طاشی سلطان و زلزله ککوب با کز د و کز د و کز د
 جکر اول قلعه فتح اولدی اول اراده با و احتیاله و زلزله
 ایدوب ندریکوس فرالک مز کجند صیغه پینا اولوب بر بجه کز
 حصر اولدی عاقبت کلل قیس ذاکلر الموت حکیفه و قان اید
 اکر نرینلر اولدی ایلوس و حال کز و کز د و کز د
 اولدی ایلدی ندریکوس شاهر تر بجه بوب سیاه
 اکلر کز صر و کز د و کز د و کز د و کز د و کز د

قلّه و زان بزدن ستره بر زبان گله در بر دردی بوحاله الله بکن بر کوفت
 و بدین بکلری و از نما الله انیلوسنک بر بار بکنی طوطی دلر اما اول
 بکوک بر فاج آدمی نندن بکوب انیلوس بر آله خنبر و بر بر زوال دخی
 آدم کند بر اول بکی آلدردن طلب آلدی اخیسک ارا بدکر انیلوس
 دخی آلدردن خا بیلین بلوب مقید اولدی قصیدی بوبدی کم آلدرد
 فیخبر کن او در زنده و روت شاعر آله اما و بدین بکلری بکلر
 دخی جاسوس لری دایا فرایا انیلوسنک اخی الفی عجبسن ما بدکر
 و اول طرفدن و بدین بکلری دخی هر جایه کوز قلن و روت
 عجب انیلوس و رزمه بکی در کن ناکاه جاسوس کلر کلوب و در کم
 انیلوس اطراف عالی ضرب دست لوب قبضین بکوب بکوب
 و بعضین کند و به تابع آلدی اما شاعر کچا لدن قلده افلا یی
 خراب آلدی آله اولسه شندی قصیدی او ز کوز و اولدی و زیاده
 اول غریب در بکوب خنبر و بر در اول جاسوسنک و صفندن

نو بدین بکلری بکلر جان نایسته بخیروب غایله و همه در و شد دلر
 همه اندم بر بر دسکریدن اولان نخبیدن دعوت آلدلر و کذا و کذا
 طالع غریب سنیدن آلدن بکسک اینا ادوب بودردنک دخی و عا
 و جاره نه اولور دوسوال آلدلر بکسک دخی غایله نظر آلدلر و ب
 شله جواب و بر در کز طالعنک غایله شومر متخس اما ابیو شنگ
 شزندن چاره در و دوار ی خنبره دینا اولی بر قلده کزک
 شرافت اخیسک او که بر زاندر غایله چاره و امکسان بعدر
 د بوجواب و بر در جی نکه و بدین بکلری انیلوسنک اینا ع
 آلدلر خنبره دین قلده نکل بکلر و نکل و خنبران قلدر بکسک
 ایند لکه اول خنبره دین قلده که خنبر و در کوز بر اولک اخیسک
 عجب و رزمه نایه نور انک حقیقت حالدر بر بکه خنبر و رکل و در کز
 اما کم بوحاله بکسک دخی عا بکلر ایلدنه بکسک طلوب اویج
 کوز مهلت و کز عا بکسک خنبره دین قلده کسک در بکسک ایلدر

اولوب او زوردي بركون وركن در كاه سفر آليه و ساردي بويدي
 در يابه و زوق سربسركوب مجوس متعلق اولان وركا سركو ال
 كاره آلا اكر افسا و ساردي و نديك ن ايقام كلى ايدى قانما يدي
 بويدي كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك
 دخول ايدى چو صخره كوكله كوكله نديك نديك نديك نديك
 آلا ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك
 دله كه نكران اوله پس ساپا پنج زوال اولان نديك نديك نديك
 آلا ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك
 ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك
 نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 دوت ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك
 اولان اوغلى قانما يدي بركا سركو نديك نديك نديك نديك
 اوغلى آلا و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك ورك

و نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 عابدي نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 روي در يابه و زوق سربسركوب مجوس متعلق اولان وركا
 نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 عزم ايدى چو صخره كوكله كوكله نديك نديك نديك نديك
 هاستم جميع ساردي وركا سركو نديك نديك نديك نديك
 دسا كپسركو نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك
 ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك ورك
 و نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 اول ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك
 نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك نديك
 اول ايدى كه تهر و زور و زور ملامت آليه آندون ورك ورك

تَقْدِيرِي كُوز دِي كَرَمَان بِيَل مَنَال دَر تَان اَوَلَش وَرَال اَتَلُوس دَمِخ
 قَانَه مَسْتَقَرِّق اَوَلَش فِی لِحَال یَا كَاشَنه وَرُوب كُوز دِي كَرَمَان اَكَا اَنَدَن
 یوز چور مَش اَشَا نِه بَدَن دَن هَسَا یو رُوح بَرَوَا اَوَلَش اَوَلَجِر دَن
 قَرَبَا دَوَقِیَان اَلَدِی جِن اَوَل قَرَبَا دَر وَرَا رَیْدَن اَبَیْجَه اَهَل
 سَرَا یو اَوَل یو یَكَلِی مَت اَسْوَال تَقْدِی اَبَدُوب یَلَد لَر جَمِیع بَوَحَا لَه
 مَحَبَرَا اَوَلُوب سَرَا رَا اَنظَر دَل كُوز دِي كَرَمَان اَوَل اَنظَر دَن قَابَه یوق
 بِن سَا اَهَل كَر قَا مَوَیْجَه كَلَر یَلَه تَن بُو بُو ب سَا اَمَل اَوَل دَن تَن
 صَوُوب بُو یوز نَخَن دَن دَق اَلَكَلَر عَنَزَل
 جِبِی هَر یو صَالِد جَوَن دَن یَا یَه سَلَطَا فِی اَحَبَل
 دَه رَو دَن اَجَمُور فَوِز دِی بِنَه دِی اَوَل فِی اَحَبَل
 بَه كُوز دِی مَوْت اَوَلُوب خَشِیْجَه اَلَه سَوَا ر
 بَش كُوز یو طُوب اَلَدِی دَسْتِیْن جَوَا فِی اَحَبَل
 نَخَن اَوَل دَه سَلَطَا لَه اَوَلُوب سَلَطَا اَكَن

تَقْدِيرِي كُوز دِي كَرَمَان بِيَل مَنَال دَر تَان اَوَلَش وَرَال اَتَلُوس دَمِخ
 قَانَه مَسْتَقَرِّق اَوَلَش فِی لِحَال یَا كَاشَنه وَرُوب كُوز دِي كَرَمَان اَكَا اَنَدَن
 یوز چور مَش اَشَا نِه بَدَن دَن هَسَا یو رُوح بَرَوَا اَوَلَش اَوَلَجِر دَن
 قَرَبَا دَوَقِیَان اَلَدِی جِن اَوَل قَرَبَا دَر وَرَا رَیْدَن اَبَیْجَه اَهَل
 سَرَا یو اَوَل یو یَكَلِی مَت اَسْوَال تَقْدِی اَبَدُوب یَلَد لَر جَمِیع بَوَحَا لَه
 مَحَبَرَا اَوَلُوب سَرَا رَا اَنظَر دَل كُوز دِي كَرَمَان اَوَل اَنظَر دَن قَابَه یوق
 بِن سَا اَهَل كَر قَا مَوَیْجَه كَلَر یَلَه تَن بُو بُو ب سَا اَمَل اَوَل دَن تَن
 صَوُوب بُو یوز نَخَن دَن دَق اَلَكَلَر عَنَزَل
 جِبِی هَر یو صَالِد جَوَن دَن یَا یَه سَلَطَا فِی اَحَبَل
 دَه رَو دَن اَجَمُور فَوِز دِی بِنَه دِی اَوَل فِی اَحَبَل
 بَه كُوز دِی مَوْت اَوَلُوب خَشِیْجَه اَلَه سَوَا ر
 بَش كُوز یو طُوب اَلَدِی دَسْتِیْن جَوَا فِی اَحَبَل
 نَخَن اَوَل دَه سَلَطَا لَه اَوَلُوب سَلَطَا اَكَن

انلوتی کوز که نیمه اولدی قریاخ لاجل

برسافرخاندر بوده دنیادو شملر ۵۵

هت کلان اولمشدور و بر و کوه مصیاف لجل

اشیریش اون کون عشم دنیاد کم سورور کینی

بلکه باحق اولدور و فی الجمله لیساف لجل

هریز دکلوتخته و تیار و بیخندار مسال

شیرینی موت و در هتمان در در که در مسال

کیت نزاری عرموز سیرالنا الدللاب ۵۶

طوز میوز بفقک در دنیاد باران لجل

نار حریت بر کول غدر که آخ بقصدای

باچکر و ز میوزور کای ملک بر باغ لجل

دینا و غیر تله بشتک بو قتا کلن آرینده

صدور در کوز کرا و انا که کرایفا لجل

کروبان لخنار و نایف لورن انا ر شله برکات ادرک کده

وزال انلوت و لایت نیمه فتح الدلکه و کایت نیمه اولدو بکارتی

و برار نامدار ری اکثر نا انلوتور و ناله نایغ اولمشد لیدی و نیمه

بر باد و حق نیمه قوی و اریج چونم فرال دنیا د کایتی شبا

و اکلا دورینوس نام اوغلاری سلطنت سیدن بریز به فی الجال

عناوت قلوب خط اولدور عاقبت الامر قبا فسلطنتیه ملک

فرز و ناولدین او صکر و س قوم شریعه اولوت قیایه

منابعت قلدر و اکلا دورینوس نیمه تسلیدن اولدو غریبه

کلایچه بکری و قوم اکلا دورت نایغ اولدو چونم مایه

سلطنت نایغ و سیدی بریز به قصد قلدر و نیمه کرایه

ایضا اقلر ایندیر کم حاله بود کلو رست اولما ز هلس

فرستی قوت نا نیمه بخت اکلا دور کای جانیدن سوز اولوت

عبرت سلطنت سوز او نیش کون جتک و جلال ابلر کرایه

اولش از آنکه لشکر در دوش و روبرو خبر دهد و در الحاق
 نیمه سنگ زن طبل و بشارت دهد و آنرا بگوید که قاتلک طاعتی
 طاق اولدی چو ضحیه و بجه لاوش بدشتا نیمه سنگ زن اولدی
 اولد جنگ تا آنکه الهی بقدر کوردم نجو بیس بر زبانه آخته اولدی
 از فالتش که زبانه اولدی بجز آنکه کور بجا که بر کردن قاتلک تک
 کاوه سله قلدر طرفین کورن زوآله و رنجیه و کن بر عیایب
 جنگ آید که کان در میان آفتاب بخار بدن فلک و زنج
 طومار کور و زنج عاقبت نیمه سنگ زن عیایب و قاتلک صحرای
 سحاب اولدی بقیه دل انار که باده آید و ناهوار و اسرار سله
 بروایت ابد زلم قیامت طالعین ملک سکن مند و زنج و زبانه آید
 ما بایه برآز سله شطرنجیه بولن طوب و بجه کور و زنج
 آلبت کور و آید عیایب چو نیم قیامت اولدی کور و بجه
 با تویشا نجو بیس و متعلق اولدی و بجه لاوش ابرو و قاتلک

فوتجه نیمه و بجه قاتلک آید در بون اولوب از غلبه آید کور
 متعلق اولدی و آنرا که و آید آید نیمه و آید نیمه و زنج
 الوب و زنج حاصیل آید در کور و کور سید نیمه و زنج قاتلک
 هار و آید نیمه و زنج سید نیمه و بجه لاوش آید و زنج نیمه و زنج
 سحریم الوب نیمه و لا بقیه و بجه لاوش آید و زنج نیمه و زنج
 اکا سحریم کور و زنج و آید و آید نیمه و بجه لاوش نیمه و زنج
 لاوش و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 دوزیم نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 بویک و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 ایک طوفان نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 هار و آید نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 حور و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج
 سحریم نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج نیمه و زنج

سَيِّدٌ مِّنْ مَّالُوتٍ اُولُو عِزٍّ اَجْلَدْنَا اِيَّاهُ سَرِيرَةً لَا يَفِي كُورُوبُ حَتَّةَ
 كُورُوبٍ اَنَا حَتَّتْ وَتَالِجُ الْاَلَا دُرُوبُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اُولُو سَيِّدٍ
 اِيَّاهُ وَلَا يَتَا اَدَاةَ اَنَاصِ اَلْمَلُورِ وَكَانَ ذَمَّانُ قُورُوبِهِ سَخُوفُ
 دُرُوبٍ اِيَّاهُ اَنَا اَوَّكَادُ ذَمَّانُ قُورُوبِهِ سَخُوفُ
 رُوبَانِ اُولُو اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اُولُو سَيِّدٍ كُورُوبِهِ
 اُولُو بَلْكَانِ اُولُو حَالْدُ نَشْكُورُوبُ اَنَا حَالْدُ نَشْكُورُوبِهِ
 اُولُو سَيِّدٍ وَكُلُّ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اُولُو سَيِّدٍ
 نَكْ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اُولُو سَيِّدٍ
 اَلْهَ كُورُوبُ دُرُوبُ مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 عَرُوبُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 وَلَا يَتَا اَدَاةَ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 اُولُو مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ

اُولُو سَيِّدٍ ذَمَّانُ قُورُوبِهِ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 كُورُوبِهِ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 رُوبَانِ اُولُو اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 اُولُو بَلْكَانِ اُولُو حَالْدُ نَشْكُورُوبُ اَنَا حَالْدُ نَشْكُورُوبِهِ
 اُولُو سَيِّدٍ وَكُلُّ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 نَكْ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 اَلْهَ كُورُوبُ دُرُوبُ مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 عَرُوبُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 وَلَا يَتَا اَدَاةَ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ
 اُولُو مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ اَنَا مَلِكُ مَسْأَلُ اِيَّاهُ

برون سزا بدوب گيگره کروب در باور برون خنده بن سوتا
 ولايت ديور وان اولدر ساروي ابدنم کيا بولم اوغره دوي
 ملالر الله يسوب انجوت منانه فلوت بودجه له کجه وکند فونه
 کجه مسافر قطع اهدوب اور برون برين کجه دي عاييت سوتا
 ولاينه قروب بره اروب قولم امارا قوي قليجه اولد نماه
 حال سديانک حور اولدوي خنلندن برملل واردي اولو
 ايلول فرزنداني اوغل پوي او برون قوس درکوي وقايه
 اقربا پوي جومکم قيا سديانلايت سرحدن ورجو سرحد بکلري
 قياک کلديکدن وقصه سرکد شيندن جين بيا ملک بنگ قوسه
 معقل عرق ايلاندي وبن قوس دجي کدير اربا ايدکي بلوب
 اکلري ادي وقايه حي اسوال سراجاين واقصا مردن من قوسه
 مکتوب رله پاروب بلير مشيدي بنگ قوس دجي بکلر ز بکلر نه
 امالدم قيايه قوسور درک و لينخال ايلوب کور ووب

عزتله قودر درک وبن قوس ملک الله بولسوب برنک سان
 صور سوب کي خندان وکام کيان اولدر اولدن صکره بنگ قوس
 شاعرا خيا فکر ايلوب قيايه وبرا خلفا اولر برکله سوب
 وبران کوکلر ن سوز ايلدي اولر دجي سروز اولوب انا اهدل
 عيال ايله مکه اذ طوب چنه رمانه طور درک کي کله برون
 قيا ايل بصد ورنه کافي قروب دار فادن بقايه رحلت ادي
 انا قياک اولدي و خلفا ي اولد بارده اولليني و شيرت
 طومني ادي اولد سبندن اتمه سديان قوم مکتوب اهدوب
 عرشا کايما درک وک ايشورک اکلر وده درک مالک اکلر
 صوب دست سوز مشرور بنگر عفت الله اولد بندن عرق
 برده طور جوي بولما مشرور درک وهر وقت طعن ايلد کلر سوب
 سبندن مشرور اولوب طعن او بجه صکره کار ايلندي وناز
 اتمري صوب کل ايلندي وقياک در بندن اولد ولايت پوي

خروج الالهة ايسو ولا يحيى طيحيه فتح ايدوب الله صكرك ولا يرب
 قوه عندان واردي وبارا انكويحي فتح ايلوب طووروي بجهه
 زمانند صكرك اتمرد يادون كيمكه مملكت الدنا كيشند
 ايمدي اول ولا يركن روزم جهور دز سيند كچا اله اول مملكتك
 طليبه خرج ايلك الله اوله مستندن مرادورز بود روكور
 حسن برضايه ايسو ولا يندون بولك كوسته سين ومكن اولدغيه
 رخيرو ورو سين مملكتك خرج جهور مستصا مبارك اولدور
 انا كم بوق دويوب سركلاك اين سين همدان وقتكه خاص اول
 صكرك وليدم وديه سين ديش جهوركم نانا خا مكنو بول
 مفهومه نظر قلوب اكلدي وبلد صكرك ايلوكه اولر سه
 سكي باور لندره عاونه لا مرخان ناآر ولا يندون حسين برضايه
 بول ورووب وملك سرحده مكن اولدغيه رخيرو ايسو ايلد
 اول ولا يندون صفاي قلب ايله كچر دي انا مارا يندر قوچما اول

سردار دكدر اندن صكرك سيدنا مملكتك ده دستور لويوب بر كوت
 برسد عاوند قوال ايتلوس دينا دن كديجا اوج نوز بيل كندك
 صكرك حنريه حيتي لك بدي بوز قوچ بيل نازنجند سيدنا
 ياد شافرا ايله ودا علشوب اول ارا دن ناآر خا نجانينه بولك
 بولك سرقا اولدور زيار ممتد ما فتا ريس دار خروچ ايلدويك
 وقفتن اول سار لندن كيش ايدوي وخان ايله دارو كور قلوب مريب
 نيشله فتح ايش ايدوي جهور صكرك ابار سرقا دحي خرج ايدون
 اول بول كيش ايدوي قوه كجه ونيه اجه كوندور بركون ناآر
 ولا يحي سرحده ورووب انا بريجه كون او روق اولوب مئا ورو
 مستقلي اولدور وكولا ارا دما نر بملكت اينا ايدوب برارام
 ايله كوندور كر اول دحي اول مكنوب خالك حضوره بوز قو
 خان دحي الوب مكنوم نظر ايدوب كور دي بازالين كنص صكرك
 ناآر ايشون بيلن اولا صكرك جهور فتا سردار عالاب انكوييه

وَلَا تُولُوا لِلدِّينِ مُبْتَلِينَ وَلَا كُنْزُوا لَكُمْ كُنْزَ حَضَرٍ لَكُمْ بِئِزْكَ
كُنْزُكُمْ وَلَا تَنْسَوْنَ مَعَايِشَكُمْ أُولَا وَأَبْرِي بَعْرِي وَالْمَرْجُونَ أُولَا
وَمَرْصُوعُ أُولَا بِي أَفْرَاجِ نَابَاتِ زَمِينِ لِحُجُونِ الْوُتُبِ قُبُولِ أَيْدِيهِمْ
جَوَائِزُكَ مَكْتُوبُكَ جَوَائِزُكَ وَخَلْدِي وَبَعْرُكَ عَالِمُهُ وَرَدِّي عَمَّابُ
مَكْتُوبُكَ مَقْصُودُكَ نَا اِنْشِءْ جَوَابَ الْكَلَامِ كَرِ أُولَا قُبُولِ لَوْلَا لَوْلَا
يَوْمُ اِنْشِءْ كُنْزُكَ سَابِقُ كَلَامِ تَابِجِ أُولَا مَرْصُوعُ اِنْشِءْ
وَقُبُولِ دِي جِي الْكَلَامِ اِنْشِءْ خَلْفِ وَرُوبِ شَكْلِهِ جَوَابِ وَرُوبِ حَكْمِهِ
جَوَابُكُمْ اَنْشِءْ يَوْمُ مَرْصُوعُ اِنْشِءْ اِنْشِءْ حَكْمُكُمْ هَرْشِءْ
كُونْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ
خَلْفِ وَرُوبِ كَلَامِ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ
اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ
اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ
اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ اِنْشِءْ

[illegible][illegible]

تهره و نه کنازیم اسانیش ایچی ایچی اربا دسره دار دجی مقابله
 قوتلوب قراوللر قوتلوب طرفیندن بکلدر اول کجه سئل اولدی
 تا کیم علی اصباح اولوب عالم سنور اولدی اول ایچی جسا بنور بکلر
 ناسره با اهن بوش ات آتاسینه کلوب بربر نه قوشو قات اده قات
 صالتر ارایک قلوب نظر بر میدان قلدلر و ایچی جاسیدن محضه
 عارفان اوریشد لر جنک کینجه کیم اولدی عاقبت تراک بروریه
 و ایدی صول قولیده اوز زیدی همادتم عن میدان ایدم میدان
 بومریدم اولان محضه کیم و طبع بور سنور واکر پا کینک کیم
 بریندل کیم بریندل اول حال کور ریحک همادتم اربا طلوب
 اول ایچی قوتلک ایچی بور دکر اول ایکی لشکر بربرینه
 قلوب تلوب تنجک جنک ایچی تا سئل مریدم اشوب قلدلر
 جنک ایچیک ناگهان اول ایکی قوتلک اوز نه اولمشوب
 دیر لیلر و قالدن بور بوریدم سرخ سرنک ایچلر اربا کسنر دار

چو نصحتیم بو حال کور قوی و لدر کور عجب الله رکین دمن حمله قلد
 اتا اول با فی قیوه اتلر بور برنوب اول ایچی چیری بربریه اولمشوب
 برینجک قلدلر کجه قمره هویدی صایا و یح اسمانه پیدل اولدی
 عاقبت لاسر و لک و زری بر جنک ارسنه مک مقابله کلدلر همسان
 فی الحال فرست قلوب دیر لیلر قان بر بوریدم سید لیلر تراک
 چرینما اول حال کور ریحک یوز دوندن قلوب تراک اوز رینه
 و ارا بلدر چو کجه زرا انشوب جان کوریدی همادتم عجب
 کلوب آل فلیقه سینه اوزوب حمله قلدی برجا سیدن اربا دسره
 دجی بور بریدی اول ایکی لشکر بربریه قلوب قلوب اولد مریدک
 اعلک جنک قلدلر کور اول محمل و لیلک مالا مال ایدوب بومر
 طوبه قان ملا فلیقه اقتدلر

بربرینه قارینشوب لک کوهسان کدر لیلر و کور بومر قات
 قمره کور دز چایر یلور هویدی عجب چایر بریدی قتلر ن اقلایر باج

بالاجوب او قلو اوجر دې هر څا
هر بدمر صا ندك ندي نقصا
لنډه دې دلا و ناز دې نه كس
قلب لعله و دروي زړه لاس
ا ت ا با غنډن اخوب كو كا غبار
اولسېدې زړېك څو بدمر ماز
راو تېلر څو لښه اولد اكي لكس څو تېم بوجنك څو لاس
اكي طر قنډن سخي د ا د م هلاك اولوب عايت فرال چر پي مغلوب
و تضرع او لوب بگري و برار نامدار لري اكي نا غلجند بگلوب
هلاك اولس څو دې تېم څو فرال بوساد كور دې ايش سوك
صا توب بوبه و كا نډ كو خوب ښه اور د نډن څو طر بوبه
ا نډن قلعه نو دې اكي سويله مخك و تكل ايكه اثار پاو
سرو اولد عسكري اطراف لوب طر نډن و هر جا بډن اطراف
لوب بولري ملك څو دې و را ل ايشو خيبي كور خيچك هسان
ا ن كرا لډكو څو طر بوبه ا ت حكوب كچه و سكو مت ايله
اول قلعه طبا و مست ايدو بوا فكر فاكسون ليله بالضروري

سر بر سلطنت عالی قلیان یافته فکرون بکمر اولور برور جمع اولوب
 طایفه لاری صوفی صافندار عاقبت انشاء تذکره نسیمه راجب
 کوروب طایفه لاری کور انوشیروان اولور اذکره عتیق و مطهر کای
 و نماوی و سنگیدرامدی کور کور سلطنت زبیدی
 واجب اکبر نذر اذکره اقلک و جعفری خنده و دیوب و بغیر این
 ایشمه نایح و تخت و سر بر سلطنت نبی فالیدی سفید و مشکو کور کور
 انوشیروان استغایه عمل کور و صد کور کور و بایسته نایح و
 اور و رب و اقلی سر طین برور کور و ناکور برور و سر قیصر و جی کور
 کور و پنه تر قید اوله اوله جمله بکمر برور بکدر بایسته
 خوش کور و رب و اقلی و پنه قلی لاری و برور نسیمه و واجب
 ایدر کور کور کور بکمر برور ابر جمع اولوب مشکور و قلی لاری و
 استغایه غنیمت کور و رب و اقلی لاری اوله ادا و بالا تفاوت و
 و نسیمه و دینار لاری و نسیمه و برور کور قلی لاری نایح و و

پشته اور و پنه فخر و رب فتح المادی اذکره مشکور و مطهر و برور کور
 و اذکره سر بر پنه کور و رب و اقلی لاری و برور و حکم المادی اذکره نایح
 اوله زمانه و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و برور و برور و
 کور اوله نایح و برور و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و برور و
 و اقلی لاری اوله نایح و برور و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و
 برور و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و برور و پنه کور اذکره
 و حکم و رب و اقلی و علی و اقلی و برور و برور و برور و برور
 کور و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و برور و پنه کور اذکره
 اولوب و اقله مشکور و پنه کور اذکره و پنه اوله نایح و برور
 کور و رب و اقلی و برور و برور و برور و برور و برور و برور
 حال و پنه و پنه کور اذکره و برور و برور و برور و برور و
 و اقله کور و برور و پنه کور اذکره و برور و برور و برور و
 برور و پنه کور اذکره و برور و برور و برور و برور و برور

احداث البلد و بكار و بكار با برهم جمع اولوب استغنا نك
 حضور نه كلوب اكا منابت ولوب و مقام عبوديتك لاش
 فوبر اندن برندن عزتله قلدر ووب و لائق سر بر نه بنور و لدر
 صدره چير ووب حضوريت جيتريك
 استغناك باشنه تاج دولت اور ووب و لائق سر بيلين و خدومت
 ار كاون بر نه كلور ووب وهر بر نه شادمانه عشق بر مشغول اولدرك
 لهر جيتريك و استغنا ن فراد اولدي اوج نيله دك حضور عدلكه
 حكومت ابد ووب داد ابددي اوج بيل اسرا اولدند فضلك
 بلغار و لايتك فراي كان و بوده يله اوز اولما نوب اذ ووب
 نيكه خاطر اولوب و لدر كور و لغانا و و ر نه سفر ايليه هما دم
 اطراف عالمه بكون و بايق نه ناملك كوندل و ردي كشك نك نك
 اكله بشلدي انا بوجا بندن ايش و جيتريك بلغار و لايتي حاكمي كانك
 فارغنه ابددي و اولدي دتي زياره و مژدگان و ابددي فرا لدر نك

نري و اهما دم بالجملة و لغانا و عكر نه ناملك كندر ووب جيت
 انصك بشلدي و لال استغنا ن دتي بيه انا و لدر
 بكنركن جمع ايلوب استغنا ن اوز لوب و لائق سر بيلين و خدومت
 دو كور و جيتريك لهر بوجا بندن ايش و جيتريك بشلدي و لدر
 اولدرك و بجه مسافر و ساريل قطع ابدل كندر و صكره كان دتي
 خدما لوب اولدي دتي و لغانا و ساريل بكنركن و لائق سر بيلين و خدومت
 و ووب و عكر نه و جيتريك لهر بوجا بندن ايش و جيتريك بشلدي و لدر
 كان و لغانا و قوتيله فراي استغنا ن ايله و لائق سر بيلين و خدومت
 معا بله ابددي و لائق سر بيلين و لائق سر بيلين و خدومت
 نك اشر و بشلدي و لائق سر بيلين و لائق سر بيلين و خدومت
 عكر نه و جيتريك و لغانا و حاكمي كان و عكر نه و جيتريك و خدومت
 اولد عا ريه اكه كور و بيل اولد و جيتريك و لائق سر بيلين و خدومت
 هلا نك اولدي انا عا نك و جيتريك و لائق سر بيلين و خدومت

وَاَلَا اِنَّ هَؤُلَاءِ لَرُؤُوبٌ اَرَبِيٌّ مَعْدُومَةٌ اُولَئِي نَرَالْ بِاَيْلَهْ وَاَلَا
 بَلْغَارِي نَارَاجْ وَبَعَثْ مَا اُولَئِي وَكَانَ نَحْنُ بِنَهْ نَسْنُ بُولُوبْ اُولَئِي وَاُولُ
 دِي بَارَكْ بَاغِي قَارِغِي سَنَسَطَا اُولَئِي اَمَّا رِوَايَتِكْ شَيْلَهْ دَرَكْ دَرَكْ
 لَتَكْ اَلْيُوبْ بَلْغَا رَقُونِيَهْ قَصْدِيَهْ اَلْاَلَكْ مَكْرُ اُولُ مَرَاغَا اُولَئِي
 دِي بَارَكْ كَوَا اَلْيُوبْ مَكْلَكْ دَرُ بَرَحَكِي وَاُولَئِي اِدَهْ مَرِجِيَا كُوشْ دَرُ دَرُ
 نَرَالْ اَسْتَقْنَا نَكْ لَتَكْ كَجَمْعْ اُولَئِي اِيْلَدُ اُولُ وَهَسَهْ وَاُولُوبْ شَا بَدَا
 نَسْمُ اُولُ رَمَهْ كَلَهْ دَرُ اُولُ دَخِي سَلُونْ عَشَكْ نَحْنُ اُولُوبْ مَحْبُكَا
 وَكَلْ اُولَئِي اُولَئِي وَفَرَا اَلْجَانِيَهْ كُوشْ قَارِغِي طُولُوبْ جَا سَوَسَلَر
 حَلِيْشِي دِي بُولُوكَا دَن وَفَرَا اَسْتَقْنَا نَكَا نَ اُولُ دَرُ اُولُوبْ بُولُغَا رَكَلَقْ
 حَسَبْ اُولَئِي اَنَدَن حَكْرَهْ اَطْرَافْ وَاَلَا يَهْ كُوشْ قَارِغِي قُوشْ حَبَرْ اُولَئِي
 اِيْلَكُونْ حَاكِي مَرِجِيَا نُونْ لَتَكْ سَمْعْ اَلْخِي اُولُ مَسْتَقْدَنْ عَشَقْ كَلَقْ
 هَسَا نَا مَرَا اُولُ كُوشْ اُولُ اَرَا دَن مَرِجِيَا نُونْ اُولُ رَمَهْ عَزَمْ اَلْاُولُوبْ بَن
 جَا سَوَسَلَر بُولُغَا دَن حَقْرَهْ اُولُ اُولُوبْ عَلَا اَلْخِي مَرِجِيَا نُونْ لَتَكْ

حَسْبُ رَمَهْ اُولُوبْ وَاَلَا يَهْ حَاكِي حَبَرْ وُوشْ مَرِجِيَا نُونْ لَتَكْ جَا
 كَايَتَهْ مَرِجِيَا نُونْ عَشَقْ رَا اُولُ اَرَا دَن كَلَهْ دَرُ بُولُوبْ كُوشْ دَرُ
 دَرُ فَرِيغْ رَا اُولُ اُولُوبْ بَرَا كْ بَلْ نَزَا دَهْ وَاُولَئِي وَاُولُوبْ رَا
 قَلَمَهْ يَحِي وَاُولَئِي وَاُولُوبْ اُولُ اُولُوبْ كُوشْ عِلَا اُولَئِي وَاُولُوبْ
 رُوشْ كَارْ كُوشْ قُوشْ وَاُولُوبْ فَرِيغْ دَرُ دَرُ فَرِيغْ اُولُوبْ سَنَهْ سَنَهْ كُوشْ
 سِيْمَا اُولَئِي اَمَّا بُولُغَا دَن وَفَرَا اَسْتَقْنَا نَكَا نَحْنُ كُوشْ مَرِجِيَا نُونْ
 حَبَرْ حَسْبُ رَمَهْ اُولُوبْ وَاَلَا يَهْ اُولُوبْ دَخِي بَاغِي حَقْرَهْ سَنَهْ نُولُوبْ
 اُولَئِي وَاُولُوبْ سَنَهْ اَدَهْ قُوشْ قُوشْ دَرُ دَرُ اُولُوبْ اُولُوبْ اُولُوبْ
 مَرِجِيَا نُونْ لَتَكْ حَبَرْ نُونْ اُولُوبْ اُولُوبْ قَصْدِيَهْ رَا وَاُولُوبْ اُولُوبْ اَمَّا
 رَا وَاُولُوبْ سَنَهْ قُوشْ اُولُوبْ اُولُوبْ قَلَمَهْ حَسْبُ رَمَهْ اُولُوبْ بَلْ نَزَا دَهْ
 حَبَرْ اُولُوبْ حَبَرْ نُونْ اُولُوبْ اُولُوبْ اُولُوبْ دَرُ دَرُ دَرُ دَرُ دَرُ دَرُ
 اُولُوبْ بَلْ نَزَا دَهْ حَبَرْ وَاُولُوبْ وَاُولُوبْ حَبَرْ حَبَرْ مَرِجِيَا نُونْ لَتَكْ اُولُوبْ
 بُولُوبْ دَرُ فَرِيغْ سَمْعْ رَا وَاُولُوبْ دَرُ فَرِيغْ دَرُ فَرِيغْ دَرُ فَرِيغْ

ايجنه قوروب حصبلا ايلدي و بالجه مالونين بيلان الكوب اولملا
 نزالا سنان قلنوب شاد و سنان تحت مفرته و روق ايله
 سترينك متجى ال و برده و كندن بر سر و ز اولوب غير مشغول
 اولوب اني ذصير ايلدي كور اول الكورن قضا ماليله بر ايل الله
 كم انك سبيله عالنه نام دستان اولا و اول ايله و كور سترينك
 ايله بولما قضا ايله اول قورون قازغنه بر صدار ايلدي اول ايل
 سالييله بر اول قلفه معور ايله كم سندن حكره كلون قورونك
 سترين اولا و كورن كورن قورون اولا و كورن بولما
 كورن ايلدي صمدان اول قلفه قضا ايلدي ايلدي ايلدي
 ايلدي مرور و رور كارله بر معظه قلفه قور اول كورن ايلدي
 و اول قور ايلدي بولما د بوب اول و رورن سبيله اوله زماندا
 بولما مانه بولما كلون قورونك ايلدي بولما بولما بولما
 ايلدي بولما قورون بولما بولما بولما بولما بولما بولما

و رغه بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما
 بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما بولما

عورت ايله

زلال اللؤلؤ انما زلال استغاثك برزخ فردا غي و اغل و ابدی اود نه
 اباد و رزدي اول اقامه ابا دحي و لايت ارك ذلك باي ابدی جنی كنك
 بقدر قزال اولدي ظلم اليه اول ولايت قوتيك اوزره بره بره
 سلط اولد كچه جميع ولايت بكاري و ساربر عايراي غلجيز
 فرومانك اولوب برده جده شكي اولد كنك بالجه اذنت
 نهزار اولد كنك و نزار ابر جمع اولوب و آل ابره و مند نكبات لولد كنك
 و ايند كنك نك كنك بزور دة الچك كنك دوتب شيله مشورت
 ايلد كنك زلال استغاثك فرزند غي و اغل ابا كنك ولايت
 ارك ذلك باي ابدی ابا و رزوب كنك رزوب رزوب لجنه لجنه لجنه
 عاقبت آل اللؤلؤ و رزوب ابا كنك رزوب رزوب و اكما احاطت خلد كنك
 جن كنك باي كنك احوا لنك خلد كنك راز اولدي اول كنك
 كنك نايغ اولوب هوای سلطنة مثل البوت برال بزو و كنك
 باينه قضا لولد كنك اول رجنه ظلم و بيداد اولد و غي سبد كنك

[illegible]

اَلَّذِيْنَ جَاءَهُمْ وَلَا تَنَالُكَ بِيَدِيْكَ وَكَانَ يَكْفِيْكَ نُوْرٌ جَوْرٌ رُوْبٌ عَدُوٌّ اُولَدُوْرٌ وَكَانَ
 فَرْصَتٌ حَاسِنَتُنْ لَرٌ وَنَا يَحْتَمِلُهُ وَلَا يَكُ اُولُوْمِيْ تَكْفِيْ اَبَا يَهْدِيْ فُلُوْرٌ
 وَكَانَ اُولُوْرٌ نَهْ جَمْعٌ اُولَدُوْرٌ وَفَرَالٌ يَهْدُوْرٌ مَدَنٌ اَعْلُوْبٌ نَزَارِي
 وَلُوْبٌ شِيَا كَيْتٌ فَلَدُوْرٌ وَابْنَدُوْرٌ كُوْرٌ تَنْدَنٌ صَكُوْرٌ كَابِيْ اَكُوْرٌ يَهْدُوْرٌ
 دِيُوْرٌ اُولُوْرٌ اَرَادُوْرٌ عَهْدُوْرٌ اَبَالُوْرٌ اَبَا يَهْدُوْرٌ كُوْرٌ دِيُوْرٌ
 يَهْدُوْرٌ اُولُوْرٌ رَهْ لَكُوْرٌ يَكُوْرٌ يَحْصَا لَدَنٌ كُوْرٌ عَمُوْرٌ قَطْعٌ
 اَبِيْلُوْرٌ هِيْ نُوْرٌ فُوْرٌ اَللهُ جَا فُوْرٌ لَدَنٌ اَبَا يَهْدِيْ نَا يَحْ اُولُوْبٌ وَعَظِيْمٌ لَكُوْرٌ
 اَبُوْبٌ وَرَالٌ يَهْدُوْرٌ اُولُوْرٌ نَهْ حَرْجٌ اَبَالُوْرٌ يُوْرٌ اَدُوْرٌ
 يُوْرٌ لَكُوْرٌ دِيُوْرٌ اُولُوْبٌ جَا نَا يَشْنُوْرٌ يَهْدِيْ دِيُوْرٌ لَكُوْرٌ جَمْعٌ
 اَبُوْبٌ اَبَا نَالٌ اُولُوْرٌ نَهْ وَرِيْ اَطْرَافٌ عَالَمُهُ نَامَلُوْرٌ يَهْدِيْ يُوْرٌ
 نَامَلُوْرٌ يَكُوْرٌ وَرِيْ اَبَا يَهْدِيْ اُولُوْبٌ اَمِيْرٌ اَلنَفَا تِ اَبُوْبٌ
 مَغِيْبَا اُولُوْرٌ لَرٌ يَهْدُوْرٌ جَمْعٌ اَلنَفَا تِ اَمِيْرٌ اَلنَفَا تِ اَبُوْبٌ
 يَهْدُوْرٌ دِيُوْرٌ يَهْدُوْرٌ اُولُوْبٌ يُوْرٌ جَوْرٌ مَسِيْرٌ دِيُوْرٌ عَظِيْمُهُ يُوْبٌ

مَلُوْرٌ اُولُوْرٌ اَمَا اُولُوْرٌ طَرَفُوْرٌ اَبَا دِيُوْرٌ يَهْدُوْرٌ رَعَا كُوْرٌ اُولُوْرٌ
 قَصْدُهُ يَهْدُوْرٌ رُوْرٌ اُولُوْرٌ فُوْرٌ كُوْرٌ وَرِيْ يَهْدِيْ كُوْرٌ دِيُوْرٌ
 وَلَا يَكُ اُولُوْرٌ كُوْرٌ دِيُوْرٌ يُوْرٌ اُولُوْرٌ رَعَا فَرَالٌ اَبَا يَهْدِيْ اُولُوْرٌ
 دِيُوْرٌ يَهْدُوْرٌ وَرِيْ اُولُوْرٌ فَرَالٌ يَهْدُوْرٌ يُوْرٌ اُولُوْرٌ كُوْرٌ دِيُوْرٌ
 يُوْرٌ اُولُوْرٌ اَمَلُوْرٌ يَهْدُوْرٌ يَهْدِيْ وَلَا يَكُ كُوْرٌ مَكُوْرٌ اُولُوْرٌ
 عَمَالٌ يَهْدِيْ جَسَارِيْ فُلُوْرٌ نَهْ نَهْدُوْرٌ اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ
 جَمْعٌ فَرَالٌ يَهْدُوْرٌ نَا يَحْ وَنَهْدُوْرٌ فَرُوْبٌ مَرُوْرٌ وَنَهْدُوْرٌ
 اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ دِيُوْرٌ يَهْدُوْرٌ وَنَهْدُوْرٌ كُوْرٌ اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ
 كُوْرٌ اَمَا يَهْدُوْرٌ اَبَا دِيُوْرٌ رَقَابَتٌ يَهْدِيْ كُوْرٌ عَمَالُوْرٌ
 اَبُوْبٌ يُوْرٌ دِيُوْرٌ اُولُوْرٌ دِيُوْرٌ عَمَالُوْرٌ اُولُوْرٌ
 ذِيْبٌ اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ اُولُوْرٌ جَسَارَتٌ حَضُوْرٌ وَرُوْبٌ يُوْرٌ
 مَوْرُوْبٌ رُوْرٌ كُوْرٌ قَهْرٌ دِيُوْرٌ وَرُوْرٌ يَكُوْرٌ يَكُوْرٌ جَوْرٌ
 وَرِيْ يَهْدِيْ قَصْدُهُ اُولُوْرٌ سَبِيْدٌ يَهْدِيْ يَكُوْرٌ وَرِيْ يَكُوْرٌ

بر بلوگن نهر و بر کجی قلوب و بر بلوگن بر صر قند انرا بلدی و کاییت
 نجه اور نه ایلنا بوب اقرن صلد لر و جنب انگلیتی قلوب غارت
 و خارت قلوب اهل و عیان ایلم و برار بکلن طوب بند بجز
 و بعضین رزوب تلف بشیر الیلدن ماللن عینا قلوب و کاییت نجه
 ایچینه محض کمن کنندا ایلدن کم وصفه کلن برورد و قوب مالک
 مقرر نه کلدن انا اول طرفه نجه ملکون قومی بر اورون
 نرا دجیلری بر کون حیاره ابرو کو ملک کنلن و احصل عیال کون
 و صکر قنار اولان بکلنک استولندن شکار ایلوب مدد
 استول و و کاییت اند کلری قصب و غاری بلورن لر جن ک
 حیار نوشو جنری استوبی عصنه کلوب دد کر مکر قالن
 نرا اولم کم استول اقله قنم ددی اول زمانه چه ملکون
 حیاره کلن بیری و اول عینا به حیاره و کاییت کلن
 طرف طرف ناملو کندر لر و ایندم بر نجه ملکون کلری و کاییت

بر و اینل ایلوب دخی همایانی ایلری جنون کجسار و قال بولونک
 بولر ایلمن و مصیبتن نائل ایلری عایله بخصور د و سوب
 و قال ذلعت ایلدی دریب ان نرا لشدن انا و کاییت ایلم
 ایلدی بولوس ایل اولر نما کونر بولن قلوب و بولون
 ایلانن بنه و بولون همایا بولون بولون بولون
 نالجن کسر نله بر قوب بولن دو کونر بولن ایلن دین
 حایر کوروب ایل اولر ایل اوسته سوز کونر غلری نرا
 خوش و ليله کونر سوز سوز کونر بولن ایلن
 اوچین و آل کجسار بیانده در سوز بولن بولن
 ایلر و بولن بولن بولن بولن بولن بولن بولن
 دکلر اول دخی نرا بولن استولندن و قنن کاییت کلن
 سوال ایلدی و نزل اللاح ایلر بولن بولن و در وین بولن
 همایان اول کجسار کلن کونر بولن بولن بولن بولن

اکاه اولوب و جان باينه صحر يوب في الحال مدلا به مشغول
اولوب و سونق صورتنك برضخ نامه بردي ايند صحنه
دولت لوجا ر حطاة لرا لجه براندر اندم ايندي لطف ايو
اور نردن عداوت كوتوب تلف نقشه سبب ايلمه سن اركله
و علقه صتر اولدينه برنك برنه اون و برين و اسير اولنا
دحي في قصور حدر تنكه اولشدر و لوم دوستك دوست
دشن اولام د يوب على العيش اول مشغوب حساره كندري
چونك مشغوب حساره و ردي اول مشغوبند قسلي و لوب و
ساكن اولوب اول رنه و د يوب و زلا ليه كندري اناك ملجا
بكري اول ملك ايلدي بكار سيندن بر باد برينان خاطر
ايدلر ايله اولكه اول بكار دحي بريله حساره آل اشدن مشغوب
كندري ايند لكر و دولت لوجا بر دحي سنك اركو مشغوب
ايناك مشغوب زال اناك عبت خيلر نده اولشدر سيند مشكور

نيز اتم سرن و ارجاف بران و بر ساخت ناه خيلر ايلوب على العيش
لشك كوزي جمع ايدوب سارو سكر مشكل ايلوب دحي لكر و
حاك انا و رنه بور يوب ايشه بن دحي و دم دينق پس و مسيدن
جه بكري في الحال لشك جمع ايلوب ولايت انا كوزي حايينه سخا قل
ايوب لاي لاي سوان اولشدر و حساره دحي عظيم غجه چيري
جمع ايدوب و غجه لكر و دحي جه مشكيدن مشك چيوي لكر و
اور نه مشكيدن كوتوب و كوان اولشدر نرا لكر و
بويكادن مهن بران اولشدر ايلوب انا كوزي لكر
طوفندي عايت بركون مهن بران بكار و بر وجهه عرض اتم
ايناك ايلوب في سبب برجه نس طوفندي كنانسته و دل
شكسته سياست خط او رنه بكار و بويكادن ايلوب انا
بوسيدن انا كوزي بكري بر باد برجه خاطر و لشار و
ايناك مشغوب حساره عظيم مشكيدن انا كوزي كند و كند

ائله نرغ كاخور بر بور دن در امدن كور بوروم كما ايلت
 آله مور قند در دندل جبارك ابر نه فرما بدوز دوز مكنو
 ورد عي زمانه جبار دعي غنبدن ساكن اولد و عي جند
 هكه برغ كونه سدار ابدك كور قوم عيه اولور دوزت جواب
 ورد عي انا ابا اول بلك ايشو غنبدن خبر دار اولوب نكردن
 ائدك عاقت ايشو بلكون بكا خنر كن هسان بلكر مئانا پناه
 خنر مور نك كدرد عيوت نصيكر در يابنه عيوت عاقت
 بكون جنله و كات و كات بلكون و بلك ناده لره جيا فاده دعوت
 ايلدي و بر عيه كونه اولو جيا فاده و غلبه طوي ايلدي اولد بلك
 كبر بيله جكاره خبر كدرد سنكر دي اولد جيا فاده اخور نه سنكر
 ههانه مولوب انا ندر بلكون و بلك ناده لرك بلكر ادرن
 و رطه ههانه سلكر دي بوغلر بندن كد و بيه از اولو جيات
 نايغ و عيوت انلر دعي و ران ابادن نقرت ايلدر هر سون برك

اول بلكر عيوت لانه ايلدي انلرك بر لري و مله كليله كد و به
 مشلق خار جند ناعمل دوزنكون رعا ناطا بيه نك بلكر لره
 و دروب انلر ملك ايلدي و انلر دي بلكر اولور نه اولو ايلدي
 چونكم ما يافه بلكر و بلك ساره كل بو حال قال كور دك بر عيه ننام
 نامدار لري بر انا و جتمع اولوب احوال طاعت ايدلر و صون صا نيدلر
 ائدك كور عيوت بلكر دي نك كانه و دروب تلف و نيا ائدك
 مرادي نه اولو و سبب نه اولو و صونك دندن خنر نه اولو ائدك
 اصله بود كور خنقادر سبب اولور لستوال اوليه نك كور كليله
 عيوي فائيد ائدنه كچرا ولا يمان عاقت و بدندان در دوز
 چون خنقادر اول بلك ناده كري نك كانه و دروب و بلكر نه خار جند
 بعضي ناعمل و دروب ملك ابر بلكر بر دعي بوندن بوي و صا
 و سنر صناكلن ايلدي بر خنقادر انا اولد نك بيا بونور قيدر
 كور و درونكون انلر اولان بار نه دره و صونك نايغ نايغ بلكر

ویدیغ کر یانلار دُر آلهله اولسه بوندن مغانم د وئالو ب کازلک
امری نازل اولدوقه ولایته اولان صوری وریان و آسور اولدی
درگاه سکاره کونرت و قلده یی بایک یولض دخی ادا ایلک
عقندن غلیش ایدی اما هر دهجه ایشمار ایلدی ویدیغ ولایت
اونکو توتک برلارین بونگناه تلف ایدوب ملکدره خایه ایشلار
قیم ایلدی وکذوی دخی دقلو جکاره دایا فرصت کونلک
درا میز ایدن ایدن ایشلار بوی و فاکلک ایشکان دکلدر دویب
احوال ارجا مکن وکیب سرکدشکرین بیابان قمر عریض ایلدر
ودرود و دوندن ناله کرا ایلوب کوزیشکرین سروان ایدلر
جسار بولک بولر ایشلار دکلدی فرال بولر بولک
سوزوب وکلدر وکلر ایشلار دکلدی ایشلار دکلدی
اندن رنجین ایدلر ایشلار دکلدی ایشلار دکلدی
سلب کونر ویدیغ بولر فرال بولر بولک دکلدر وکلدر

ابدی دولت جبار د ولته مستقیم سلطان اولد زکر اعلیٰ اعلیٰ
 الدیمه سن و سوز کر که ایتیا سن افری قید بند ایلله یوره و قلمه
 ناصحه مصلحت ندن کلمه د یوم مکتوب آخر قلوب و مهر یوبت علی الخیل
 بربر ریکمه ایلله جبار که قدر د یو جا حروف دخی آرام و قرار
 قیوم و یحیه بر ایلوب قزل الماکه اربوب نمائش ایلدی کور د کور
 بر عجب جبار یو کلمه کلمه جمع اولش زمین و زمان ملائکه
 اولش و اول شخص اول عظیم و جیتی جنیم کلمه ها کلمه قلدی بر من
 برده ان ابدوب و هزارا فریندر او یوبت و نک و حیران قلدی
 و کور یوب جبار که و ز بر نه و ایلد مکتوب عین ایلدی جوی کلمه
 جبار و ورد رسطاکه قلدی و غصه کلمت و ایلد اول مکتوب
 باره یوبت و کلمه ایلدینه صورت کور یوبت و فکله حاضر اولد
 د یوبت و ردی اول شخص دخی سرب عجب علی الله و ایلد ایلد
 احوال اصلا و زکره علی التفضیل ایلد یو قزال دخی اطراف و لایکه

و لایکه ایلد یو کلمه کلمه علی الدوام غصه و غیبت و ایلد یو کلمه
 کلمه اول کلمه دخی سوز کر جبار که کار ایلدی هسما دم اطراف
 عالمه غصه کور که ناکم کلمه کلمه قلدی عجب علی الخیل کور کور
 و عجب ایلدوب خدی متهم کلمه د یو ایتیا مصلحت اولد کلمه یوبت
 جبار و زمین قزال ایلد دخی ایلد بر خا که باعث اولد کور د یو
 و عصبه و روب فی الحال جبار و قزل الماکه جاسوس صلوب دور
 جاسوس و روب جاسوس یوبت کور د کور جاسوس بر خا که
 و قصد دخی ایلد و کور شخص قزال ایلد ایلد کور د کور
 ایلد و عجب جاسوس و روب ایلد ایلد خیر و کور فی الحال
 قزال دخی جبار و یوم مکتوب یوبت ایلد کور د کور جاسوس
 جلوب خدی متهم و ز کلمه کور خا یوبت و حیران ایلد
 ابدی و ایلد و ایلد عباد حیران کور د کور با خدی و یوبت
 جلوب خدی متهم و ایلد عباد حیران کور د کور با خدی و یوبت

تاملد رنگ و لون كن جمع لكه شلدي اما حسا رنجي وطرقدن دي
 ايليت ويار نون كجند بر و كنك انجمن نيا ايلو چي كم عا السباح
 اولدي انايم عالم دور بر دكيله جهاني روشن قلدي حسا كاله بارگاه او
 سخاقل لطوت طبل و نثاره و برزي نايه اوج ملكه پيوسته اولوب اولد
 ابنو كنك ري كمار سكار فوج فوج ملاي لاي روا اولوب نجبه
 مسافه و ماز قطع ابلور اما بو طرقدن قول اياجي حدك حساسل اولد
 لكه جمع ايلوب و حسا ماسه زار نيا ايتقان ايلوب و برنجي و جلد
 الا نهمعا و منكل كوز و لب ديوان ايلوب و سخراغ اولكوز رنگ و نيت
 ايلكده ان و بر و بر و بر و نيا ايتقان ايلوب و كنك قومنه كوج دبو
 نيا ايلدر كنك و نكده بر كون و زال ايا سوار اولوب على العزيز نجبا قلدر
 اجوب سقا اولدي قونجه و نيه اجمه مسافه قطع بدن مابلش
 نهجه سجدن تميز بر باد نوز و نيا ايلوب كم اكا اق صوده زار امله
 لراده نهجه نوز كنار دن قونج اسان ايلدي قانك و كنك و نيت

حسا ر. مقابلي اولدي و يوكو كوج حسا ري نهجه نوز و دن بر و كنك
 اما اولدي شيله حكايت و رويت قلوز كوز و زال بوزن حكت و كنك
 ايلوب خجوب حسا لك يانه و رعتي ايتقان شكه و كنك ايتقان
 بعضي زار ملاو كنك قانك ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 حسا لك خجوبنه و رويت و حسا زار ايتقان ايتقان ايتقان
 بر و دن و زال و كنك و نيا ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 اما بو يوكو و حسا لك بعضي زار ملاي ايتقان ايتقان ايتقان
 بر و دن و زال ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 حسا ري چي كنك ندي نيا ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 سنده ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 اولد قان اولد ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 كنك و نيا ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان
 و نيا ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان ايتقان

بومندن شکو بر نه دبدلب اولور سنک سرت ائلبه ابدی کلد دکر کون
 ایضا موز اکلور و بلخ د نالک دینکد نامیه و کسور دخی کون
 ایچون فرست صلیبه و ددوب جبارک بر فیلدن بر کزدن حله فلن
 بر عیاب مرد آسجسک ایلور کچر انا اوغلی و اوغل تایی جمعیوب افان
 و قورانت کینک اولوب اولور کورس ککری ادم قانندن هر ی
 بلک صکه ددوب قان عیاری سحاب ممال روی سحابه فلیوب
 اولور ککرت اتری انا خندن برینه کچی ایلوب عیار نر نرین
 و نر نر باد و این دینه ساری طوقی ابدی جوی کجسارک جری بیلیش
 غوغایه قایلده کونکاشا فلدر دخی ککرت غیر ککرت آل فیه فیه
 اوروب و رالک اورور نه حله فلدر بر عیاب اسوب و بر سزایب
 معرکه ایلان کچر میدانه معرکه لش و با سکه حرمین مال ایلدر
 و رالک فلیکا حله دوز کور علم و فلدر ارن عقوب و برین کار و مار
 و برینان ایلوب ککرت فیلدن کچر و رال اولور حال کور کچک

و عقوب قات ادر قات انا کیر یسار و ر میدان بودنا لجه دل
 و صحر سحرک و بنا باش اور شدل و ر دست محکم دله انا حساس
 ایلوب ساق کرسکدر و جنگ و د و خنده کرم اولوب بر مینا جنگ
 و جهل انا ایلور کچر انا کور جری جبارک سالقن سکوب و ر
 کدوب قوب حسانو رنجیه جری بر فیلدن ککرت عالمی شکر نیک
 ایلر از غلین ایلور کجسارک جری عقوب اولوب حور و حله فیه ل
 انا کچر جری عیاق حله ادر کورس فرال و اولور کجسارک جری و جبارک
 شمع و سنا ایلور ادر کورسک مبد و مهر ایلور بوحال کور و س
 ایلور کچر کچر کچر و م ایضا کورسک و نه اینه بر مینا و رال
 حله دوز کور و طوق اسلور و جین دوز و دوز و دوز و دوز
 ککرت عار ایلور و رال و بار ایلور انا کچر کور کجسار ایلور
 انا ککرت مایه ایلور انا کور و کور کجسارک جری و رال و رال
 ابدی ککرت برین معلوب انا و ر کور و ر کور و ر کور و ر کور

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Lale UŞAK BAŞ

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2020-2024.

Lisans: Hacettepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1995-1999.

İŞ DENEYİMİ

Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, 2013-...

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU FORMU
(SAVUNMA SONRASI)

FORM
TEZLİ YL-24

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı ve Soyadı	Lale UŞAK BAŞ
Öğrenci Numarası	2021107123
Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı (Varsa)	
Danışman Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Yunus KAPLAN
Tez Başlığı (Türkçe)	Târih-i Üngürüs Notlar-Metin-Türkiye Türkçesine Aktarım-Tıpkıbasım(1b-106a)

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract c) Giriş, d) Ana bölümler, e) Sonuç ve f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 233 sayfalık kısmına ilişkin, 26/02/2024 tarihinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 26'tır.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30) ☒

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10) ☐

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Tarih ve İmza

Lale UŞAK BAŞ

Danışman Onayı
UYGUNDUR

Prof. Dr. Yunus KAPLAN
(İmzası)

Enstitü Onayı
UYGUNDUR

Adı Soyadı
(İmzası)